

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

נתן פלדמן

ראש השנה | גיליון 150 | תשרי תשפ"א

מרחן בעל "משנה הלכות"

שביבים של מוסרי השכל מארחות חייו
הליכותיו והנהגתו של שר התורה ועמוד העבודה
פוסק הדור ושומר משמרת הקודש
אוהבן של ישראל
כ"ק מרחן אדמו"ר גאב"ד אונגוואר זיע"א
תשע שנים להסתלקותו - ערב ראש השנה

לעילוי נשמת ר' מנחם מנדל ב"ר צבי קנול ז"ל
י"ז שבט תשנ"ח

בפרוס השנה החדשה
נברך את הרה"ג שליט"א
כותבי ועורכי הגיליונות
את מעייני והוגי ה'אוסף'
יחד עם כל בית ישראל
בברכת השנים
לשנה טובה ומבורכת
שנת גאולה וישועה

- מעשה איש ופקודתו
הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל
- ראש השנה - יום
תשובה ויום הדין
הגאון הגדול
רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל
- שמעתא עמיקתא
הלכות מצויות לראש השנה
- סדר קיום מצות
עשה דתשובה
עצות מעשיות לתשובה

- עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
- יסודות אמונה בין בתרי הפרשה
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
- אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
- גיליון לנשים מבית "אז נדברו-שלהבת"
המדריך לתפילה ל"שליחת ציבור" מתוך הבית...
- בשילך בני
סדרת מאמרים לחינוך ילדים
מאת הרה"ג אלחנן קרביץ שליט"א
- תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
- בירור הלכה
בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים
- לענין הלכה
הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין
- הפרשה המחכימה
לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע
- עולם התורה
מדברים כמו שמונר
- טמונה בפרשה
לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע
- חשבתי דרכי
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- נפשו גחלים תלהט
הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
- שיעורי חומש
הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- שיעורי בינה
הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- מתוקים מדבש
הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א
- ראש השנה - יום תשובה ויום הדין
הגאון הגדול רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל
- עטרת המועדים
הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
- ענייני פרשת השבוע
שיעורי הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א
- יעלת חן
הגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
- תמצית הש"ס
תמצית הדף היומי
- לדעת
מבחן בדף היומי
- עינינו גל
מאמרי 'עין לא ראתה'

זמני כניסת ויציאת השבת

שבת קודש וראש השנה

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	19:14	18:05	19:50
בני ברק	19:15	18:20	19:52
חיפה	19:15	18:13	19:52
מודיעין עילית	19:15	18:14	19:51
בית שמש	19:15	18:20	19:51

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

לרגל ראש השנה

עומק הפשט | 45

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 49

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 55

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 57

מחשבות לבני הישיבות

גיליון לנשים מבית אז נדברו-שלהבת | 63

המדריך לתפילה ל"שליחת ציבור" מתוך הבית...

בשבילך בני | 65

סדרת מאמרים לחינוך ילדים בנושא שבת קודש

מאת הרה"ג אלחנן קרביץ שליט"א

תוספת שבת | 67

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא | 71

הלכות מצויות לראש השנה

בירור הלכה | 75

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

סדר קיום מצות עשה דתשובה | 79

עצות מעשיות לתשובה

לענין הלכה | 83

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

הפרשה המחכימה | 85

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

והשיאנו | 89

רוממות ופנימיות המועדים

עולם התורה | 92

מדברים כמו שמותר

טמונה בפרשה | 94

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

מין בעל "משנה הלכות" | 97

שביבים של מוסרי השכל מארחות חייו

הליכותיו והנהגתו של שר התורה ועמוד העבודה

פוסק הדור ושומר משמרת הקודש

אוהבן של ישראל כ"ק מרן אדמו"ר גאב"ד אונגוואר זיע"א

תשע שנים להסתלקותו - ערב ראש השנה

עם הספר | 106

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

נפשו גחלים תלהט | 11

ניצוצות ממשנתו של

הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

מעשה איש ופקודתו | 13

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 19

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מתוקים מדבש | 21

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

ראש השנה - יום תשובה ויום הדין | 23

הגאון הגדול רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל

הוראות למבודדים - הלכתא | 25

מאת הגאון רבי צבי ובר שליט"א

עטרת המועדים | 27

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי ירח האיתנים

ענייני פרשת השבוע | 29

שיעורי הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי

לדעת | 36

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

מוסף מיוחד לנשות עמלי התורה

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד	בת ים	מודיעין עילית
בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)	ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
אופקים	זכרון יעקב	בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי
בית שמש	טלזסטון	נתיבות
ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל"	בית הכנסת "קהילת בני תורה"	בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"
ביתר עילית	יסודות	פתח תקוה
בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	בית הכנסת המרכזי	ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר
בני ברק	ירושלים	ראשון לציון
כולל "פוניבז" כולל "חזון אי"ש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)	ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד
רחובות	רכסים	תל אביב
בית הכנסת "כולל בר שאול"	בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב' רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)
תל ציון	תל ציון	תפרח
בית כנסת החסידי	בית כנסת החסידי	ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

ערב ראש השנה תשפ"א | גליון מס' 146

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ה ע"ה

בראש השנה רואים כל אדם כנברא יחידי – זה עצם הדין – ומכאן השמחה הגדולה

מה נתחדש להם בתשובה זו שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, מה התשובה.

כיצד מתיישבת הנהגתנו עם הידיעה שזה זמן דין

הנה, אנו עומדים היום בערב ראש השנה, זה הזמן שאנו חייבים להתכונן ליום טוב. חז"ל מצוים עלינו, כפי שכתוב בשולחן ערוך, שההכנות הן הכנות לחג, נמצא, שחייבים לשכוח מהכל, לשכוח מאותם ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, ולכאורה, הלא מדובר פה בכלל ישראל היודעים היטב מה הכוונה בזה, וחרדת הדין היא נוראה אצל מי שיודע היטב מה הכוונה, ולמעשה, מי שיודע ברור למה מתכוונים, חייב לעזוב הכל, לכבס, להסתפר, להתרחץ, להתכונן לחג, וללבוש חג, ולפי כמה ראשונים להגיד "ותתן לנו ה' אלקינו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון", וכל זה, עם הידיעה הברורה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו.

באמת, יש עוד דבר מוזר ומשונה עד מאד, מבקשים מאיתנו משהו בלתי אפשרי, כי הנה, הלא יושבים ודנים אותנו, אנו עומדים בדין חמור מאד, ובעוד שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וכיום הזה דנים מי יחיה, מי ימות, מי בקיצו מי לא בקיצו, מי במים מי באש, מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום, ועל הכל, מי יחיה ומי לא יחיה, וכשכתוב מי לא יחיה, יש לא יחיה בשריפה, יש בחניקה, ועוד כל מיני דברים, על כל זה דנים ביום הזה, ועם כל זה, מבקשים מאיתנו לצאת מהכל, לשכוח שעומדים בדין, ואנו מצווים להניח הכל בצד, ולהתפלל "מלך על כל העולם כולו בכבודך".

בכל התפילה כולה, שנתקנה לנו ע"י חז"ל, אין בה מילה אחת של בקשה לחיים. הגאונים הוסיפו ותיקנו את האזכרות של זכרנו לחיים, ובדוקא הם שמו אותן במקום שהוא לא מקום תפילה, היינו, בשלש ראשונות ובשלש אחרונות, התפילה, שתיקנו חז"ל, לא מתייחסת לזה בכלל, אנו חוזרים רק על הדבר הזה "ובכך תן פחדך על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, ויראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם", זאת התפילה שתקנו לנו חז"ל, את מה שהוסיפו הגאונים, להרבה דעות אסור להגיד, אף שאנחנו כן אומרים זאת. זאת תוספת, זה לא עיקר התפילה, זאת לא התפילה בעצמה, [זמן רב חלף עד שכלל ישראל נהגו בזה, והכניסו את הדבר הזה לסדר התפילה, אבל מלכתחילה התנגדו לזה כולם, כי הלא אסור להפסיק בשלש ראשונות ושלש אחרונות], האם זה מה שצריך לעניין אותנו בזמן שדנים אותנו לחיים ולמות. ולא זו בלבד, אלא ששום דבר אחר לא צריך לעניין אותנו.

באמת, העובדה שאנו מסתדרים עם הדבר הזה, היא, משום שפשוט איננו יודעים כמה מדובר. איננו יודעים מה פירוש המילים "ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו", אבל כל מי שמביין ומפנים זאת היטב, יודע שביום הזה דנים את כל מה שיקרה עמו בשנה הזאת, לחיים ולמות, לכל מיני יסורים, לכל מיני צרות, לכל מיני דברים שיכולים להיות הנוראים ביותר בעולם, אם כן או לא, והוא עומד בדין, והיה מתבקש מכך שנתנהג בהתאם, אכן, מה באמת דורשים מאיתנו לעשות במצב הזה.

היאך אנו נוהגים יום טוב ביום הדין של ראש השנה

הטור כותב בתחילת הלכות ראש השנה "ורוחצין ומסתפרין ע"פ המדרש, א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וגומר ר' חנינא ור' יהושע אומריין איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה, פי' מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינן כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומתחכין צפתייהם ואוכלין ושותין ושמתין בראש השנה לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס, לפיכך נוהגין לספר ולכבס בערב ראש השנה ולהרבות מנות בראש השנה".

כתוב כאן שבערב ראש השנה מתנהגים כמו בערב יום טוב, על פי המדרש האומר "מי כאומה זו שיודעת אופיה של אלוהיה", אופיה, היינו, תכונות, מידות, צורות הנהגה. בנוהג שבעולם, אדם שיש לו דין, לובש שחורים, מתנהג כאדם מודאג שאין לו זמן לשים לב לצידו החיצוני, והוא לא מתהדר בלבושו, אלא מזניח את עצמו ולובש מכל הבא ליד. ישראל אינם כן, אלא הם מתנהגים כמו בערב יום טוב, לובשים לבנים, בגדי חג, מכבסים ומסתפרים, שמחים ואוכלים ושותים. יש דעה בראשונים, המובאת ברא"ש ועוד ראשונים, [אף שאנחנו לא פוסקים כך להלכה], שצריך להגיד "ותתן לנו ה' אלקינו מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום הזיכרון הזה", וכך היו הרבה גאונים אומרים,

והנה, הטעם לכך ששמחים שמחה גדולה, הוא, משום שישראל בטוחים שיעשה להם נס, ועל סמך זה חוגגים, ולכאורה, הדבר משונה ולא ברור, צריך לנסות להבין על סמך מה הבטחון שיעשה להם נס, על מה הוא נשען. הלא בזמן שהקב"ה דן, מידת הדין היא מידה קשה, מידה שקשה מאד לעמוד בה. על מלאכים אנו אומרים "ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על כל צבא מרום בדין, כי לא יזכו בעיניך בדין", ואילו אנחנו חוגגים ובטוחים שיעשה לנו נס, מה הבסיס לכך, מהיכן הבטחון הזה.

מה הנידון עם המלאכים על אמירת ההלל

הגמרא בראש השנה (ל"ב ע"ב) מדייקת מלשון המשנה שבראש השנה אין אומרים הלל, ושואלת "מאי טעמא", למה לא יאמרו הלל בראש השנה, אומרת הגמרא "אמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, ריבוננו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים, אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וישראל אומרים שירה".

והנה, לכאורה, האם כשמלאכי השרת שאלו זאת, הם לא ידעו את הכלל הזה, האם הם לא ידעו שמלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו, כולם אומרים, הנה יום הדין לפקוד על כל צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין, האם היה כאן משהו לא ידוע, ואף על פי כן, למרות שזה היה ידוע, בכל זאת באים ושואלים שאלה, וגם הגמרא שואלת מאי טעמא, למרות שהיא ידעה שזה יום דין, מעתה, צריך להבין מה השאלה, ואחר שנשאלה השאלה, צריך להבין

דורשים מאיתנו להגיד "אלקינו ואלקי אבותינו, מלוך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך", מה שמעניין אותנו בזמן הזה, זה, "ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה", כל אשר נשמה באפו, הכונה היא, כאותה לשון הכתובה בתורה, במבול, "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו", היינו, אנו מבקשים, שכל מי שמקביל לאלו שמתו במבול, כולם יכירו ש"ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", זה הדבר שמעניין אותנו בזמן שעומדים ודנים אותנו לחיים ולמות. אכן, כאן נמצאת המעלה הנפלאה והעצומה, שאיננו מסוגלים אפילו להשיג עד היכן הדברים מגיעים, המעלה העצומה שבאה מכוח אותו דין שדנים אותנו. ונתבונן בדברים.

עצם הדין הוא "עוברים לפניו כבני מרון"

שנינו במסכת ראש השנה (ט"ז ע"א) "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה", היינו, נידונים על התבואה, "בעצרת, על פירות האילן", כלומר, נידונים על פירות האילן, "בראש השנה, כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון", זה כל מה שכתוב על ראש השנה, והנה, לכאורה, בראש השנה, כתוב דבר חדש. שלא מתייחס למה שכתוב ברישא של המשנה, אין כאן המשך למה שאמרנו מקודם שנידונים על התבואה על פירות האילן. היה צריך להיות כתוב שנידונים בראש השנה על חיים ומות, אבל זה לא כתוב. המשנה מתחילה "בארבעה פרקים העולם נידון", וההמשך, "בפסח על התבואה", ה"על" הזה הוא ההמשך של ה"נידון", כלומר, נידון על התבואה. כך הוא בפירות האילן, וכן בסיום המשנה, מתוך ההפסק הזה שהפסיקו "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון", חזרו ואמרו, בחג, נידונים על המים. אבל מה עם ראש השנה, האם בו לא נידונים, והלא בתחילת המשנה כתוב "בארבעה פרקים העולם נידון", ואנו יודעים שראש השנה נקרא בסתמא יום הדין.

העניין הוא כך. האדם נברא יחיד, ובראש השנה שהוא יום בריאת האדם, האדם חוזר ונברא יחיד. זה הפירוש "כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון", כלומר, כל יחיד ויחיד עובר לבד. כל יחיד ויחיד עובר ונבדק כאילו הוא יחיד בעולם. היום הזה זה היום שבו נברא האדם יחיד, וכיום הזה הוא חוזר ונברא יחיד.

נברא יחיד, פירושו, שחוזרים ובוראים כל אחד ואחד, כיחיד, לכן בודקים אותו כיחיד. "כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון", הכוונה היא, כולם עוברים אחד אחד, פירושו, זה הוא עצם ענינו של יום הדין, שכל יחיד ויחיד חוזר ונברא, אבל הוא נברא כיחיד. היינו, האדם הזה נברא, כל אחד ואחד נברא, כמישהו שאיתו נבראה כל צורת האדם.

יש בזה משהו מחריד, לוקחים כל אחד ואחד מאיתנו ומסתכלים עליו לבד, אכן, מה רוצים לראות, מה מחפשים, התשובה היא, מסתכלים עליו לבד, ומחפשים שבאדם הזה תתגלה כל צורת האדם. האדם נברא יחיד, והוא חוזר ונברא יחיד. כל צורת האדם כולה צריכה להתגלות בכל אחד ואחד. זה פירוש המילים שהאדם נברא יחיד.

מעתה, באמת, במשנה כלל לא כתוב שדנים בני אדם, אלא, לוקחים כל אדם ואדם, ומלבישים לו את הבגדים של האדם שנברא יחיד. אין אנו נראים כבגדים האלה. האדם נברא יחיד, הכוונה בזה, שאת כל מה שנדרש מצורת אדם בעולם מבקשים מכל אחד מאיתנו. כל יחיד ויחיד נתבע למלא את התפקיד של צורת אדם בכלל. כל יחיד ויחיד צריך להיות האדם היחיד בעולם. הוא צריך לספק את כל מה שנדרש ומבוקש מצורת אדם, את הבגדים האלה, של נברא יחיד, מלבישים לו. זה כל הדין, איך האדם נראה.

במשנה לא כתוב שום דבר אחר, רק את זה, "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון", אבל ברור, ומוכן מאליו, שאין לך דין חמור מזה. באופן כזה האדם נבדק. נראה, נתבונן בך, ונראה אותך לבד. כביכול, בורא העולם חוזר ל"זה היום תחילת מעשיך", שבו הוא נברא האדם יחיד, וב"זה היום תחילת מעשיך", כביכול בורא העולם חוזר ובורא את האדם יחיד, אבל הוא לא בורא את האדם הראשון, הוא בורא כל אחד ואחד מאיתנו, כיחידים.

כל אחד נבדק אם הוא מתאים להיות האדם שנברא

והנה, נתבונן, מה פירוש המושג דין. בכל דין בעולם, הרי שיש שולחן ערוך מסוים, ובודקים אם האדם הזה מתאים עם מה שכתוב בספר החוקים, אם הוא נראה כמו שכתוב בשולחן ערוך, כן או לא, זה נקרא דין, בדיקת דבר לאור מה שנחוייב. הדין, זה מה שמחוייב, ועשיית הדין, זו בדיקה אם האדם הזה עשה כדין או לא עשה כדין, אם מה שהוא עשה מתאים לדין או לא מתאים לדין.

ובדין עצמו, כתוב בפירוש גמור, מה מגיע למי שלא עשה כדין, ומה מגיע למי שכן עשה כדין, זה פירושו של דין.

המשנה מלמדת אותנו, שהאדם לא נבדק לפי שום ספר חוקים, האדם נבדק כנברא יחיד, היינו, כך, זה הדבר שעל פיו בודקים כל אחד ואחד. הבדיקה היא, להעביר את האדם כבני מרון, יחיד, איך הוא נראה כשהוא יחיד, האם הוא מתאים או הוא לא מתאים.

עצם ההעמדה בדין מרוממת אותנו באופן כביר

עתה עלינו להבין, כי מה שבאמת קורה בדבר הזה, הוא, שברגע שמעמידים אדם במצב כזה שהוא היחיד, היינו, שהוא זה שנתבע להיות האדם היחיד בעולם, להיות האדם שכולל את כל מה שנתבע ומתבקש מאדם, הרי שההרגשה הראשונה, התפיסה הראשונה, היא, בודאי, פחד גורא ואיום. היכן שמים אותי, איך אני יכול, אבל כשמתבוננים בדבר הזה עצמו, הרי שהדבר הזה עצמו נותן לאדם עוצמה כבירה, נותנים כאן לכל אחד את התפיסה הברורה, אתה יכול, ואפילו חייב, להיות האדם היחיד, הרי לכן דנים אותו.

נמצא שבבת אחת, בו זמנית, עם הדין שישנו בדבר הזה, יש כאן עוצמה כל כך נפלאה ונוראה, ושפע כה גדול שניתן לאותו אדם. הדבר הזה בעצמו מרים את האדם, שם אותו בכזה מין גובה, פתאום האדם מגלה, וכי אני אדם הראשון, אני נברא יחיד, לדבר כזה אני נתבע, האם אלי מתכוונים.

ומכיון שמדובר פה ב"כי אתה אלקים אמת, ודברך אמת, וקיים לעד". הרי שהעוצמה, הכוח, השפע, שכל אחד ואחד צריך לקבל מעצם העובדה שתובעים אותו על דבר כזה, זה משהו שצריך לשנות אותנו, לשים אותנו בכלל במקום אחר. יש כאן משהו כביר ונורא.

מכת ימי הדין כל יחיד נידון כציבור וכעולם מלא

באמת יש כאן גם צד נוסף, שאף נפסק להלכה (ברמב"ם, הלכות תשובה פ"ב ה"ו). כי הנה, על ימים אלו של עשרת ימי תשובה, שהם ימי הדין, ובהם בורא העולם דן אותנו, כתוב בגמרא שעליהם נאמר "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נ"ה ו'), והכי איתא במסכת ראש השנה, "אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב. מניין לגזר דין של ציבור שאינו נחתם, אינו נחתם והכתוב נחתם עונך לפני, אלא אף על גב שנחתם, נקרע, שנאמר, כה' אלקינו בכל קראנו אליו", היינו, בכל מצב שאנו קוראים אליו, אנו נענים, זה נאמר בציבור, "והכתוב, דרשו ה' בהמצאו, התם ביחיד, הכא בציבור", היינו, ציבור אין להם בהמצאו, כביכול, בורא העולם מצוי לציבור "בכל קראנו אליו", וכך נפסק להלכה (שם ברמב"ם), שואלת הגמרא "ביחיד אימת, מתי זה "בהמצאו", מתי זה "בהיותו קרוב", אומרת הגמרא "אמר רבה בר אבון, אלו עשרה ימים שביין ראש השנה ליום הכפורים", באותם ימים שבהם בורא העולם דן אותנו, אז כל יחיד הינו כציבור.

והנה, לכאורה, מאין בא העניין הזה, הלא "בכל קראנו אליו" זה דין בציבור, וליחיד אין את המעלה הזאת, זה ההבדל הגדול שביין יחיד לציבור, ואיך קורה דבר כזה, שבימי הדין כל יחיד נהיה ציבור, אכן זה העניין, משום שזו עצם מציאותו של הדין, הדין עושה כל אחד ואחד לצורת אדם שהיא יחידית, כל אחד הוא כל העולם כולו.

הלא כך שנינו בסנהדרין (ל"ז ע"א) "לפיכך נברא האדם יחיד, ללמדך וכו', וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא". היינו, האדם נברא יחיד כדי ללמד אותנו שכל אדם הוא כל העולם. אכן, מתי הדבר הזה מאיר בליבו של כל אחד ואחד, מתי הדבר הזה נעשה ברור לכל אחד ואחד, זה בימי הדין. בימי הדין מתברר ברור גמור, שלם, ומלא, שכל יחיד יחיד הוא עולם מלא, על זה הוא נבדק. זה עצם הדין.

רק ציבור יכול להמליך את המלך

והנה, אין מציאות בעולם, שיחיד יכול להמליך מלך, זה דבר שסותר את עצמו. כשיחיד ממליך על עצמו מלך, אז המלך מולך על מקלו, זאת לא מלכות, יחיד לא ממליך מלך. מלך, בעצם, זה מישהו שמומלך על ידי עם, זאת מציאותו של מלך, מלך מולך על עם.

מעתה, איך אנו עומדים בראש השנה, ונאמר לנו "אמרו לפני מלכויות". איזה טעם ואיזו משמעות יש להמלכה שאני ממליך את הקב"ה למלך. אם אכן היה הדין לומר זאת רק בציבור, הרי שכולם יחד עושים את זה, כולם יחד וכל העם, וכשיש את השיעור הקטן ביותר של ציבור, זה כבר יכול להיקרא עם, אבל החיוב הוא הרי על כל יחיד ויחיד, [הגמרא אכן אומרת שלא להתפלל ביחידות בשלש שעות הראשונות של היום, אבל בזמן שכולם מתפללים מוסף אפשר

להתפלל ביחיד, אדם הנמצא במדבר או בכל מקום, חייב להגיד מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם, והלא אין כאן כלל מעשה המלכה, זה לא מעשה המלכה. וכי אני, כיחיד, יכול לשים כתר בראשו של מלך.

מכת הדין כל יחיד יכול לעמוד ולהמליך

באמת, ודאי שזה כך. יחיד אמנם לא יכול לעשות זאת, אבל כל העולם כן יכול לעשות זאת. כשאנו עומדים בראש השנה וממליכים את בורא העולם למלך, כל אחד מאיתנו ממליך אותו על כל העולם כולו, כל יחיד אומר "אלקיני ואלקי אבותינו מלךך על כל העולם כולו בכבודך", אני ממליך אותך על כל העולם כולו, "הנשא על הארץ ביקרך", כך זה בברכה של קדושת היום, וכך זה גם בתפילה מוסף, במלכויות, כל יחיד ויחיד צריך להגיד את כל עשרת פסוקי מלכויות, ואת כל התפילה שנאמרה "כדי שתמליכוני עליכם".

כאמור, הדין צריך היה להיות, שעצם מציאותו של דבר כזה לא שייכת ליחיד, יחיד לא ממליך, אבל החיוב הוא בפירוש על כל יחיד ויחיד.

ביאור הדבר, הדין בעצמו מאפשר ונותן לנו כוח להיות ממליכים על כל העולם כולו. העובדה שאנו עומדים בדין, היא זאת שעושה אותנו לכאלה שיכולים להמליך אותו על כל העולם כולו, מכת הדין זה חל. אנחנו נידונים כעת, והעובדה שאנחנו נידונים, היא זאת שעושה אותנו לממליכים. מכוחה, רק מכוח הדין, אנחנו יכולים להמליך. הדין בעצמו עושה כל אחד ואחד מאיתנו לכל העולם כולו. כל יחיד ויחיד עומד ואומר לפני בורא העולם "מלךך על כל העולם כולו בכבודך", ונכפי שמפרש הט"ז בהלכות ראש השנה (תקפ"ב סק"ג) את הכפל "כל העולם כולו", ואומר, שאם היינו אומרים כל העולם, אז יש דין רובו ככולו, לכן כתוב כל העולם כולו, היינו, כל כולו, ולא רובו ככולו, הכל ממש, כל העולם כולו, בלי שמשוהו, ולו הקטן ביותר, יצא מן הכלל].

זה בדיוק מה שכתוב במשנה "ללמדך, שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא", כתוב כאן "ללמדך", אנו לומדים זאת בתורה, מתי אנו חיים את זה, מתי הדבר הזה חי בנו ונמצא איתנו באמת, זה בזמן הדין.

אם אנחנו באמת תופסים וחיים זאת, שאנו עומדים בדין, אז התורה מלמדת אותנו באיזה מין דין אנו עומדים. הדין שאנו עומדים בו, כך הוא נראה, אלו הם פניו, כל אחד ואחד מאיתנו עומד כעולם מלא. הדבר הזה עצמו, הוא הוא הבדיקה, הוא הוא הדין. אכן, כאן, באותה העמדה בדין, כאן מעמידים אותנו, ומלבישים אותנו מיני מלבושי פאר כאלה, שאין לנו שום השגה עד היכן הדברים מגיעים.

דווקא מכת הדין היה ראוי לומר הלל

מעשה, פשוט וברור, שבזמן שמלאכי השרת שאלו, מפני מה אין ישראל אומרים לפניך שירה בראש השנה ויום הכפורים, הם שאלו משום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, הדבר הזה עצמו מחייב שירה. הם ידעו היטב, שהיום הזה, זה יום ספרי חיים וספרי מתים פתוחים, ודאי שמלאכי השרת יודעים זאת, הם הרי חיים את זה, הם "יחפזון, וחיל רועדה יאחזון", הם חיים את יום הדין, אבל הם תופסים, שבעובדה שזה יום הדין, יש כאן סיבה שאין כמוה להגיד שירה, אין כמוה בכל המועדים האחרים.

באמת, הדבר מוכח בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (ר"ה פ"ד מ"ז), כי הנה, בגמרא כתוב שמלאכי השרת שאלו מפני מה אין ישראל אומרים שירה בראש השנה ויום הכפורים, והקב"ה השיב להם, אפשר ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני, וישראל אומרים שירה, היינו, התשובה היא, כיון שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, אכן, ברמב"ם כתוב אחרת, וז"ל "ואמר ובשעת ההלל, לפי שלא היו קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים, לפי שהם ימי עבודה והנענה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו, ומברח ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה, ובכל אלו העניינים אינו הגון השחוק והשמחה", הסיבה שלא אומרים שירה בראש השנה ויום הכפורים, היא משום שבימים אלו העבודה בהם היא ביראה ובפחד ו"אינו הגון השחוק והשמחה" בימים האלה, היינו, העבודה בשמחה, זה זמן של חרדה, של פחד ויראה, נמילא, אי אפשר להגיד שירה בזמן של חרדה.

מפורש בדברי הרמב"ם, שזה הפשט כמה שבורא העולם ענה להם. השאלה והתשובה היו על אותו ענין. מלאכי השרת גם הם שאלו, מפני מה אין אומרים שירה, מפני שזה יום ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו. מפני שזה יום שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון. זאת צריכה להיות סיבה שאין כמוה להגיד שירה. אומר להם בורא העולם, כיון שביום הזה, גם ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו בפועל, אז הימים האלה הם ימי יראה וחרדה.

הלל, נאמר בשמחה מתפרצת, שהביטוי שלה הוא, כמו שדוד המלך אומר לאחר שהיה מפזז ומרכרך לפני ארון ברית ה' ה', (שמואל ב' ו' כ"א) "ושחקתי לפני ה'", זה נקרא שחוק ושמחה. ראש השנה זה לא זמן של שמחה שמתפרצת החוצה, אבל אין כאן הכחשה שבדין עצמו יש סיבה להגיד שירה. לא ראוי להגיד שירה בזמן שהעבודה צריכה להיות בצורה כזאת של פחד, הכנעה, אבל לא היתה כאן עקירת השאלה מעיקרא, לא השיבו למלאכים וכי מפני מה יגידו שירה. הגמרא גם שואלת מאי טעמא אין אומרים הלל, ודאי שמן הראוי היה להגיד שירה, יש סיבות להגיד שירה, אלא שהתשובה לכך היא שבפועל אי אפשר לומר שירה.

בטוחים שיעשה להם נס—כי כל אחד הוא עולם מלא

על העובדה שאנו חוגגים ועושים יום טוב, וכפי שכתוב בטור, אנו מכבדים, מסתפרים, מתנהגים בערב החג כמו בערב יום טוב, לובשים חג והולכים לחג, בעוד שאנו הולכים למשפט חמור ונורא שאין נורא ממנו, אומרים חז"ל על כך, והטור מעתיק זאת, שאנו בטוחים שיעשה לנו נס, וכלשון הטור (תקפ"א) "לפי שידועין שהקב"ה יעשה להם נס".

הנה, הכלל הגדול הוא, אין ציבור עני ואין ציבור מתים. על העולם כולו יש הבטחה, כבר נכרתה ברית שהוא לא יחרב, ברגע שאנו עומדים בדין, הרי שכל אחד מאיתנו נהיה עולם מלא, לכן, כל אחד בטוח שיעשה לו נס, כי הלא העולם כולו מובטח שהוא יהיה קיים. כל העולם כולו קיים, ברצונו. הקיום של כל העולם כולו לא מותנה, לא תלוי, העולם כולו זה מה שכביכול בורא העולם רצה לברוא. הסיבה שחז"ל קוראים לזה נס, היא, משום שההנהגה תמיד עם כל העולם כולו, היא הנהגה אחרת לגמרי.

כשכל אחד ואחד נתפס כעולם מלא, ומאירה וחייה בו התפיסה שהאדם נברא יחידי וכל אחד ואחד הוא עולם מלא, בזמן שזה חי, אז אפילו אם ההבנה אומרת שבדרך הטבע אין אפשרות שהוא יזכה בדין, אבל אנחנו בטוחים שיעשה נס, לא יתכן אחרת, העולם כולו לא יחרב. כל דבר שהוא העולם כולו, העולם במילואו, זה כל הבריאה כולה, וזה ישראל.

מהיכן בא הבטחון שיעשה לנו נס, על מה שהוא נשען, הוא נשען על העובדה שאנחנו נידונים. היינו, העובדה שאנחנו נידונים היא גם זו שנותנת לנו את הכח להגיד מלכויות, אדם יחיד שיעמוד ויגיד מלכויות שלא בשעת הדין, אלו יהיו דברים בטלים, זה דבר שסותר את עצמו. יחיד לא ממליך מלך, עם ממליך מלך. הכוח שלנו להגיד מלכויות נובע מהעובדה שאנחנו נידונים.

הדין עצמו הוא סיבה לשמחה

זה הוא עצמו של החג, זה החג וזאת השמחה הגדולה, כאשר לדעת הרבה ראשונים, כאמור, בורא העולם נתן לנו בו "מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון". השמחה היא שמחה כבירה, שמחה עצומה, אנו מוצאים את עצמנו במציאות אחרת לגמרי. העובדה שאנו נתבעים כזאת תביעה, העובדה שאנו נידונים באופן כזה, העובדה שאנו חוזרים ונבראים כאדם יחידי, העובדה הזאת שמה אותנו במציאות אחרת לגמרי. זה החג.

יש הרבה פסוקים בתורה שבכתב, שבהם הדין הוא סיבה לשמחה, וכגון (תהלים צ"ז) "שמעה ותשמח ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך ה'", כאן מדובר על דין אמיתי, כל זה מדובר לעתיד, על יום הדין לעתיד לבוא, כפי שכתוב בחז"ל, ומובא ברש"י, "אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו. האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ. הרים כדונג נמסו מלפני ה' מלפני אדון כל הארץ", "יכושו כל עובדי פסל המתהללים באילילים", ועל זה כתוב "שמעה ותשמח ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך ה'", כביכול בורא העולם מגיע לעולם, ודן, העולם נידון, וזה הרי סדר הדין, והדבר הזה הוא סיבה ל"ותשמח ציון", ל"ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך ה'".

אילו היינו חיים נכון, אילו היינו בני אדם הראויים לשם הזה, כל ראש השנה צריך היה להיות מהפכה אמיתית, התחלה חדשה לגמרי. בני אדם חיים בהרגל, ויורדים לתוך העומק והשפל של הקטנות. ראש השנה לוקח אותנו בציצית ראשנו, ושם אותנו בגבהים כאלה שהראש מסתחרר. אבל לשם מביאים אותנו, שם שמים אותנו.

אין לנו אלא לשוב ולחזור על הדברים, כל אחד מאיתנו הוא עולם מלא, זאת לא מליצה, עולם מלא כפשוטו. כביכול מסתכלים עליו, ורוצים לראות בו את הבריאה של צורת אדם. בורא העולם ברא אדם, וכל אחד ואחד נברא יחידי, נמצא, שכל אחד ואחד הוא הבריאה של צורת אדם, היינו, כפשוטו, כל אחד ואחד הוא עולם מלא.

ימי הדין עושים אותנו ליחידים שכוחם כציבור, ואף הרבה יותר מציבור, זה עולם מלא, יחידים שיכולים להמליך את הקב"ה על כל העולם כולו, את זה עושה הדין בעצמו.

אדם שנועשה לעולם מלא – מבקש את מלכות ה'

מעשה, כל אדם בר דעת, שקיבל לידיו עוצמה כזאת, כח כזה, הדבר הטבעי ביותר הוא לא לשים לב לעצמו בכלל. ודאי, דנים אותנו, עושים אותנו לאדם יחיד, עושים אותנו לעולם מלא, אם כך, מה אנו עושים, איך אנו מגיבים, מה נבקש, האם נבקש שיתנו לנו חיים, אנחנו נעשינו עולם מלא, וכי עתה נעמוד ונבקש שיתנו לנו דבר זה או דבר זה. כשנעשינו מה שנעשינו, הרי שאז הבקשה היחידה היא, אם כך, אז אנחנו ממליכים אותך למלך, אם כך, אז אנחנו נמלא את התפקיד שכל צורת האדם בעולם צריכה למלא, אנחנו נעשה את העבודה של כל העולם כולו.

במצב כזה, אם תופסים אותו לאשור, אם תופסים מה קורה פה, אז התגובה הטבעית והאמיתית היא, אם כך אתה דן אותי, עשית אותי בחזרה לאדם שהוא עולם מלא, הרי שאז אני יכול לתקן את כל העולם, וזה בדיוק מה שאני הולך ועושה מיד. והדבר הטבעי ביותר הוא, ששום דבר אחר לא יענין אותי.

כך הם פני הדברים במקור, כך היא צורת הדברים אליבא דאמת. אבל אנחנו לצערנו, בהרגשה הטבעית הפשוטה שלנו, רחוקים מזה כרחוק מזרח ממערב. אכן, זאת צורתם האמיתית של הדברים.

עלינו לזכור מה היא קומת אדם אף אחר שהתקטנה

"זה היום תחילת מעשיך, זכרון ליום ראשון", יום ראשון, הכוונה היא, לאותו יום ששי של מעשה בראשית שבו נברא האדם. זה היום תחילת מעשיך, ביום הזה נבראה צורת אדם, אדם הראשון, היה ממלא את כל העולם כולו גם לגובה וגם לרוחב, כדאיאת בחגיגה ("א"ע"ב) "דאמר רבי אלעזר אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע שנאמר, וגו', וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו שנאמר וגו'" ובהמשך "אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו שנאמר וגו' כיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו שנאמר וגו', הפריסה שלו היתה על פני כל העולם כולו. זה היה אדם הראשון.

הקב"ה הקטין ומיעט את קומתו של אדם הראשון, כיון שסרח, והעמידו על קומה קטנה, מאה אמה (כדאיאת בסנהדרין ק' ע"א ועיי"ש ברש"י), אבל אנחנו חייבים להבין ולהכיר את הדברים האלה, הם צריכים להיות ברורים בליבנו, לגמרי, ואסור לנו לשכוח את הדבר הזה. בורא העולם ברא את הבריאה וברא בה את האדם, וכלשון הפסוק בישעיהו ("מ"ה י"ב) "אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי", וכפי שכתוב בתהלים (ח' ד') "תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו", כביכול בורא העולם נתן את הכל בידי האדם. היצור היחיד שבורא העולם פונה אליו בכל ההיקף העצום והכביר של הבריאה כולה, היקף שהדעת לא תופסת, כל זה מכוון לצורת אדם. בכל זה כביכול בורא העולם פונה אל האדם, את כל זה בראתי בשבילך, אתה היחיד שיועד להבין ולהשיג את זה, מבין ותופס את משמעות הדברים, את צורתם, הדברים האלה מדברים רק אליך, אתה הוא זה שהכל נברא בשבילך.

אכן, אנחנו, מכיון שאנחנו קטנים והולכים, נתמעטנו ונתמעטנו, הושפלו והושפלנו, ונעשינו קטנים יותר וקטנים יותר, אין לנו שייכות לתפוס שאנחנו עומדים בעולם שההיקף שלו הוא כביר, הרבה הרבה מעבר להשגה שלנו, וכי כל זה פונה אלי, כל זה נברא ומדבר אלי.

אנחנו חייבים לזכור שזה עיקר האמונה שלנו, זאת אמונתנו. בורא העולם ברא את כל ההיקף העצום של הבריאה, ובכל זה הוא פונה אל צורת האדם. למעשה, הוא פונה אלינו. בימי הדין צריך להתברר לנו, שכביכול, עם כל הבריאה כולה הוא פונה אל כל אחד ואחד מאיתנו. זה קצת גבוה מאיתנו. אנחנו לצערנו, בשפלותנו, רחוקים מזה, אבל אנחנו הרי יודעים שבורא העולם ברא את העולם. בורא העולם נתן לנו את תורתו, ובורא העולם הסתכל בתורה וברא את העולם, ואת כל התורה הזאת, שהיא כוללת את כל הבריאה כולה, את כל זה הוא נתן לנו.

אכן, העובדה היא שאנחנו נתרחקנו מכל המעלות שלנו מרחקים נוראים, עד כדי שאפילו מרחוק כבר איננו רואים, נתרחקנו. כך נראים האובדים בארץ אשור. אובדים, הכוונה היא, שנשכח מהם מנין הם באו, ודי בארץ אשור לעשות אותם למאושרים, כפי שקוראים לזה היום. אנחנו גלינו, נתרחקנו, זה לא מקומנו, איבדנו את מקומנו, איבדנו את ה"מאין באת" האמיתי שלנו. כאשר

שואלים אותנו מאין אנחנו אנו עונים כאדם שהלך לאיבוד, שכאשר שואלים אותו מאין אתה, הוא נותן כתובת לא נכונה. הוא אובד, הוא נאבד, הוא הלך לאיבוד.

אבל, באמת, הכתובת הנכונה נמצאת. זאת חתימת הברכה שאנו חותמים בראש השנה "כי אתה אלקים אמת ודברך אמת וקיים לעד", כל מה שבורא העולם עשה עם אדם הראשון, כל זה אמת וקיים לעד. העובדה שהאמת הזאת לא מגיעה עד אלינו, זה באשמתנו שלנו, זה "מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו", ואנחנו מסתובבים מאושרים בארץ אשור.

המדובר על אלה שעדיין לא נידחים. הנידחים, זה עוד ענין, הנידחים הם אלה שהודחו ופרשו לגמרי. אבל האובדים זה גם אנחנו.

נצטוונו ב"יום תרועה יהיה לכם", נצטוונו לשמוע את "קול תרועת עמו ישראל", כפי שאנו מברכים את בורא העולם "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים", נצטוונו לשמוע קול שופר. ובשבת, כאשר איננו תוקעים בשופר, נצטוונו לפחות להיות עומדים בדין. "זה היום תחילת מעשיך", זה היום שבו אנו יכולים לחזור לנקודת ההתחלה, לנקודת ההתחלה האמיתית שלנו. היום הזה, היינו, יום הדין, משום כך, משום שהוא יום הדין, על ידו אנחנו יכולים לחזור לנקודת ההתחלה שלנו. וכאמור, נקודת ההתחלה שלנו נמצאת בגובה כזה, זה הראש שלנו, שכבר כמה וכמה כפים הונחו עליו, והוא נתמעט והלך.

ביום זה עלינו להתפלל ולעפות באמת למלכות ה'

אנחנו נצטרך לעמוד בראש השנה, ולהתפלל בכל הרצינות, "ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת", האם אנחנו מעלים זאת על דעתנו, האם זה יתכן, האם זה יכול להיות, את זה אנחנו מבקשים, על זה אנחנו מתפללים, "מלךך על כל העולם כולו בכבודך", "ויאמר כל אשר נשמה באפו", באיזה שהוא קצה מקצות העולם, "ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

הרי זה מובן מאלי ש אנחנו מחוייבים להאמין באמונה שלימה שהדבר הזה יכול להיות בכל יום, לא יתכן שנמשך לחיות באותה דעת שאנו חיים היום, ולהאמין בדברים האלה. לא נרמה את עצמנו. הדעת שאנו חיים בה היום לא מקבלת את זה, לא מסוגלת להבין את זה, נמצא, שעיקר החובה שאנו חייבים לקראת ראש השנה, החוב הגדול, הדבר היחיד שעל ידו ובזכותו נזכה בדין, זה להבין ולדעת במה מדובר. זאת לא תפילת שוא. אנו עומדים ומתפללים "ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת", כולם, הכוונה היא, כולם. כל אותם מיליארי אנשים שישנם בעולם, יעשו כולם אגודה אחת "לעשות רצונך בלבב שלם".

אולם, כך יראה העולם כשיתקע בשופר גדול, כך צריך העולם להיראות, וכמוכן, על זה אנחנו מתפללים, שהעולם יראה כפי שהוא צריך להיראות. כאן העבודה והחובה הגדולה שלנו, את הדבר הזה אנחנו צריכים לדעת, זה עיקר אמונתנו. בזה אנחנו מאמינים, ולא רק מאמינים, אלא מחכים בכל יום שזה יבוא. זאת ההתחלה החדשה שאנו חייבים בה, לזה אנחנו מחכים.

בהמשך אנחנו אומרים "ובכן, צדיקים יראו וישמחו, וישרים יעלוזו, וחסידים ברינה יגילו, ועולתה תקפוץ פיה, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ", זה הדבר שאנחנו מתפללים ומייחלים אליו, ומבקשים שהוא יקרה מיד, לזה אנחנו מחכים בכל יום.

כשדנים אותנו בראש השנה, דנים אותנו עד כמה אנחנו חיים בתפיסה הזאת, לכן, בזמן הדין, על זה אנחנו מתפללים, אבל זה לא יתכן שהתפילה הזאת תהיה מן השפה ולחוץ. זאת המציאות האמיתית. כל מה שנראה היום ריאלי, זה הכל הבל, ואילו כל מה שנראה היום כהזיה הרחוקה ביותר, דברים שאם נלך ונגיד אותם בעולם נישמע כמטורפים, הרי שזאת המציאות הריאלית. לזה אנו מחכים בכל יום, שזה יתממש לעינינו. מי שמחכה לזה באמת, יגיע לזה באמת, "אשרי מחכה ויגיע" (דניאל י"ב י"ב).

מי שמחכה באמת, יגיע באמת. מי שמתפלל באמת, יזכה באמת. ומי שהמציאות הזאת ברורה לו באמת, הוא זה שיחיה בה. לזה אנו מחוייבים, זה מה שאנו חייבים לעשות לקראת יום הדין.

יתן ה' והדברים יכנסו באזנינו, נדע את אשר לפנינו, נחכה באמת למציאות האמיתית, ובמהרה בימינו נחיה בה. כתיבה וחתימה טובה לנו ולכל בית ישראל.

נפשו גחלים תלהט

גלין 287 ר"ה תשפ"א

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרייב זצוק"ל

לתרומות והצדקה, הספת כנויים, הצעות והערות יש לפנות: יבטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

סדר מועדי תשרי ואופי שמחת סוכות ושמעי' צ

כדי להבין מדוע נקרא מועד סוכות זמן שמחתנו בבאר תחילה את סדר המועדות של חודש תשרי שכן חג הסוכות הוא סיומם.

א. ראש השנה

הנה ר"ה הוא תחלת המעגל והוא יום דין ומשפט. טבע האדם כשחוטא ח"ו באמצע השנה ואינו רואה מיד תוצאה מעשית מחטאו נעשה החטא קל בעיניו, ואינו דואג ממנו כל כך כיון שלא נולדה ממנו שום תוצאה כלל. אך כשמעמידים את האדם למשפט על חטאיו מתחיל להרגיש בחוש את מה שעשה, כיון שהעמידה עתה למשפט היא תוצאה מהמעשים שעשה, כי המשפט יוציא תוצאה מכל מעשה, ואז מתחיל לחשוב על המסוכן במשפט ומה יוכל לעשות כדי לצאת ממנו בשלום, ובמה יוכל ח"ו להפסיד הכל. אלו המחשבות שעוברות אצל כל אחד בזמן כזה, ואז מתחיל להרגיש את משמעות האסונות המונחים בחטאים, כי המשפט הוא מן הקצה אל הקצה ספרי חיים והיפוכו, וכשמרגיש את האסון שיכול לצאת מן המשפט ממילא מתנער ללכת בכיוון שיכול להנצל ומבין את האסון שבחטא.

ב. האסון הנורא שבכל חטא

ואם נרצה לבאר כמה גדול הוא האסון של החטא, אין לנו מילים לזה רק למדנו בראשונים מהו, כי בעינינו ענין החטא הוא דבר כללי עבריות על ציווי הבורא, אבל זו תפיסה מאוד כללית ואין בה עדיין כדי לעזעזע את האדם. והנה רבנו יונה בתחילת שעתו בענין החרטה מציייר בפרוטרוט מדוע צריך האדם להתחרט על מעשיו. ראשית משום עונשי הגוף וגרוע מזה רח"ל עונשי הנפש, וגרוע מזה ההשפלה שהשפיל האדם את עצמו יותר מבעל ח"ו, שהבע"ח שומר את עצמו מטרדויות והאדם החוטא לא שומר את עצמו. ובעיקר השלישי העמיד את החרטה על גובה אחר ועשאו עיקר בפי"ע, כי יתכן שיתחרט יורע בעיניו על חטאתו אשר חטא, ולא השלים חקו בזה, כי גם הפסד דינר או איסור קשה בעיני האדם, אך אם אבד עשרו בענין רע (דהיינו משום איזה טעות שעשה) ויצא נקי ממכסיו, נפשו עליו תאבל ותכבד אנתו ונפשו מרה לו. ולעולם לא ימחל לעצמו על שטות זו שעשה וכאן מונח עומק החטא, דע"י חטא הוא יוצא נקי ממכסיו וברגע קטן יוכל לצאת לראשון, וזה גובה החרטה.

הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ז מציייר לנו כיצד מתיחסים לאדם בשעת החטא כל זמן שלא עשה תשובה "אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו', ועושה מצות וטרופין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חטאי, היינו שפעלה לרגל וקיים חיובו אך אין למקום נחת רוח ממנו. נתאר לעצמנו אדם שרכש לעצמו רכוש של צדקות ונכשל בדבר מאוס, מיד הוא מוגדר משוקץ ומרוחק ומתועב וכו', הרי איבד כל רכוש הקדושה שלו ויצא נקי ממכסיו באופן רע, ונשתנה מן הקצה אל הקצה ממש, זהו ציור החטא ועל זה בניו היגון של רבינו יונה להרגיש שנמצא במצב כזה עמום. זהו האסון היותר גדול של החטא.

וכשמגיעה שעת המשפט ויודע שצריך ליתן דין וחשבון על כל מעשיו, ויש בהם גם מעשים אשר לא טובים, אז מתחיל להרגיש מלבד החרטה מצד עונשי הגוף והנפש, גם כמה רחוק הוא נדוק וכמה נשתנה היחס אליו, ואז הוא נגש למשפט ברצינות ונצורה אחרת, ועושה תשובה ונהפך כל המצב והיחס אליו מן הקצה אל הקצה, שהרי אין מצב אמצעי אלא או שהאדם רחוב ממש או ממש להיפך, כמ"ש הרמב"ם גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה כו' אמש כו' והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד כו' מודבק בשכינה שנאמר ואחם הדבקים בה' אלהיכם, צועק ונענה מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצות ומקבלין אותן נבחת ושמחה שנאמר כי כבר רצה הא' את מעשיו ולא עוד אלא שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות, עכ"ל.

ולכן המועד של ר"ה הוא מכוסה "בכסא" כי שמחת המועד מכוסה, ומצוות המעשית היא תיקנת שופר, והיא האות של אותו יו"ט, וקולות השופר הם גנוחי ילולי, וכמ"ש בגמ' כי איתרע ביה מילתא באיניש גנוחי גנוחי ילולי יליל, וגניחת השופר היא על האסון שבחטא, דאדם שאירע לו דבר רע יש לו צער מזה וגנוחי גנוחי ילולי יליל, והחרטה מן החטא, אבל האסון שבחטא משינוי היחס כלפיו ממש עד הקצה האחרון זה ילולי יליל, כאן הוא מילל ואינו גנוח כי אינו יכול לעצור עצמו מצעקתו. זוהי צורת השופר לקחע סגור לבו של אדם ולהוציאו משאול תחתית שנפל אליה.

ג. שמחת יום הכפורים

ואח"כ בא יוה"כ עיצומו של יום שמכפר עם התשובה, ומתחיל לרוחץ מן הלכלוך של החטא, והיחס כלפיו מן השמים מתחיל להתהפך להיות אהוב ונחמד וקרוב לאלקי ישראל ויש נחת ממעשיו, כמאמר הכתוב וערבה לה' כו' וכשנים קדמוניות, שחזר למצב הקודם ויצא מאפילה לאור גדול ונשתנה מן הקצה אל הקצה ממש, זהו ציור יוה"כ - בניסה לאור גדול. עד אחר עמדנו על הציור בגופו של מי שעבר את הימים הנוראים כראוי.

עומדים אנו בתחילת שנה חדשה. אחרי שנה עמוסה וסוערת. נאחל לכל הקוראים וכל בית ישראל שנה טובה. ולואי שמכור את מאורעות השנה שחלפה בעומדנו בתפילה ביום הדין הקרב לדעת מה עלול להיות ח"ו וממילא במידה טובה.

הבהרה: חמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו שו' רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר 'נפשו גחלים תלהט' על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

השבוע הפצת העלון באוסף גליונות נתרמה לע"נ שרה בלומה בת ר' ישראל ברוך

ולהצלחת התורם ובני ביתו

זכות הפצת תורת רבינו תעמוד להם להתברך בכל
מילי דמיטב ולהכתב ולהחתם לחיים טובים ולשלום

ד. רצונו לעשות רצונך - בתעלומות הלב

ידוע דברי הרמב"ם פ"ב מתשובה, ומה היא התשובה הוא שיעזוב החטא חטאו כו', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוה לזה החטא לעולם, שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו' עכ"ל, היינו שהרמב"ם מתאר בפנינו המדרגה של גמר הפרישה מן החטא ואז התשובה מנקה אותו לגמרי. ואם תנאי התשובה הוא עד שיעיד יודע תעלומות שלא ישוה ולגבי יוה"כ עיצומו של יום מכפר, א"כ בהכרח שבוים זה של כפרה יש מגע עם התעלומות [א.ה. כי התשובה מגיעה עד לתעלומות כנ"ל מהרמב"ם], והזמן [א.ה. היינו עיצומו של יום] מכריז שלא ישוה לחטא זה לעולם כי אם לא כן הרי הוא טובל ושרץ בידו כי עדיין לא פירש מן החטא. ביאורו הוא שהאדם מלא וגדוש במעשים ובתגובות נפשו למעשים אשר נפגש בהם, ואם ינסה האדם לחפש בתעלומות לבו מיהו בעצם ומה הדברים שרק נלוים אליו לסיבות שונות, לא יוכל לעמוד על כך מחמת רוב המעשים וערבוב התגובות. אבל חז"ל עמדו על עומק לבן של ישראל ואמרו (ברכות ז') שבעומק לבם הם אומרים "רצונו לעשות רצונך אלא שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות מעכב", היינו שהמכשול אינו שייך לעצם האנוכיות של ישראל אלא ערבוב שנתערב כאן מחמת רוב צרת הגלות כו' שמחמתן יש באדם כל מיני תגובות נפש וכו', אבל בעצם כל תשוקתו ומממתו של ישראל הוא רק "לעשות רצונך", והוא רצון בפשיטות שאינו תלוי בשום דבר ולכן אינו יכול להתבטל כשבתל הדבר, ודבר זה הוא בירושה אצלנו מאבותינו, וזהו ענין היה"כ שניתן במתנה לישראל מאוצר מתנת חנם "וחנותי את אשר אחו" ופירש רש"י "אע"פ שאינו הגון" והוא תמוה, אבל כיון שנפתח לישראל ביום הזה עומק לבבם שרצונם לעשות רק רצונו ית' ומי שזוכה לעשות תשובה ביה"כ, תשובה זו נובעת מעומק לבבו שרצה בפשיטות לעשות רצונו ית', וממילא מתקיים כאן התנאי של פרישה מן החטא שהוא "עד שיעיד עליו יודע תעלומות", כי הנקודה הזו של רצונו לעשות רצונך שהיא הפרישה מן החטא היא מופקעת בעצם מכל חטא, וזהו עיצומו של יום מכפר, שהתשובה באה מנקודה המופרשת מן החטא בעצם. עד כאן סיכמנו בקיצור את עבודת הנפש עד ליום הקדוש.

ה. זמן שמחתנו - שמחת כפרת העוונות

אחר יוה"כ בא המועד של סוכות בו נמשכת שמחה משמחת הכפרה של יוה"כ, כמו שאומרים בפיט שאחר סדר העבודה "אשרי עין ראתה המשוררים, וכל מיני שירים, אשרי עין ראתה שמחת בית השואבה, עם שואבת רוח הקדש רוח נדיבה, אשרי עין ראתה שני המלובן, משעיר הקרבן, אשרי עין ראתה כל אלה, הלא למשמע אזן דאבה נפשנו". שמחה זו היא על דרך מה שנתבאר לעיל שאם האסון היותר גדול מכל החטא, היצאה ממנו היא שמחה גדולה מאד, כי אין לך שמחה גדולה מזו לצאת נקי מכל לכלוך החטא, השמחה זו נובעת מאותה נקודה עמוקה של רצונו לעשות רצונך שמשם באה התשובה של יוה"כ כנ"ל, ואנו מכריזים רבנו של עולם רצונו להיות דבוקים רק בך ולא שום דבר אחר, זוהי שמחת המועד.

ו. חל שם שמים על הסוכה

הנה בפשטות הסוכה היא הגנה מן השמש, שכן צריך שתהא צלתה מרובה מחמתה, אבל לשון חז"ל בדף ט' "כשם שחל שם שמים על ההגיה כך חל שם שמים על הסוכה" וזה נוגע להלכה שאין להשתמש בסוכה הסוכה שלא לצורך מצות סוכה. אבל לשונם ז"ל הוא שחל ש"ש על הסוכה רצונו לומר שנמו שקרבן חגיגה ככל הקרבנות

הוא רק לשם הויה ב"ה בן בסוכה אין יותר מהוא ית' היה הוא ויהיה. כונתם השארה הפנימית של הכניסה לסוכה היא להיות מוגן מכל דבר זר שלא יכנס בפניו של אדם, לא פחות מהגנת הסכך מן השמש. איזו נקודה בנפש האדם יכולה להכנס לסוכה, רק אותה נקודה של "רצוננו לעשות רצונך", שהיא נקיה לגמרי כי אין רצונה מלבד עשיית רצונו ית', היא המרגשת בסוכה את ה"חל שם שמים על הסוכה", כי היא חיה באוירה זו, ובלשון חז"ל בזה"ק המפורסמים "מאן אדיוהו ושרשא קדישא ליתבי בצלא דמהימונתא" כי עומק הגעגוע והשרש של כלל ישראל הוא רק ה"רצוננו לעשות רצונך" שאינו זר מרצון זה. המרגיש קדושת הסוכה הוא סימן מובהק שחי בו אותה נקודה של רצונו לעשות רצונך.

עוד נלמד ממה שהסכך עשוי דוקא מפסולת גורן ויקב, שאינו מקבל טומאה, ולא מן האוכל עצמו שיכול לקבל טומאה, הוא משום שמדובר כאן בנקודה המופקעת מכל חטא וטומאה, שרצונה רק לעשות רצונו ית', כי הצורה הפנימית של הסוכה שהיא צלא דמהימונתא נעשתה בשביל נקודה זו.

מה שצריך לצאת לנו מן הישיבה בסוכה [מה שלא היה אפשר להשיג חוץ לסוכה] שאנו רק ברשותו ית' בהחלט, על אף השעבוד מלכויות והשאר שבעיסה המעכב אבל אין כאן רשות אחרת, רק מלך מלכי המלכים, שהוא הממליך מלכים אבל רק לו נשאת המלוכה, ורק בהשקפה דרך "השאר שבעיסה" ואים אחרת, אבל אין זה המבט האמיתי. דבר זה צריך לבעור בנפש ולהחזיק בה, שבכל מצב המבט האמיתי הוא רק שהכל רשותו ית', ואם ראה אחרת יעד שהוא רק מתוך המבט של השאר שבעיסה. זהו ציור הכללי של בני ג' המועדים דר"ה יוה"כ סוכות הקשורים זב"ז.

ז. השמחה בסוכות של לומדי התורה הק'

אמנם יש להוסיף שיש ציור נוסף בסוכה השייך במיוחד לבן-תורה, והוא עומק אחר לגמרי וכל בן-תורה שייך לה. עד עתה דברנו על צד הכפרה של יוה"כ וכיצד נמשכת מזה שמחת חג הסוכות. אבל ידוע מהמשנה סוף תענית שיוה"כ הוא גם זמן מתן הלוחות השניות, והוא יום חתונתו שנדרש בחז"ל על מתן תורה ופרש"י מתן לוחות, כיון שנתנית התורה לישראל היתה מיד ליד ממש ולא רק שלמדם את התורה במעמד הר סיני, ובבאר עתה את ההמשך למהלך זה בסוכות.

המ"ב נביא בהלכות שמחת תורה (ס"א תרס"ט) ב' עובדות משני ענקי רוח בכלל ישראל - האר"י הקדוש והגר"א ז"ל, "והיעידו על האר"י ז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה, וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מוקד לפני הסי"ת בכל כחו". הסיבה שהמ"ב הביא ב' עובדות אלו כדי שנדע מה השמחה יכולה להביא בעבודת הש"י. מתוך עובדות אלו למדנו שזכו להשתתף בתורה מתוך אותה שמחה של מצוה. ביאור הענין, הנה כתיב "כי נר מצוה ותורה אור" נר היינו הבית-קיבול של השמן, והאור נתפס בפתיחה שבו ובעור עם השמן שהוא החומר המדליק, והיינו שבבית-קיבול לאורה של תורה הוא המצוות, מלבד התנאי בלימוד שהוא צריך להיות על מנת לעשות כיון שכאן הוא עולם המעשה בלבד, גם המצוה היא כלי לקבל אורה של תורה.

ח. מצות כלי קיבול לארת ענינים בתורה

נבאר את הדברים יותר באופן מוחשי, הנה בכל יום אנו מבקשים אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו, לשון תחנונים ממש, ותן בלבנו להבין ולהשכיל (להשיג הכל) לשמוע ללמוד וללמד לשמור (דהיינו לשנן שיהיו דברי תורה מיוחדים בפיו) ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך - ולא סתם אלא באהבה, וזה עדיין לא די אלא הוסיפו אנשי כנה"ג אחר כל זה והאר עיינינו בתורתך ב', ולכאורה מה היה חסר אחרי שביקשנו להשיג הכל ולקיים הכל באהבה, אלא שאחר עשיית המצוות באהבה, כשמקיימים מצוות בשלמות, **מקבלים כלי קיבול חדש לארת ענינים בתורה.**

יש לבאר מהי אותה "הארת העינים" בתורה, ומהו ה'להבין ולהשכיל' שלפני זה, הנה בכל שבת ויו"ט נוסח התפלה הוא קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, מקדימים את קיום המצוה לתורה ולא כמו הבקשה בברכת אהבה רבה כנ"ל, והענין הוא שבכל זמני קודש הוגבה הנפש באופן טבעי לרקע אחר שממנו חאים הכל במבט אחר, ואז אינו מבקש על עשיית המצוה לבד אלא קדשנו במצותיך, ופירוש תיבת קודש הוא מופרש ומובדל, והיינו שמבקש להיות מופרש מכל חויות תבל ושייך רק לחויות המצוות "וחי בהם" שהוא חי רק בהם, חיים של קדושה בלבד מנותק מכל הגשמיות, ואז יכול כל אחד להוציא חלקו המיוחד לו בתורה, שכל יהודי יש לו חלק פרטי מיוחד בתורה וכדי לקבל חלקו הפרטי צריך להיות מקודש במצוות, על דרך שבארנו "הארת העינים" בתורה שאחר עשיית המצוה שהיא הארה לראות את חלקו בתורה, ואף שתורה וקדושתה היא למעלה מן המצוות, מ"מ המצוה היא הבית קיבול לתורה אור.

ט. לזכות לחלקו המיוחד בתורה

וכאן הוא הקשר המיוחד של בן-תורה ליוה"כ וסוכות, כנ"ל שביה"כ ניתנה תורה לישראל, כי כל התורה כלולה בלוחות כמבואר בחז"ל, ואחר קבלת המעין הזה של התורה, צריך להעמיד בית-קיבול מיוחד לשפע כזה, והוא חג הסוכות זמן שמחתנו, וזה מלבד המחילת עוונות והיציאה מאפילה לאור גדול כנ"ל שהם דברים המביאים לידי שמחה,

אך כשכל זה נכנס לגדר שמחה של מצוה בסוכה ובהד' מינים זו שלמות הבית-קיבול להשגת התורה. וכמ"ש הרמב"ם סוף הל' לולב "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל-שצוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אליהך בשמחה ובטוב לבב" כי השמחה היא ביטוי הנפש המלאה אושר מקרבתה להש"י, אושר בהסוכה, אושר בהד' מינים, זה נותן למצוה ערך אחר, וזה מתחיל לבנות בכלל ישראל את הכלי לקלוט את התורה שניתנה בלוחות ביוה"כ.

כאן מבינים בהבנה חדשה הבנה של בן-תורה מהו זמן שמחתנו, יש ציור של שמחה השייך לכל נפש מישראל שהתרחץ והתנקה מלכלוך טומאת העוונות, ויש ציור של שמחה לבן-תורה הבונה כלים לקליטת התורה שהיא חיי, ואין לך זמן מוכשר לבנות כלי קליטה לתורה מאותו זמן שיש שמחה טבעית על כפרת העוונות. וכמ"ש שהנקודה הנכנסת לסוכה היא הנקודה הפנימית של 'רצוננו לעשות רצונך' שהסוכה אינה מקבלת טומאה, והיא הג'עצא ושרשא קדישא', ה"ה בשמחתה של מצוה לבנות כלים לתורה, כי המצוה בחג הסוכות היא ביטוי לרצוננו לעשות רק רצונו ית', ממילא היא מצוה יותר בשלמות, נבנה כאן בית-קיבול חדש לגמרי.

י. שמחת תורה

ועפ"ז נבין ענין שמיני עצרת, כתיב בסו"פ ראה "והיית אך שמח" וכתב רש"י זו הבטחה היא, כיון שכבר כתיב ציווי "ושמחת בחגך" ממילא פסוק זה אינו ציווי אלא הבטחה, אמנם ידוע לנו מחז"ל שיש כאן ציווי רבות לילי יו"ט האחרון לשמחה, ולכאורה אם הוא ציווי אינו הבטחה. ויש להביא בהקדם דברי הגר"א ז"ל למה נאמר ציווי זה בדרך מיעוט ולא בדרך ריבוי, ואמר שהוא באמת מיעוט, שבימים אחרון של חג אין לא סוכה ולא לולב ולא שמחת בית השואבה, שכל זה היה עור וסיוע בחג לבוא לידי שמחה בשלמות, אך בשמע"צ אין את כל האמצעים האלו ובכל זאת יש ציווי לשמח, שהרי כתיב 'שמח' אחר המיעוט, א"כ הוא לרבות יו"ט אחרון, ותיבת אך הוא מיעוט והריבוי הוא בתיבת שמח, עכ"ד הגר"א ז"ל. ובאמת אם לקחו ממנו את כל האמצעים המביאים לידי שמחה - הלולב דיין נצח והסוכה המגינה - במה ישמח, אלא המדובר כאן הוא דשמע"צ הוא התמצית והמרכז המכוון מכל המועדים, דהיינו שעל ידה הוא מתגלה, והוא מ"ש בהזוה"ק שבשמיני עצרת נפתחים מעיינות התורה, פ"י כיון שכל הבריאה הינה בשביל גילוי התורה, לכן ביום שהוא מרכז הכל נפתחים ונשפכים מעיינות התורה, ואז אין לך דבר משמח יותר מזה, כי התורה היא החפץ היכול לשמח את האדם ביותר בקרבתו להש"י,

ואף שאין בידו חפץ של מצוה כלולב וסוכה מ"מ השמחה היא גדולה ביותר, ואז תגובת נפשות ישראל המרגישים את שפע התורה בנפשים - שמחת תורה, והרקידה היא אות על האושר הזה שאין לנו אושר גדול ממנו. כל בן-תורה יש לו רגע אחד עכ"פ במשך ההקפות שמרגיש שאין לו יותר מן התורה ולא כלום, וחוף ממנה אינו צריך ואינו חוצה, שכשמקבלים מעיינות התורה הנפש צועקת איני צריכה יותר מזה כלום, זוהי ההבטחה על השמחה שאמר רש"י כי כשהנפש מקבלת מעיינות התורה ודאי שהיא בשמחה גדולה. לא רחוק לומר דמה שיזוע בכלל ישראל שבהקפות של הלילה שמחים יותר משל יום, לא בגלל שעייפים כבר, כי בשמחתה של תורה אין עייפות, אלא ההארה על זה היא משום שההבטחה של רש"י נאמרה על לילי יו"ט אחרון, כמ"ש חז"ל לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה, וכלל ישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, הדגישו את שמחת הלילה יותר, וזה יופי הביטוי לרצוננו לעשות רצונך, בשעה שאוחזים בספר תורה ומרגישים אין לנו בעולמנו רצון אחר מלבד רצונו ית'. הש"י יעזור שנזכה לנצל את הימים לשמחתה של מצוה ועליות בתורה, ולא לבזבז לריק את ימי המועד לא פחות מיוה"כ (כי כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו).

שמעתי מרבי יוסף לייס זצ"ל שהיה בשמחת תורה בישיבת מיר, ורבי יוחם ז"ל היה עומד אצל הבימה חוקד ושמח בשמחתה של תורה, ופ"א באמצע ההקפות כשהיו בשמחה גדולה דפק על הבימה וכך אמר, עברנו את יוה"כ ואנו אוחזים כעת בשמחת תורה מסופקני במה הבו"ת שמח יותר ביוה"כ שלנו או בשמחת תורה. הביאור כנ"ל באמת יוה"כ הוא קודש קדשים שבת שבתון, אבל שמחתה של תורה זה דבר אחר בה מונח הסיום של הכל, הש"י יעזור שתהא לנו שנה מאושרת.

מעשה איש ופקודתו

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל¹

מן העולם בחצי ימי הייתי מאריך שנים ומרבה בתורה ובמצות לפיכך אני אומר אם מעט ואם הרבה יאכל, שמתן שכרו של זה כמתן שכרו של זה וכו', אמר ר' לוי משל למה הדבר דומה? למלך ששכר פועלים למלאכתו, עם שהן עושין נטל המלך אחד מהן וטייל עמו, לערב באו הפועלין לטול שכרו, בא אותו פועל שטייל עם המלך לטול עמהן שכרו שמא יכול המלך לומר לו אתה לא עשית עמהם אלא שתי שעות, טול כפי מה שעשית, אף הוא יכול לומר למלך אלולי אתה שביטלתי וטילתי עמך היה שכרי מרובה, וכך הקב"ה יתברך שמו, המלך זה הקב"ה והפועלין אלו עמלי תורה, מי שיגיע בתורה חמישים שנה ומי שיגיע בתורה עשרים או שלשים, יכול לומר אלולי שסילקתני הייתי עוסק בתורה לפיכך אמר שלמה אם מעט ואם הרבה יאכל, שמתן שכרו שוה ע"כ.

ולכאור' יפלא היאך שכרם שווה, והרי אונס כמאן דעביד לא אמרינן, והיאך מתן שכרו שווה, הרי סוף סוף לא עמל כמו חבירו ואע"פ שלא יענש על כך שהרי אונס היה, אבל מפני מה מגיע לו השכר.

ביאור המדרש ע"פ הרמב"ל שהשכר הוא לפי התפקיד

ולפי"ד הרמב"ל הנ"ל אפשר אולי להבין הדברים, ששיעור השכר הוא כפי החלק שמלא מפקדתו, וע"כ מתן שכרו שווה של מי שפקודתו חמישים שנה של עמלות בתורה ומלאה, ושל מי שפקודתו עשרים או שלשים שנה של עמלות בתורה ומלאה שהרי כל אחד מלא את כל פקודתו, [והנ"ל בחז"ל שאילו הייתי מאריך ימים וכו' היינו שאילו היתה פקודתי גדולה הייתי ממלאה ומה אעשה שפקודתי מועטה]

[והחלוקה הזאת של הפקודה באופן שונה לכל אדם כבר כתב הרמב"ל שם בהמשך הדברים כי היא נשגבה מהשגתנו ואי אפשר לנו לעמוד עליהם כי אם החכמה העליונה הנשגבה מכל שכל, היא שערותם והיא סדרתם באופן היותר שלם.]

[לכאור' נראה דבמה דברים אמורים רק במי שמספר ימיו מועטים, ושנות חייו הם הם "פקדתו", משא"כ מי שנענש משום שחטא בקיצור ימים הרי הוא לא מלא פקדתו, וזה גופא שנפטר בקיצור ימים בפשיעתו הוא ויל"ע.]

דברי המבי"ט שהחלש שעשה כפי כחו

יקבל יותר שכר מהגיבור שעשה יותר אך לא כפי כחו

והנה המבי"ט בהקדמת ספרו בית אלקים כתב בתה"ד וז"ל וכל איש כפי כחו והכנתו חייב לעסוק בתורה וכו' כי אם יחסר מכדי יכלתו והכנתו וכו', גם כי למד הרבה יותר מחביריו, אם היתה הכנתו יותר ממה שלמד, וחביריו לא למדו כמוהו אלא שלמדו כפי כל הכנתם, יהיה להם יותר שכר ממנו כי השלימו את חק הכנתם והוא לא השלימו וכו', וכן הוא לענין קיום המצות, שיגדל השכר לבלתי מוכן ועושה כדי מיעוט הכנתו, מן שכר המוכן ועושה יותר אלא שגרע מחק הכנתו, משל למלך שצוה לשני עבדיו אחד חלש ואחד גבור שיעשה הגבור כפלים מן המלאכה שיעשה החלש,

ופקודתו היינו התפקיד שעליו הופקד

מי לא נפקד כהיום הזה, כי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקודתו וכו' [זכרונות מוסף דר"ה] וכתב הרמב"ל במאמר החכמה וז"ל "מעשה איש" - מה שמצד הבחירה, "ופקודתו" - מה שמצד הנגזר עליו ע"כ.

והנראה מעט בביאור הדברים, עפ"י מש"כ הרמב"ל בדרך ה' (ח"ב פ"ג אות א') וז"ל ואמנם חלקה החכמה העליונה את עניני הנסיון האלה [עושר ועוני וכדומה] בין אישי מין האנושי, כמו שגזרה בעומק עצתה היותו ראוי ונאות, ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, והוא "פקדתו" ומשאו בעולם הזה וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא, ויודנו מעשיו במדת דינו יתברך כפי המשא אשר נתן לו באמת בכל בחינותיו בתכלית הדקדוק ע"כ.

והיינו שדנים מעשה האדם לפי פקדתו דהיינו כפי העבודה שהופקד עליה [ופי' פקדתו הוא כפי' ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמון המאור וכו' (במדבר ד ט"ז) שפי' שעל זה הופקד יעו"ש].

הגמול הוא לפי החלק שעשה ממה שהופקד עליו

ונתבונן עוד בדבר.

דהנה הרמב"ל כתב שם בהמשך הדברים וז"ל והנה זה כעבדי המלך שכולם עומדים למשמעתו, ובין כולם צריך שתשלם עבודת מלכותו, והנה הוא מחלק לכל אחד מהם חלק מה, עד שבין כלם ישתלמו כל החלקים המצטרכים לו, והנה כל אחד מהם מוטל עליו השלמת החלק ההוא אשר נמסר לו, ו"כפי פעולתו בפקדתו כן יגמלהו המלך" ע"כ.

[ויעו"ש באות ז' שהוסיף עוד וכתב וז"ל ואחר וכו' יגזר עליו החלק בעבודה ובנסיון שזכרנו למעלה, ויתן לו המשא לעבוד לפניו יתברך, ואולם הנך רואה שזהו רק בענין הדין של העוה"ז, והוא מה שאמרת שישגזר עליו החלק בעבודה דהיינו באיזה מצב ימצא בעולם הזה, שכפי אותו המצב כך יהיה המשא שעליו, "אך לעולם הבא אין אדם נדון אלא לפי מעשיו כפי המצב שיהיה בו" וכו' יעו"ש ודו"ק].

ונראה לכאור' שהמבואר כאן ששיעור השכר יהיה כפי החלק שעשה ממה שהפקד עליו כל אחד לפי תפקיד משאו.

מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל

ובזה יש מקום לכאור' להבנת דברי חז"ל במדרש תנחומא (שמות פ' כי תשא ג') וז"ל פתח ר' תנחומא בר אבא מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל וכו', אמר להם איני מדבר אלא בצדיקים ובעמלי תורה, כיצד אדם שכל שנותיו שלשים שנה, ומעשר שנים ואילך הוא עמל בתורה ובמצות, ומת לשלשים שנה, ואדם אחר חיה שמונים שנה ומעשר שנים ואילך עמל בתורה ובמצות עד שמת, את אומר הואיל ולא יגע הראשון אלא עשרים שנה בתורה, וזה יגע שבעים שנה, שהקב"ה מרבה לזה שכר יותר ממי שעסק בתורה עשרים שנה, לפיכך אני אומר אם מעט ואם הרבה יאכל, שיכול בן עשרים שנה לומר לפני הקב"ה, אלולי שסלקתני

¹ ר"מ בישיבת תושיה תפרח, נלביע י"ג אלול תשי"פ, הועתק מכת"י [הכותרות אינם מכת"י].

² ועיין בדעת תבונות סי' קס"ח [שבהוצאת הרח"פ ד"ה ואמנם כלל תיקון הבריאה]

³ יעו"ש ביסוד התשובה לר"י [בסופו] שהביא דברי חז"ל אלה ויעו"ש [בירושלמי הובא זה על ר' בון בסגנון אחר]

ולא גמר לעשותה והחלש גמר חלקו, כי יענש העבד הגבור על שנתעצל מלגמור מלאכה שנצטווה שהיה בכחו לעשותה כולה ע"כ, ולכאו' הן הן הדברים שנתבאר.

האם יקבל יותר שכר על שהרבה יותר מהבירו כשהבירו עשה כפי יכלתו והוא לא עשה כפי יכלתו

אמנם המבי"ט שם בהמשך הדברים כתב וז"ל ומה שהרבינו שכר המועט על המרובה כפי ההכנה כמו שכתבנו למעלה, יתכן לומר כי יצדק באופן זה שיהיה שכר למי שלא היתה בהכנת טבעו לעשות אלא ג' מצות דרך משל בכל יום ועשאו, ומי שהיה בהכנת טבעו לעשות שש בכל יום ולא עשה אלא ג', שיהיה שכר יותר למי שעשה הג' ובם השלים חק הכנתו, ממי שעשה ג' כיון שלא השלים כל חקו, [אבל אם יוסיף יותר גם כי לא השלים כל חקו] לא יקפח השי"ת שכר ריבוי המצות כי הכל לפי רוב המעשה, וכן בענין הלימוד אם למד אחד ו' שעות בכל יום ובם השלים חק כל הכנתו, יהיה לו יותר שכר ממי שלמד ג' כ' ו' שעות ולא השלים בהם כל חק הכנתו, אבל אם יוסיף יותר גם כי לא השלים חלקו עדיין לא יקפח האל יתברך שכרו, והרי הוא כמי שנתן דינר לצדקה חומש ממה שהיה לו, ועשיר נתן ג' כ' דינר ואם היה נותן חומש וכו' היה צריך לתת ה' או יותר, יש שכר יותר למי שנתן הדינר שהיה חומש ממונו ממי שנתן ג' כ' דינר ולא הגיע לחומש, אבל אם ירבה עוד לתת דינר אחד, גם כי לא השלים לחומש יש לו שכר אחר על הדינר השני שכבר הועיל בו לעניים כ"ש אם השלים חקו שיהיה לו שכר על הדינר האחד ועל כל דינר ודינר שנתן כמו השכר שיש לו לנותן הדינר וכו' ע"כ.

ולכאו' נראה שחזר בו ממש"כ לעיל, וכפי המבואר הרי מדברי חז"ל בתנחומא הנ"ל מבואר כראשית דבריו ודו"ק.

עפ"י יש לבאר עליונים למטה ותחתונים למעלה

והנה שם בדברי המבי"ט הוסיף בזה דבר נפלא ונורא שכתב שם וז"ל "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות פ"ב), פי' שלא ידין ולא יגזור על פלוני שהוא גדול מפלוני עד שיגיע למקום חק תכונת כל אחד ואחד, כי גודל השכר הוא לפי גודל המעשים על חק ההכנה, וגם אפשר שזאת תהיה כונת מה שראה בן בנו של ריב"ל (רות רבה ג', פסחים ג') עליונים למטה ותחתונים למעלה, כי אותם שהם גדולים בתורה ובמע"ט בעוה"ז והיה בכח וחק הכנתם לעשות יותר ולא עשו, הם בעוה"ז למטה מן מדרגת התחתונים ושפלים מהם שלא השיגו לעשות כל מה שעשו הם ולא נמנעו אלא מפני מיעוט הכנתם ע"כ,

והיינו שלא רק תשלום שכר בלבד הוא לפי ערך המעשים לעומת "פקודתו", אלא כל ערך וחשיבות האדם נמדד רק עד כמה מלא פקודתו, כל אחד לפי מה שהוא, וזהו העולם ברור של עליונים למטה ותחתונים למעלה.

[ולמתבונן הדברים מוכרחים כי השכר האמיתי והחשיבות והערך באמת הם חד, כי השכר האמיתי הוא הביקות והקרבה להקב"ה והוא הוא הערך והחשיבות האמיתית].

והדברים נפלאים ונוראים מאד.

מידת הענוה היא ע"פ הנ"ל שאף שעשה

יותר מאחרים מ"מ אולי לפי כחו לא עשה כראוי

והדברים מבוארים נמי ברוח חיים (פ"ד מאבות מ"א ד"ה והנה עיקר הענוה) שכתב שם הגר"ח מוולז'ין זצ"ל במדת הענוה שענינה אינה רק

הנהגה של קבלת עלבונות וסבלנות, אלא חובת הלבבות שיחשוב בלבבו שאינו נחשב לכלום נגד הפחות שבאנשים, (והא כיצד) שאף אם חכם הוא וירא בעיניו, עכ"ז אולי לפי שכלו ותכונתו לא עמל עוד ולא טרח כראוי, והפחות שבאנשים לפי שכלו ותכונתו אולי עמל הרבה יותר והתכשר במלאכתו יותר מדאי, [ויעו"ש שבכה"ג תתבאר ענות משה רבינו אשר יפלא מאד לכאו' היאך יחשוב עצמו פחות מכל אדם יעו"ש ודו"ק היטיב]. ומבואר בדבריו כהנ"ל שכל ערך וחשיבות האדם אינה אלא בערך מעשיו לעומת המוטל עליו כפי כחותיו.

והדברים הינם יסוד גדול בקיום מדת הענוה בלב [שכדבריו שם ועוד ואכמ"ל] שזו היא עיקר הענוה והיא המדה הטובה מכל המדות הטובות (אגרת הרמב"ן) ואם למדות.

[ויעוין נמי בכתר ראש לתלמיד הגר"ח מוולז'ין (אות קל"ח ד"ה שפלות הרוח) וכמדומה שהן הן הדברים].

הפחד ממשפט ה' הוא שלא השתמש

בכוחות שקיבל בשביל התפקיד שלו אלא להיפך

"סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי" ומבואר גודל הפחד ממשפט ה' [על דרך שכתב הגר"ח מוולז'ין בדרשתו, אך באופן יותר פשוט], שהוא כפחד האיש שהפקידו המלך לעשות מלאכתו ומסר בידו מאוצרותיו לצורך הדבר והוא במקום להשתמש בהם לעבודת המלך בזבזם לצורך עצמו, ויותר מזה עשה בהם דברים שגרמו היזק וקלקול למלך וחזקו ידי שונאיו, כן הוא הדבר לכל איש, "פקודתו" אשר חלק לו המלך ונתן בידו לעשות פקודתו מאוצרותיו, (חיים) חכמה גבורה ועושר [אשר הם ראשי מצבי האדם כמבואר בגמ' נדה טז. מלאך הממונה וכו'].

וכשהאדם משתמש בהם לצורך עצמו ובה כביכול גורם מיעוט כבודו יתברך ומחזק צד הרע בעולם, מה יחרד לב האדם בחשבו זאת, וימלא לבו פחד ויראה ממשפט ה' הנורא.

וזה בכלל עומק הדין האמור ב"מעשה איש ופקודתו".

"דין וחשבון" החשבון הוא שלא השתמש במה שקיבל בשביל התפקיד

לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון [ובשם הגר"א נדפס בשנות אליהו במשניות זרעים ח"א] שחשבון הוא שבשעת העבירה היה יכול לעשות מצוה, ולהמבואר יובן עומק החשבון ביותר דהוא עד כמה מלא פקודתו ועד כמה השתמש בחייו במה שניתן לו מהקב"ה למה שניתן לו ודו"ק.

וכמדומה שהתבוננות בזה תועיל להשיב אל הלב פחד הדין אשר אנו קרבים אליו.

[שמעתי שסיפר הגר"י הוטר זצ"ל על הגר"א קוטלר זצ"ל שביושבם פעם בחבורה של ת"ח נאמר הביאור (הנ"ל בשם המבי"ט) במאמר על עליונים למטה ותחתונים למעלה, וראו אח"כ את הגר"א קוטלר פורש לקרן זית, וכשניגש אליו הגר"י הוטר מצאו בוכה, וכששאלו על מה ענחו כי הוא חושש שאולי לפי כוחותיו לא הגיע למה שהיה צריך.

ועי' במובא בשם הגר"א (מכת"י בעל החיי אדם, הנדפס בספר ליקוטי הגר"א על סדר המועדים עמוד קצ"ט) בפירושו מעשה איש ופקודתו וז"ל "מעשה איש" ר"ל מה שעשה, "ופקודתו" כמו לא נפקד ממנו איש לשון חסרון, וכמש"כ בעל ע"מ שכר עבירה וכו' ע"ש שבאותה שעה היה יכול לעשות מצוה, או ר"ל מה שעשה מן המצוות ומה שלא עשה ע"כ.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

ראש השנה תשפ"א

קול שופר חזק מאוד

בגמרא בראש השנה מבואר מחלוקת בדין תקיעת שופר מהו תרועה, אם הוא קול גניחה כאדם הגונח מלבו וכדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהן קצת, וזה כשברים שאנו נוהגין, או שתרועה הוא קול כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרים תכופים זה לזה, וזה כתרועה שאנו נוהגין, או שתרועה היינו שני הקולות יחד. ועל ספיקא דדינא זה אומרת הגמ' אתקין רבי אבהו בקיסרי שיהיו תוקעין תקיעה שברים ותרועה ותקיעה, ונמצא תוקעין כל מיני התקיעות ויוצאין ידי חובת כולן.

והראשונים מביאים שרב האי גאון נשאל וכי עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשר"ת תש"ת ותר"ת לא היו ישראל יוצאין ידי חובת תקיעת שופר, והשיב רב האי גאון, כך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות, ומהם עושים יבבות כבדים שהם שברים, אלו ואלו יוצאים ידי חובתם, והיה הדבר נראה כחלוקה, אע"פ שאינה חלוקה ולא היו מטעים אלו את אלו, וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד ולא יראה ביניהם דבר שההדיוטות רואים אתו כחלוקה, ולא פלוגתא ממש היא אלא כל אחד כפי מנהג הבכי של מקומו, אע"פ שאין בזה שום קפידא שהרי שניהם ענין בכי הוא ואין כאן חילוק ענין אלא חילוק מעשה.

מבואר שמצד קיום מצות תקיעת שופר, בכל אחד מהאופנים יוצאים ידי חובתם, ורבי אבהו תיקן לנהוג את כל האופנים רק כדי שלא יהא נראה חילוקי מנהג.

והדבר מצריך ביאור למה תיקן רבי אבהו שיתקעו את כל מיני התרועות, והרי בשביל שלא יהיה חילוקי מנהגות היה מספיק שיתקין אופן אחד מתוך כל האופנים ואותו לקבוע שיהיו כולם תוקעים, ובוזה היו נמנעים חילוקי המנהגות, ומפני מה התקין באופן שיהיו תוקעין כולם את כל מיני התרועות.

דעת הרמב"ם והסמ"ג שבאמת הוא פלוגתא דדינא, וכתב הבית יוסף שלשיטתם עד שבא רבי אבהו כל מקום היה נוהג כסברת רב המקום ההוא, וכשבא רבי אבהו קיבץ כל הספיקות והתקין שיעשה כדברי כולם כדי שיוצאו כל ישראל ידי חובת תקיעת שופר בלא ספק כלל. וגם על שיטתם יש להעיר למה נשתנית מצות שופר שלא הוכרעה בה ההלכה כדברי מי, ומה נשתנית פלוגתא זו מכל פלוגתות אחרות שלא הוכרעה, ולכן הוצרך רבי אבהו לקבץ כל הספיקות, ולמה לא הכריע ההלכה כדברי מי.

עניינו של השופר

ונראה לבאר הענין שבשופר מלבד עצם מצות תקיעת שופר, יש בו עוד ענין מיוחד, והוא שיש בקול השופר כח להלחם ולהכניע את הסמרא אחרא, וזה על פי המבואר בגמ' בראש השנה דף ט"ז, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב את השטן, וברש"י מפרש שמסתתמין דברי השטן כששומע ישראל מהכבין את המצוה, אמנם בתוס' שם כתבו בשם הירושלמי לבאר שערבוב השטן הוא מפני שכששומע התקיעה בפעם השנית הוא אומר שודאי זהו השופר שנאמר עליו והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, והגיע הזמן שהשטן מתבלע מן העולם, כמו שנאמר ובלע המות לנצה, ומחמת כן מתערבב ואין לו פנאי לקטרג על ישראל. והענין אומר דרשני למה הוא סבור שזהו השופר הגדול שלעתיד לבוא, שבודאי אין להבין הענין במושגים פשוטים ויש בזה ענין עמוק. הביאור בענין זה הוא על פי דברי האבודרהם שמביא מרבנו סעדיה גאון עשרה טעמים על מצות תקיעת שופר, ובכלל הטעמים כתב שהשופר בא להזכירנו מעמד הר סיני, שנאמר בו וקול שופר חזק מאוד, ולהזכיר יום הדין הגדול, וקיבוץ נדחי ישראל, ותחיית המתים שיהיה בהם שופר כמו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

דעת לנבון נקל שאין זה רק סימן בעלמא שתוקעין בשופר בראש השנה כדי להזכירנו את אותם הזמנים ואותם הדברים שיש בהם תקיעת שופר, אלא מפני שבשופר של ראש השנה יש בו הכח של כל העניינים האלו, ונכלל בו הענין של שופר של מתן תורה ושופר של יום הדין הגדול והנורא, ובשופר של ראש השנה מונח הכח לפעול את אותם הדברים שהשופרות של מתן תורה ושל יום הדין פעלו, ושורש הענין של השופר בכל ג' השופרות הוא אחד, דהשופר של יום הדין הגדול והנורא הוא שופר המכרית את הרע ומבלע את השטן מן העולם, וכן השופר של מתן תורה, הוא שופר המפקיע את כח השטן והרע, שבמתן תורה פסקה זוהמתן של ישראל ונתקנו מתערובת הרע שהיה בהם מזמן חטא עץ הדעת, והופקע מהם כח ושלישת השטן, וכמו כן השופר של ראש השנה יש בו כח להחליש ולהכניע את

כח השמן, נמצא שכל השופרות, שורש אחד להם.

וזהו עומק הטעמים שמפרש רבי סעדיה גאון, שהשופר בא להזכירנו השופרות של מתן תורה ויום הדין הגדול, שבתקיעות של ראש השנה יש את הכה ונכלל הענין של אותן השופרות עצמם, שכולם ענינם ושורשם הוא שעל ידי השופר נחלש ונכנע כח הרע, עד שבשופר הגדול של יום הדין הגדול והנורא, השופר יכריתנו ויאבדו לגמרי.

והדברים מפורשים בדברי הרמח"ל במאמר החכמה שכתב זעוד ענין גדול יש ביום זה הוא ענין השופר שנצטוינו בו, וזה כי מגולת השופר בתקיעתו למטה וכה שרשו למעלה, הוא להחזיק הטוב ולכפות הרע, ותראה שמאחר הטאו של אדם הראשון הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו, ובזמן המתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נפרד ממנו עומד בפני עצמו, אך לעתיד לבא הנה ישתלם התיקון הזה והטוב יכבוש את הרע לגמרי, ויהיה הטוב שולט לבדו, ואמנם החיזוק האחד שנעשה לטוב נעשה על ידי השופר דמתן תורה והוא ענין ויהי קול השופר וכו', והשלמת התיקון לעתיד לבא שהטוב ינצח נצחון גמור, גם הוא יהיה על ידי השופר, והוא ענין יתקע בשופר גדול, ולפי שתיקון זה יהיה גמור מה שלא היה במתן תורה נקרא שופר גדול, ואולם נצטוינו לתקוע בשופר בראש השנה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד ליעשות לעתיד לבא.

ובזה מבואר היטב למה השמן סבור שזהו השופר גדול העתיד לבא, משום שבאמת כן הוא שיש בשופר של ראש השנה מאותו ענין של השופר גדול, ושורש אחד להם.

ויש להוסיף בביאור דברי התוס', למה רק בתקיעות בפעם השנית הוא סבור שזהו השופר גדול לעתיד לבא, משום שבתקיעות הראשונות סבור שאלו הם התקיעות של מתן תורה, וכששומע את התקיעות בפעם השנית סבור הוא שהפעם השניה הנה התקיעות של העתיד לבא שבהם יכרת כוחו לגמרי ויאבד מן העולם, ובהו הוא מתערבב.

והאמת שזה מוכח מיניה וביה מנוסח התפלה, שהרי בעשרה פסוקים של שופרות בברכת השופרות בתפלת מוסף מזכירים גם פסוקים מהשופר של מתן תורה ומהשופר של יום הדין הגדול והנורא, ולכאורה צריך ביאור מה השייכות של פסוקים אלו העוסקים בענין שופרות שאינם שופרות של ראש השנה, וכי בשביל שהזכר בהם תקיעת שופר בעלמא הם טעם להזכירם בברכת השופרות.

אבל הביאור הוא שבאמת השופרות הללו אינם ענין נפרד משופר של ראש השנה, אלא הם מאותו ענין גופא, ששופר של ראש השנה מונח בו הכה והענין של שופר של מתן תורה ויום הדין הגדול והנורא.

תקנת רבי אבהו

ובזה יש לבאר הענין שתיקן רבי אבהו לתקוע כל מיני ואופני התרועות, היות והשופר יש בענינו מלחמה להכניע ולהחליש את הסמרא אחרא, לכך צריך את כל הכוחות ואת כל האמצעים שיש בכוחם להחלישו ולהכניעו, ולמען הצלחת המלחמה בו לא מניחים שום צד ושום כח לבלתי להשתמש בו, ולכן התקין רבי אבהו שיהיו את כל מיני ואופני התרועות שבכוחם לשבור ולהכניע את כח השמן. ולדעת הרמב"ם הסובר שהוא פלוגתא, קיבץ רבי אבהו כל הפיקות ולא הכריע הלכה בדברי מי, כדי שלא יאמר השמן קים לי בקטרוגי כאותו מאן דאמר החולק.

ובאמת מצינו כבעל המאור שכתב כדיני הפסק בין התקיעות שהחמירו בשופר לצאת ידי כל השיטות, משום שיש בו ענין נוסף שהוא לזכרוןם של ישראל. הרי כיסוד דברינו שבשופר החמירו יותר משאר מצות, מפני שיש בו ענינים נוספים על עצם קיום המצוה.

קיסרי וירושלים – לאום מלאום יאמין

ויש להוסיף בזה עוד, כי מה שהגמרא מדגישה שרבי אבהו התקין תקנה זו היה זה בקיסרי, כי קיסרי מבואר בגמרא במגילה דף ו' ע"א היא העיר של אדום ונקראת קיסרי בת אדום, והגמרא שם אומרת על הפסוק ולאום מלאום יאמין, אם יאמר לך אדם, חרבו שניהן אל תאמין, ישבו שניהן אל תאמין, רק אחת חרבה ואחת יושבת, ומבואר בגמרא שהמלחמה של עשיו שהוא שורש הסמ"א וכוחות הטומאה עם ישראל וכוחות הקדושה, נקראת מלחמה בין קיסרי וירושלים, ובגמרא בכתובות דף י"ז ע"א רבי אבהו כי הוה אתא ממתיבתא לבי קיסר נפקי אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה וכו', הנה מבואר שרבי אבהו היה דרכו לבא לבי קיסר, והיינו שרבי אבהו היה עוסק עם מלכות אדום לטובתן ותועלתן של ישראל, ויש להוסיף שלכן הזכירה הגמרא שהיה רבי אבהו בא מבי מתיבתא לבי קסרי, לומר שהיה בא לאדום שהוא כוח הטומאה והרע מבית המדרש, שבא לעמוד כנגד אדום עם כח התורה.

ולפי זה יש לומר שלכן הדגישה הגמרא שתקנה זו היתה בקיסרי, לומר שמחמת שהיה בקיסרי והיה עומד כנגדם, לכן התקין תקנה זו שמחותה וענינה הוא להעמיד את הכה המכניע והמחליש את הכה של אדום, ומכלל פעולותיו במה שהיה בא לבי קיסרי לעמוד כנגד אדום.

בגמ' בסוכה דף ל"ד אמר רב הסדא מזמן שחרב בית המקדש נשתנה שמו של שופר משיפורה לחוצרתא, עומק הענין שהורבן הבית גרם לשינוי השם, ומחמתו נשתנה שמו של השופר, הוא משום שהורבן הבית משפיע על מהות ענין השופר, ובהורבן הבית נתגבר כוחו של אדום, והרבה ירושלים וישבה קיסרי, ויש בזה השפעה על כח השופר שנחלש.

ויש להוסיף ולבאר הענין, שמשמעות שינוי השם שופר שאינו נקרא עוד שופר, הוא משום הסרון בכח השופר לעמוד כנגד השמן, על פי דברי הטור סימן תקפ"ה שכתב 'שופר הוא ראשי תיבות 'אין שטן ואין פגע רע', פירוש שכשיש שופר אין פגע רע', ובפרישה כתב שעל ידי השופר אין שטן מפני שמתערבב והולך לו.

המבואר שענין זה שבכח השופר לערבב השמן נכלל הוא בשמו שנקרא שופר, ואם כן בזה שנשתנה שמו ואינו נקרא שופר, היינו שהוא הסרון בכח השופר לערבב השמן ולעמוד כנגדו.

נמצאנו למדים שבמצות השופר נכלל ענין נשגב של החלשת והכנעת כח השמן המקטרג, ולכן התקינו שיהיה נעשה בכל השלימות.

צו השעה – הכנעת הסמ"א

כתוב בפסוק 'פתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', ודורשים חז"ל אמרי שפר אלו דברי תורה שניתנו בשופר, מבואר שהשופר שהיה במתן תורה הוא ממהותה של התורה, עד כדי כך שהתורה נקראת אמרי שפר על שם השופר, שהתורה וכח השופר מזוגים וכרוכים הם יחד, ואם כן ההכנה המעולה והמשוכחת לזכות שהשופר יעלה זכרוננו לטובה ויהליש ויכניע כח המקטרגים הוא על ידי עמלה של תורה. מצויים אנו בתקופה האחרונה באנדרלמוסיה, שבעקבותיה נפגעים לימוד התורה ותפלה כראוי ברוב עם, ועוד ענייני יהדות מרוכים, ולדאבוננו נגרם ביטול בתי מדרשות, ביטול תלמוד תורה דרבים, ביטול עמלה ועיונה של תורה, ביטול ריתחא דאורייתא ופולול התלמידים, ביטול הדוותא דאורייתא וצילותא דשמעתא, ביטול תלמוד תינוקות של בית רבן, וכמובן שכל ענין זה הוא בא בקטרוג מלמעלה, וכל התוצאות האלו הם כולם מכלל קטרוגו של הסטרא אחרא, שכל זמן שישראל עוסקים בתורה אין לו מנוח כי גחלים אתה חותה על ראשו, ועל כן חובתנו בשעה זו ובימים אלו שהם ימי הרחמים ומסגולת הימים לפעול בהם בכח התפלה וההתחזקות בתורה ומעשים טובים את ישועת ישראל להוסיף ולהגביר היילים בלימוד התורה בקיום בתי המדרשות בעבודת התפלה, ובהיות כח קול השופר לעמוד כנגד הסמ"א לבלבלו ולמנוע ממנו הקטרוג, ולקרא לקול השופר הגדול של הגאולה העתידה, גדולה ומכופלת החובה עלינו להכשיר עצמנו להכין נפשנו ולטהר לבבנו להיות ראויים לפעול בכח השופר ובסגולת הימים לעורר רחמי אבינו האב הרחמן על עם השם להושיענו ולהסיר מעלינו מכת המות וגזירה קשה, ומחשוכא לנהורא אפקינן בדיל שמך רבא.

ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח

נראה לבאר תפלה ובקשה זו על פי דברי הירושלמי שהביא רש"י על הפסוק אשר יאמר היום בהר ה' יראה, וכתב רש"י מהירושלמי בתענית, ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר היום הנה בכל הדורות הבאים, בהר ה' יראה, אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה.

ביאור הדברים, דהנה בכל קרבן אחר שנגמרו העבודות, הדין הוא שנעשית מצותו וכיפר והלך לו, ויצא מידי מעילה, ואין בהאפר שום קדושת ושם קרבן, וכדתנן ביומא דף נ"ה ע"ב, דאחר שירדו הדמים מהמזבח יצאו להולין ונמכרים לגננים.

ועל זה באה תפלתו של אברהם אבינו, שאפרו של יצחק יהא צבור ועומד לכפרה, שלא יהא בזה הדין דנעשית מצותו וכיפר והלך לו, אלא שלעולם יהא בהאפר שם קרבן, ולעולם יהא נחשב שהוא עדיין בהקטרה, וממילא לעולם נחשב שהקרבן הוא קרבן קיים, וזהו ביאור דברי חז"ל שאפרו של יצחק יהא צבור ועומד לכפרה, שלעולם אפרו של יצחק שם קרבן עליו, וממילא לעולם האפר עצמו מוכן לכפרה, והכפרה לא תהיה מכה זכות העבר, שבדורות הקודמים יצחק הקריב עצמו, אלא בכל הדורות אפרו של יצחק עצמו עדיין הוא בהקרבנו עומד, והאפר בעצמו נחשב קיים והוא עצמו מכפר.

והנה במדרש תהלים על הפסוק 'ועולתך ידשנה סלה', אמר רבי תנחומא, ועולתך ידשנה סלה, זה יצחק שנעקד על גבי המזבח כעולה, והיינו דפסוק זה נדרש על הקרבנו של יצחק, ולפי זה נראה לבאר המשך הכתוב 'ידשנה סלה', שהדשן יהיה קיים לעולם, וידשנה, היינו שהקב"ה מדשן את הקרבן לעולם, שזהו כהפיכת איברים כצינורא, החשיב עבודת הקטרה, וכמבואר בגמ' בשבועות דף י"ז ע"ב, והיינו כמו שנתבאר, דאפרו של יצחק צבור ועומד, ולעולם לא נגמרה עשיית מצותה, ולעולם ההקטרה נמשכת.

והנה בגמ' בזבחים דף ס"ב ע"א איתא, דכשעלו מן הגלות מהיכן ידעו מקום המזבח היכן הוא, ורבי יצחק נפחא אומר, דאפרו של יצחק ראו שמונה באותו מקום. ולכאורה יש לדון בזה, דזה ראייה דבשעת העקידה היה זה מקום המזבח, אבל מהיכן ידעו דעד היום זהו מקום המזבח. אכן לפי המבואר נראה היטב, דאפרו של יצחק נשאר לעולם בהקרבנו, ולעולם חשיב שהוא באמצע הקטרתו, ועל כן באותו מקום שהוא צבור, כע"כ דשם הוא מקום המזבח.

וזהו הביאור כמה שאומרים 'תראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבה', דתראה לפניך, ר"ל שלא רק שיוכר את העקידה שהייתה בדורות הקודמים, אלא היא תראה לפני עכשיו, כיון דבאמת גם עכשיו העקידה קיימת וההקטרה נמשכת בזה שאפרו צבור ועומד על גבי המזבה, ועדיין לא נגמר עשיית מצותה. ויש להוסיף דעיקר תפלה זו, הוא על פי דברי הו"ל אלו, שאמרו שה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה.

על מה נידונין, רק אמר מי נידון, שכל באי עולם נידונין. והנה הר"ן הקשה מכיון שהאדם נידון בר"ה על כל מאורעותיו ותבואותיו ופירותיו, א"כ איך נידון בפסח על התבואה ובעצרת על הפירות, הרי כבר נידון על הכל בראש השנה. ותירץ דבשלושה פרקים הדין הוא לכל העולם בכלל, אבל בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו אחד אחד, וגוררין עליו חלקו מהדברים הללו.

ולפי דבריו מבואר היטב דברי התנא, דבשלושה פרקים אמר 'העולם נידון' שזהו דין כללי על כל העולם, אבל בראש השנה הוא דין פרטי על כל יחיד על חלקו מהדברים הללו, וזהו שלא אמר על מה נידונין, כי נידונין על הכל, רק אמר מי נידון.

ולפי זה יש לבאר מה שאומרים ז"ל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון וכו', ותחתוך קצבה לכל בריותיך, שבראש השנה הדין הוא על הקצבה שכל אחד ואחד מקבל מתוך מה שכבר נגזר על כל העולם בשאר הימים שהעולם נידון בהם.

בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'. צריך ביאור למה שינה הכתוב שבחצוצרות הזכיר את הכלי, ובשופר הזכיר את הקול, ולמה לא אמר בשניהם בשוה, או בחצוצרות ושופר הריעו, או בקול הצוצרות וקול שופר הריעו.

והנה בנפש החיים כתב שדיבור האדם נקרא נפש, שבכל דיבור שהאדם מוציא מפיו יוצא מפיו רוח והבל הלב, וכל תיבה היוצאת מפיו היא כה וחלק מנפשו. ואולם זה הוא עצם הדיבור, אבל גמר הדיבור, הוא בכלי המעשה של הפה, שמחתך הדיבור ומוציא מלים ואותיות, וזה הוא דבר גשמי ככל פעולות האדם.

ולפי זה נראה שתקיעת שופר עניינה הוא שאין בה אלא חלק זה של עצם הדיבור שיוצא מפיו רוח והבל הלב, וע"י מחיצות השופר הוא נשמע, ועניינו שהוא השמעת קול זעקה מעומק נפש האדם בלי תערובת פעולה גשמית, אלא קול רוחני בלבד.

ובזה יש לבאר שעל כן שינה הכתוב מחצוצרות לשופר, שבחצוצרות הזכיר הכלי, ובשופר הזכיר הקול, כי בחצוצרות שהוא כלי שיר, והכלי מסייע בנוף הקול, לכן נקט הכלי, משא"כ בשופר, שעצם הקול הוא מהאדם לבד, ורק שע"י מחיצות השופר הוא נשמע, לכן נקט את קול שופר, שזהו העיקר בו ולא הכלי.

והנה במקדש דוד הביא תוספתא ששופר אינו מקבל מומאה, והקשה מאי שנא שופר מכינורות ונבלים שמקבלים מומאה, מפני שגזרו בכלי שיר שמקבלים מומאה.

ולפי המבואר יש ליישב דהשופר אינו מכלל כלי שיר, שאינו מסייע לעצם הקול, ואינו אלא משמיע את קול האדם היוצא מתוך ליבו.

הפותח שער לדופקי בתשובה. יש לומר בזה עפ"י דברי הו"ל פתחו לי פתח כבודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ויש לבאר שישער' היינו השער הגדול כפתחו של אולם, ודופקי בתשובה' היינו בדפיקה בעלמא, ור"ל שבשביל שהקב"ה יפתח את השער הגדול, אין צריך אלא דפיקה גרידא, וכבר הקב"ה פותח פתח כפתחו של אולם.

אשר בקהל עם אשירה עוזו אביעה רננות בעד מפעליו. יש לפרש כפילות הדברים 'אשירה עוזו' ואביעה רננות', על פי מה שביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי על הכתוב בתהלים 'שירו לה' שיר חדש', שישנם שתי מיני שירות, שירה שהיא שבה והלל על גבורות ה', ושירה שהיא הודאה ושבה על הטובות שמקבל.

ועל פי זה יש לפרש, שזהו כפילות הדברים, 'אשר בקהל עם אשירה עוזו', זהו שבה והלל על גבורות ה', שעוזו היינו כוחו וגבורתו. ואביעה רננות בעד מפעליו, היינו הודאה על הטוב שעשה לנו, וזהו בעד מפעליו, שמפעליו היינו פעולותיו שפעל עמנו שהיטיב לנו, וע"ז באה ההודאה והשבח.

גם כל העולם כולו חל מפניך ובריות בראשית חרדו ממך. צריך ביאור מי הם 'בריות בראשית' שעליהם אומרים שהרדו בעת מתן תורה.

ויש לומר הפירוש דהנה במתן תורה כתוב בפרשת יתרו 'זיחרד כל ההר מאד', והנה בגמ' בברכות דף נ"ד 'על ההרים ועל הגבעות מברך עושה מעשה בראשית', הרי דהרים וגבעות מיקרי מעשה בראשית, ויש לומר שההרים והגבעות הם הבריות בראשית שהרדו מפני ה' במתן תורה.

והנה בנביא שופטים כתוב, 'ה' בצאתך משעיר ארץ רעשה גם שמים נטפו הרים נזלו מפני ה' זה מיני, ופסוק זה מדבר על מתן תורה, וכמו שפירש רש"י שם. ומבואר דארץ רעשה וחרדה, והרים נזלו, ושמים נטפו, וכל אלו הם בריות בראשית, וכל אלו חרדו מפני ה' במתן תורה.

וכל באי עולם יעברון לפניך וכו' ותחתוך קצבה לכל בריותיך. הדברים האלו מוסבים על דברי המשנה בראש השנה 'בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון, ובהג' נידונין על המים'.

וצריך ביאור שינוי הלשון והענין במשנה שעל השלשה פרקים נאמר על מה נידון העולם, ואילו לגבי ראש השנה לא אמר על מה

מצוה פח

לאכול שירי מנחות

שנאמר והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו

מצוה פט

לאכול בשר חטאת ואשם

שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם וכו'

אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מנין. אמר לו הרי הוא אומר 'עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת', עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש". ולשיטה זו יש נפק"מ להלכה, דנחלקו ת"ק ורבי יהושע בכהן שהיה עומד ומקריב ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, לת"ק כל הקרבנות שהקריב על גבי המזבח פסולין, ורבי יהושע מכשיר. ולשיטת רבי יהושע ה"נ כהן שאכל תרומה ונודע שהוא בן גרושה אינו חייב לשלם קרן וחומש, כיון דאכילת תרומה חשובה עבודה.

שיטת רש"י - מצות אכילה אף בקדשים קלים

אמנם רש"י פליג על הרמב"ם וס"ל שיש מצות אכילה אף בקדשים קלים, דכתב להדיא (חולין יב. פסחים טז): דהאוכל קדשים קלים מקיים את המצוה שנאמרה בפסוק "ואכלו אותם אשר כופר בהם", והוסיף דהמצוה מתקיימת בין בכהנים האוכלים את חלקם ובין בבעלים האוכלים את שלהם.

שיטת הרמב"ן - אכילת קדשים קלים מצוה בפני עצמה

הרמב"ן בסה"מ (שכחת העשין א) סבר דאיכא מצוה באכילת קדשים קלים, ולשיטתו היא מצוה בפני עצמה לאכול תרומה וקדשים קלים כדכתיב "ואכלת לפני ה' אלוקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם, מעשר דגן תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלוקיך כל הימים" (דברים יד כג). אכן, לא הזכיר בדבריו שמתקיימת באכילתם המצוה שנאמרה בקרא "ואכלו אותם אשר כופר בהם".

האכילה חלק מהכפרה

בקונטרס אחרון שבסוף השאגת אריה הביא מאחד האחרונים שהעיר על הרמב"ם, מפני מה הביא את הפסוק "ואכלו אותם אשר כופר בהם" שנאמר במילואים ללמד על מצות אכילת קדשי קדשים, ולא הביא פסוקים מפורשים בפרשת צו על אכילת הכהנים - "כל זכר בני אהרן יאכלנה" (ויקרא יא), "הכהן המחטא אותה יאכלנה" (שם ט). ויש ליישב בפשיטות דהתם נאמרה האכילה עם הציווי על ההקרבה ואפשר דהאכילה היא חלק מההקרבה, אך הרמב"ם רצה לומר שאכילת הכהנים קרבנות של קדשי קדשים היא מצוה בפני עצמה, ולמד מהפסוק שאכילתם מכפרת וממילא היא מצוה בפני עצמה.

ונראה כן מדברי הגמ' בפסחים (שם), דאי' שם דאכילת הכהנים מעכבת את הכפרה וכל זמן שהכהנים לא אכלו לא נשלמה הכפרה, ומי שהיה מחוסר כפרה אף שקרבנו קרב, אסור בקדשים עד שהכהנים יאכלו את הקרבן.

במקדש דוד (קדשים ס"ד יד) הקשה על מה דמובא בגמ' (עירובין לב), דהאשה שהיא טמאה טומאת לידה או זיבה מעות ונותנת בשופר,

מצות אכילת שירי מנחה ומצות אכילת קדשי קדשים כגון חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור, הם שתי מצוות שענינם אחד - אכילת הקדשים.

המקורות למצוות האכילה

הרמב"ם מביא מקור למצות אכילת שירי מנחה מדכתיב "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו" (ויקרא טו), ולמצות אכילת קדשי קדשים הביא מקור אחר, דכתיב גבי קרבנות שבעת ימי המילואים "ואכלו אתם אשר כופר בהם" (שמות כט לג), ובספרא (שמיני א ב) דרשו "מנין שאכילת קדשים כפרה לישראל, ת"ל ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליכם לפני ה', הא כיצד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים".

משמע ברמב"ם שהפסוק שהביא במצות אכילת קדשים מתייחס אך ורק לאכילת קדשים ולא לאכילת שירי מנחה, אך בגמ' (יבמות מ.) מפורש דמאי דכתיב "ואכלו אותם אשר כופר בהם" - מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, קאי אף על מנחה. ויש להסביר את דברי הרמב"ם שהביא פסוק אחר לאכילת מנחה, דתחילה בא ללמד שיש מצות אכילה בשירי מנחה וע"ז הביא את הפסוק "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", ואחר שכן, נכללה אכילה זו עם שאר אכילות הקדשים ולכן הפסוק "ואכלו אותם אשר כופר בהם" קאי אף על אכילת שירי מנחה.

שיטת הרמב"ם - מצות אכילה בקדשי קדשים ולא בקדשים קלים

עוד הדגיש הרמב"ם שיש מצות אכילה רק בקדשי קדשים ולא בקדשים קלים וז"ל "אבל אין אכילת קדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם. שאכילת הבשר הזה מן החטאת ומן האשם בה תשלם כפרת המתכפר כמו שבארנו ובו בא לשון הציווי באכילה, מה שלא בא לא בקדשים קלים ולא בתרומה, ולפיכך היא נגררת במצוה והאוכל אותה עושה מצוה". ומביא את לשון הספרי (במדבר קטז) "עבודת מתנה אתן את כהונתכם, לעשות אכילת קדשים בגבולין כעבודת מקדש במקדש, מה עבודת מקדש במקדש מקדש ידיו ואחר כך עובד, אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר כך אוכל". ואע"ג דפסוק זה קאי על אכילת שלמים, אין אלו שלמים רגילים אלא מיירי בשלמי ציבור שהוקרבו במילואים והם קדשי קדשים. ויש להבין את מה שכתב לגבי אכילת קדשים קלים ותרומה שהאוכל נגרר אחר המצוה, מה גדר המצוה בזה ואחר איזו מצוה האוכל נגרר.

בהא דהביא הרמב"ם מהספרי דאכילת קדשים חשובה כעבודה מצינו כן בגמ' בפסחים (עב): "מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש. לשחרית מצאו רבן גמליאל, אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש, אמר לו עבודה עבדתי. אמר לו כל דברך אינן

וטובלת ואוכלת בקדשים לערב, דחזקה שאין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופר. ולהמבואר בגמ' בפסחים דהטמא אסור בקדשים עד שהכהנים יאכלו את חלקם, איך הותרו הנשים לאכול הא זמן אכילת החטאת הוא יום ולילה ושמא לא אכלו הכהנים עדיין. ועוד העיר דשעיר החיצון של יום הכיפורים אינו נאכל ע"י הכהנים עד מוצאי יום הכיפורים, ונמצא דכפרת יום הכיפורים אינה נשלמת עד מוצאי יום הכיפורים.

עכ"פ נראה פשוט מכל זה דהאכילה היא חלק מהכפרה, אך צ"ב לשיטת רש"י דאיכא מצוה באכילת קדשים קלים ויש באכילתם קיום המצוה שנאמרה לענין הכפרה, ולכאן קרבן שלמים אינו בא לכפרה, ואף לשיטת הרמב"ם מקור מצות אכילת הקדשים הוא בפסוק שנאמר בשלמי ציבור שבמילואים ואיזו כפרה יש בהם. וצ"ל דאינה כפרה אלא ריצוי, וכמו שפירש"י (על הפסוק שם) "ואכלו אותם אשר כופר בהם - כל זרות ותיעוב", דאין כאן כפרה על עבירה מסוימת אלא ריצוי כללי.

אמנם שיטת הרמב"ם שמחלק בין קדשי קדשים לקדשים קלים טעונה פירוש והטעמה, דמאי שנא קדשי קדשים שבאים לכפרה ומחמת כך אכילתם היא מצוה בפני עצמה, מקדשים שאכילתם היא גמר העבודה ומדוע אינה חשובה מצוה בפני עצמה.

אכילה פחות מכזית

אי' בגמ' ביומא (טו). דמשמת שמעון הצדיק נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מגיעו בחלקו כפול שהוא פחות מכזית, הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין. רש"י פירש דבימי שמעון הצדיק היו שבעין אף בפחות מכזית ולכן אכלו אף כשהגיע לחלקם כפול, וכשמת וראו שאינם שבעים בכך משכו ידיהם דאכילה פחות מכזית אינה מצוה. [והוכיח מכאן החת"ס (ש"ת או"ח סי' ט) דאכילה שיש בה שביעה אף שהיא פחות מכזית חשובה אכילה לכל דיני התורה, ודלא כדעת המג"א (או"ח קצ סק"ד) דכתב להדיא דתליא בשיעור כזית בלבד]

אבל בתוס' ישנים ביארו טעמם של צנועין דדווקא משום שהגיע להם כפול משכו ידיהם, אבל בכזית לא היו מושכין את ידיהם מפני שיש באכילת כזית קיום מצוה של אכילה, ואילו בפחות מכזית לא היה מצוה אכילה לגמרי. ויש לדקדק במש"כ דאינה מצוה לגמרי, מה גדר מצוה שאינה מצוה גמורה המתקיימת באכילת פחות מכזית.

חילוק הבית הלוי

נודע יסודו של הבית הלוי (ה"א סי' ב) שמחלק בין אכילת פסח לאכילת קדשים, דבקרבת פסח נאמר "ואכלו את הבשר בלילה הזה" והמצוה היא האכילה עצמה, אבל בקדשים האכילה אינה המצוה אלא המצוה היא שהקרבת יאכל. ולדעת הרמב"ם א"ש היטב לדעתנו האכילה היא הכפרה דע"י שהכהנים אוכלים הבעלים מתכפרים, וכאשר הכהנים אוכלים יש כפרה באכילתם אף אם אכלו פחות מכזית ובאכילה זו אין שיעור דאין כאן מצוה אכילה. ולפי"ז מבואר הטעם דהצנועין מושכין את ידיהם, דהמצוה מתקיימת ע"י אכילת

כל כהן ואין מעשה מצוה מסוים לאוכל. אבל דברי התוס' ישנים עדיין צ"ב דאמאי חשיב פחות מכזית מצוה שאינה גמורה.

המנחת חינוך (מצוה קלד) מפרש את המצוה לאכול שיירי מנחה, ומביא כעין פשרה - דהמצוה מתקיימת באכילת כזית ראשון, ואכילת היתר אינה אלא בכדי שלא יבוא הקרבן לידי נותר. ובזה מבאר מה דפסק ברמב"ם (פ"י מהל' מעשה הקרבנות הי"ז) דמותר להאכיל קדשי קדשים לקטן, כלשון המשנה בפרק איזהו מקומן "שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם" (זבחים נה.), והכוונה במש"כ 'בניהם' לקטנים שאף הם כהנים אלא שאין מתקיימת מצוה באכילתם. וקדשי קדשים נאכלים ע"י קטנים בכדי שלא יבוא הקרבן לידי נותר. והמנחת חינוך מניח יסוד בכמה מקומות, שבמצוה שיש אפשרות לקיימה ע"י גדול או ע"י קטן, יש ליתן לגדול לעשותה, דבעשייתו מתקיימת מצוה ואילו מעשה קטן אינו מעשה מצוה, וצריך שיתקיים רצון הבורא. ולכן כתב שיש ליתן כזית ראשון לגדול, ומשם והלאה אפשר לתת לבניהם הקטנים, דהאכילה רק ע"מ שלא יבוא הקרבן לידי נותר.

ולדברי הרמב"ם דאיכא מצוה גם באכילת תרומה, ודאי דאין נפק"מ בין כזית ראשון לכזית שני, דבכולם מתקיימת מצוה, ומאי גרע אכילת קרבן שאין מצוה בכזית שני מאכילת תרומה שיש מצוה בכל כזית וכזית.

חילוק בין אכילת קדשים קלים לאכילת תרומה

ולהאמור הדברים פשוטים, דלהרמב"ם אכילת קדשים קלים היא חלק מהעבודה ונגררת אחר המצוה, וא"כ עיקר המצוה היא העבודה והעבודה היא הקרבת הקרבן והאכילה היא חלק מההקרבה. לכן די באכילת כזית. מאידך אכילת תרומה היא מצוה על כל התרומה ובכל כזית וכזית יש מצוה בפני עצמה. לפי"ז יש לפרש את מש"כ בתוס' ישנים דבאמת יש מצוה באכילת כל כזית וכזית, אלא שבפחות מכזית יש רק מצוה כל דהו שנאכל הקרבן בכדי שלא יהיה נותר אבל אין בזה מצוה אכילה.

ובדעת הרמב"ם י"ל דבתרומה האכילה בודאי אינה בכדי שלא יגיע לידי נותר, אלא הפשט הוא שיש הפרשה ובאכילת הכהנים מתקיימת ההפרשה והנתינה לגבוה, ופשוט שאין האכילה מצוה בפנ"ע, אלא היא הגמר של הנתינה לכהן או הקרבת הקרבן. בזה בא לידי ביטוי הקיום של הדין של התרומה. עבודת מתנה אתן את כהונתכם, גמר הקיום של המתנה. אבל קדשים קלים שבאים לכפר, אין הכפרה מעכבת, דכתבו התוס' (פסחים נט): דאם הבשר אבד או נטמאו השיריים, הכפרה נגמרה קודם, ורק אם הבשר קיים הכפרה לא נגמרה. כלומר דהקרבתן יכול לכפר גם ללא אכילה, ורק כשיש בשר יש הלכה נוספת שהכפרה תיגמר אחר האכילה, וא"כ היא מצוה בפנ"ע, כי כשיש אכילה נוסף כאן ענין נוסף שאינו שייך לגוף הקרבן, ולכן הוא מצוה בפנ"ע.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"אם כבנים אם כעבדים"

שערי ארמון מלכות שמים עומדים להיפתח בפנינו בעוד ימים ספורים, ואז יפציע אור רוחני אור נגוהות, אור שאין דומה לו - "אורי בראש השנה". מהו אור זה? מה טיבו? אלו חיטים יבוררו לאור זה, דוגמת השימוש באור שהיה בחצרות ירושלים מאור בית השואבה?

האמת היא שכל סוגי האורות הידועים לנו, מתגמדים לאור "אורי" בראש השנה. שכן האדם המצוי בכל התבל חי את כל חייו באפילה. חייו מלאי ספקות ותהיות, וחוסר ודאות מלווה אותו על כל שעל. הולך הוא ותועה כשה אובד וכעיוור המגשש באפילה. לעולם הוא אינו יודע בוודאות אמיתית, אם הוא נוהג בתבונה. האם הוא עושה את המוטל עליו, וגם עתידו מוסתר ממנו.

אולם כאשר יהודי סופג לתוכו את האור הגדול הזורח והמבהיק - אור המלוכה של הקב"ה, המאיר כל פינה בעולם. שכן "ה' אורי" הוא הבורא יתברך שמו, בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה עושה ויעשה את כל המעשים. כל דבר ישק על פיו, ובלעדיו לא יזוז שום דבר! (כפי שנוכחנו השנה לדעת, באופן הברור ביותר) ומי שאור מלוכת ה' זרח עליו על ידי שהמליכו על עצמו ועל העולם כולו, יונהג בדרך האושר והאמת בכל רגע ובכל מקום. התורה הקדושה, מפרשיה וחכמי דורות, ינחוהו בדרך הנכונה והבטוחה. ובכל אפילת העוה"ז הדומה ללילה, תזרח לו השמש בבחינת "ולכל ישראל היה אור במושבותם". זהו "אורי בראש השנה". ובבואנו לפני המלך כדי לחדש את השנה עם חידוש המלוכה, וחידוש בריאת עצמנו מחדש בבחינת "ועם נברא יהלל י-ה", פונים אנו אליו בתואר הכפול "אבינו מלכנו". צמד מילים אלה יישמע בימים אלה מאות פעמים, ויש בו כדי לבטא את מגמת פנייתנו אליו, בכל תקופת גילוי האור הגדול וכיוון דרכנו בעתיד לאורו.

באמרנו "אבינו" אנו פונים להקב"ה כבן המבקש מאביו בקשה, ביודענו שמתוקף רחמי אב על בנו הוא בודאי רוצה לתת לו. אולם יכולת הנתינה של אב הינה מוגבלת, מטבע הדברים, בגלל האפשרויות המצומצמות העומדות לרשותו. כנגד זה פנייה אל מלך היא לכאורה בטוחה יותר, כי יש ביכולתו לתת הרבה. מאידך גיסא אין לו רצון לתת כמו שיש לאב. אבל כאן הרי מדובר באבינו שהוא גם מלכנו, אם כן חברו כאן יחדיו הרצון הכביר לתת עם היכולת האדירה. לכן מקבלת שוועת "אבינו מלכנו" בימים אלה משמעות רבה יותר, כי בהיודענו מחדש למלך

המיטיב כל כך, מתחבר כאילו מאליו התואר "אבינו" אל "מלכנו" מקור ההטבה והשפע. צידו השני של מטבע "אבינו מלכנו", בא לידי ביטוי בבקשה "אם כבנים" של "אבינו", לרחמנו כרחם אב על בנים, "ואם כעבדים" [של "מלכנו"], עינינו לך תלויות עד שתחוננו". כאן מדובר על שתי מדריגות בעבודת ה'. עבד אפילו אם הוא עבד נאמן, עובד את רבו כפי מה שדורשים ממנו - בן לעומת זאת עושה לא רק את מה שנדרש ע"י אביו, אלא הוא מקיים גם את רצון אביו. כמבואר ב"מסילת ישרים" סוף פרק י"ג, שהבן עושה גם את מה שלא נאמר לו בפירוש. די לו בידיעה שדבר מסויים יעשה נחת רוח לאביו, כדי שיעשה אותו לכבוד אביו גם אם לא ציוה אותו.

בענין זה מצאנו כמה פעמים בפירוש רש"י על התורה "ריח ניחוח - נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". כלומר, אמרתי פעם אחת וכבר נעשה רצוני. ולכשנדייק נמצא שלא כתוב כאן שנעשה ציווי או בקשתי, אלא "רצוני" זה כולל את עשיית רצון ה' שלא נכלל ב"אמרתי". ויתירה מזו, הציות נעשה באיכות כזו, כאילו "נעשה" רצונו מאליו, [בגדר "אע"פ שבנ"א אנחנו נמשכנו אחריו כבהמה", בלי שום חשבון שכלי ושיקול דעת אישי. ראה בית הלוי פ' לך על הפסוק "התהלך לפני והיה תמים"].

בשני ימי ראש השנה אנו קוראים בתורה על בנים ועבדים ביום הראשון על ישמעאל שהיה בן הגר שפחת שרה וממנו נוכל ללמוד כיצד מתקבלת פניית "עינינו לך תלויות" של "אם כעבדים". ביום השני קוראים על שלימותם של "בנים" - עקידת יצחק.

ישמעאל מראה לנו דוגמא של תליית עיני העבד באדונו, שכן בה בשעה שאמו אמרה "אל אראה במות הילד", שמע אלקים אל קול הנער. ומפרש"י: "מכאן שיפה תפילת החולה מתפילת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל". הסיבה לכך מן הסתם, משום שתפילת הנוגע בדבר בוקעת מן הלב, זוהי בחינת "עינינו לך תלויות". "עד שתחוננו" היינו מתנת חינם, כי אין לעבד סיבה לרחמים כמו שיש לבן אצל אביו.

עוד למדנו שתפילת ישמעאל התקבלה למרות קיטרוגי מלאכי השרת שאמרו: "מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר?". וע"ז אמר להם הקב"ה: "לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזהו 'באשר הוא שם'". הקב"ה אינו דן את האדם מכח ידיעתו אודות העתיד, אלא מה שקובע זה המצב של עכשיו [והנהגה זו קיימת, כמבואר בספרים, בדין ראש השנה], ומה שבוקע רקיעים, זו תליית עיניו של העבד המתחנן לחנינה.

ומי לנו עוד עושי נחת רוח מסוג "אמרתי ונעשה רצוני" כאברהם ויצחק בנסיון העקידה? קריאת פרשה זו באה ללמדנו פרק בקבלת עול מלכותו יתברך, ולעורר אותנו להיות ראויים להנהגת "כרחם אב על בנים". ריח הניחוח [שלפי פירוש רש"י היינו "שאמרתי ונעשה רצוני"], שעלה מהקרבת שהותיר אחריו את "אפרו של יצחק", עומד לנו בכל הדורות! זוהי תוצאה של עבודת "בנים".

ככל שנתעלה ונהיה עבדי ה' נאמנים ואף בנים, נוכל לפנות ביתר שאת אל מי שהוא גם אב לבנים וגם מלך לעבדים. נתלה עינינו בו באמת ונשתדל לנהוג כבנים, ע"י זה נזכה שיחוננו ואף ירחם עלינו, ויוציא לאור דיננו לחיים טובים ולשלום.

ראש השנה 'יום תשובה' ו'יום הדין'

(כונת התקיעות)

ראש השנה הוא יום תשובה ויום דין

מתוך הספר 'ביאורים במועדים' רוממות עבודת 'מים נוראים'

מתורתו של הגאון רבי יוסף פרבשטיין זצוק"ל

שופר ומלכיות זכרונות ושופרות - יום תשובה

'מלכיות זכרונות ושופרות' אף הן מביאין ליראת שמים ויראת חטא

וכד דייקנין שפיר, נחזי דאף העסק וההתבוננות ב'מלכיות זכרונות ושופרות' הוא מיסודי 'יום התשובה' דראש השנה, דהרי 'מלכיות זכרונות ושופרות' הן עצמן יסודי יראת שמים ויראת חטא.

'מלכיות'. מלכות שמים הרי היא יראת שמים בעצמה, דהרי החפצא של 'מלכות' היא יראה, 'שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך'.

'זכרונות'. ענינן 'השגחה פרטית, שכר ועונש', כידוע מדברי המהרש"א בסוף מסכת ראש השנה [לב:].

'שופרות'. ענינן 'תורה מן השמים', כידוע מדברי המהרש"א הנ"ל. והרי התורה היא העד הנאמן לכל באי עולם כדאיתא ברמב"ם הלכות ספר תורה [פרק י הלכה א], וז"ל 'כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכבוד ראש באימה ופחד, שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והיה שם בך לעד', עכ"ל.

ובמה בשופר, הכל נכלל בתקיעת שופר

איתא בגמרא ראש השנה [טז]. 'תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא... ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר', עכ"ל הגמרא. ונראה ביאורו, דכיון שב'חובת היום' שמן התורה נצטוינו רק בתקיעת שופר, ולא נצטוינו בתורה באמירת מלכיות זכרונות ושופרות, בהכרח דסוף כל סוף הכל [מלכיות זכרונות ושופרות] חוזר אל תקיעת שופר, שהכל נכלל בתקיעת שופר.

על ידי צירוף אמירת מלכיות זכרונות ושופרות נשלמת סגולת השופר

וביתר ביאור נראה, דכדרך שמצינו גבי מצות תפילין, דהנה איתא בשולחן ערוך [אורח חיים סימן כה סעיף ה] 'כיוון בהנחתם שצונו הקדוש ברוך הוא להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב, ועל הראש כנגד המוח, כדי שזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על ייחודו, ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו, וישעבד להקדוש ברוך הוא הנשמה שהיא במוח, וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות, ובה זכור הבורא וימעט הנאותיו', עכ"ל השולחן ערוך. והנה, הא ודאי דאם כיון כל זה בלא שהניח תפילין הרי דעשה ענין גדול, וכמו כן איפכא, אם קיים מצות תפילין בלא שכיון כל הכונה הזאת הרי יצא, אולם אין ספק דקיום מצות תפילין יועיל לו לקבוע בנפשו להאי כונה המבוארת, דזהו מכוחה של מצות תפילין, קדושתה, אורה, וסגולתה. ומיהו אם כיון בהנחתן כן, הרי שעל ידי זה הכשיר את נפשו ועשאה כלי קיבול לקבל את אור מצות תפילין סגולתה וקדושתה, ואין ספק שאז יושפע עליו שפע רב ממצות תפילין.

וכיוצא בזה גם גבי מצות שופר, דהא ודאי דאף בלאו אמירת מלכיות זכרונות ושופרות יש בכוחה, קדושתה, סגולתה, ואורה של מצות שופר, להוסיף בנפשינו הני ענינים, והרי למאן דאמר 'מצות אין צריכות כונה' אפילו התוקע לשיר יצא ידי חובתו, אכן בודאי דהשלימות היא אינה אלא כשמכוין את ליבו, שעל ידי זה הכשיר את נפשו ועשאה כלי קיבול לקבל את אור מצות שופר סגולתה וקדושתה, ואין ספק שאז יושפע עליו שפע רב ממצות שופר.

'קדושת מצות שופר' סגולתה להכניס יראה בלב [לכל ימות השנה]

והנה לעיל נתבאר [בענין תוספת יראת שמים ויראת חטא הנדרשת לעזיבת החטא], כי חרדת הדין של ראש השנה היא מוספת בנפשותינו יראת שמים ויראת חטא. ונתבאר עוד דאף 'מלכיות זכרונות ושופרות' אף הן מביאין ליראת שמים ויראת חטא. אכן לפי המבואר כאן הרי דאף בנידון זה סוף כל סוף הכל חוזר אל תקיעת שופר, והכל נכלל בה, שהרי על תקיעת שופר בלחוד נצטוינו בתורה, וממילא כל מה שבכוחם של מלכיות זכרונות ושופרות לקבוע בלב, ממילא כן הוא גם בכח השופר. ואם כן היינו, דקדושת מצות תקיעת שופר, אורה וסגולתה, היא עצמה מוסיפה בנפשותינו יראת שמים ויראת חטא, אלא שכמו שנתבאר שכן הוא בכל המצוות, כפי גודל ההכנה והכשרת הנפש כך יזכה האדם בזה ותגדל כח המצוה לפעול את פעולתה, וכמו שנתבאר.

נקיבת כותל הברזל שבלב

'כותל ברזל' המפסיק - נקיבת 'כותל הברזל'

אכן על אף עצתו של הגרי"ם להשתמש בלימוד המוסר כדי להשתנות מרע לטוב, עדיין נצטער ר' ישראל צער על כותל ברזל המפסיק, ואינו מאפשר לתת פרי המספיק מלימוד המוסר, והכי איתא באור ישראל [אגרת יד] "קבע כל אחד עת ללמוד בספרי היראים, אכן מה לעשות לכותל ברזל המפסיק - היא רוח הטומאה המלפפת ומעכרת את רוח האדם לבלי תעשינה ידיו תושיה, לתת פרי מלימוד המוסר, להטיב דרכי האדם לקרבו לעבודתו ית"ש",

עכ"ל הגר"ס. וביאור דבריו הוא על פי מה שכתב הגר"ס ב'אגרת המוסר' דיש ב' מיני יצר הרע גשמי ורוחני, וזהו מה שכתב הגר"ס דיש כותל ברזל המפסיק היינו היצר הרע הרוחני. וכן כתב הגר"ס [מכתב ו] 'כן גם יש סיבות רוחניות היא העבירות, המטמטמות לבו של אדם והיה לאבן חלילה כו', עכ"ל.

עצת הגר"ס לנקיבת כותל הברזל - תפילה

• וכתב הגר"ס דהעצה לזה היא התפילה, תפילת רבים, וז"ל 'אחת היא - אשר גם הנסיון יורנו - לשפוך הנפש אל ד' ית"ש בעשרה, אל מרכז הלזה לנקוב חור קטן ככותל הברזל הלזה, דבר קטן ונקלה הוא ופריו רב'. עכ"ל. וכן כתב הגר"ס עוד [מכתב ו] 'כן גם יש סיבות רוחניות היא העבירות, המטמטמות לבו של אדם והיה לאבן חלילה, רפואתה העקרי לימוד התורה וגם התפילה בהכנעה, תתאספו נא בעשרה למדו קודם מוסר או ידרוש אחד, ואח"כ להתפלל ביחד על יצר הרוחני, עכ"ל הגר"ס.

בעשרת ימי תשובה גם ביחיד

• והנה בגמרא יבמות [מט:]: מבואר דבעשרת ימי תשובה גם ביחיד הקב"ה מצוי לו, וז"ל הגמרא 'דרשו ה' בהמצאו [משמע פעמים שאינו מצוי - רש"י], הא ביחיד, הא בצבור, ויחיד אימת, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, עכ"ד הגמרא.

וכתב הרבינו יונה בשערי תשובה [שער ב אות יד] בזה הלשון 'וראוי לכל ירא א-להים למעט בעסקיו ולהיות רעיוניו נחתים, ולקבוע ביום ובלילה עתים, להתבודד בחדריו, ולחפש דרכיו ולחקור, לקדם אשמורות, ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה, ולשפוך שיח, ולשאת תפלה ורנה, ולהפיל תחנה, והעת עת רצון והתפלה נשמעת בה, כענין שנאמר בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתך, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה דרשו ה' בהמצאו אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, עכ"ל השערי תשובה.

ואם כן לכאורה גם ענין זה שאמר הגר"ס להתפלל על יצר הרע הרוחני בציבור, הרי שבעשרת ימי תשובה סגי גם ביחיד.

סגולת השופר לנקוב את כותל הברזל

• אמנם בסגולת השופר לנקוב את כותל הברזל, וכוחו של השופר גם כח סגולי הוא, ויכול הוא לנקוב את כותל הברזל, כמבואר בספר מעלות התורה לרבי אברהם אחי הגר"א, וז"ל 'וכשם שהיראה היא פתיחת התורה, כמו שכתוב כי אם ליראה כו', כי היראה שוברת הקלפות, וכן השמיעה שוברת הקליפות, כי הכל תלוי בשמיעה, ולפיכך אנו מברכים לשמוע קול שופר, ולא לתקוע בשופר, לפי שהשופר בא לירא ולהחריד אותנו ולשבר הקליפות, ולכן העקר לשמוע כו', עכ"ל המעלות התורה.

תקיעות דהערה לתשובה ותקיעות דמלכיות זכרונות ושופרות

תקיעת שופר היא משום שראש השנה הוא יום 'תשובה' [רמב"ם]

• הנה כבר הובא לעיל דברי הרמב"ם בהלכות תשובה [פרק ג הלכה ד] ובמורה נבוכים [חלק ג פרק מג] שתקיעת שופר היא משום 'תשובה', והטעם לזה שתוקעין בראש השנה משום תשובה, זהו משום דראש השנה הוא יום הערה לתשובה.

ראיות דהתקיעת שופר היא גם לפי שהוא 'יום הדין', ושהיא 'תקיעה לפני הקב"ה'

• אכן, עיקר שיטת הרמב"ם דתקיעת שופר בראש השנה היא משום דראש השנה הוא 'יום תשובה', צריכה ביאור, דהרי מקרא מלא בתהלים [פרק פא פסוקים ד ה] 'תקעו בחודש שופר בפסח ליום חגנו: כי חק לישראל הוא משפט לא-לתי יעקב'. ובגמרא ראש השנה [ח:]: איתא דהאי קרא קאי על ראש השנה, הרי להדיא דשופר דראש השנה הוא משום דראש השנה הוא 'יום הדין', וצ"ע.

• ועוד צריך ביאור, שהרי איתא בגמרא ראש השנה [טז:]: 'תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא, מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח... אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות... ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר, עכ"ד הגמרא. ואין נזכר כלל דתקיעת שופר מכוונת כדי להעיר אותנו משכחת האמת, אלא מתבאר דכונת תקיעת שופר היא להמליך עלינו את הקב"ה, ולהעלות לפנינו את זכרוננו לטובה. וגם משמע דתקיעת שופר היא משום 'יום הדין', וצ"ע.

ועוד תמוה, שהרי בתפילת מוסף בסיום ברכת 'שופרות' אמרינן 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך, בא"י שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים'. הרי להדיא דתקיעת השופר היא לפני הקב"ה, שהוא יתברך שמו שומע קול שופר ומאזין תרועה. ואם כן שיטת הרמב"ם דנוקט דכונת השופר מופנית אלינו, להעיר אותנו וכו', צריכה תלמוד.

ב' כונות לתקיעת שופר א. לעורר אותנו ב. להמליכו ולהעלות זכרוננו לטובה

• ומוכח אם כן מכל זה, דב' כונות יש לתקיעת שופר, א. לעורר אותנו משכחת האמת. וזהו לפי שראש השנה הוא 'יום תשובה'. ב. שאנו תוקעין לפני הקדוש ברוך הוא להמליכו, ולהזכירנו לפניו לטובה, וכדכתיב בקרא דתקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. וזהו לפי שראש השנה הוא 'יום הדין'.

ואין בזה שום תימא, דכיון דהאמת היא דראש השנה יש בו את שתי הענינים, יום הערה לתשובה ויום הדין, אם כן הרי שוב יתכן דיש בתקיעת שופר גם כן ב' דינים.

רק דצריך ביאור, אמאי לא נזכר ברמב"ם אלא רק את ענין התשובה, ולא נזכר כלל ברמב"ם מענין יום הדין בתורת טעם למצות שופר, וצריך תלמוד.

תקיעת שופר שמן התורה ותקיעת שופר שמדברנן חלוקות הן ביסודן זה מזה

• והנראה ללמוד מזה, דיש חילוק בין מצות תקיעת שופר שמן התורה, לבין מצות תקיעת שופר שמדברנן [מדברי קבלה]. דמן התורה תקיעת שופר

היא משום 'יום תשובה', וכונת התקיעה שמן התורה היא להעיר אותנו משכחת האמת, והרמב"ם ביד החזקה מייירי מתקיעת שופר שמן התורה. ומי דרבנן [מדברי קבלה] נוסף לן חובת תקיעת שופר אף משום 'יום הדין', וכונת התקיעה הזו היא, שאנו תוקעין לפני הקב"ה להמליכו, ולהזכירנו לפניו לטובה. וקרא דתקעו בחודש שופר וכו' כי חק לישראל משפט לאלקי יעקב, וסוגיא דראש השנה הנ"ל דאמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר, ונוסח התפילה שבסיום ברכת שופרות 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך, בא"י שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים', הכל מייירי מתקיעת שופר שמדרבנן.

ואין לתמוה, דאם כן מה חיוב נחחדש לן מכה תקנת חכמים זו, דהרי בלאו הכי מן התורה אנו חייבין לתקוע משום 'יום תשובה'. דהרי מכה תקנת חכמים הזו נחחדש לן חיוב תקיעת שופר על סדר מלכיות זכרונות ושופרות. ועיין בגמרא ראש השנה [לד:]: דשם מבואר דברכות דמלכיות זכרונות ושופרות אינן מדאורייתא אלא מדרבנן, וממילא נמצא שחובת תקיעת שופר על סדר הברכות היא רק מדרבנן, וכמו שנתבאר.

אמנם לכאורה אין לומר כן, דהרי בגמרא ראש השנה הנ"ל [טז.]. איתא 'אמר הקב"ה כו' ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות, כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה, בשופר', עכ"ד הגמרא. ומבואר לכאורה דהוי מן התורה. אמנם יעויין שם בריטב"א דכתב דאין זה אלא אסמכתא, וז"ל 'והא דקאמר אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות, משום דאע"ג דפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות אינם מן התורה אלא מדרבנן כדפרישנא, מ"מ ממה שאמרה תורה זכרון תרועה יש ללמוד שראוי להזכיר פסוקי תרועה ופסוקי זכרון...'. עכ"ל הריטב"א. הרי דאין זה אלא אסמכתא בעלמא, וכמו שנתבאר.

תקיעות דמיושב ותקיעות מעומד - ציבור ויחיד

בדין תקיעה על סדר הברכות מצינו חילוק בין ציבור ליחיד

והנה בדין תקיעה על סדר הברכות מצינו חילוק בין ציבור ליחיד כדאיתא בגמרא ראש השנה [לד:]: וכמבואר בדברי הרמב"ם בהלכות שופר [פרק ג הלכה ז.]. וז"ל 'הציבור חייבין לשמוע התקיעות על סדר הברכות, כיצד אומר שליח צבור אבות וגבורות וקדושת השם ומלכיות ותוקע שלש, ואומר זכרונות ותוקע שלש, ואומר שופרות ותוקע שלש, ואומר עבודה והודייה וברכת כהנים'. ושם [הלכה יב] כתב 'וכל הדברים האלו בצבור אבל היחיד בין ששמע על סדר ברכות בין שלא שמע על הסדר בין מעומד בין מיושב יצא ואין בזה מנהג', עכ"ל הרמב"ם.

וצריך ביאור, מאי טעמא תקיעות של יחיד אינן טעונות סדר ברכות, מה מקום יש לחלק בזה בין חובת ציבור לחובת היחיד. ממנ"פ אם הסדר הנכון הוא לתקוע על סדר הברכות אם כן מדוע ביחיד אינו צריך לתקוע על סדר הברכות. ואי אין זה הסדר הנכון לתקוע דייקא על הברכות אם כן גם ברבים לא ינבעי לתקוע על סדר הברכות, וצ"ע.

חילוק זה נובע מהא דתקיעת שופר דיחיד ותקיעת שופר דציבור חלוקים הן ביסוד דינם

והנה באמת אין בזה תימא כל כך, דמה שייך גבי יחיד 'כדי שתמליכוני עליכם', והרי מלכות בהמלכת ציבור היא תלויה, ד'אין מלך בלא עם'. וגם ההיא דיכדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, גם כן הוא שייך בעיקר גבי ציבור, דהא עיקר ה'זכרון לטובה', הוא זכרון 'עקידת יצחק', וכדמצלינן בתפילת מוסף בסיום ברכת זכרונות 'זכר לנו ה' אלוקינו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה, ותראה לפניך עקידה... ועק' דת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, בא"י זכר הברית'. ומובן דזכרון העקידה והברית שבה, שייך טפי לכלל הציבור מאשר ליחיד. אכן לפי זה נמצא דרק על צד ההכרח אי אפשר דתקיעת שופר דיחיד תהיה טעונה סדר ברכות.

מיהו לפי האמור לעיל אתי שפיר היטב. דיתכן לומר, דחילוק זה נובע מהא דתקיעת שופר דיחיד ותקיעת שופר דציבור חלוקים הן ביסוד הדין. דתקי עת שופר דיחיד היא משום 'יום תשובה', [וכונת השופר היא להעיר משכחת האמת], ולכן תקיעת שופר דיחיד אינה ענין למלכיות זכרונות ושופרות, ומשום הכי תקיעת שופר דיחיד אינה טעונה כלל להיות על סדר הברכות. ומה שאין כן תקיעת שופר דציבור היא משום 'יום הדין', [וכונת התקיעה הזו היא, שאנו תוקעין לפני הקב"ה להמליכו, ולהזכירנו לפני לטובה], ולכן הציבור חייבין לשמוע התקיעות על סדר הברכות.

חילוק זה שבין תקיעת שופר דיחיד לתקיעת שופר דציבור, טעמא דמסתבר הוא

וחילוק זה שבין תקיעת שופר דיחיד לתקיעת שופר דציבור, טעמא דמסתבר הוא. דכפשוטו ה'התעוררות לתשובה' אינה שייכת כלל להעשות על ידי הציבור ב'תורת ציבור', אלא זהו ענין הנעשה על ידי כל יחיד ויחיד בפני עצמו, [להעיר את עצמו כו'], ומשום הכי הציבור אינו שייך לתקיעת שופר הבאה להעיר לתשובה. וכן איפכא, דהתקיעת שופר שמפני יום הדין אין ראוי שתיעשה על ידי היחיד ב'תורת יחיד', אלא אדרבא ראוי להיחיד להכליל עצמו עם הציבור, וכיון שכן ודאי שראוי דהתקיעת שופר שמפני 'יום הדין' תיעשה על ידי הציבור ב'תורת ציבור', ולא על ידי יחיד בתורת יחיד.

וכיוצא בזה מצינו במסכתא עבודה זרה [ד:]: בענין תפילת ראש השנה ביחיד, 'אמר רב יוסף, לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמיייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא כיון דמפקיד דינא, דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי, אי הכי, דצבור נמי, דצבור נפישא זכותיה, אי הכי, דיחיד דצפרא נמי לא, כיון דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי', עכ"ד הגמרא. הרי מבואר דהנכון הוא לבא לדין כציבור ולא כיחיד, כיחיד הנכלל בציבור ולא כיחיד לעצמו.

תקיעות דמיושב הן תקיעת שופר דיחיד [תשובה], ותקיעות שופר דמעומד הן תקיעת שופר דרבים [מלכיות זכרונות ושופרות]

ולפי מה שנתבאר היה מסתבר דתקיעות דמיושב שהן אינן על סדר הברכות, הן לקיום של תקיעת שופר דאורייתא, והן משום 'יום תשובה', ואם כן כונת התקיעה בהן היא להעיר אותנו משכחת האמת. ואילו תקיעות דמעומד הן לקיום תקיעת שופר דרבנן, והתקיעות הם משום 'יום הדין', ומהמכוון בהן הוא, שאנו תוקעין לפני הקב"ה להמליכו, ולהזכירנו לפני לטובה.

וכן ראוי להיות, דלאחר שנתעורר בתקיעת שופר דמיושב ונגיע למצב של זכירת הבורא, אז שייך לבוא ולהמליכו על ידי השופר ושיעלה זכרונו לפני לטובה.

הוראות הגר"צ ובר שליט"א למי שנמצא בבידוד בימים אלו

- א. מי שנמצא בבידוד יכול לומר סליחות ביחיד, אבל יש לו לדלג את הייג מידות, וכן את אותם הבקשות שאומרים בארמית. (מ"ב סימן תקפא ס"ק ד) ואם רוצה לומר את הייג מידות כקורא בתורה בטעמים ולא דרך תפילה רשאי. (מ"ב סימן תקסה ס"ק יב) גם יחיד ששומע דרך הטלפון אמירת סליחות אין לו לומר את הייג מידות, רק דרך קורא בתורה. אולם על הקדיש יכול לענות.
- ב. התרת נדרים בערב ר"ה לא מועיל להתיר ע"י שליח, (שו"ע יו"ד סי' רכח, טז) ולכן אם ישנם ג' גדולים אף שהם ממשפחה אחת יכולים להתיר נדרים. (שו"ע יו"ד סימן רלד, נז) נשים אינם יכולות להתיר נדרים. (פתחי תשובה יו"ד סימן רכח ס"ק ב) אם עתיד לצאת מהבידוד בעשרת ימי תשובה ידחה את ההתרה לזמן שיצא, ואם לאו ואין לו ג' שיתירו לו יוכל להתיר דרך הטלפון, שג' ישמעו אותו אומר את הנוסח והם יתירו לו.
- ג. מי שאינו יכול לטבול בערב ר"ה, יטיל על עצמו ט' קבין מים.
- ד. אין לקבוע סעודה קודם שמיעת שופר, ויש לו להמתין עד חצות ולא לאכול לפני התקיעה. (מ"ב סימן תרנב ס"ק ז)
- ה. יחיד ששומע תקיעות לכתחילה לא ישמע קודם ג' שעות מתחילת היום, דהיינו סוף זמן ק"ש. (מ"ב סימן תקפח ס"ק ב) וזמנה עד סוף היום, ואם לא שמע במשך היום רק בבין השמשות יתקע ללא ברכה. (מ"ב שם ס"ק א)
- ו. יחיד לכתחילה ישמע את התקיעות קודם תפילת מוסף, ואם אין לו מי שיתקע לו, יתפלל מוסף ואח"כ ישמע את התקיעות. (מ"ב סימן תקצב ס"ק ז)
- ז. יחיד די שישמע רק שלושים תקיעות קודם מוסף, וישמע תקיעות בנשימה אחת, וא"צ לשמוע עוד תקיעות של סדר התפילה. (שו"ע הרב סימן תקצב סעי' ז)
- ח. אם התוקע כבר יצא ידי חובתו לכתחילה השומעים יברכו בעצמם את ב' הברכות, ובמקום צורך קצת יכול אחר להוציא את כולם. (מ"ב סי' תקפה ס"ק ה)
- ט. כשתוקעים לנשים והתוקע כבר יצא יד"ח, הם יברכו את ב' הברכות בעצמם ולא יברכו עבורם. (סימן תקפט ס"ק יא)
- י. אם ביתו סמוך לבית הכנסת ושומע את השופר יוצא יד"ח, ובתנאי שישמע תקיעה ולא קול הברה. ואם תקע אדם והתכוון להוציא את כל מי ששומע, ושמע השומע והתכוון לצאת יצא ידי חובתו. (סימן תקפט סעיף ט) אולם אם תקעו בבית שכנו עבור השכן, ולא התכוונו להוציא את כל השומעים לא יצא, אף אם השומע התכוון לצאת. (מ"ב ס"ק יז)
- יא. כשתוקע לעצמו ואינו בטוח שיצאו לו תקיעות כשרות, אין לו לברך על תקיעות אלו.
- יב. יחיד לא יתפלל תפילת מוסף לפני שעה שלישית משעות היום. (סימן תקצא סעי' ח)
- יג. כשמתפלל ביחידות יכול לומר את הפיוטים שמוסיפים בחזרת הש"ץ (קל עורך דין, ה' מלך וכדו').
- יד. יחיד יכול לומר אבינו מלכנו. (באר היטב סימן תרב ס"ק א.)
- טו. אין יחיד אומר אוחילה לקל והיום הרת עולם. (בי"ח סימן תקצא ס"ק ו) ובכף החיים ס"ק לג כתב שמנהג ספרד שאומרים.
- טז. אמירת תשליך יכול לאומרו בביתו ללא דגים וא"צ להניח כלי עם מים לפניו.

יום הראשון דר"ה החל בשבת לענין אתקצאי ליום השני

ביו"ט, א"כ לענין מוקצה זה, לא אמרינן קדושה אחת. אכן לענין שני ימים דר"ה הרי הוי יום אריכתא מצ"ע, וכיון דנאסר ביום הראשון מחמת מוקצה בראשון דר"ה החל בשבת, וא"כ הרי ממילא הוא אסור במוקצה מכח תרתין, חדא מוקצה דשבת, ועוד אהני השבת דיחול המוקצה מכח היו"ט, ובפשוטו מאן דמטלטל בהמה ביום ראשון דר"ה החל בשבת, קעבר בתרי איסורי מוקצה, חדא מכח השבת ועוד מכח היו"ט, וא"כ נימא אתקצאי מכח מוקצה דר"ה ליאסרו בשני.

ועוד, במוקצה מחמת חסרון כ"ס דכתב המג"א ריש ש"ח דתלוי בקפידת הבעלים, א"כ הוא דומה למחמת מ"אוס דכתב האור שמח דאי שבת ויו"ט קדושה אחת היא, א"כ חל אתקצאי ליום השני דכל דהוקצה מחמת הבעלים ביום הראשון שוב חל אתקצאי ליום השני, וצ"ע.

שוב הקהלות יעקב

הגרע"ז בקושית הגרע"א

והנראה לומר דהנה בסימן תקט"ו, נכרי שהביא דורון והיינו מפריות מחוברין דהם מוקצה אסור ביו"ט ראשון ומוותרים ביו"ט שני "בכדי שיעשו". והקשה הגרע"א שם בגליון, כיון דנאסר בכדי שיעשו א"כ נימא אתקצאי, דאין זה מחמת יום שעבר אלא אסור מצ"ע, בכדי שיעשו.

וכתבו בזה הקהלות יעקב ביצה וכן במנחת שלמה, כיון דודאי יותר לאחר הבכדי שיעשו, א"כ אמרינן בזה "גמרו בידי אדם". וזהו ע"ד שכתב המ"ב סימן ש"י סק"ט יעו"ש, אף דלאו בידו הוא אלא איכא ידיעה ודאית דיותר, ושאני מנר דאף דודאי יותר, מ"מ רוצה בדיחוי עיני מש"כ הלבושי שרד ס"י ש"י.

יסוד ההיתר בשני מדין גמרו בידי אדם במשך היומא אריכתא

ומעתה י"ל דבשני ימים דר"ה היכא דחל יום הראשון בשבת א"כ לדון אתקצאי ליום השני הרי כיון דאתינן לאסור מכח יומא אריכתא, נמצא דביומא אריכתא זה יחול היתר והיינו ביום השני דיסתלק איסורי שבת, וא"כ מדין גמרו בידי אדם לא אמרינן אתקצאי.

אמאי בגין מוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן גמרו בידי אדם

אמנם צ"ע בזה דהרי תוס' ד' ע"א בביצה ובעוד ראשונים דנו לענין מוקצה מחמת יום שעבר. והיינו ביצה שנוולדה בראשון דשרי בשני דשני קדושות הם. והקשו דאכתי יאסר בשני מטעם דבבה"ש דליל שני הוא מוקצה, וכתבו דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן. [ובגרע"א בקושי' הקדים באמת לכך, דלא הוי מוקצה מחמת יום שעבר, דהא נאסר בכדי שיעשו]. והקשה בקוב"ש שם דנימא גמרו בידי אדם, וא"כ מהי כל קושית הראשונים. וכתבו בזה האחרונים דגמרו בידי אדם אהני דלא חייל המוקצה

פלאה עצמה אמאי לא נאסר שופר ביום השני מדין אתקצאי

איתא בסימן תקט"ו, לענין מוקצה דמחובר ביום ראשון דר"ה, דאתקצאי לשני הימים, דקדושה אריכתא היא, יעויין שם במ"ב סק"ה.

ויל"ע לענין שופר בזה"ז, דנקטו פוסקי זמנינו דהוי מוקצה מחמת חסרון כ"ס, א"כ בר"ה דחל יום ראשון בשבת א"כ הוא מוקצה ביום ראשון דר"ה וא"כ בדין דנימא אתקצאי אף ליום השני דהרי חדא קדושה היא, וא"כ לא מצינו ידינו ורגלינו היאך תוקעים ביום השני, למאי דקי"ל בס"י תרנ"ה דלא הותר מוקצה למצוה דאורייתא יעו"ש במג"א ומ"ב סק"ג, לענין ד' מינים דהם מוקצה דלא הותר למ"ע וכן להרבה ראשונים זהו משנה מפורשת בדף ל"ב ע"ב דאין מתירין איסור מוקצה למ"ע דשופר 'אין מפקחין גל של אבנים', וכן יקשה לדעת המור וקציעה ס"י ש"ח דנר הוי מוקצה, הרי נימא אתקצאי. [והערה זו אליבא דהחזו"א ותהלה לדוד ס"י ש"ח, דאף במוקצה מחמת גופו אמרינן אתקצאי, ועיין פמ"ג ריש ש"י"ח דכתב דרק 'בדחיה בידי' אמרינן אתקצאי, וכן היא שיטת הגרע"א והגר"ז. ובעטרת יצחק חולין ס"י ח' הארכנו בפרט זה, ואכ"מ]. וכן קשה היאך אופין מקמח שה"י מוקצה ביום הראשון, וצ"ע"ג.

קושית הראשונים ביו"ט אחר השבת אי קדושה אחת

ועד"ז הקשו הראשונים ריש ביצה, למאן דאמר שבת ויו"ט קדושה אחת היא, היאך שוחטין ביום השני יעו"ש ברמב"ן ור"ן. ובר"ן כתב דאולי באמת אסור.

ובאור שמח פ"א מהיו"ט הי"ט כתב ע"ד הר"ן דזהו דוחק גדול. וכתב שם דביסוד הך מילתא דשבת ויו"ט קדושה אחת היא, היינו אף לענין דינים השוים ביניהם דהוי ענין אחד בשבת ויו"ט עיקר האיסור, כגון עירוב תחומין וביצה שנולדה. אכן במוקצה מחמת איסור שחיטה, דביו"ט ליכא כלל איסור שחיטה א"כ לגבי זה לא אמרינן קדושה אחת. ועד"ז כתב החזו"א סוף ס"י מ"ט דלא שייך קדושה אחת בדבר שאיסור מוקצה מחמת איסור מלאכה כיון דאין קדושה אחת באיסור מלאכה זו. והאור שמח שם הוסיף דהענין תלוי בגדר תורת המוקצה, דאי המוקצה מחמת עצמו בעיקר החפצא, בהא, כיון דביו"ט ליכא איסור שחיטה וא"כ ליכא לסוג מוקצה זה מחמת איסור א"כ ליכא למימר קדושה אחת לענין זה. אכן אי מוקצה הוא אף היכי תמצי להקצאת הבעלים דאסח דעתיה מיניה וכגון מוקצה מחמת מ"אוס, בהא, אי שבת ויו"ט חדא קדושה ודאי אסור, א"כ אף היכא דהוא מחמת איסור, אין זה אלא כהיכי תמצי לאסח דעתיה דהבעלים ובהא שפיר אמרינן דקדושה אחת יעו"ש דתלה זאת בפלוגתת הבבלי והירושלמי, ואכ"מ.

והנה כ"ד האור שמח והחזו"א, זהו לענין יו"ט ושבת להך מ"ד דקדושה אחת, ובהא כתבו דלענין מוקצה מחמת איסור שחיטה דליכא כלל האיסור

מרישא. וכל קושית הראשונים לענין מוקצה מחמת יום שעבר היינו דכיון דחל שם מוקצה ממילא נימא אתקצאי.

ואשר לפי"ז יל"ע, הרי לענין שני ימים דר"ה דהראשון חל בשבת, נהי דמחמת יו"ט אכן י"ל גמרו בידי אדם ולא חל המוקצה כיון דיומא אריכתא, ובתוך הך יומא הרי ודאי יותר, וממילא לא חל כל עיקר המוקצה ביו"ט, אכן כיון דחל המוקצה מכח "השבת" שוב נימא אתקצאי ליום השני, ולא יחזיק לזה סברת גמרו בידי אדם. וגם ליכא בזה משום "יום שעבר".

ומטעם זה גופא הק' הרמב"ן והר"ן, למ"ד דשבת ויו"ט חדא קדושה היא, דנימא איתקצאי לענין הבהמה, כיון דלא שייך דשבת יהי נותר משום סברת גמרו בידי אדם, דהא איסורא דשבת עומד בפנ"ע. ורק דמצטרפי הו"ט ושבת לאיסורא משום חדא קדושה. ומש"ה נתקשו בהא, דנימא איתקצאי. והדרא קושי' לדוכתא לענין דידן, דנימא איתקצאי כיון דלא שייך סברת גמרו בידי אדם משום איסורא דשבת.

והנה בגוף הענין דמוקצה מחמת יום שעבר, יעויין חזו"א מש"כ בזה. ומצאתי דהרשב"א וריטב"א עירובין מ ע"א ביארו, דענין מוקצה מחמת יום שעבר אין זה מכח מאי דהוא יום שעבר, כי אם דבעינן מחמת יום הבא. ונראה דכוונתם דזהו גופא נאמר דבעינן מוקצה מחמת "היו"ט" ולא "השבת" לדין אתקצאי.

באופן דלעולם י"ל בשני ימים דר"ה אי דנים מכח מוקצה דיו"ט, י"ל בזה גמרו בידי אדם, ואכן לענין מוקצה דחל מחמת השבת דהק' דאכתי נימא אתקצאי והיינו דאהני המוקצה דחל מחמת השבת לאסור היו"ט במיגו דאתקצאי כקושית הראשונים בכל יו"ט אחר השבת דנימא אתקצאי, וכל תירוץ מכח יום שעבר, הרי דלפמ"ש"כ זהו גופא בכלל תירוץ דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, והיינו דאין זה חסרון מחמת **יום שעבר**, אלא דלאו מוקצה הוא מחמת "היו"ט" כי אם מחמת "השבת", ולדין איתקצאי דיו"ט בעינן מוקצה מכח היו"ט ולא מהני לזה דהוא מוקצה מחמת השבת.

והא דהקשו הרמב"ן והר"ן דלמ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת היא נימא אתקצאי לענין הבהמה. היינו דלהך מ"ד ד"קדושה אחת" לא מחלקינן קדושת יו"ט מקדושת שבת, דהרי חדא קדושה היא, וא"כ כיון דנאסר מחמת השבת וקדושה אחת היא עם היו"ט, בדין דנימא אתקצאי ולא נדון בזה מחמת **יום שעבר**.

ימא אריכתא וקדושה אחת לחומרא ולא לקולא

ואמנם צע"ט, דהרי קי"ל בסימן תק"ג דבשני ימים דר"ה, לקולא לא אמרינן חדא קדושה, וא"כ השופר ביום הראשון הרי מחמת שבת הוא מוקצה, ומחמת יו"ט הרי ביום הראשון הוא מוקצה דחסרון כיס ואך מדין גמרו בידי אדם דיותר ביום השני באנו להתיר, אכן לענין גמרו בידי אדם ע"כ בעינן דלא חייל כל עיקר המוקצה מרישא, דהיכא דכבר חל, לא אהני גמרו בידי אדם, וכדכתבו האחרונים גבי קושית הראשונים ביו"ט אחר השבת בדין מוקצה מחמת יום שעבר. וא"כ ע"כ בעינן להא דלא חל מיום הראשון שם מוקצה דיו"ט, והרי לקולא לא אמרינן חדא קדושה, וכיון דע"כ חל ביום ראשון מש"ה שוב לא פקע. וכלפי הא דיאסר מכח זה גם ביום שני, שפיר נימא קדושה אחת לחומרא. וצ"ע.

יסוד נפלא דהש"א לענין קדושה אחת לקולא

¹ דברי הראשונים לענין יו"ט אחר השבת לדון איתקצאי, אין בזה יומא אריכתא לקולא אלא רק לחומרא דמה שנאסר בשבת יאסר ביו"ט הסמוך אחריו, ולכן עד כמה שנאסר בשבת שוב

והנה המג"א סימן תט"ז סק"א כתב דמבואר ברשב"א והרמב"ם ומדוייק כן בשו"ע לענין עירובי תחומין בשני ימים דר"ה, אפילו נאכל בראשון יצא בשני, דקדושה אחת, "וצ"ע דבסימן תק"ג פסק דאסור לבשל מיו"ט לחבירו אפילו בר"ה, דלהקל לא אמרינן קדושה אחת הן. וצ"ל דקי"ל ראשון עיקר וא"כ אסור לבשל בו ליום ב' אבל לגבי תחומין כיון דראשון עיקר ה"ל יום שני חול ומותר לצאת חוץ לתחום" עכ"ל.

ודברי המג"א טעונים פירוש וביאור, דאמנם אף דלענין דאורייתא יום השני הוא חול, אכן כיון דמדרבנן הוא יו"ט, א"כ לענין יו"ט שני נמצא דאהני לקולא הא דנאכל בראשון, והרי אף לענין איסורי דרבנן נאסר מראשון לשני ככל הכנות דרבנן מראשון לשני, ולא אמרינן דלענין איסורי דרבנן קדושה אחת אף לקולא, וא"כ מאי שנא מעירוב תחומין דאף דנאכל בראשון מהני לשני, וצ"ב.

ואשר יראה בביאור עומק דברי המג"א, דהך כללא דלא אמרינן "לקולא" קדושה אחת, היינו היכא דאף לולי היו"ט שני מדרבנן נאסר להכין מיום ראשון דיו"ט למחר וככל הני הכנות ומלאכות דסי' תק"ג, ואתינן עלה דלאחר דקבעו חז"ל שני ימים וקדושה אחת ובאנו להתיר מכח זה ההכנות מראשון לשני, להא אמרינן דאין יום השני **מתיר** ההכנה מראשון לשני, כי אם לחומרא. אכן לענין ע"ת דלולי התורת יו"ט שני ליכא איסור כלל לצאת חוץ לתחום ואך היו"ט השני הוא הוא **האוסר**, בכה"ג שפיר אמרינן דקדושה אחת היא לקולא, ואהני העירוב ביום הראשון להתיר השני. דהיכא דיו"ט הוא **האוסר** מהני בזה קדושה אחת אף **להתירו**.

והן הן דברי המג"א, "כיון דראשון הוא עיקר א"כ ה"ל יום שני חול ומותר לצאת חוץ לתחום". וכונתו, כיון דלולי יו"ט שני ליכא איסור לצאת חוץ לתחום דהרי הוא יום חול מה"ת, ואך נתחדש יו"ט שני מדרבנן והוא האוסר, א"כ כיון דיו"ט שני הוא האוסר, בהא אמרינן דתברא בצדה ובכח היומא אריכתא אף להתירו, דכל הך דינא דלקולא לא אמרינן קדושה אחת היא, זהו אף היכא דלולי היו"ט נאסר, והנודן דהיומא אריכתא **יתירו**, זה לא אמרינן.

שוב היאך תקעין ביום השני

ומעתה לענין אתקצאי ביום השני דר"ה היכא דהראשון חל בשבת, הרי לולי היו"ט שני ליכא איסור טלטול מוקצה דהרי הוא יום חול מה"ת, ואך היו"ט השני הוא האוסר, א"כ בהא שפיר אמרינן יומא אריכתא אף לקולא כלפי אותו האיסור, ודנים יום השני כלא נאסר ביום הראשון מחמת היו"ט דנדון בדין גמרו בידי אדם, וא"כ ודאי לא אמרינן בזה מה דאתקצאי ביום א' איתקצאי אף ליום השני בתורת יומא אריכתא שהרי מוקצה זה דבאנו להמשיך ליום השני אדרבה אינו סיבה כלל למוקצה ביום השני דלא נכלל בדין מוקצה ליומא אריכתא, כשנכלל ביומא אריכתא גופא **גומרו בידי אדם** והשני שאתה בא לאוסרו אדרבה היא הסיבה להתירו¹, וכל מה דאסרינן ביום השני מדין איתקצאי לב' הימים זהו רק מוקצה ששייך לדון מצד המוקצה דאתקצאי לב' הימים כביצה שנולדה בראשון או מוקצה דמחובר אבל מוקצה דמיני' ובי' לא יתכן לאוסרו לב' הימים מחמת גומרו בידי אדם בזה לא שייך לאתקצאי לכולא יום האריכתא ליאסרו בשני, ונתישב בס"ד היתרא דשופר ונרות ביום הב' דר"ה כשחל יום הא' בשבת, ועייין.

יאסר בשני מדין לחומרא קדושה אחת, וכיון דלקולא לא מהני א"כ אין הגומרו בידי אדם סיבה להתיר, ובזה שאני מב' ימים ר"ה דבזה אמרינן אף לקולא כיסוד המג"א הנ"ל.

עניני ראש השנה

תקיעת שופר במקום סכנה

כנשבע לבטל את המצוה, דהא מושבע ועומד מהר סיני הוא על המצוה דפיקוח נפש.

וכתב דנראה שיש להחמיר ולהתיר לו, והיינו דמחמירין שחלה שבועתו.

והאחרונים תמהו על הש"ך שודאי יש להחשיבו מצוה הבאה בעבירה, והביאו מדברי הר"ן בשבועות (י' מדפי הרי"ף) שהנשבע שלא לאכול שבעה ימים נחשב כנשבע לבטל את המצוה [והר"ן שם חילק בעיקר העניין בין נשבע להבול בעצמו, שלא חשיב נשבע לבטל את המצוה, לנשבע להמית עצמו שבוה הוא כנשבע לבטל את המצוה, ולפי זה יהא תלוי אם מביא עצמו לסכנת נפשות או לסכנת אבר] עיי' בשושנת העמקים (להפמ"ג) ובאפיקי ים האריך בזה.

[ואמנם בעיקר דברי הר"ן, יעוי' בר"ן שם שהביא דברמב"ם מבואר שהטעם שלא חלה שבועתו הוא משום שהוא דבר שאי אפשר לקיימו, ויש לעיין אם יהא מבואר ברמב"ם שחולק על טעמו דהר"ן]

אלא שלכאורה יסוד ספיקו דהש"ך הוא דסבירא ליה שבוה האופן, שאינו אלא ספק אם יארע סכנה על ידי שימנע מאכילת הנבילות, הרי להצד שבסוף לא יקרה נזק אין כאן ביטול מצוה, ואין זה אלא כחשיב לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה.

ואם כן אין זה שייך לדברי הר"ן, ששם הוא ודאי סכנה אם לא יאכל ז' ימים.

ועיין בעונג יו"ט (סי' מא) שנקט בדבריו שם, שאין עובר האיסור דשמירת הנפש אלא באופן שבא לבסוף לידי סכנה.

והעולה לכאורה, שבאופן שלבסוף אכן יארע לו נזק הרי זה מפורש לכאורה בר"ן שהוא איסור גמור, ולכאורה כמו כן הוי' מצוה הבאה בעבירה, ובאופן שלבסוף לא יארע נזק יהא הדבר תלוי במחלוקת האחרונים, ועיין.

אם קטן יכול להוציא אשה בתקיעות

להוציא את הנשים, שאף שהנשים אינם מחוייבות בתקיעות [ובזה עדיף עליהם הקטן שעל כל פנים מדרבנן יש לו חיוב משום חינוך], מכל מקום הרי האשה יש לה על כל פנים מצוה קיומית ואילו הקטן אינו בתורת קיום של המצוה דאורייתא.

מעשה היה בבעל תוקע שלקה בליבו, ועם הגיע ימי ראש השנה הזהירו אותו הרופאים שהתקיעות מאמצות את ליבו ומהוות לו סכנה של ממש.

אך הוא לא שעה לדבריהם ותקע בשופר בימי ראש השנה, ולבסוף לא אירע כל נזק לליבו, אך כעת באו מתפללי בית הכנסת לדון אם יצאו ידי חובתם באלו התקיעות, והורה רבינו הגדול מרן הגראי"ל זצלה"ה שלכאורה לא יצאו ידי חובתם, מאחר ותקיעותיו היו מצוה הבאה בעבירה.

שוב הראוני שעמד בכעין זה גם במנחת יצחק (ח"ד תשו' ק"ג ב'), אלא ששם מיירי באופן שלבסוף אכן אירע נזק, ועיי"ש שהביא ממהר"י אסאד ומהר"ם שיק שודאי לא יצא ידי חובה והביא שם שאין זה מצוה הבאה בעבירה כי אם עבירה בלא מצוה, עיי"ש.

וטעם הדבר הוא, דכיון שעבר בעשה ד'ונשמרתם' ובלאו ד'השמר לך ושמור נפשך מאוד' (והארכנו בהילפותות דהך איסורא בגליון פ' עקב - מס' 110), הרי זה כשאר מצוה הבאה בעבירה.

ואמנם הדבר תלוי במה שכבר הובא לדון (והובא בהגליון הנ"ל) בגדר החיוב דשמירת הנפש, אם הא רק חיוב להצד שאכן יש כאן סכנה, או שאף אם בסוף יוברר שלא ניזוק מכך יש כאן איסור בעצם הדבר שלא נשמר מסכנה.

ושמעתי להוכיח לזה מהמבואר בגמ' בשבועות (לו.) שהמקלל עצמו לוקה משום זה הלאו דשמור נפשך מאוד ונפסק זה ברמב"ם (פכ"ו מסנהדרין הל"ג) ובטוש"ע (סי' כ"ז), ומבואר דעובר מכל מקום, שהרי לא נתבאר שצריך לראות שאכן אירע נזק מחמת קללתו, וצריך עיון בזה.

והנה בש"ך (יו"ד סי' רל"ה ס"ק ה') נסתפק בחולה שנשבע שלא לאכול נבילות וטריפות [וצריך לאכול הנבילות וטריפות לרפואתו], אם חלה שבועתו, או הדוה

הנה בשנה זו זקוקים הציבור לבעלי תקיעה רבים יותר, בשל העובדה שרבים אינם יכולים לצאת מבתיהם, ונשאלה שאלה אם קטן שלא הגיע למצוות יכול להוציא על כל פנים נשים [שהגיעו למצוות].

ובפשוטו היה נראה כדבר ברור, שאין הקטן יכול

שמצדד שם לומר דהרש שוטה וקטן לא גרעי מאשה, וגם בהם שייך 'קיומית'.
ולפי זה לכאורה היה צריך להיות שיוכל הקטן להוציא את הנשים, ועיין.

אמנם נראה שדבר זה תלוי במחלוקת האחרונים, שהנה בפשוטו נקטו שקטן לא שייך כלל בקיום הדאורייתא, וכן מבואר בדברי הגר"ח.
אמנם כבר הובא בזה מדברי הקובץ שיעורים בכתובות

בדברי האחרונים גבי מי שלא אמר 'ואת מוספי'

ומנחתה וכו", ולכן כתב הב"ח שלמנהגינו אין לומר כלל מוספי ביו"ד.

ואמנם הרמ"א הכריע שאף לדין צריך לומר מוספי ביו"ד, אך נראה שכל זה לענין לכתחילה אך דיעבד ודאי אינו מעכב.

ותשובת בית יהודא שהביא המשנ"ב שם שחזור לכאורה איירי במנהג ספרד שאין מזכירים כלל מוסף דר"ח מלבד זה [שוב ראיתי שכבר העיר מזה בלקוטי מהרי"ח].

אך באמת שמקור דברי המשנ"ב הוא כבר מהגרעק"א, והוא ודאי לא קאי אמנהג ספרד, ובמטה אפרים גם כן כתב שצריך לחזור, ולהדיא מבואר דהיינו אף אחר שסיים הברכה, אף שכתב שאומרים מלבד עולת החודש וכו'.

הנה במשנה ברורה (סי' תקצ"א ס"ק ו') הביא דברי האחרונים, שמי שאמר ביום הראשון דראש השנה 'ואת מוסף יום הזכרון הזה' במקום 'ואת מוספי', צריך לחזור ולומר 'ואת מוספי' [ואמנם כתב בשער הציון דהיינו רק אם לא סיים הברכה, אבל אם סיים הברכה אין צריך לחזור].

והיינו, משום שצריך לכלול בזה גם מוספי ראש חודש מלבד מוסף של ראש השנה, וכשלא אמר מוספי לא הזכיר של ראש חודש.

ועוררו בזה, שהנה עיקר העניין שאנו מזכירים תיבת 'מוספי', כבר העירו בזה, דבאמת לנוסח אשכנז אין צריך כלל לזה, שהרי אנו מזכירים בפירוש 'מלבד עולת החודש

מי שלא הזכיר [בברכת מלכויות] תיבות 'מלך על כל הארץ'

והיינו בהקדמ דהנה במתנ"ל בחלקו אם צריך לומר ל' פסוקים מלכויות וכו' או שדי בשלושה מכל אחד.

וקיי"ל דדיעבד הלכה דיצא [ואפילו לא הזכיר כלל הפסוקים אלא רק אמר ככתוב בתורתך וכן כתוב בדברי קדשך וכן נאמר על ידי עבדיך הנביאים, כמבואר כל זה בהגה תקצ"א ד' ומשנ"ב שם ס"ק י"א].

ואם כן, הרי לענין דיעבד יש לסמוך על מה שהזכיר פסוקי מלכויות בברכת קדושה.

והיינו שהרי אומרים בקדושה פסוק 'שמע ישראל', שהוא מפסוקי מלכויות של תורה, ועוד אומרים ובדברי קדשך כתוב לאמור 'מלוך ד' וגו' הרי פסוקי כתובים, וקודם לכן אומרים והיה ד' למלך על כל הארץ וגו' שהוא מן הנביאים, הרי לנו ג' פסוקי מלכויות, והרי חותם המלך הקדוש, ואם כן יש לומר דאינו צריך לחזור.

מעשה היה בשליח ציבור שלא הזכיר בחזרת הש"ץ דמוסף תיבות 'מלך על כל הארץ' בחתימת הברכה, ולא נזכר עד אחר כדי דיבור, ודנו אם צריך לחזור או לא.

והנה במי שלא הזכיר תיבות 'מלך על כל הארץ' בחתימת הברכה בראש השנה, כתב החיי אדם (כלל כ"ח סי"ז) שאינו צריך לחזור אפילו בתפילת המוסף.

ואמנם בשערי תשובה (תקפ"ב ס"ק ד') נסתפק בזה דבמוסף אפשר שהוא לעיכובא, כיון שלא חתם מעין הברכה שהיא מענין מלכויות [אלא שנסתפק שמא אין החתימה דמלכויות לעיכובא, עיי"ש], והביאו מרבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהורה שיש להחמיר דלא יצא.

אמנם שמעתי מהגאון רצ"א הלוי שטיינברג שליט"א, שיש לומר דבחזרת הש"ץ שאני, ואף אם נימא שחתימת המלכויות היא לעיכובא [שתהא מעין הברכה], מכל מקום יש לומר דדיעבד יצא.

ארשת שפתינו... מבין ומאזין מביט ומקשיב

ואילו מביט ומקשיב קאי אדלקמיה, - לקול תקיעתינו, והיינו על התקיעות.

[ועיין 'רש"י ר"ה כו: ד"ה כמה דכייף, דראש השנה דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק הוא בא, והיינו בשילוב של השופר עם התפילה].

הנה העירו בכפילות הלשון בזה, שאחר שאנו אומרים שד' מבין ומאזין מוסיפים מביט ומקשיב.

ושמעתי לפרש בזה, שיש לומר שחלוקים הם, והיינו שתיבות מבין ומאזין קאי אדלעיל, דהיינו על ארשת שפתינו שתערב לפני קל המבין ומאזין - לתפילות.

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להצרות, תרומות וכן לקבלת הליון - ט"ו 0548598294 או בכתובות A859309@GMAIL.COM

יעלת הון

ראש-השנה תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

תקיעת שופר בראש השנה שחל להיות בשבת

א- תנן במסכת ראש השנה (ל"ט ע"ב) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ובגמרא- מנא הני מילי. ובמסקנת הגמרא, אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר, גזירה שמה יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ועבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה.

הגרע"א בדרוש וחיודש במערכה ח' במסכת חגיגה כותב: שאדם שעבר ותקע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת, קיים מצות שופר דזמנו גם בשבת אלא דעבר על שבות דשבת. עיי"ש והנה לפ"ז גם אדם שנטל לולב ביום טוב שחל להיות בשבת קיים מצות לולב, אלא דעבר על שבות דשבת.

והנה המחבר והרמ"א (בסימן ת"ר סעיף ג') נחלקו אם חל ר"ה ביום חול, שמברך שהחיינו ביום ראשון האם יברך שהחיינו גם ביום השני, דלדעת השו"ע לא יברך שהחיינו ביום שני ולדעת הרמ"א יברך. ולפ"ד הגרע"א שאם תקע בשבת קיים מצות שופר, נמצא שאם בירך ביום ראשון שהחיינו, כיון שקיים המצוה, לדעת השו"ע לא יברך ביום שני שהחיינו. וכן אם נטל לולב ביום טוב שחל בשבת ובירך שהחיינו, לא יברך ביום שני שהחיינו, כיון דלדעת הגרע"א יצא ידי מצות לולב.

ב- ובשו"ת חלקת יואב בקונטרס קבא דקושייתא (קושיא צ"ט) הקשה דהנה תוספות במסכת סוכה (ג' ע"א ד"ה דאמר וכו') כתבו דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, אל"ג דאין כאן אלא איסור דרבנן גזירה שמה ימשך אחר שולחנו, מ"מ לא יצא מצות סוכה גם מדאורייתא, ואף לדעת הר"ן והריטב"א שלא יצא ידי מצות סוכה רק מדרבנן, מ"מ כיון שרבנן גזרו בשולחנו בתוך הבית נעקר המצוה לגמרי וכמו שפסק בשו"ע הלכות סוכה (תרל"ד, ז) וז"ל מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה אפילו היא סוכה גדולה גזירה שמה ימשך אחר שולחנו עכ"ל, ורואים שחכמים בגזירתם עקרו לגמרי את המצוה ומי שמקיים אותה כאילו לא עשה ולא כלום והאיך כתב הגרע"א שמי שתקע בר"ה שחל בשבת קיים את המצוה? ועוד מקשה מהגמ' במנחות (מ, א) ת"ר סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין, ובתוד"ה סדין וכו' כתב ר"ת דמדאורייתא גם ב"ש מחייבין ודורשין סמוכים להתיר כלאים בציצית אבל חכמים פטרו סדין בציצית כמבואר בגמ' משום גזירה שמה יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי והוי כלאים שלא במקום מצוה או גזירה משום כסות לילה שמה יתכסה בו בלילה דפטור מציצית ונמצא נהנה מכלאים שלא בשעת מצוה, וכתב הרא"ש בהל' ציצית (אות יז) שאם בירך על טלית זו הוי ברכה לבטלה, ומוכח שחכמים בגזירתם עקרו לגמרי את המצוה ומי שמקיים אותה לא עשה ולא כלום והוי ברכה לבטלה, והאיך כתב הגרע"א שמי שתקע בר"ה שחל בשבת קיים מצות תקיעת שופר?

ג- ונראה לתרץ דלגבי סוכה ששולחנו בתוך הבית ולגבי ציצית בסדין חז"ל עקרו את עצם המצוה כיון שגזרו באופן כללי שאסור לשבת בסוכה כששולחנו בתוך הבית וכן שאסור להטיל ציצית בסדין, משא"כ בתקיעת שופר בר"ה שחל בשבת לא עקרו לגמרי את המצוה שהרי במקדש היו תוקעין וכן בנטילת לולב במקדש היו נוטלין כשחל יו"ט בשבת, נמצא שלא עקרו לגמרי את המצוה אלא שכל מקום שיש חשש שיעביר ארבע אמות ברה"ר אסרו לתקוע בשבת ולטול לולב בשבת, ולכן מחדש הגרע"א שאם תקע בשבת אף שעבר על

איסור שבות קיים את המצוה ומסתמא גם בנטילת לולב קיים את המצוה. ולפ"ז יוצא חיודש שאם בירך שהחיינו ביום ראשון לדעת השו"ע אל"ג לברך ביו"ט שני שהחיינו בתקיעת שופר ולגבי לולב אם בירך בשבת ביו"ט ראשון אל"ג לברך ביום שני.

לבכות בראש השנה וביום כיפור

הבאר הטיב [תקפ"ד סק"ג] כותב וז"ל: האר"י ז"ל נהג לבכות בר"ה ויה"כ, ואמר כי מי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו טהורה ושלמה, גם אמר כל מי שבוכה אז מעצמו בבכיה גדולה מאיליו, אותה שעה דנין ליה בב"ד של מעלה ונפשו מרגשת ובה לו הבכיה מאליו עכ"ל

ובמעשה רב בהלכות ימים נוראים [אות ר"ז] כותב וז"ל: ואין לבכות בר"ה כמבואר בעזרא אל תבכו וכו' עכ"ל והנה בעזרא כתוב 'והיום קדוש הוא לה' אלוקיכם אל תתאבלו ואל תבכו' וגו' ויזכור להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם' (נח"ה, ט-י)

והנה שמעתי מהגה"צ רבי שריה דבילצקי זצ"ל שאפילו אלו שנוהגים כהגר"א בכל הענינים, בענין בכיה בר"ה נוהגים כהאר"י ז"ל לבכות בר"ה, וכן ראיתי שהגה"צ ר' שריה זצ"ל היה בוכה מאוד בר"ה

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער י"א פרק י"א) כתב וז"ל: ראוי לידע שכמעט כל נוסח התפילות של ר"ה וי"כ הוא רק שיתקדש שמו הגדול בכל האומות ובכל העולם, כי זה עיקר התפילות עתה בימים הנוראים האלה, ולכן יזהר האדם להצטער בלבו ולבכות, ביחוד ביום הגדול והנורא הזה, בענין שמדבר בתפילה מחלול שמו הגדול יתברך שמו וכו' ומאריך בזה הרבה עיי"ש. ובפרק שני: ואחר חזרת התפילה יכין לבו להוריד דמעות בתפילת אבינו מלכינו וכו' ע"ש. ובפרק רביעי: ובודאי בתפילת מוסף של זה היום הדין הגדול והנורא וכו' וביחוד באבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו וכו' ראוי לאדם לעורר עצמו אל הבכיה ממש עד שלא ישאר עוד כח בו לבכות על חילול שמו הגדול עתה בגלות וכו' וע"ש בכל הפרקים.

ובפשטות מדברי הגר"א שכתב ואין לבכות בר"ה, משמע שאין כלל לבכות, אבל יתכן שגם הגר"א מודה שאם הוא בוכה ומתפלל שיתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולם זה מותר ומצוה, וכן מה שכתב היסוד ושורש העבודה- וביחוד בפסוק ובימים שמחתכם ובמועדיכם יתפלל במחשבתו בבכיה רבה ועצומה מתי נזכה להקריב קרבנות בבית מקדשו שיבנה במהרה בימנו, זה מותר ומצוה דבפסוק ט' (שמביא הגר"א) כתוב 'ואל תבכו' ובפסוק ז' כתוב 'ואל תעצבו' כי חדות ה' היא מעוזכם' היינו הבכיה שהיא מתוך עצבות ויאוש היא אסורה אבל אם בוכה לכבוד ה' זהו 'חדות ה' היא מעוזכם' שבוכה שיתגלה כבוד השי"ת, וזהו הבטחון לצאת זכאים ביום הדין 'שתמליכוני עליכם' והוא בוכה כדי שיתגלה מלכות השי"ת בעולם וגם שהוא ימליך את השי"ת על כל אבריו ומעשיו. ונזכה שיתגלה מלכותו יתברך.

בענין תשובה בעשרת ימי תשובה

הרמב"ם בהלכות תשובה בפרק ג' הלכה ג' כתב וז"ל: בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק, נחתם לחיים. ומי שנמצא רשע, נחתם למיתה. והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה, נחתם לחיים. ואם לאו נחתם למיתה. עכ"ל.

והכסף משנה כתב: זכן מבואר בגמרא במסכת ראש השנה דף ט"ז ע"ב, אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן, שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינונים. צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינונים תלוין ועומדין מר"ה עד יום הכפורים, זכו נכתבין לחיים, לא זכו נכתבין למיתה. והנה ברמב"ם כתב דזכו היינו עשו תשובה, ולא זכו היינו לא עשו תשובה. וכן הוא גם בפירוש רבינו חננאל וז"ל: זכו ועשו תשובה נכתבין לחיים, לא זכו לעשות תשובה נכתבים למיתה. עכ"ל.

ובספר כוכבי אור להגאון הצדיק רבי יצחק בלאזער זצ"ל בסימן ה', הקשה על מה שכתב הרמב"ם, והבינוני תולין לו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה נחתם לחיים וכו'. הרי הבינוני הוא מי שמעשיו שקולין מחצה זכיות ומחצה עונות, נמצא כי אין חסר לו רק מצוה אחת להכריע את כף הזכיות על העונות. ואם כן אף אם לא עשה תשובה, אלא יעשה מצוה אחת, להכריע את כף הזכיות, הרי הוא נמצא צדיק ונחתם לחיים. וכן מבואר בגמרא בקידושין דף מ' תנו רבנן לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, ופרש"י שם שיראה עצמו, כאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה, עשה מצוה אחת, נמצאו זכיותיו מכריעין, ונמצא צדיק. וכן כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה הלכה ד' וז"ל: לפיכך צריך אדם שיראה עצמו כל השנה כאלו חציו זכאי וחציו חייב. וכו'. עשה מצוה אחת הרי הכריע עצמו וכו' לכף זכות וכו' עכ"ל. וא"כ בגמרא בר"ה שמבואר שהבינונים תלוין ועומדין מר"ה עד יום הכפורים, זכו נכתבין לחיים, אפשר לפרש זכו על ידי מצוה אחת שיעשה להכריע את כף הזכיות, ומפני מה הרמב"ם וכן רבינו חננאל כתבו שזכו, היינו על ידי שיעשה תשובה, הרי גם בלא תשובה, יוכלו להיות בכלל זכו על ידי מצוה אחת שיוסיף להכריע את כף הזכיות.

ומתוך כי מי שלא חוזר בתשובה ביום הכפורים, שמבואר ברמב"ם בפרק ב' הלכה ר', שיום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים, הנה מניעת התשובה ביום הכפורים, הוא עון גדול, ולכן הבינוני אם לא יעשה תשובה ביום הכפורים, לא תועיל לו מה שיוסיף מצוה אחת להכריע כף הזכיות, כי לעומת זה, העון הגדול של מניעת התשובה ביום הכפורים, הוא מכריע את כף העונות, וכבר כתב הרמב"ם בפרק ג' מהלכות תשובה הלכה ב' וז"ל, ושיקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות, אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע האין עורכין הזכיות כנגד העונות. עכ"ל. ולכן העון הגדול הזה, שלא שב בתשובה ביום הכפורים, הוא מכריע כף העונות, ולכן הבינוני צריך בדוקא לעשות תשובה, כדי שיהיה בגדר זכו נכתבין לחיים עכ"ד.

ובספר מראה איש חלק ב' סימן א' לגאון רבי אהרן ישעיה בלוי שליט"א, הקשה דהרמב"ם בהלכות תשובה פרק ג' הלכה ד' כתב וז"ל: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וכו', הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. וכו'. ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות, מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה. ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו, ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאיר היום. עכ"ל. ולכאורה קשה, הרי בעשרת ימי תשובה, רק מצות תשובה יכולה להכריע את כף הזכיות, וא"כ למה נהגו להרבות בצדקה ובמעשים טובים ובמצות, מראש השנה עד יום הכפורים יתר מכל השנה, הרי בלא תשובה אין המצות מכריעות, והיה הרמב"ם לומר שצריך בימים אלו לעסוק בתשובה.

ונראה דהרי בארנו באוסף גליונות פרשת נצ"י בביאור מצות וידוי, שרבינו יונה בשער ראשון אות י"א כתב: שאיש שמתניב על דרך לא טובה תמיד, שראשית תשובה האיש, לעזוב דרכו ומחשבתו הרעה, ולהסכים לקיים ולקבל עליו לבל יוסיף לחטוא, כמו שנאמר, יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישבו אל ה' וירחמנו, ומעתה הלא הרמב"ם בפרק ג' הלכה ד', מדבר על אדם שמתניב על דרך לא טובה תמיד, ואדם זה ראשית תשובתו לעזוב דרכו הרעה, לכן בעשרת ימי

תשובה צריך להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות, מראש השנה עד יום הכפורים יתר מכל השנה, כיון שזה דרך התשובה לעזוב דרכו הרעה ולהטיב דרכיו, ובה יונח מה שכתב הרמב"ם דיש להרבות בצדקה ובמעשים טובים ובמצות, ולא כתב רק דיש ליתן צדקה ולקיים מצות, על פי דברי הרמב"ם בהלכות דעות פרק ב, הלכה ב', דז"ל, מי שהוא בעל חמה, אומרים לו להנהיג עצמו, שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל, וילך בדרך זה זמן מרובה, עד שיתעקר החמה מלבו, ואם היה גבה לב, ינהיג עצמו בבזיון הרבה, וישב למטה מן הכל וכו', עד שיעקור גובה הלב ממנו, ויחזור לדרך האמצעית, שהוא דרך הטובה, ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות, אם היה רחוק לקצה האחד, ירחיק עצמו לקצה השני, וינהוג בו זמן רב, עד שיחזור בו לדרך הטובה, והיא מדה בינונית שבכל דעה ודעה. וא"כ יש לומר שגם אדם שמתניב על דרך לא טובה תמיד, אז בעשרת ימי תשובה, כדי לעזוב דרכו הרעה, ירבה בצדקה ובמעשים טובים ויעסוק במצות יתר מכל השנה, וזה דרך התשובה לעזוב דרכו הרעה ולקבל עליו שלא יחטא עוד ולקיים מצות.

בטור ובשרע או"ח סימן תרג סעיף א' כתבו וז"ל: אף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם, בעשרת ימי תשובה צריך להזהר עכ"ל. וזה גם כן כנ"ל, אלא דהרמב"ם כתב לענין קיום מצות, והטור והשרע כתבו לענין להזהר מחשש איסור, שצריך ללכת לקצה השני כדי שבה הקבלה שלו לחזור בתשובה תהיה אמיתית, ומיושב שפיר דבריו של הכוכבי אור שמוכיח מהרמב"ם שהפשט זכו נכתבין לחיים, היינו שעשו תשובה, ולא שעשו מצות, ומה שהרמב"ם כתב שנהגו להרבות בימים אלו להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות, זה לא כדי להוסיף מצות שהכף זכיות יכריע, אלא שזה מדרכי התשובה שיעזבו דרכו הרעה, וזה מעקרי התשובה.

כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים

בפרשת כי תצא (דבר כב, ז) שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים. ומפרש האבן עזרא וז"ל: ייטב לך, שהשם יחמול עליך וייטיב לך, והארכת ימים, כאשר לא הכרת כל הקן, שעזבת העיקר עכ"ל. והחזקוני פירש וז"ל: לא תקח האם על הבנים, לפי שהוא דרך אכזריות ורעבתנות וכו'. והארכת ימים, מדה כנגד מדה, שלא הכרת כל הקן לגמרי מכל וכל, שהנחת העיקר. עכ"ל והספורנו כתב וז"ל: למען ייטב לך והארכת ימים, הנה בשילוח הקן יש איזה גמילות חסד להמון, שלא להשחית זרע עופות השדה שהם הפקר, וזה בשילוח האם, אמר שאפילו בזה הקצת של גמילות חסדים יהיה אוכל פירות בעולם הזה והקדן קיימת לעולם הבא. עכ"ל

דהאבן עזרא והחזקוני והספורנו מפרשים שהמצוה לשלח את האם להתרחק מדרך אכזריות ולעשות גמילות חסדים עם העופות וע"ז מדה כנגד מדה יזכה שייטיב לו והארכת ימים.

והרמב"ן מביא את הרב במורה נבוכים שמבאר כי טעם שילוח הקן, וטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, כדי להזהר שלא נשחוט הבן לעיני האם, כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה. ואמר הרב ז"ל ואל תשיב עלי ממאמר החכמים האומר על קן צפור יגיעו רחמין שמשתיקין אותו וכו', לפי שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינם אלא גזירות וכו'. וכתב הרמב"ן, לומר שלא חס הקל יתברך על קן צפור ולא הגיעו רחמיו על אותו ואת בנו, שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהן צורכינו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מידת הרחמנות ושלא נתאכזר, וכו' והנה המצות האלו בבהמה בעוף אינם רחמים עליהם, אלא הם גזירות בנו להדיכנו ללמד אותנו המידות הטובות, וכן יקראו הם, כל המצות שבתורה עשה ולא תעשה גזירות, ובגמ' בברכות (ל, א) אמר אביי לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי ציבורא, היכי נימא, יהיה רצון מלפניך ה' אלוקינו שתוליינו לשלום וכו'. ופרש"י אל יתפלל תפילה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפילתו נשמעת. ואפשר לבאר שכיון שהוא מתפלל בלשון רבים והוא מרחם על הבריות שמתפלל עליהם, ולכן מרחמין עליו מן השמים שגם מה שמתפלל עליו ממלאין בקשתו.

וזה עצה לזכות בדין בר"ה להתפלל גם על אחרים בין בתפילת שמו"ע בין בכל הבקשות, וכן להתפלל אפילו על כאלו שעשו לו עגמת נפש, ומידה כנגד מידה ירחמו עליו מן השמים אפילו שלא מגיע לו.

תמצית הש"ס

עירובין ל"ד - מ"א

לפרטים 052-7692282

נשרף העירוב או שהיה תרומה ונטמא מבעוד יום, אינו עירוב.

נתנו במגדל ואבד המפתח

כפי שנתבאר בדפים הקודמים (ל"ב - ל"ד): צריך להניח עירוב תחומין במקום שהמערב יכול לקחתו משם. הגמ' כאן דנה מה הדין בנתנו במקום נעול ואין בו מפתח, והדין תלוי האם יש איסור שבת בשבירת המקום שהעירוב נמצא בו, וכדלהלן.

איתא במתני' נתנו במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב, ר"א אומר אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב. ואיירי שהמגדל ברה"י, שאם היה לו מפתח אין בזה שום איסור, דהוא ועירובו ברה"י. וצ"ב דכיון שאינו יכול להוציא את העירוב הרי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר. והקשו התוס' (ד"ה ואמאי) בדפשות איירי במגדל של עץ, וא"כ כמו שמוטר לשבור חבית כדי לאכול גרוגרות יהיה מותר לשבור את המגדל, דאין בנין וסתירה בכלים. ותירצו דאיירי במגדל גדול ששייך בו בנין וסתירה, או שבאמת יש בנין וסתירה בכלים, ורק במוסתקי (חבית העשויה מחתיכות מדובקות) מותר, אמנם בירושלמי משמע שבכל עץ אין איסור סתירה.

לרב ושמואל איירי במגדל של לבנים שהם סדורות עם אורז ביניהם בלא טיט שאין בהוצאת הלבנים איסור סתירה, ואיירי ביו"ט וכר"מ שמתיר לפחות את הלבנים ביו"ט (כדי ליטול משם פירות, ולת"ק רק אם נפחת מאיליו מותר ליטול משם פירות ואין בזה משום מוקצה, כר"ש. רש"י. ויהי' ונטל) הביא שרש"י בביצה מפרש שכיון שהאיסור לפחות הוא רק דרבנן אין בזה איסור מוקצה), אבל בשבת שאסור לטפור אין עירובו עירוב כיון שהוא נמצא במקום אחד ועירובו במקום אחר, ואף אם המפתח נמצא בעיר או בשדה בשבת אינו עירוב, כיון שאינו יכול לטלטלו, ואף שכרמלית איסור הטלטול בה הוא מדרבנן ס"ל כרבנן דדבר שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות. ולר"א דברייתא אם המפתח בעיר עירובו עירוב (אע"פ שבבין השמשות הונפתה היה אמוד. תוד"ה בעיר), כיון שיכול להביאו דרך גנות חצרות וקרפיות. דס"ל כר"ש דגנות חצרות וקרפיות הם רשות אחת לכלים ששבתו בתוכם, אבל אם המפתח נמצא בשדה אין עירובו עירוב דלא מצי לאתווי, וכרבנן כנ"ל. ור"א דמתני' או דאיירי דווקא בשדה וכר"א דברייתא, או דס"ל שאף בעיר אינו עירוב, דס"ל שאסור לפחות את הלבנים ודלא כר"מ, ולא ס"ל כר"ש שמוטר לטלטל בגנות חצרות וקרפיות. רש"י. והתוס' (ד"ה חסורי) כתבו שמתני' איירי ביו"ט ונחלקו אם מותר לטפור או לא, וכברייתא נחלקו אי היו מוקצה. עוד כתבו התוס' שבעירובי חצרות אע"פ שיועדים שאין המפתח במקומו היו עירוב, ובעירובי חצרות הקלו.

ל"ה. לרבה ורב יוסף איירי במגדל של עץ, שלת"ק הוא כלי ואין בנין וסתירה בכלים, ולר"א הוא אוהל ויש בו בנין וסתירה. ומה שמצינו בביריתא שזב שהקיש (באגרופה ויש עליו בית יד או שהקיש ע"י חתיכה עץ שאינו מטמא בנגיעה) ע"ג שידה תיבה ומגדל הם טמאים, ורבי נחמיה ורבי שמעון מטהרים, נחלקו אם הם כלים או אוהלים, ואהל אינו מקבל טומאה.

אביי מביא ביריתא שאהל שניטס כגון שאינו תקוע חזק ואינו כבד טמא, וכלי שאינו ניסט טהור, וכן קותני בסיפא של הברייתא הראשונה שאם הסיט וזז משוה ממוקמים הם טמאים, ורק בהרעידים ע"י שטפה על הקרקע טהורים דכה כוחו הוא, ובהכרח שבהטט טמא לכו"ע, ואפילו באהל, ובהרעיד טהור אפילו בכלי, ונחלקו אם ברעדה מחמת כוחו שהקיש עליהם ממש והם רק רעזו מוטמא בהטט, וא"כ במתני' אם זה גדול זה אהל ואין עירובו עירוב ואם זה קטן שאינו מחזיק מ' סאה בלה זה כלי, וצ"ל דמתני' איירי **במגעול הקשור בחבל** שאפשר לחתוכו בסכין, (דאם יכול לחתכו בידו מהני לכו"ע, דמקלקל הוא ושרי, ואין חתיכה אסורה אלא במחובר, ואף שהאהל מחובר וגזרו חכמים שלא לחתוך מנגיז מחובר, כיון שזה איסור דרבנן לא גזרו עליו בין השמשות. רש"י. אבל התוס' כתבו שלקמן מבואר שכשיש איסור מוקצה לא היו עירוב, ומבואר דלית ליה דרבי, אלא הכא איירי בכלי שמוטר לחתוך ביד), דת"ק סובר כרבי יוסי שכל הכלים ניטלים בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה, ור"א ס"ל כרבי נחמיה דאין הכלים ניטלים אלא לצורך תשמיש המיוחד להם, וסכין מיוחד לחתוך לחם ובשר ואוכלין ולא בכלים, אמנם אם המפתח בעיר היו עירוב כיון שיכול להביאו דרך גנות חצרות וקרפיות.

תמצית הלכה -

הנותן עירוב במגדל של בנין, או במגדל המוטלטל שיש בו מ' סאה שיש בסתירתו איסור דאורייתא, ונאבד המפתח קודם החילת בין השמשות מנמקם מנחשו ואינו יודע היכן הוא, וא"א להוציא את העירוב ללא מלאכה דאורייתא, אינו עירוב, (ובבב"ב דן מה הדין אם המגדל עשוי מלבנים סדורות בלא טיח), ואם המגעול קשור בחבל היו עירוב, דאין איסור דאורייתא בפסיקתו. ואם נמצא המפתח בשבת במקום רחוק, אם יכול להביאו משם בלא מלאכה דאורייתא מן שדה כרמלית היו עירוב, אבל אם צריך לעבור ברה"ר אינו עירוב, ואם המפתח נשאר במקומו אלא שהוא לא זכר היכן הניחו היו עירוב, כיון שמוציא שזיכר. (סימן שצ"ד).

נתגלגל העירוב חוץ לתחום יותר מוד' אמות מבעוד יום אינו עירוב, דכיון שהעירוב רחוק יותר מאלפים אמה מביטוי, בין אם קנה שביטה בביתו ובין אם קנה במקום עירובו אינו יכול ללכת לשם לקחת את העירוב. וכתבו התוס' (ד"ה נתגלגל) שאף אם תחומין דרבנן ואף לרבי שלא גזרו על שבות בבין השמשות והיה יכול ללכת למקום העירוב, לא היו עירוב, דכיון שאם היה עירוב חוץ לנתחום ואין לו ד' אמות, תיקנו חכמים שלא יחלו העירוב אלא כשהוא בתוך התחום. ומשחשכה הרי זה עירוב כיון שהעירוב כבר הל בבין השמשות ושבת הואיל והותרה הותרה. ואם העירוב בתוך ד' אמות לתחום אף מבעוד יום היו עירוב, כיון שהנותן עירובו יש לו ד' אמות כיון שנתחמן לקנות שם שביטה, וכיון שהד' אמות מובלעים בתחומה היו כמות העירוב בתחומה, וכמו שהנותן בבית שבסוף התחום שאפילו הוא אף אמה מהלך את כולו ויוצא לו אלפים אמה.

נפל עליו גל מבעוד יום, אם יכול לסלק האבנים בידו ולקחתו הרי זה תלוי במחלוקת רבי ורבנן אם גזרו על שבות בבין השמשות דלטלו אבנים שבות, ואם צריך מרא וחצינא דהוי מלאכה ולא שבות, אף לרבי אינו עירוב. (וקמ"ל שאף שהעירוב נמצא כאן אינו עירוב, ובנתגלגל קמ"ל שאף שלפעמים הרוח תחזיר את העירוב לא היו עירוב).

ספק בעירוב ובטומאה

נתבאר לעיל כמה אופנים שהעירוב נפסל בהם, הגמ' הלך דנה מה הדין כשיש ספק האם העירוב היה פסול בבין השמשות (שהו זמן חלות העירוב) או לא, וזה תלוי האם תחומין דאורייתא או לא, והאם הולכים אחרי חזקה, וכדלהלן.

ל"ה: אם לא יודעים אם העירוב נפסל (נתגלגל או נפל עליו גל או נשרף או תרומה שנטמאת) מבעוד יום או משחשכה, לר"מ ור"י הרי זה חמור גמול שאם הל העירוב אסור לו ללכת לצד השני של ביתו, ואם לא הל העירוב אסור לו ללכת לצד השני של העירוב, מנילא מותר ללכת רק בין ביתו לעירוב. ורבי יוסי ור"ש אומרים שספק עירוב כשר, וכדלהלן.

שיטת ר"מ שתחומין דאורייתא ועל כן ספק עירוב פסול דספיקא דאורייתא לחומרא, שהרי מצינו לר"מ שטמא שיש ספק אם טבל (או שיש ספק אם היה במקוה מ' סאה, או שיש ב' מקוואות ורק אחת יש בה מ' סאה ויש ספק היכן טבל. והתוס' ד"ה ספק) דנין מה הדין בספק ספיקא, בטומאה דאורייתא כגון אב הטומאה, ספיקו טמא, ובדרבנן (כגון שאכל או שנתה דבר טמא, או שבא ראשו ורובו במים שאובים, או שנפל על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובים, ויש ספק אם טבל וכנ"ל) ספיקו טהור, ומה שאמר ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים להקל למדוד מדרון בחבל של ד' אמות, התחתון נותנו נגד ליבו והעליון נותנו כנגד מרגלותיו, ומשתכרים בכל ד' אמות שיעור חצי קומת אדם, (ואם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבלעו), אף שאין מקדרין בערי מקלט שגם תחומה קולט ובעגלה ערופה לדעת מי העיר הקרובה אל החלל, אלא מודד גם את המדרון, כיון שהם דאורייתא, זה אמר ר"מ בשם רבו, והוא עצמו סובר שאין מקדרין בעירוב כיון שתחומין דאורייתא.

הגמ' שואלת למה ר"מ לא אזיל בתר חזקה לומר שהתרומה נטמאת משחשכה, כמו שאמר ר"מ בנגע באחד בלילה ולמחר מצאו מת שהנוגע טהור משום חזקה אף שה ספק דאורייתא, (ולחכמים כל הטומאות כשעת מציאתן. וכתבו התוס' (ד"ה ואמאי) שר"מ מטהר אפילו ברה"י, וחכמים מטהרים אפילו ברה"ר, אמנם דווקא לתרומה וקדשים טמא, כדמבאר בריש נדה שאשה שראתה דם להלל וחכמים נטמאה מעת לעת או מפקידה לפקידה דווקא לתרומה וקדשים, אבל בחולין טהור אף ברה"י. ושמאי מטהר אפילו לקדשים משום דס"ל שאשה נחשבת כבדוקה או משום ביטול פריה ורביה. ור"מ מנטמא מעת לעת אפילו ברה"ר, משום שבאשה איכא ריעותא מנופה). ובתוס' (ד"ה אבד) דנין אם יש לאדם חזקת תחום ביתו לומר שלא הל העירוב (כמ"ש רש"י לקמן), או שאין כוז חזקה.

רבי ירמיה מביאר דמתני' איירי שהשרץ היה על העירוב כל בין השמשות דכיון שתחילת בין השמשות זה ערב שבת א"כ ודאי נטמא מבעוד יום, והגמ' שואלת א"כ איך רבי יוסי מכשיר, וכן קשה למה לר"מ ור"י זה ספק, (תוד"ה בהא). ורבה ורב יוסף מביאים דברי רבי ירמיה (תוד"ה אבד) דמתני' איירי בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו מתי נטמא העירוב, ובהא לא אזלינן בתר חזקה כיון שיש ב' עדים כנגד החזקה, (ואף ובכחכות אמרין דבתרי דתרי הולכים אחרי חזקה אפילו בדאורייתא, שאני הכא דהשתא ודאי טמאה היא. תוד"ה הכא). ולרבי יוסי כשר דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי תרומה אחזקה קמייתא, אבל בנגע באחד בלילה שאין תרי כנגד החזקה, הולכים לר"מ אחרי החזקה.

ל"ו. ולרבה אין קושיא מנגע באחד בלילה ואפילו בתרי ותרי רבי מאיר מטהר, דשם יש ב' חזקות לטורח, העומד מת על חזקתו שהיה חי, והעומד טהור על חזקתו, ובמתני' יש רק חזקה אחת לתרומה, וע"י חזקה אחת לא מועינין שהדי.

שיטת רבי יוסי שספק עירוב כשר כיון שתחומין דרבנן, ואין לחוש שיקלו בספק בשאר איסורי שבת דאורייתא, דלא דמו מלאכות לתחומין, ודווקא בעירב בתרומה שהיתה טהורה ונטמאה ואין יודע אם מבעוד יום או משחשכה, וכן בפירות שספק אם נדמעו מבעוד יום או משחשכה והיינו שנפל לתוכם תרומה וס"ל כסוממס שאין מערבים ישראל בתרומה, אי נמי נדמעו היינו שנפל לתוכם טבל דאסור אף לכהן, דמעמידין העירוב על חזקתו וכשרה, אבל כשהספק היה כבר כשהניח את העירוב אם נטמאת התרומה ואם נתקנו הפירות, אין עירובו עירוב, כיון שאין חזקה. או שהפירות היו טבל וספק אם נתקנו, מעמידין על החזקה ואין עירובו עירוב. וכל זה לענין עירוב אבל בספק אם טבל (וכנ"ל) האדם טמא, דטומאה יש לה עיקר מן התורה, ואם נתיר בספק דרבנן ימאו להתיר בספק דאורייתא. ואב"א רבי יוסי עצמו סובר שספק לחומרא אפילו בספק דרבנן, ומה שאמר שספק עירוב כשר היינו בשם רבו אבטולמוס. ולרבה בטבילה החמיר רבי יוסי משום חזקת הטמא, ואיירי במקוה שלא נמדד מעולם, דאם יש חזקת כשרות למקוה רבי יוסי מטהר, ובמשנה יש חזקת האדם בתחום ביתו וחזקת תרומה טהורה, ובדנתן אזלינן לקולא. ואין לומר הרי חסר לפניך, דלא מיידי נגמזד ונמצא חסר. (תוד"ה אדרבה). עוד כתבו התוס' (ד"ה במקוה) שבספיקא דרבנן לא אומרים שצריך לטבול את הטהרות אפילו לרבי יוסי, אבל לגבי אדם לרבי יוסי אומרים לו שילך לטבול.

היו לפניו שתי ככרות אחת טהורה ואחת טמאה ואין ידוע איזה, ואמר עירוב לי בככר הטהורה, בין לרבי יוסי בין לר"מ אינו עירוב, דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, משא"כ במתני' ששעיקרא היתה ראויה ועכשיו נולד בה הספק, ולא אמרינן דאף לר"מ היו עירוב כיון שיש כאן ככר אחת שהיא ודאי טהורה.

אמר ככר זו היום חול ולמחר קודש ועירב בה שלוחו, היו עירוב, דבבין השמשות מספיקא לא נתתא ליה קדושה, אבל אמר ככר זה היום קודש ולמחר חול שתתחיל על מעות שיש לי בבית, לא היו עירוב, דמספיקא לא פקעה ליה קדושה.

עירוב בדבר שיהיה ראוי רק בשבת - כלי טבול יום שמילא בו משקה מעשר שהוא טבל –בגמ' הפריש ממנו הלוי תרומת מעשר, דאכילתו אפילו ע"י כהנים מוחיבת מיתה, ולא חי לעירוב, וטבול יום מותר בנטיעה בחולין ובמעשר א"ע"ם שלא הורמה ממנו עדיין תרומה, ואמרו שיהי' עירוב עליו שם תרומה על הכתוב **מזאתחשך** ועירוב משמו שהיא כשרה לתרומה, דבריו **קיימים** והתרומה טהורה, ואם אמר שמשקה זה יהיה עירוב לא אמר כלום דבנין השמשותף זה עדיין טבל, לר'בא הטעם משום דסוף היום והיינו תחילת בין השמשותף קונה עירוב ואז זה עדיין טבל, (וכתבו התוס' ד"ה מאי) שר'בא מפרש כן את הברייתא, אבל ר'בא עצמו סובר שתחילת היום קונה עירוב) ולר'ב פפא אפילו אם תחילת היום של שבת והיינו סוף בין השמשותף קונה עירוב, אינו עירוב, דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום.

דין ברירה בעירוב וכו'

הגמ' מביאה מחלוקת אם אפשר להחיל חלות מסיביות שהיא תלויה בדבר שיתחדש אח"כ, דנתברר למפרע שזה מה שחל, או שאין אומרים שנתברר לנופרע, וא"כ לתלות חלות בדבר עתיד. המקרים שדנה הגמ' בהם מצד ברירה - א' אם באו נכרים מן המזרח עירובי המזרח וכו'. ב' תרומה על מה שאני עתיד להפריש. ג' ששתי נשים יקנו יחד קנים והכהן יחליט מה לכל אחת. ד' פסור ממעשרות בקונה עבורו ועבור עם הארץ. ה' חילול על סלע שתעלה מן הכיס. ו' עירוב לשבתות הרבה רציתי אלך לא רציתי לא אלך.

ל"ו: תנאי ודין ברירה בעירוב - מבואר במתני' שאפשר להתנות על העירוב שיחול רק אם יבואו נכרים או חכם, וכן להניח עירוב בשני הצדדים ולומר שיחול רק אחד מהם, (כגון שאם יבואו נכרים גזבי מס לצד אחד יחול לצד השני, או שאם יבוא חכם לדרוש רבי'ים או שיבואו נכרים שהם מושלי העיר לצד אחד מחוץ לאלפים אמה של העיר, יחול העירוב לאותו צד שיבואו, ואם יבואו משני הצדדים ילך למקום שירצה), או שלא יחול כלל (כגון אם לא יבואו נכרים או חכם), ויוכל לכתב אלפים אמה לכל רוח ולא יפסיד לאחד הצדדים. ואם אחד מההכומים הוא רבו לר"י ילך למקום רבו דקים לן בגויה שבשעת קנית העירוב היה דעתו שיקנה העירוב שלצד רבו, ולר'בנן ילך למקום שירצה, דפעמים הוא מועדיף לשמוע רב אחר.

מבואר ממתני' **שיש ברירה** ולכן יכול להתנות שיחול העירוב לצד מסוים לפי כוונת שיקנה אח"כ בשבת עצמה, דאם אין ברירה יש לחוש שבשעת חלות העירוב היה דעתו על הצד השני ממה שהתברר אח"כ.

שיטת איז שא"א לעשות תנאי על עירוב היכא דתלוי בברירה, ורק היכא שכבר הגיע החכם לפני בין השמשותף, ואינו יודע לאן בא, יכול להתנות שיחול העירוב להיכן שנמצא החכם.

ל"ז. הפרשת תרומה מנכח ברירה - הלוקח יין מבין הכותים לפני שגזרו על יינם (ואף למ"ד

כותים גירי אריות הם, מ"מ לא היו עובדים ע"ז כשאר אומות, היה יינם מותר. אי נמי איירי כשטיהר ישראל יינו של כותי. תוד"ה דתנן), וסתם כותים אינם מפורשים תרומה, ואין לו כלים להפריש לתוכם, לר"מ יכול לומר **ששני לוגין** מתוך מנא שיפריש אח"כ יליו תרומה גדולה (דאף שעם הארץ אינם חשודים על תרומה גדולה, הכותים כן חשודים. ואף שכמה שהם אוכלים הם הזירים לעשר כראוי, כשמוכרים לאחרים אינם מעשרים, דס"ל ש"לפני עור לא תתן כפשוטו, ואף שאינם חשודים על הגזל, הכא הו' ממונן שאין לו תובעים, ועוד שאינו נראה גדל כל זמן שלא חופרש, ועוד דס"ל "עשר תעשר ואכלת" ולא מוכר. תוד"ה שני), ועשרה (לאו דווקא אלא מנעט פחות, שהרי נשאר רק צ"ח. תוד"ה עשרה). יהיו מעשר ראשון, ותשעה יהיו מעשר שני, ומיחל (לרש"י) הכונה שמחל את המעשר שני בכל מקום שהוא, כיון שהוא יכול לתקנו מיד. ולתוס' (ד"ה מיחל) אינו יכול לחלל כיון שאין קבוע לו מקום, אלא הכונה שמתחיל לשתות, או שמוחל את הין במים, ואחר השבת חייב להפריש מעשר ראשון ושני, כדי שלא יתברר למפרע ששתה טבלים) ושותה מ"ד, ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר ואמרינן שהוברר הדבר שזה תרומה, ואין חוששים שייבקע הגזר כיון שזה לא שכיח ויכול למסור לשומר. ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרים, וטעמם יבואר להלן.

שיטת רבי יהודה -

מבואר מהג"ל לענין תרומה דס"ל לרבי יהודה שאין ברירה. ואמר רב דליאת למתני' שר"י סומך בעירוב על ברירה, שהרי בדברי איז מבואר שאין ברירה, וכן בברייתא לגבי תרומה בשם רבי יהודה מבואר שאין ברירה וכו"ל. אמנם התוס' ד"ה לא) מוכיחים שיש מקומות שרב סובר שיש ברירה, וכתבו שבתולה דעת עצמו אין ברירה, אבל בתולה דעת אחרים יש ברירה, והיינו כשמתנה, אבל בלא תנאי אין מועיל.

ועולא גורס בברייתא שרבי יהודה ג"כ מתיר להחיל תרומה על מה שהוא עתיד להפריש, ולדבריו יש ברירה וכמבואר במתני'. וליתא דלאו ממתני'. (וכתבו התוס' ד"ה דברי ר"מ) שלמסקנה סובר רבה שר"י אית ליה ברירה, וכיון לא מהני ההפרשה בשנא יבקע הגזר. ומה שמצינו שלר"י האחרים שחלקו הם מחצה יורשים מחצה לקוחות, דמספקא ליה אם יש ברירה, שאני התם שאין מוכר דבריו כלל, (ורו"ח סובר שגם כשמכר דבריו אין ברירה).

שיטת רבי יוסי -

רבי יוסי מתיר לבי' נשים לקנות קנים בשותפות, או לתת לחל והוא מקריבם לאיזה שירצה, אף דבעינן שם בעלים, וקביעות שם בעלים אינו תלוי בכחן, ובפשטות מבואר מזה שיש ברירה, (דאי לאו הכי איכא למימר שהקריב של אחת לשם חברתה שזה פסול. רש"י. אבל דעת השר מוקיזי (תוד"ה לאיזו) דסתמא לשמה, והחסרון הוא שמנא הקריב את כל הקן של אחת למעלה ואת של השנייה לנטה, ונמצא שהקריב עולה למטה וחסאת למעלה). ומאידיך לגבי תרומה נתבאר דס"ל שאין ברירה.

לר'בא סובר רבי יוסי שאין ברירה, ובקיימים מדובר שהתנו עם המוכר שהקנין יחול לפי החלטת הכהן, וקמ"ל שהקנינים מתפרשות בלקיחת בעלים שביירו בשעת לקיחה, או בעשית כהן, (ואם קבעו שם אחר הקנין יכול הכהן לשנותם), ואף שכל קן היה בפני עצמו כשקנאום, יכול הכהן לקחת לכל אחד אחד מקן זה ואחד מהקן השני. רש"י. והתוס' (ד"ה כשחתנו) הקשו שזה ברירה גמורה. ולכן ביאר שרק המעות נתערבו, אבל הקנינים מבוררות מה לפני, והתנו היינו שביורן, וקמ"ל שאין חוששים שיקחו את הקנינים בעירוב כמו את המעות.

ל"ז: ומה שאמר רבי יוסי שחבר יכול לקנות ירק מעם הארץ ועבור על הארץ, וא"צ לעשר מה שנותן לו, כי כשנתן נתברר שזה נקנה עבור העם הארץ, ומבואר שיש ברירה, (ולחכמים צריך לעשר דאין ברירה, ושנאו זו לצורך חבר לקוחה והוא חוזר ומחליפה לעם הארץ, וחבר אינו שאי למכור לעם הארץ דבר שאינו מתוקן), איפוך, ותנא שלרבי יוסי חייב לעשר ולר'בנן אי"צ לעשר. וכן מה שמצינו בשם רבי יוסי שאפשר לחלל מעשר על סלע שתעלה מן הכיס, איפוך, ותני בשם רבי יוסי שא"א לחלל, ורק באומר שהחילול יהיה על סלע חדשה שתעלה מן הכיס ויש לו רק סלע אחד כזה, ומועיל החילול. (וכתבו התוס' ד"ה רבי יוסי) שאף שרבי יוסי סובר שאין ברירה, מ"מ

במגזר מהיום אם מתי סובר רבי יוסי שלכי מייית הוי גיטא, (ואע"פ שזה תנאי צריך להגיע לברירה כיון שאינו ביזוי ובשעת התנאי הוי ספק והתנאי מתקיים מאליו), שאני התם שהדבר עתיד להתברר בודאי, ורק היכא שלא ודאי שיתברר הדבר לית ליה לרבי יוסי ברירה.

שיטת רבי שמעון -

אמר הריני מערב לשבתות של כל השנה, ועירובו מונח בסוף אלפים אמה במקום הנמשתר, רציתי אלך, לא רציתי לא אלך ולא יפסיד אלפים אמה בצד השני של העיר, בברייתא תנא שלר"ש עירובו עירוב, ולחכמים אין עירובו עירוב אלא כשרצה מבעוד יום, ומבואר דדעת ר"ש שיש ברירה לומר שכן היה דעתו מערב שבת. ומאידיך בין אמר ר"ש שא"א להחיל תרומה על מה שהוא עתיד להפריש.

לרב יוסף סובר ר"ש שאין ברירה, והופכים את הברייתא של עירוב, דלר"ש אין עירובו עירוב, ולא סבר רב יוסף לחלק לענין ברירה בין דאורייתא לדרבנן. אמנם רב יוסף סובר שהאומר הריני כוועיל ע"מ שירצה אבא אם רצה האב מקודשת, רב יוסף מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, (ורבא שלא מחלק שם חילוק זה סובר שר"ש יש ברירה, וטעם האיסור בתרומה הוא דבעינן ראשית ששיריה ניכרים). תוד"ה קסבר.

ורבא אומר בר"ש יש ברירה, ושאינו תרומה דבעינן "ראשית" שיהיו שיריה ניכרים. אביי מקשה שא"כ ב"ש לו ב' רימונים טבל ואומר שאם ירדו גשמים הראשון יהיה תרומה על השני, ואם לא ירדו גשמים השני יהיה תרומה על הראשון, בין ירדו גשמים בין לא ירדו והוי תרומה, וזה סותר את מה שאמר ר"ש במשנה שמועיל לומר על הכרי שמעשרותיו יהיו בתוכו –במאמציותו. והגמ' מתרצת דשאני התם דאיכא סביביי שהם ניכרים. ואב"א ר"ש אית ליה ברירה, ושאיני יין דאיכא למיחש שמא יבקע הגזר ונמצא שותה טבלים למפרע.

תמנית ההלכה -

עירוב מנכח ברירה - אפשר להניח עירוב לכל השנה ולומר שישמוך עליו באיזה שבתות שירצה, וזה מועיל גם אם גמר בליבו רק בשבת עצמה, ובשאר השבתות לא מפסיד את האלפים אמה לצד השני, (ואם לא התנה אינו יכול לכתב אלא לצד עירובו א"כ ביטל את העירוב מבעוד יום). וכן מי שמעט מעומד לבוא חכם לאחד מצדדי עירו ואינו יודע לאיזה צד, יכול להניח ב' עירובים ולומר שלאותו צד שיבוא החכם יקנה על עירוב, (וזה מועיל אפי' אם החכם היה רחוק משם בביה"ש ואפשר שעדיין לא גמר אז בדעתו לבוא), וכן יכול להוסיף ולומר שאם לא יבוא חכם כלל יהיה כבני עירו, או לומר שאם יבואו שניים ילך למקום שירצה. וכן אם אמר לכמה אנשים הריני מערב על איזה מכס שארצה, א"ע"פ שלא בירר מי רצה עד שתחשב, הוי עירוב. (סימן ת"ג).

עירוב תחומין ביו"ט הסמוך לשבת

הרוצה ללכת מבייתו בשבת או יו"ט יותר מאלפים אמה לאחד מצדדי עירו, צריך לקבוע שביתה בבין השמשותף בסוף אלפים אמה ע"י פת או ע"י שהוא עצמו יהיה שם, ויהיה מותר ללכת ממקום שביתתו אלפים אמה לכל רוח. ותחלקו תנאים האם יו"ט ושבת הסמוכים זה לזה נחשבים כשני ימים נפרדים, או שהם נחשבים כיום אחד ארוך, וכדלהלן.

ל"ח. שיטת רבי אליעזר וכן סובר רבי, שיו"ט ושבת הם שתי קדושות, ועל כן יכול לערב לכל יום לרוח אחרת, דבכל בין השמשותף נקנית השביתה ליום אחד, או לערב רק ליום אחד, ומ"מ אינו יכול לערב ביום טוב בשביל שבת משום הכנה. וכתבו התוס' (ד"ה ורבי אליעזר) ש"יא שאסור לקנות שביתה מיו"ט לחבירו או לשבת, אף דלא שייך טעמא דהכנה, כיון שאסור לצאת ביו"ט מחוץ לתחום, אמנם איצטרך טעמא דהכנה לסוכרים שמוותר לקנות שביתה ביו"ט, וכן מ"מ בטעמא דהכנה לאסור לעשות עירובי חצרות ביו"ט, אמנם יתכן שיש מחלוקת אם שייך איסור הכה בעירובי חצרות.

רבנן מספקא להו אם קדושה אחת הם או שתי קדושות, ועל כן א"א לערב אלא לרוח אחת וא"א לערב רק ליום אחד, דשמא קדושה אחת היא, וגם לא מספיק לערב ביום הראשון בשביל השני דשמא שתי קדושות הם, אלא יוליכו השליח בראשון כשהוא יו"ט וימתין שתחשב שיחול העירוב ויטלו שמא יאבד ויחזור, ובשני יחשיך עליו ויאכלו, וביו"ט שאחר שבת א"א לעשות כך, אלא ילך בשני לראות אם העירוב קיים ויחשיך עליו ואם רצה יאכלו אח"כ, ואם העירוב נאכל ביום ראשון אינו מועיל ליום השני, דשמא הם ב' קדושות, ומ"מ אינו כבני עירו כמו שסובר ר"א, אלא הרי הוא חמור גמול. תוד"ה אמרו. וכן לרבי יהודה אם נאכל עירובו בראשון הרי זה חמור גמול, שאם הם קדושה אחת חל העירוב לשני הימים והפסיד את האלפים שבצד השני של העיר, ואם הם ב' קדושות לא הועיל העירוב ליום השני אלא הרי הוא כבני עירו, ואין לו אלא את האלפים אמות שבין העיר לעירובו שהוא מותר בהם ממה נפשך.

ל"ח: רשב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סוברים שאם עירב ברגליו בראשון אינו מערב ברגליו בשני דכבר יצא בראשון, ואם נאכל עירובו בראשון יוצא בו בשני, דקדושה אחת הם. ויש גורסים וכן אמר רשב"ג וכו', דס"ל כרבי דשתי קדושות הם.

לרב הלכה דשתי קדושות הם.

הכנה דרבה - אף אם יו"ט ושבת הם שתי קדושות, מ"מ ביצה שנולדה בזה אסורה בזה, כדאמר רבה "והיה ביום השישי והכנינו" חול מכין לשבת ויו"ט ואין שבת מכינה ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת. וכיארור התוס' (ד"ה ואין) שמשמשותף הכתוב דאירי ביום שהיה יורד מן, ואיאת במדודש שלא היה יורד מן בשבתות וימים טובים, ולמ"ד שהיה יורד מן ביו"ט, לומדים מזה' דהשישי, דמשמע שיש המבורך דהיינו חול. עוד כתבו התוס' (ד"ה משום) שאיסור הכנה הוא דאורייתא, ומה שאופים מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין, מפרש רבה הטעם הואיל ומקלעי ליה אורחים. ודעת ריב"א שלא שייך הכנה אלא בביצה ועירוב שזה דבר חדש, אבל באפייה ובישול אין איסור הכנה כיון שאינם אלא תיקון בעלמא.

מתי חל העירוב, ודין עירוב בסעודה הראויה מבעוד יום -

הא דיכול להחשיך בסוף היום הראשון (ביו"ט ושבת) ולערב בפת ליום השני, ואין אסור לר'בא משום הכנה, משום דתחילת היום של שבת קונה עירוב ונמצאת שבת מכינה לעצמה.

ומ"מ בעינן סעודה הראויה מבעוד יום, ועל כן אין מערבים בלגין יין הנמצא בכלי טבול יום שאמר שתחילת התרומה לכשתחשב, ועל כן א"א לערב ליום אחד למזרח ולשני למערב, שהרי אינו יכול להגיע לעירוב מבעוד יום, דאף שמוותר ללכת את כל עירו אף במקום הרחוק יותר מאלפים אמה מעירובו כיון שהוא לו בה, אבל מחוץ לעיר אסור ללכת, וא"כ לא הוי סעודה הראויה מבעוד יום, ורק אם עירב בסוף אלף אמה ויש רק אלפים אמה בין ב' העירובין, שיכול להגיע לעירוב השני מהנה.

ואם עירב בראשון ברגליו, מערב בשני ברגליו (אבל לא בפת, דאין מערבין בתחילה בפת, ואם עירב בפת בראשון מערב בפת בשני דזווקא באותה הפת, אבל בפת אחרת אסור),

תמצית ההלכה-

הנאה ממלאכה שעשה נכרי ביו"ט ראשון - מלאכה שעשה הנכרי ביו"ט ראשון, אם עשה לצורך עצמו מותר להנות מזה מיד במוצאי יו"ט, ואם עשה עבור ישראל צריך להמתין בכדי שיעשה, ולענין יו"ט שני של גלויות, לדעת השו"ע מותר ביו"ט שני של גלויות בכדי שיעשה, מפני שממה נפשך יום אחד הוא חול, ולדעת הרמב"א אסור עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשה, דס"ל שעיקר האיסור הוא שמא יאמר לנכרי לעשות עבורו ביו"ט, וא"כ גם ביו"ט שני יש חשש שיאמר לנכרי לעשות ביו"ט ראשון בשביל יו"ט שני, (אכן י"א שלשטיה זו אינו אסור ביו"ט שני אלא לפני שנעשה בשבילו, ולאחרים מותר מיד במוצאי יו"ט ראשון אף לפני בכדי שיעשה), אך לצורך אורחים שזה מצוה וכדומה ואין לו מאותו הגין נוהגים להקל כיון שלא הובא בשבילים. ובשני ימים טובים של ראש השנה שרם כינזא אריכתא, או ביו"ט הסמוך לשבת בין מלפניו בין מלאחריה, אם הובא בראשון צריך להמתין עד מוצאי שבת ויו"ט, ואם הובא בשביל ישראל צריך להמתין עוד עד בכדי שיעשה. (סימן תקט"ו).

הזכרת שני מועדים ביום אחד

בימי המועדים צריך להזכיר בתפילה מענין היום, ובשבת ויו"ט יש ברכה מיוחדת (אמצעית) על ענין היום, ובר"ה מוסיפים ג' ברכות. הגמרא דנה האם ביו"ט ור"ה מזכירים שיש ספק מהו היום האמיתי, וכשחלו שני מועדים ביום אחד האם והיכן מזכירים את שני המועדים.

הזכרת ראש חודש בראש השנה, והזכרת השנה אסור מהו היום האמיתי - לרבי דוסא בן הרכינס העובר להתיבה ביו"ט של ראש השנה אסור מהו החליצין ד' אלוקינו את יום ראש החודש הזה אם היום אם למחר, ולמחר אומר אם היום אם אמש, וכן היה עושה בכל ראש חודש. ולא הוזהר לו חכמים לעשות תנאי בראש השנה, ואף בשאר ר"ח שיש ספק אם עיברו ב"ד את החודש שאין חשש שיבואו לזלזל בו ש"ח מותר במלאכה אין עושים תנאי זה. שיטת רבי הונא שצריך להזכיר ר"ח בראש השנה, כיון דחלוקין במוספין דכתיב "מלמד עולת החודש" לומר שמקריבים גם מוסף של ראש השנה וגם של ר"ח, ופליגי עליה, דכיון דסברי בית שמואי שכל הזכרה צריכה ברכה לעצמה ואמרו שבראש השנה שחל בשבת מתפלל עשר, מבואר שלא מוסיף הזכרת ראש חודש, וכן הלכה שאין מזכירים ראש חודש בראש השנה, דזכרון אחד והיינו אמירת יום הזכרון הזה (דכתיב "זכרון תרועה" ועל ר"ח כתיב "והיו לכם לזכרון") עולה לשניהם. וכתב התוס' (ד"ה זכרון) שנתקלקל הפוסקים אם צריך להזכיר פסוק מוסף של ראש השנה, או שא"צ להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר גם של ר"ח.

מ: ב' הזכרות בברכה אחת - ראש השנה שחל בשבת, לב"ה מתפלל ט' ברכות ג' ראשונות ג' אחרונות מליכות זכרונות ושופרות, ובברכת מליכות כולל שבת יחד עם יו"ט וחותם מקדש השבת ישראל ויום הזכרון, וכן הלכה, ולב"ש מוסיף עוד ברכה לשבת ויו"ט מזכיר בברכת המליכות. וזבת שחלה ברח"ח או בהוה"מ, בערבית שחרית ומנחה לב"ש מתפלל שמונה, ולב"ה מתפלל שבע ואומר קונת השבת וישראל וראשי חודשים, ואם לא אמר מחזיקין אותו, ואומר עולה ויבוא בעבודה וכן הלכה, ולר"א בהודאה, ולרשב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה כל היכא שמתפלל ז' ברכות כוללה בשל שבת באמצע הברכה, ומתחיל בשל שבת ותתן לנו את יום המנוח הזה, ומסיים בשל שבת מקדש השבת, ובמוסף לכו"ע כוללה בשל שבת באמצע הברכה.

שהחיינו בראש השנה ויוה"כ - כתיב "תן חלק לשבעה וגם לשמונה", אלו שבעה ימי הפסח ושמונה ימי החג, וגם לרבות עצרת ראש השנה ויוה"כ. יש מפרשים שיזכיר בהם מקדש ישראל והזמנים, אבל אינו חייב לברך שהחיינו, (אבל רשות איכא, כמו שאפשר לברך שהחיינו בדלעת חדשה). ואיכא דאמרי שיברך בהם שהחיינו (שאם לא בירך ביום הראשון מברך בימים האחרים), ואף אם ברכת שהחיינו טעונה כוס (ודלא כרב נחמן שסבר שאפשר לברכה אפילו בשוק) צ"ל דאייירי שהזדמן לו כוס. והמברך שהחיינו ביוה"כ אינו יכול לשתות יין מדינא דהמברך צריך שיטעום, כי מקבל קדושת היום בברכת הזמן, ואינו יכול לתת לתינוק כדי שלא יהיה גנאי לברכת הגפן שאינו שותה לאלתר, דילמא אתי למיסרך ולשתות יום הכיפורים אחר שיגיד, (וכתבו התוס' ד"ה דלמא) שרק דבר קבוע חוששים לזה, אבל אם אירע ברית ביול בתענית באב או ביוה"כ אפשר לתת לקטן, ומועשה שחיתה רחופה ב"י טבת ונתנו לקטן לשתות). והלכתא שמברך שהחיינו בראש השנה ויוה"כ, וברכה זו אינה טעונה כוס. (וי"מ שהפסוק הנ"ל קאי על ז' ימי בראשית שמתחם נבחרה שבת וח' ימי מילה שמתחם נבחר היום השמיני).

מ"א. תענית בערב - לרבן גמליאל כשמתענים בערב שבת אין משלימים, (וכן בראש חודש חנוכה ופורים אין גוזרים תענית, ואם התחילו להתענות כל יום וינסו בהם ימי חנוכה או ר"ח אין מוסיקים, ומ"מ אין משלימים להתענות כל היום, ולחכמים משלימים, וי"א שפסקין. תוד"ה מודה), ואם חל תשעה באב בערב שבת, מביאים לו כביצה ואוכל כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה (דאף שאם תשעה באב חל באחד בשבת מפסיק מבעוד יום ומקבל עליו תענית כשהוא לאכול אע"פ זה שבת, (ואף שבין השמשות של תשעה באב מותר, מ"מ מפסיק מבעוד יום מפני שא"ל לכוון מתי מתחיל הלילה, אי נמי ס"ל כרבי יוסי שבין השמשות כהרף עין וא"ל לעמוד עליו. תוד"ה א). ואין חילוק בין להכנס לשבת מעונה לבין לצאת מעונה, שאני התם שאכל ושתה כל היום. ואם תשעה באב או ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל אפי' כסעודת שלמה בשעתו בזמן שהיה מלך, אע"פ שאם חל בחול לא יאכל שני בתשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין), וכן עשה ר"ע, אבל לרבי יוסי מושתענים ומשלימים, וכן פסק רובא, ובדורו של ר"ג עשו כר"ג, ולאחר פטירתו בא רבי יהושע לבטל את דבריו ורבי הניחו רבי יוחנן בן גוי לעשות כך, (ומ"מ בני סנאב (כתוד"ה מוני גרסו סנאב) בן בנימין שהיה קרבן עציץ שלהם ב' אב, היו משלימים תענית ט' באב, דשאני יו"ט של דבריהם שמוותר להתענות בו תענית שעות, אבל שבת שאסור להתענות בו קצת לשום תענית אסור גם להשלים תענית של ערב שבת כי הוא מתענה קצת בשבת, (וכתבו התוס' ד"ה שאני) שדברי הגמ' הם לענין תענית חובה, אבל תענית רשות אין מתענים בה לפניהם בין אחרים). אבל אם תשעה באב נדחה ליום ראשון היו מתענים ולא משלימים, מפני שזה היו"ט עצמו שלהם, והלכה שמתענה ומשלים (ודעת התוס' ד"ה והלכתא) שאין חובה להשלים, ורק מותר להשלים), וכן עשו בדורו של רבי יוסי שהיה אחרי ר"ג.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מכתבי דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.
ניתן לרכוש סט 4 חלקים תמצית הש"ס כולל משלוח 1002 ₪ בטלפון 0537125663

ומ"מ כיון דשתי קדושות הם אסור לומר שביתתי במקומי, אלא ילך וישתוק, ואפי' לרבנן דפליגי ארבי יוחנן בן נורי וס"ל שאין חצצי הפקר קונים שביתה, היינו בישן, אבל בניעור שיכול לדבר מותר ברבן שקונה שביתה כאילו אמר שביתתי במקומי, אבל לרבי יוחנן בן נורי שהישן מחוץ לתחום קונה שביתה, אע"פ שהישן בתוך התחום היו הוא כאנשי העיר, התם דעתו להיות כאנשי העיר, ומשא"כ הכא. תוד"ה כמאן.

ואין איסור במה שהולך בראשון כדי לערב לשני, אף שאסור ללכת בשבת לסוף שדהו לדעת מה היא צריכה אחרי שבת, או לטייל בשבת או ביו"ט סמוך לחשיכה בפתח מדינה כדי להכנס למרחץ מיד במוצאי שבת אע"פ שאינו אלא מהלך, שאני התם דמוכחא מילתא שהוא צריך לתקן שדהו, ורחמנא אמר "ממוצא הפצר", אבל בעירוב כיון דלא מוכחא מילתא שהולך כדי לערב מותר, דבצורבא מרבנן י"ל שנמשך מחמתו שהוא מהרהר בתלמודו ואין דעתו עליו, ועם הארץ י"ל שהלך לחפש את חמורו דאפילו בשבת מותר להחזירו מותר התחום לביתו, אבל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור גם ללכת בשביל לעשותו במוצאי שבת.

עירוב תחומין לשני ימי יו"ט

נתבאר לעיל ששבת ויו"ט י"א שהם ב' קדושות וי"א שיש ספק אולי הם קדושה אחת, ויש בזה כמה נ"מ לענין עירוב. הגמרא כאן דנה מה הדין בשני ימי ראש השנה, מזה שני ימי ראש השנה, עוד יתבאר להלן לגבי איסור ההנאה ממלאכה שעשה נכרי עבור ישראל, מה הדין בזה ביו"ט שני.

ל"ט שני ימים טובים של ראש השנה

שיטת רבי יהודה שאחד משני הימים של ראש השנה הוא חול ממה נפשך ואין עושים שני ימים אלא מחמת הספק, ועל כן יכול לערב מערב יו"ט בשני מקומות לראשון למזרח ולשני למערב או רק לאחד הימים. ומותר להפריש תרומה בראשון ובשני על תנאי שיהיה ממה נפשך, והיינו שאם היו לו ב' כלכלות של טבל אומר אם היום חול ולמחר קודש תהא זו תרומה על זו, ואם לאו אין בדברי כלום דאסרו חכמים להגביה תרומה ביו"ט, וקורא עליה שם ומניחה, וכן יעשה למחר עם אותה כלכלה, ויאכל את הכלכלה השניה. ולא אמרינן דמחזי כמאן דמתקן טיבלא. וביצה שנולדה בראשון נאכלת בשני, ולא גוזרים משום פירות הנושרים או משום מושקף שזבו כפי שיש שאוסרים מטעם זה ברש"י מסכת ביצה. ומ"מ אף אם הגיעו עדים מן המנחה ולמעלה נהגים אותו היום קודש ולמחר קודש, כדי שלא יזלזלו ויבואו לעשות מלאכה קודם המנחה, ושמן יבואו עדים קודם המנחה ונמצא שעשו מלאכה ביו"ט.

שיטת רבי יוסי (והיינו חכמים דמתנאי שלא הוזהר לרבי יהודה) שמספק שני הימים קדושים וקדושה אחת, ועל כן א"א לערב בראשון למזרח ובשני למערב או רק לאחד מהימים, וא"א להפריש תרומה בשני הימים בתנאי א"א חול הוא, וביצה שנולדה בראשון אסורה בשני. רש"י מביא שבוים ב' של אלו לא של הוגנים בו קדושה שמוא יבואו בו עדים שגוראי הלבה קדושו בו את החודש, ותמיד של שחר היה קרב כמו בחול עם שיר של חול, ובתמיד של בין הערבים היה אומר שיר הסירתי מסבל שכמו, ואם באו עדים רק אח"כ תיקנו שיקדשו את החודש רק למחרת כדי לומר שיר הראוי ליו"ט, ומ"מ היו נוהגים קדושה גם בסוף היום הראשון. וסובר רבי יוסי שהרחיקים מב"ד עושים ב' ימים לא מספק אלא שמוא באו עדים מן המנחה ולמעלה שאז נוהגים קדושה בשניהם, וא"כ שני הימים קדושים. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה א) שהרי לאחר חורבן בית המקדש התקן רבי יוחנן בן זכאי שיקבלו עדות החודש כל היום, ואמר רבה שלדבריו ביצה שנולדה בראשון מותרת בשני, וכי לא נתקן אלא בזמן שבת המקדש קיים. ותירצו התוס' שדברי רבה נאמרו רק לפני ארץ ישראל ולא לפני בבל. עוד ביאר שיש שנהרדעי שביצה מותרת כיון שלא חוששים שעירוב את אלו כושרים שכבבל אף לפני החורבן ביצה מותרת, דס"ל שכיון שברוב השנים אלו אינו מעובר הו"ב קדושות, ורק במקום ב"ד אם עיברו את אלו הוי קדושה אחת.

דעת רבי יוסי בשני ימים טובים של גלויות, ואיסור הנאה ביו"ט שני ממלאכה שעשה נכרי ביו"ט ראשון עבור ישראל

איתא בבב"יתא "וכן היה רבי יוסי אוסר בשני ימים טובים של גלויות". רב ששת הבין בדבריו ששני הימים קדושים מספק וקדושה אחת היא, ולא אמרינן שאחד מהם חול ממה נפשך, ועל כן לא אכל צבי שנצוד ע"י נכרים בראשון ונשחט בשני, אמנם ר"ג ורב הסדא אכלו מהצבי ולמדו בדברי רבי יוסי שכוונתו שרבי יוסי היה עושה איסור שני ימים טובים של גלויות כמון פסח עצרת וסוכות, שבמלוא עושים ב' ימים מפני שאין יודעים אם ב"ד עיברו את החודש הקודם או לא, (אבל בראש השנה גם ביושלים היו עושים ב' ימים אם באו עדים מן המנחה ולמעלה), כשני ימים טובים של ראש השנה לרבן דשרו. וקדושה בר שמואל שנה ומודה רבי יוסי בשני ימים טובים של גלויות.

מ. לרב אשי הצבי הנ"ל לא נצוד אלא הובא באותו יום מחוץ לתחום, ר"ג ור"ח אכלו מפני שסברו שהבא בשביל ישראל מותר לישראל אחר, ורב ששת לא אכל כי סבר שהביא ויהוה לבית הריש גלותא לצורך כולם, וכתבו התוס' (ד"ה אדעתא) שהלכה כרב ששת. ורבא אסר לקנות לפת מהנכרים אע"פ שניכר שלא נתלשה בשבת והובאה לצורך הנכרים, (דאם נתלשה בשבת אסור אפי' בנתלשה עבור נכרים, משום דהוי מוקצה, ואפי' לר"ש אסור דדמי לגורגות וציקוקים, ומה שמצינו שהשוחט בשבת לא הוי מוקצה לר"ש, איירי ביושב ומצפה. תוד"ה הא), משום שהביאו יו"ט ודאי עשו זאת בשביל ישראל. והדס שקטפוהו נכרים ביו"ט בשביל ישראל, אסור למוצאי יו"ט בכדי שיעשו, ואפי' ביו"ט שני של גלויות, כן לשאינם בני תורה שיש לחוש שיבואו לזלזל ביו"ט שני, בין לפני תורה.

איסור הנאה ממלאכה שנעשתה ע"י נכרי - רש"י פוסק להלכה שמלאכה שנעשתה ע"י נכרי ביו"ט ראשון מותרת בתחילה יו"ט שני בכדי שיעשה, כיון שיום אחד הוא חול, וכל האיסור הוא כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט, ודלא ככה"ג דס"ל שמותיר רק במוצאי יו"ט שני בכדי שיעשה. וכתבו התוס' (ד"ה או) שלדעת רש"י א"צ להמתין שיעור שילך ויצוד או יתלוש, אלא רק שכיעור הצידה או התלישה עצמם שזה רגע אחד, דבזה אינו נהנה ממלאכת יו"ט, ועוד כתבו שרש"י בפירות הנושרים או במלאכה שעשה הנכרי עבור עצמו א"צ להמתין בכדי שיעשה, (ובמבשר בשבת מותר בשוגג, משום דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן). עוד כתבו התוס' שלשיטת רש"י בשבת ויו"ט גם לפי רש"י אסור בכל היום השני משום יכנס, כמו שביצה שנולדה בזה אסורה בזה, אלא שדבר שצריך או נתלש אסור אפילו לא נעשה עבור ישראל, וכדבר שהוא מחוץ לתחום אסור רק בהובא עבור ישראל ודבעת בה"ג שצריך להמתין למוצאי יו"ט שני ביארו התוס' שהאיסור הוא שמא יאמר לנכרי לעשות מלאכה ביו"ט כדי שיכול להנות מנומה מיד במוצאי יו"ט, וא"כ זה רק בדבר הנעשה בשביל ישראל, ולפי זה לכאורה יש להמתין בכדי שילך ויתלוש או יצוד, אא"כ נימא דמולי האי לא החמירו חכמים. אמנם לשיטת בה"ג כדבר שהובא מחוץ לתחום בשביל ישראל מותר ביו"ט שני.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לגיון ר' מרץ 2017 יוסף יום 216 י"ז

שבת ר"ה ~ עירובין לה' מא' ~ מבחן מס' 37

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"י רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, הגרלה נוספת לכלל הנבחרים (3 זכויות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בונוס של 200 ₪.

1. עירוב שנתגלגל מחוץ לתחום ביתו, מה דינו?

- א. אם נתגלגל מבעוד יום, אף לתוך ד' אמות פסול.
- ב. אם נתגלגל משחשיכה אף מחוץ לד' אמות כשר.
- ג. בכל גוונא כשר, כיון שנתכוין לקנות שם שבייתה.

2. המערב בשתי ככרות שאחת טהורה ואחת טמאה ואין ידוע איזו, האם הוא עירוב?

- א. לרבי מאיר פסול ולרבי יוסי כשר.
- ב. גם לרבי מאיר כשר כיון שכבר אחת טהורה בודאי.
- ג. גם לרבי יוסי פסול כיון שאינו יכול לאכול אף אחת מהם.

3. באיזה מקרה א"צ להגיע במתנה על העירוב לדין ברירה?

- א. במתנה אם בא חכם, ורבו הגיע אפילו בשבת.
- ב. היכא שמערב שבת כבר בא החכם, דווקא אם הוא יודע לאיזה צד בא.
- ג. היכא שמערב שבת כבר בא החכם, ואפילו אינו יודע לאיזה צד בא.

4. האם אפשר לערב לכל השנה ולהחליט בכל ערב שבת אם יחול העירוב לאותה שבת?

- א. אפשר.
- ב. אי אפשר.
- ג. מחלוקת.

5. איזה הלכה נכונה למ"ד ששבת ויו"ט הם שתי קדושות?

- א. אפשר לערב לכל יום למקום אחר.
- ב. המערב ליום הראשון ונאכל העירוב מועיל עירובו גם ליום השני.
- ג. אפשר להפריש תרומה בשני הימים וזה יחול ממה נפשך.

6. למ"ד ששבת ויו"ט הם ב' קדושות, האם אפשר לערב בכל יום לצד אחר?

- א. אפשר.
- ב. אי אפשר.
- ג. אפשר רק אם בין העירובין אין אלפים אמה.

7. איזה הלכות תלויות במחלוקת אם שני ימי ראש השנה הם קדושה אחת או שתי קדושות?

- א. האם אפשר לערב כל יום לצד אחר.
- ב. האם ביצה שנולדה ביום הראשון מותרת באכילה ביום השני.
- ג. שתי התשובות נכונות.

8. מלאכה שנעשתה ע"י נכרי עבור ישראל ביו"ט, האם מותר לאותו ישראל להנות מזה?

- א. מותר.
- ב. מותר במוצאי יו"ט.
- ג. מותר במוצאי יו"ט בכדי שיעשה.

9. איזה חילוק יש בסעודה שלפני תשעה באב בין חול לשבת (רש"י)?

- א. שיכול לאכול כמות ללא הגבלה.
- ב. שיכול לאכול שני תבשילין ובשר ויין.
- ג. שא"צ להפסיק לפני השקיעה.

10. תשעה באב שחל בערב שבת, מתי מסתיימת התענית?

- א. מתענה ואינו משלים.
- ב. מתענה ומשלים.
- ג. מחלוקת.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית ס"ז).

ההגרלה השבוע על
תו קניה ע"ס 500 ₪
רפאלי
הקפיה הטובה ביותר
שירות ואמינות מאז 1960

מדור "לדעת חכמה"

לגיון יסר' יסר' 272 י"ז יתק' אי"ת י"ז

1. לדעת רבה רוב יוסף מתי סובר ר"מ שהמערב בתרומה שיש ספק מתי נטמאה הרי זה חמר גמל?

- א. בכל ספק, דס"ל תחומין דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא.
- ב. כשיש תרי ותרי, אבל בלאו הכי הולכים אחרי חזקה.
- ג. כשיש שתי חזקות לפסול את העירוב.

2. איזה דין תלוי בהכרח בדין ברירה?

- א. שיטת ר"ש שהאומר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' לא מועיל.
- ב. שיטת רבי יוסי שהאומר מעשר שיש לי בביתו יהא מחולל על מטבע חדשה שתעלה בידי מן הכיס.
- ג. דעת הסובר שאפשר לערב לכל השנה ולהחליט בליל שבת אם העירוב חל באותה שבת.

3. מה הטעם של רבי יוסי ששני ימי ראש השנה הם קדושה אחת (רש"י)?

- א. מפני ששניהם יום טוב, ואינם שבת ויום טוב.
- ב. מפני שבכל יום יש צד שהוא היום טוב האמיתי.
- ג. מפני שתיקוהו גם שמה באו עדים ביום הראשון מן המנחה ולמעלה.

4. ר"ח שחל בשבת, האם ומתי מזכיר ר"ח בתפילות ערבית שחרית ומנחה?

- א. י"א שאינו מזכיר, וי"א שמזכיר בברכת העבודה, וי"א בברכת ההודאה.
- ב. י"א שמזכיר יחד עם שבת, וי"א בברכת העבודה, וי"א בברכת ההודאה.
- ג. י"א שאינו מזכיר, וי"א שמזכיר יחד עם שבת, וי"א בברכת העבודה.

ובכן צדיקים יראו וישמחו

א. יש מעין התלבטות אצל עובדי ה', על מה ראוי יותר לעבוד בימי ראש השנה, על פחד המשפט "וממשפטך יראתי" "משפטך תהום רבה", וכנוסח הרשות של הש"ץ "מאימת הדין נפשי תבחיל", או שראוי יותר לעבוד על המהלך של ההמלכה בדרך השמחה "ישמחו במלכותך" כידוע על שמחת הגר"א ז"ע בעת התקיעות "כי אנו עמוך ואתה מלכינו", להיות סמוכים ובטוחים שיעשה לנו נס... "ועתה אל תעצבו כי חדוות היא מעוזכם, ומה יותר נכון?

אמנם ידועים דברי התנא דבי אליהו (פ"ג) שאמר דוד המלך: אני בעולם הזה מה אני? אלא יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי, ואהבתי עלת על כולן, לפיכך כרת לו הקב"ה ברית שיהא בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות, שנאמר "כי ברית עולם שם לי", ואין ברית אלא תורה שנאמר "בריתי היתה אתו החיים והשלום..." ע"כ.

גילה לנו אליהו הנביא שמה שזכה דוד לתורה הוא מכוח המהלך הכפול של "יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי", ולכשנתבונן, זהו גופא בקשת לדוד ה' אורי וישעי... אחת שאלתי מאת ה'... שבת בביית ה' כל ימי חיי" שדרשו ע"ז חז"ל "אורי" - בראש השנה, ולכאן תמוה, איך דוד המלך רואה בראש השנה את האור... הרי כולו פחד ואימה, ויראת הדין, אלא כאן גילה לנו דוד את שיטתו, שבתוך ראש השנה מסתתר אור עצום, "ובכן צדיקים יראו וישמחו" "אור צדיקים ישמח", שהוא ממש העבודה העצומה של "שמחתי מתוך יראתי" שמכוחה מקווה דוד לזכות לתורה, ל"שבת בביית ה' כל ימי חיי".

ולפ"ז י"ל שהחלק השני של - "יראתי מתוך שמחתי", רומז לשמחת כפרת יוה"כ, שכידוע אצל בעלי העבודה זהו עיקר המהלך של יוה"כ לשמחה בכפרה הגדולה, וכמבוי ברבינו יונה שזהו הטעם שצריך להרבות בסעודה בערב יוה"כ לבטא באכילה ושתיה את השמחה בכפרה, ואשר זה גופא מדריגת "וישעי" ביום הכיפורים, שמכוחה זוכים ללוחות שניות בכל שנה, כי בחג השבועות בלוחות ראשונות היה הכל רק שמחה "עליונים ששו ותחתונים עלזו בקבלת יום זה", וכאשר הלוחות הראשונות נשתברו בעיני ביה"כ מהלך משותף של "יראתי מתוך שמחתי".

ומעל הכל עבודת הסוכות "כי יצפנני בסכה" שנכנסים לצילא דמהימנותא, שהוא בחי "ואהבתי עלת על כולן", דכל המהלך של סוכות הוא ה"אהבה", שלכן השלימות של כל העבודה הזאת, ביום שמחת תורה שרוקדים כל

היום עם התורה בשמחה עצומה, שישו ושמחו בשמחת תורה, שאז כורת כל יהודי ברית עם התורה באהבה רבה.

ב. אז אמנם חכמי העבודה נחלקו ביניהם על מה צריך יותר לעבוד, על חלק היראה ופחד הדין מן המשפט, או להיפך על חלק השמחה במלכות ה', אבל לכו"ע תרוייהו בעיני, וזה בלא זה אי אפשר, וממילא על כל אחד לעבוד בחלק שיותר חסר לו, ומי שיש לו נטיה נפשית חזקה של יראה ופחד, יתבונן יותר כמה יש לשמוח במלכותו יתב', ומי שיש לו נפש צוהלת ושמחה, יתבונן יותר בפחד הדין.

ובעת עתה, שנלווה מצד המציאות פחד ממשפט ה' מהתפשטות הנגיף מאד, ובפרט ממה שנגרר ממנו, צרת בידודים והסגרים רחמנא ליצלן, הרי בוודאי שיותר ויותר יש לעבוד על השמחה במלכותו יתב', ועל האור העצום של ר"ה, שהאור הזה, הוא אור הגנוז לצדיקים, אור הגנוז, אור היום הראשון של הבריאה, שבו מאירה האמת של הבורא עולם בכל היקום כולו, ושזוהי השאיפה של גילוי אור מלכותו בכל העולם כולו, שאז צדיקים יראו וישמחו, ישרים יעלו, חסידים ברינה יגילו, והרשעה כעשן תכלה.

וכך בדיוק היה בימי עזרא, שע"י שקרא לפניהם בספר התורה ראה שהם יותר מדי עצבים, לכן הזהירם שעתה עליהם לעבוד על השמחה "ועתה על תעצבו... כי חדות ה' היא מעוזכם", שלא להפסיד את ה'אורי' בראש השנה.

ג. ובתהילים מתאר אדונינו דוד את השמחה העצומה של עצי היער "אז ירננו עצי היער לפני ה' כי בא, כי בא לשפוט את הארץ" וכבר מדויקים את כפל הבטוי "כי בא, כי בא", שזהו ההסבר איך משלבים עצי היער שמחה יחד עם פחד הדין, שקודם כל יש לשמוח בה' על עצם קרבתו אלינו, וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק "דרשו ה' בהמצאו" שהוא הגדרת עשרת ימי תשובה מרה"ש ועד יוה"כ, ואין זה סותר כלל את העובדה שסיבת ביאתו היא לשפוט את הארץ, שבהתאם לכך מופיעה היראה, אבל קודם כל "אז ירננו עצי היער לפני ה' כי בא..." על עצם מה שהוא בא!!

משל לבן שאיבד את אביו, וברוב יגונו וצערו יומם ולילה נסע בחוסר זהירות ודרס אנשים... הוא הושלך אל הכלא ונקבע לו משפט חמור, אך מה מאד רבתה שמחתו כשנוכח לגלות שם, שהשופט בעצמו הוא אביו האוהב...

כך אנו קלקלנו מעשינו במשך כל השנה, והנה עתה נקראים אנו אל המלך למשפט נורא, אכן, אימתה ופחד! אבל שם אנו מגלים פתאם שהמלך הוא אבינו, אותו כה חיפשנו משך ימות השנה, וזה אור האמת שמתגלה בר"ה!

"הנני"

ג. יתירה מכך. הנה בעת שמלכים יוצאים למסעם, הם מלווים בפמליה ענקית ורועשת, ובכל מקום עורכים להם טקסים מרשימים, ומפגינים את עוצמת המלוכה שלהם. אבל מי שנכנס אל בית המלך פנימה שם הוא נפגש פנים אל פנים עם המלך, בלי כל הגיונים והתפאורה שבחוץ.

ניתן לקחת דוגמא מ"מאן מלכי רבנן". מי שיראה פעם את מרן שר התורה שליט"א מגיע לאיזה אירוע, בוודאי יתפעל מכל הרעש שסביב בואו, רכב מיוחד, משטרות, סדרנים, שירת "ימים", התקבצות הקהל האדיר, כי כולם רוצים לכבד, ולחזות בזיו פני גדול הדור... אבל מי שפעם יזכה להיכנס אל הקודש פנימה, אל הדרו, הוא יראה אותו על הסטנדר עם הטלית קטן שלו, ומרן מרים את ראשו הקדוש ופונה אליו ושואל בפשטות: "מה אתה רוצה...?"

וכך נוכל לומר, על תפילות ימים נוראים שהיו נוהגות עד כה, בטקסי המלכה מרשימים, עם נוסח מלא בניגונים ערבים, ושלא פיוטים נהדרים, עם ציבור קדוש שמתאסף יחד, ברוב עם הדרת מלך, קבוצי מטה עטופים כמלאכים וממליכים את בוראם בנחת רוח ובשפה ברורה ונעימה. כל זה נצרך בעת שהיינו מקבלים פני מלך, מחוץ לארמון.

אבל עתה כשנכנסים אנו עוד יותר פנימה, ומתקרבים לקראת הגילוי של קץ הגאולה, עתה זוהי כניסה לתוככי הארמון, שם כבר אין טקסים רבי-רושם, כי נפגשים עם המלך! לכן גם אותו יהודי שתקוע בבידוד לבד בביתו, או שח"ו נדבק בנגיף וגלה ממקומו... נשים יקרות שהפסידו את מקומם בעזרת נשים מחוסר מקום עקב המצב... אין להם לחוש דחויים ונפסדים. כי כמו שבמלכותא דארעא, העדר הטקסים מעיד על כניסה יותר פנימית להיכל המלך, כך להם נערכת מעין פגישה פשוטה קרובה ביותר עם המלך בעצמו, כביכול הוא שואל: "מה אתה צריך...?"

ד. יש עוד יסוד בחז"ל, שהקב"ה אומר "ואני את דכא ושפל רוח" שהוא משרה שכירתו על יהודי שמרגיש דכא ושפל רוח, וא"כ אדרבה ברה"ש יהודי כזה, כאשר יהודי נמצא עם עצמו בודד ולבד, הוא יכול להרגיש עוד יותר קירבת ה' ודביקות בבורא יתב', מאשר במעמדות גדולים ומרשימים, כשהוא אחד מההמון הצופים במלך מרחוק. ואם תחת להתאונן ינסה למצוא אצלו את המלך, ימצאנו.

לכן הגישה שלנו לכזה תזמון של סגר, צריכה להיות מרוכזת, מתוך מחשבה שהקב"ה מעלה אותנו ומקרב אותנו אליו יותר ויותר, כי דווקא מתוך השינויים הללו, נוכל לזכות לכא לפני ולפנים אליו, והרי כל מהות עבודת ההמלכה, שהעבד אומר למלך: "הנני"! מוכן אני לבצע כל אשר תחפוץ, אז הנה, אם חפץ ה' בסגר בימים נוראים, הרי זה גופא מעמד ההמלכה, לומר "הנני"! ולהבין שאם כזה רצונו יתב', אז עלי לעבוד אותו כך, בשמחה שלימה.

א. בוודאי ה"סגר" הזה לא הגיוני, ואפילו די אנטישמי, לשבת שלוב ידיים כ"כ הרבה זמן, ולראות באדישות את מספרי ההדבקה מזנקים, ולתזמן את הסגר הנוראי הזה בדיוק לתקופת חגי ישראל, בהם כה נצרך לציבור יכולת הניוד לקניית צרכי החג ולהתקבצות לתפילה כאיש אחד ברוב עם, אין זאת אלא מגמה מרושעת, של אנשים רעים וחטאים לה', להצר את צעדיהם של החרדים לדבר ה'...!

אבל דווקא בגלל זה ניתן לראות ברור את השמיימיות שבדבר. כי איך זה שהכתובת היתה על הקיר, וראו כולם שזוהי התוכנית, ולא עצרו יוזמה מרושעת של השלטונות להרוס את החגים. איך לא פעלו מבעוד מאד, להעביר את הסגר לזמן מוקדם יותר. איך נשארו אדישים אל מול תכנית כה חמורה של ממשלה ופריוקטור, שכמו מכריזה שהכלכלה ורק הכלכלה היא זאת שתנווט לנו את החיים.

התשובה היא שבאמת ניסו לפעול, וניסו להקדים את הסגר או לאחר אותו וכו', אבל יש בורא לעולם! יש מנהיג לבירה! והוא זה שקבע שהחגים של תשפ"א יהיו תחת סגר, הוא זה שהכניס בהם את התעוזה הזאת, והוא לבדו יצר וזימן את המציאות המורכבת הזאת, הוא ואין בלתו! ואכן זה כל המכוון של ההמלכה, וזהו כל תכלית ההכתרה השנתית של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שנבין ונכיר את הדבר הברור הזה שאין לשום כוח בעולם יכולת לפעול דבר קטן כגדול נגד רצונו יתב', "ומלכותו בכל משלה"...

ב. מעתה אם נתבונן בזה, נוכל למצוא מהלכים עמוקים שנעשים דווקא במציאות זו. ראשית, ערבים אנו לאחים טועים שאינם יודעים להבחין בין רע לטוב, ואמנם עקב ה"סגר" יתכן שיהיו כאלו שלא יוכלו להתפלל במניינים להם רגילים בכל השנים. אבל מאידך הרבה מהקלוקלים שנעשים ברה"ש יוה"כ ובחגים נסגרים גם הם, ומתפנים היהודים בכל מקום להתבונן מה תפקידם, ומה עתידם, כי דרכו של היצר שאינו נותן לאדם רגע מחשבה, והופך אותו לסוס שוטף במלחמה, אבל כשהכל נסגר, הוא יושב לפתע מול עצמו ומתחיל לחשוב, להתבונן ולחפש אמת.

ולמעשה גם אנו, עלולים להיות חלילה נתונים בתוך שבי ה"מלומדה" במקום הקבוע שלנו, עם החזן המיוחד שלנו, והבעל תוקע שלנו וכו', עד שגם הימים הנוראים נכנסים תחת שגרת יראה... שגרת פחד... אבל כאשר הסדרים משתנים, ונאבד ההרגל השנתי, אז מתעורר כ"א לחפש לו חיזוקים מצד עצמו, ומבקש דרכים להרים את דרגתו, כי מבין שאינו יכול לסמוך על הזרימה הציבורית. ולפיכך, דווקא בתוך המצב החדש, ניתן להגיע לתחושה יותר גבוהה של קרבת ה', ולחזות כניסה לפני ולפנים, כי כשמתקלפים התפאורות, זה מעיד על קשר עמוק יותר.

מלכויות זכרונות ושופרות ב"בידוד"

א. כבר דרשו דורשי רשומות ש"בידוד" גימטריא שם הוי"ה ברוך הוא, שאיתו ועימו מתבודדים, ובו נדבקים. ועתה בראש השנה זה, שאלפים רבים יאלצו להישאר בבידוד בביתם, נוכל לראות איך שזוכים מחוייבי הבידוד לקיים בהידור את ענין אמירת מלכויות זכרונות שופרות.

בענין מלכויות, אי בחז"ל שיש ג' גוונים למלכות: מלך על הכסא, הוא גילוי כבוד המלכות בארמון, מלך במדינה היינו כל ענייני המדינה שנחתכים על פיו, אבל יש עוד בחינה של מלך במלחמה, שזהו הדאגה לכל האינטרס המלכותי, העמדת ושמירת הגבולות, לבל יחדור האוייב.

והנה הקב"ה אומר לנו בכל שנה: "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" וככל שזוכה להמליך את המלך עליו בפועל ממש יוצא יותר בהידור ידי חובת מלכויות. ודוגמא להמלכה בפועל, הוא מי ששולח את בנו ללמוד תורה, שבמעשה נאצל זה הוא הקריב את בנו למען צבא המלך, שבמקום לשלוח אותו ללמוד מקצוע מפרנס, הוא שולח אותו להתמלאות בסוגיות התורה וביר"ש טהורה, ובמשך השנה איננו מתפנים להתבונן בדרגה העצומה הזו של שליחת הבנים לשיבה, אך כעת שאנו יותר מקריבים למען זאת, כדאי להעריך ולהתפעל מהדבר העצום הזה, שלוקחים בחורים שכוחם במוותנם, ובמקום ללמד אותם מקצוע, מוסרים אותם לבורא העולם שיעסקו בתורת ה', זהו ממש בחינת "מלך במלחמה" שבוזה אנו דואגים לעוד חייל בצבא ה' שיעמוד וישרת לפניו יתב', בכל ימי חייו.

ולכן צריך לדעת ששהייה בבידוד מחמת שליחת הבן לשיבה, היא בעצם מעשה הכתרה מופלא, משל למלך שבכל שנה ביום הכתרתו ערכו אירוע מרשים, בו היה כל נתין במדינה מביא תשורה מפוארת ומקריא לפניו ברכה, שבועות היו מתכוננים לכך וטורחים סביב זה רבות, וביום ההכתרה היה משתרך התור שעות רבות לחזות את פני המלך, לברכו ולהללו, והנה לפתע מגיע אדם מאובק בבגדיו עטור בכלי נשק, והמלך מסמן לו בידו לעקוף את כל התור ומזמינו אליו תיכף ומיד, כי חייל נאמן זה שומר על הגבולות בחירוף נפש... וכעת רוצה גם הוא להשתתף בטקס של יום ההכתרה, וכך עם בגדי הצבא המרופטים ניגש לברך את המלך, והמלך מחייך אליו בחום ואומר לו: חיילי הנאמן שלך גדול משלהם, שוב לקרבות, הילחם, ותמשיך להעמיד את מלכותי...! כך כביכול אומר הקב"ה: הורים יקרים, המשיכו להעמיד למעני את בנכם יקירכם, שילחוהו גם למשימות הבאות וחיזקוהו לעמוד בקרבות, שמח אני בכל אשר עשיתם, והמשיכו להעמיד מלכותי!

ב. כך בענין "זכרונות" שביקש מאיתנו הקב"ה: "אמרו לפני זכרונות, שיעלה זכרונכם לפני לטובה", עיקר הענין

הוא להכיל את ה"משפטך תחום רבה", להבין את עומק המשפט, וכמו שאמרו במדרש ש"אם יש דין למוטה אין דין למעלה", כלומר אם אדם תופס את עומק כבשונה של השגחת ה' בעולמו, עי"ז נחסך מאיתו הדין למעלה ועולה זכרונו לפני ה' לטובה. א"כ אדם שנמצא בבידוד, הרי נתון הוא בתוככי חשבון נפש, עומד הוא בנוכח ממש מול דקדוק המשפט, שהרי בוודאי הכל נסבב מלמעלה בדיוק נמרץ, מי יכנס לבידוד ומי יצא, מי ידביק ומי ידבק. ומכוח התבוננות זאת, הרי הוא אומר וחי זכרונות בהידור.

ג. וב"ש בענין ה"שופרות", ידוע מה שכתבו בקדמונים שהטעם שתוקעים על הבימה לעורר את זכות התורה, ויש אמירה חזקה של הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל בפירושו 'אור תורה': "ועיקר הזכירה לפני ה' הוא בזכות התורה... ולכן בראש השנה שהוא יום הזכרון לזכור כל המעשים ולפקוד על כל יצורי קדם, ציוה הוא יתברך שמו לתקוע בשופר לזכור זכות התורה, שהיא העומדת לנו ביום הדין, כי אחות לנו בבית המלך... "עכ"ל הנעימה.

אז הנה בדיוק עם הכוח הזה, אנחנו פונים השנה לבורא העולם, ומתחננים לפניו מעומק עומק הלב, בבקשה ממך רבש"ע, הבט נא וראה עמך אהוביך, הורים יקרים, אשר שלחו את בנם יקירם לשיבה קטנה במסירות נפש, ועשו זאת בשמחה אף שידעו שהם עלולים להידבק ולהדביק את בני משפחתם, והנה עכשיו כל הבית היקר הזה, תקוע בבידוד בגלל הישיבה יחיד שלהם, אז יהי רצון מלפניך, שיראה לפניך כל הבית הקדוש הזה, כא"י כולו בימה אחת ענקית לתורה שבעל פה, ויעלה הזכות הענקית שלהם לפני לכסא הכבוד, להפך את מידת הדין למידת רחמים.

וב"ש אברכים שנתחייבו בבידוד בגלל הליכתם לכולל הרי בוודאי שניתן לומר עי"ז "אשריך שנתפסת על דברי תורה", שהוא בחינת ר"ע בשעתו, שנתפס לבית אסורים בגלל שהקהיל קהילות ברבים בשעת הגזירה, כך כאן יש לסטרא אחרא כוח לבטל תורה מישראל ע"י התפשטות הנגיף, וכל מי שהמשיך ללמוד חרף גזירה זו, אם בסוף נתפס לכלא הבידוד, אזי גדולה זכותו עד לשמים, ממש בבחינת "שמע ישראל... ה' אחד" דרבי עקיבא, שהוא האופן הנעלה ביותר של הכרזת הפס' האחרון דמלכויות.

ומחוייבי הבידוד, אשר יזכו לכון תפילתם בהדי ציבור, ויעשו עסק סביב כל תפילה, בהקצאת מקום מיוחד אל תפילתם, ובאריכות התפילה במיצוי כוחם, בוודאי יזכו שיקובל תפילתם ברצון, וח"ו שלא ישכחם בני קהילתם, ויקיימו בהם "ושלחו מנות...", ויזכו להבטחת "אל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם", כי כל עיקר תכליתנו בעבודת השם, לעשות את רצונו יתברך בלבב שלם, וכל שעושים רצונו יתב', מה לי הכא מה לי התם, הוי המלכה מושלמת.

כי אין בכוח בשר ודם להגיד זכותן של ישראל

א. יש מבט מופלא ביותר של ה"שפת אמת" אודות גודל יקרת עבודת כלל ישראל בראש השנה, וז"ל (ר"ה תרמ"ו): "איתא במשנה שופר של ר"ה של יעל פשוט, ובגמ', אמר ר' לוי מצוה של ר"ה ויוה"כ בכפופין, וכתבו הפוסקים דלמצוה בלבד הוא. ויש לבאר הענין כי מצות השופר הוא, שהקדוש ברוך הוא וברוך שמו רוצה שבני ישראל יעוררו מדת הרחמים בעולם, כמש"כ "ראה שאין העולם מתקיים ושיתף עמו מדה"ר", וזה מתקיים בכל שנה בתחלה (שהרי העולם נברא עתה מחדש וגם עתה עולה במחשבה לבוראו בדין, וכ"ז) הוא ב(כוח) דין ומצות שופר שהוא השתתפות מידת הרחמים שאז הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים" ע"כ. כלומר, שכפי עבודת ישראל עם השופר, כך זוכים כלל ישראל לעורר ולשתף את מידת הרחמים עם מידת הדין, כדי שאותו עולם שנברא עתה מחדש, יהיה מלא בחנינה וברחמים.

ומוסיף השפת אמת: ובני ישראל באמת יכולין גם במשפט לזכות בדין (שהם לכשעצמם אינם צריכים את שיתוף מידת הרחמים) כי כמו שאין בכוח בשר ודם להגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא, כן אין בכוח בשר ודם להגיד זכותן של בני ישראל המקדשין שמו ית' בעולם בגלוי ובסתר. אכן המצוה בכפופין, כדי שיוכו כל העולם ע"י התעוררות הרחמים שבני ישראל מתעוררין וכופפין עצמם ומבקשין לעורר מדה"ר בעולם. והבן. וזהו שנאמר "תקעו כו' בכסה ליום חגינו" כי צריכין בר"ה לכסות מדרגות בני ישראל ולהתערב בתוך כל הברואים לבקש רחמים. ע"כ.

כמה מרגש לתפוס עומק כזה, שבעצם כלל ישראל אין להם שום בעיה לזכות בדין, כי כל חייהם הם רצף אחד מופלא של קידוש השם בגלוי ובסתר, וכל מעשיהם מלאים וגדושים באהבתו יתב', ובשמירת תורה ומצוות, וגם אם חלילה נכשלים, ליבם נשבר בקירבם ומהרהרים בתשובה בד בבד עם הכישלון, והוא יתב' ידע יצרנו שכל המשברים הם בגלל היצר העכור שרובין על מפתחי לבנו. אלא שכלל ישראל מומאן להפקיר את העולם, ולכן הינם תוקעים בשופר כפוף, לרמוז שהם מסתירים את מעלתם וכופפים עצמם בר"ה, כדי להשפיע רחמים על כל העולם כולו, על מנת שיברא מחדש, עם שיתוף מידת הרחמים.

ב. והנה אם בכל שנה מהלך זה אמת, על אחת כמה בשנה זו, שאכן אין בכוח בשר ודם לספר את שבחן של ישראל, שעומדים בכל הקשיים העצומים שמייצר הנגיף וחיילותיו, ושמושימים לדבוק בהקב"ה ובתורתו חרף כל הקשיים הנערמים בדרך, בהפסקת וביטול הלימודים בעקבות בידודים ופחד מהדבקות, בקשיי למידה מרחוק במרחב הקולי, ובהתכנסות לתפילה תחת שמש קופחת.

ובפרט עתה, בסגר המרושע והאכזרי שנכפה עלינו. מי יודע כמה אלפי יהודים יצטרכו להתאמץ במצות שופר ולהקנס בכך במאות שקלים, כמה מניינים יצטרכו לעמוד בעימות מול שוטרים אטומים וסתומים, כמה מסורתיים יאלצו לעמוד כנגד משפחה מלגלת, שהולכת כסומא בארובה אחר מדינה רחוקה ולוחמנית, המנסה לבטל כל דת ודין, והם בכוחותיהם הדלים יצטרכו לאזור מותניים לרוץ אחר מצוות ה', ולעמוד מול סגר כה דרקוני, מי יודע איזה עסק המלכה הולך להיות לנו כאן, בשנה מיוחדת זו.

הרי הציבור לא טיפש. כל אחד מבין שדאגת המדינה כאן היא כדאגת השועל לדגים, שמציע שיעלו אליו לבל יצודם הדייג. ולא ראי סגר דפסח כהסגר הנוכחי, כי בסגר דפסח גדולי הדור אחזו שזו הדרך הראויה, והציבור היה מפחד ביותר מהנגיף, וממילא היה מקום לקבוע זאת בעזרת משטרה וקנסות. אבל הסגר הנוכחי, כולו שקר הבל ורעות רוח, והציבור לא קונה לוקשים, כי מה בדיוק קרה שהפגנה כן, ותפלה לא, ולמה התפלה בעצמה אינה יכולה להיות הפגנה, ובודאי בלתי אפשרי לעצור מליונים שרצים אחרי בוראם, בהפחדות של שוטרים וקנסות, ואי אפשרי לדכא בגזירת הבל, אומה שבוערת בהמלכת קונה.

ולכן בשנה זו, הזכות של כלל ישראל עולה עד לשמים, לדונם במשפט כזכאים גמורים להכתב ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום, אלא שכלל ישראל יכפפו את עצמם, להשתדל לזכות את כל העולם כולו, כדי שינצלו מהקורונה, ושיחדש הקב"ה את עולמו בשיתוף מידת הרחמים, על כל המדינות ויושביהן.

ג. וחיוק נפלא שמעתי בשם הגר"י גולדווסר שליט"א, שאמנם כולם מעוררים שאולי אילו היינו יודעים עד היכן היקף המשפט דתש"פ היינו קורעים את השמים לעצור את הנגיף, אבל מאידך שוכחים שתפלתנו אודות גילוי פחדו ואימתו של הבורא בכל העולם, בתפילת "ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מה שבראת" נענתה גם נענתה, וכבר החל תהליך גילוי מלכותו יתב' ממש כבקשתנו "ומלכותו בכל משלה" על כל יושבי תבל בכל קצוי עולם, ואף שכולנו מבוהלים ומפוחדים משאגת ה' יתב' על בני עולמו, אבל הרי זהו חלק בלתי נפרד מהטלת פחד ה' והדר גאונו בכל העולם, וכי מה חשבנו שהקב"ה יתן פחדו בכל העולם ואנו ניוותר אדישים, א"כ להפך צריכים להדגיש את כוחינו, כמה מרגש לראות את פרי תפלתנו.

הבה נתאזר השנה ביתר כח, לשפוך לבנו לה' שיושלם התהליך הזה, "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ" דברים כפשטן, שתכלה ממשלה זדונית ורעה. ונונהג אך ורק על פי צו שלטון חכמי התורה, שיורונו בכל דבר קטן כגדול. ובכן צדיקים יראו וישמחו...

ענין של החלטה

א. הדין-ודברים הבא ארע באחד מהסמינרים הפחות ידועים. מורה הרצתה על עולם הישיבות, ובתוך דבריה הזכירה את ישיבת 'מיר'. כמה תלמידה ושאלה האם זו הישיבה שקיימת היום בשכונת בית ישראל שבראשה עמד פעם ת"ח צדיק שסבל מגיוון שרירים, המחנכת השיבה בחיוב, והסבירה לכיתה שכנראה כוונתה למרן הגאון רבי נתן צבי פינקל צוק"ל. הבת התרגשה עד מאד, ואמרה: בזכות הישיבה הזאת התהפכתי למה שאני היום. ניסתה המורה לחשוב מה לתלמידה הזאת ולישיבת מיר המעטירה, הלא מכירה היא הבת שאין בכל משפחתה אברך אחד לרפואה, כולם אנשים פשוטים שעמלים לפרנסתם מבוקר ועד ליל. אך הבת כמו קראה את מחשבותיה ופתחה מעצמה בסיפור: בוקר אחד בשעה תשע, לקחה אותי אימי ברכבה, במהלך הנסיעה חלפנו ברחוב שמואל הנביא ליד כיכר זויעל, בדיוק באותה שעה התחילו להגיע בזה אחר זה שיירת האוטובוסים המפורסמת, בהם מגיעים בכל בוקר האברכים היקרים אל לימודיהם בישיבת מיר, התנועה נעצרה מנחיל אנושי אדיר שהציף את הכביש...

רכבנו עמד בקו הראשון, צמוד למעבר הציה, ישיבתנו על הכסא ליד אימי כמהופנטת, הבטתי בפניהם של האברכים שחולפים על פני רכבנו, ראיתי את החדווה ואת האושר הנסוך על פניהם, ראיתי אפילו שתי אברכים בעלי מרץ שכבר שקועים בשיחה תלמודית, אגודלם מתנופפת באויר, והם עוברים את הכביש בלא לראות דבר... הזרם הזה הלך וגבר, ספרתי כשלושים אוטובוסים שעוצרים ומריקים, עוצרים ומריקים, חלקם לא הצליחו אפילו למצוא חניה, פשוט פותחים דלתות, ושופכים את התכולה היקרה שלהם - אברכים בני עליה - שכל שאיפתם בחיים, להגיע במהירות אל ספסלי הלימודים.

אימי היקרה, התבוננה בי, היא הטיבה להבין אל ליבי, לא יכולתי להסתיר את התפעלותי, הוקסמתי ממחזה ההוד הזה... אחרי כמה רגעים פנתה אלי ואמרה: רצונך בבעל כזה שיושב ועמל בתורה? האם באמת את רוצה לזכות בזכיה כזאת? א"כ עלייך להחליט כאן עכשיו ברגע הזה שאת משתנה לחלוטין, עלייך לקבל על עצמך חיים של עליה רוחנית בשביל שתוכלי להיות מתאימה לבעל כזה שהוא ספר תורה חי...!! אכן, המפגש הישיר הזה עם האנשים שמחזיקים את העולם, היה הרגע של המהפך,

שם החלטתי שאני עוזבת את השטויות שעד היום ענינו אותי, ובו ברגע התחלתי חיים חדשים, חיים של יר"ש וקיום מצוות, כשכולי תקווה לזכות בבא העת להקים את ביתי עם תלמיד חכם שיהיה גם הוא ממעמדי העולם.

ב. למעשה, סיפור זה נותן לנו את המבט הנכון על חיי תורה. כל אשה שזכתה לבעל שיושב והוגה בתורה, יש לה יחס אחר לגמרי, היא כבר לא עוד אשה, היא כבר לא שורה אלמונית באגרון, היא 'מיוחסת' ביותר, היא קיבלה על עצמה אחריות אדירה להחזיק ולגדל תלמיד חכם בישראל, כמה נשים יש בעולם שזכו בזכיה הזאת...? ובעיקר כמה נשים זכו לעמוד בכך לאורך ימים ושנים...?

כעת בימים אלו כשכל יהודי מבין מה עומק המשפט, ומה נוראות דין שמים - משפטיך תהום רבה, מחפשים איזה ענין להתחזק, מעיינים איזו נקודה טעונה בדק-בית ותיקון, לא תמיד אשה יודעת לבחור את הכיוון הריצוי, אם עדיף חיזוק בתפילה או במצוות, הפרשת חלה או פרק שירה. דבר אחד אסור לשכוח, שעיקר החיזוק צריך להיות בנוגע ללימוד התורה, על האשה מוטלת האחריות לדאוג לתנאים של הת"ח שלה, עליה לבדוק האם היא עושה את המירב האפשרי, לתת לבעלה את התנאים הסביבתיים בשביל שיוכל להוציא את כוחותיו, שם צריך להיות 'מרכז הכובד' של ההתבוננות ותיקוני התשובה.

וכמו בסיפור הנ"ל, הכל הוא 'ענין של החלטה', כאשר אשה מעמידה מול העיניים את האמת הפשוטה הזאת, שאין בעולם ענין חשוב כהגברת לימוד התורה בעולם, בקל תמצא עוז להיכנס לפנים ממחיצתה, לעלות לגובה אחר במושגי הסיוע והעזרה לבעלה, שימצא עוד זמנים לעסוק בתורה כאשר עם לבבו, ובכך להגדיל שכרם.

ג. בספר 'שברי לוחות' (ספרים אבודים של בעלי התוספות, פ"ה הע' 93) מובא מעשה על ר"י הזקן מבעלי התוספות, וזה לשונו: 'שמעתי מפי מגידי אמת כי ר"י בעל התוספות היה שוקד כל הלילה ועוסק בתורה, והיתה אשתו יושבת כנגדו וטווה בצמר, וכאשר היה צריך לספר או לקונטרס היה מעמידה והולכת ומביאה אליו כל רצונו, כן היה מטרידה כל הלילה, אמרה לו: אחר כל זה הטורח שאני טורחת עמך, מה אני לעוה"ב? אמר לה: ככל אשר אנחנו עושים בעולם הזה יחד, כן נעשה יהדיו לעולם הבא, עכ"ל.

[כמובן שהכל יעשה בשכל ובדעת ובהסכמת בעלה, כי אינה יכולה לדרוש ממנו דרגות שאינם מתאימות לו, אבל כשהיא מזהה אצלו איזה רצון וחשק ללימוד, עליה להפיק ממנו את המקסימום, ופשוט.]

כוחה של קריצה אחת

א. נשים רבות מחפשות מה לקבל על עצמן לרה"ש. יש מצבים משפחתיים עמוסים מאד, הן מסובכות בין כך, בסדר יום מלחיץ ותובעני. טרודות בעיסוקים רבים ומגוונים, אינן מוצאות זמן 'לנשום', ולא מסוגלות לחשוב על דברים נוספים מעבר לשוטף של השיגרה. כעת אינן יודעות איזו קבלה הן יכולות לקבל על עצמן. לאמירת פרק שירה אינן יכולות למצוא עיתוי. להרים טלפון קבוע לנצרכות לסיוע רוחני או גשמי ג"כ לא פשוט. איך באמת יוכלו להפגין את רצונן להוסיף ולהרבות בעבודת ה' יותר.

נראה להציע כאן עיצה אחת פשוטה וקלה לביצוע, שעולה מדברי החסיד רבינו יונה בספרו 'שערי תשובה'. עיצה קלילה שלא דרוש לה זמן או כסף, ואפ"י לא כוח, והיא סניף במצוה הנוראה קידוש ה', שאין למעלה ממנה.

המדובר הוא על יצירת דעת-קהל חיובית על אברכים לומדי תורה ובני משפחתם. פעמים רבות אשה מזדמנת במקום עבודתה או באירוע משפחתי להסב עם ידידות, ולפתע עולה לדיון נושא לימוד התורה. בשיחות הללו נושבות לפעמים רוחות זרות, שמקורן בציבור הכללי והמבולבל, כאן נדרשת חכמה ופיקחות, כיצד לנווט את השיחה בצורה שתוביל לאהדה כלפי ציבור לומדי התורה, תוך שמירה על יקרה ומעלתם, ובעזרת קריצה קלה, או בהמהום בעלמא, יכולה אשה לנתב את כל השיחה באופן שיצמח ממנה כבוד שמים, והנה ברגע קל במעשה נאצל זה היא נהפכת לשגרירה של הבורא יתב'.

ב. וכך לשון רבינו יונה: "כי הדבר ידוע, אשר מדרכי קידוש ה"ת להודיע בכל מנבטא שפתים, וכל אשר ירמזון עיניים, ומכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד נפש האדם וצבי עדין, והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו – עבודת ה' ויראתו ותורתו, כמ"ש"כ (קהלת יב, ג) "כי זה כל האדם" ודבר זה כבוד השם יתב' והבזים לתלמידי חכמים ויראתו מנבטלים הידיעה הזאת ומראים ההפך בהנהגתם, וכאי אומרים אמור כי אין העבודה עיקר, וכי הכבוד וההדר להצלחת ענייני העולם... נמצא בו מבלתי עבודת השם".

הרי אותן לועגות בעצם מנסות לשדר מסר כפרני, כאי ניתן להשיג משהו בעולם ע"י קריירה ויציאה לעבודה מבלי לחפש לעבוד את ה' ולהרבות מעשים טובים. לפעמים עצם תיאור של חופשה 'משוחררת', משדרת אורית הפקרות ופריקת עול. דיבור צחקני וזול על חיי הנישואין, הטובל בבדיחות תפילות על בעל שלומיאל 'לא יוצלח' עם שתי ידיים שמאליות, כאשר במקרה בעל זה הוא ת"ח לא קטן, עלול שלא בכונה להציג את דמותו של השקדן שלה, כאיש נטול ברק, וכבעל בלתי מסור לביתו ומשפחתו. ובמילה אחת גרמה לנוק רב בתדמיתו

של האיש הנבחר ביותר בבריאה, כשהמאזינות מסיקות את המסקנה החילונית כאילו 'חיי תורה' חסרים תקינות של חיים נאותים ותקינים. ואין חילול ה' גדול מזה.

ממשיך רבינו יונה ואומר: "והם מחללים את התורה, ע"כ יאבדו מתוך הקהל ויכלו בפיהם, כי הם עובדים את השם מבלי עסק התורה. הלא הדבר ידוע, כי אין העבודה מתקיימת בלתי על ידי לומדי התורה אשר יהגו בה יומם ולילה, כי הם יורו דעה ויודע בינה לעיתים לדעת מה יעשה לישראל, והם יעמידו בישראל לבלתי תשכח מפי זרעם, ובמקום שאין עוסקי תורה ירבו המכשולים וישר באדם אין, על כן יכבדו עבדי ה"ת את חכמי התורה לכבוד ה"ת, ולהודיע כי עבודתו לבדה העיקר הנמצא".

כלומר, תופסי התורה, הם האנשים הצדיקים שבעצם מחזיקים בידיהם את ארון ברית ה', וידיהם כגילי הספר תורה, ומוחם וליבם כמו הלוחות הקדושות אשר עליהם נחקקו דיברות ה', ובכל מקום שהאנשים היקרים הללו מגיעים הם דואגים במסירות ובנועם להעמיד את הדת על תילה, ולסדר את דרישות ההלכה, תוך מתן עיצה וסיוע להשגת פרקטיקה והכוונה לקיים את המצוות באופן הכי מדוקדק ונעלה... א"כ כמה כבוד צריך לתת לצדיקים הללו, שכל קיום הדת ונשמת העם תלויה בהם.

ג. ובהמשך כותב שהעיצה היעוצה היא לדאוג להאדיר שמו של לומדי התורה כאשר נקלעים לשיחת מרעים העוסקים בנושא זה, וכך לשונו שם: וכאשר יתייצב בתוך העם, וידבר עם חבריו, יתבונן בינה, וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו לקדש את השם בדבריו, ולדבר בשבח עבודתו ותהילת יראתו, לשבח עובדיו ויראיו, ויזכה בזה בהגיון לבו ומנבטא שפתיו, בלא יגיעה ופועל כפים, זכות גדולה עד שמים, כי זה מעיקרי יצירת האדם. עכ"ל.

זאת אומרת, בכל התכנסות ידידותית מאורגנת או אקראית, צריכה כל אשה להיות עירנית, ולהשגיח היטב שהשיחה לא תתגלגל למסרים הנוגדים את רצון ה', שלא תתפוס את הבמה, אחת שידועה בדעותיה המשובשות, דרושה כאן חכמה ופיקחות להכניס את המילה הנכונה, ולתת לצעירות או לחסרות הניסיון, מבט מאיר עיניים, אשר נותן הערכה וכבוד לאברך: ש... דווקא לימוד התורה כ"כ מעדן את המידות... ואיזה כבוד זה מוסיף אצל הילדים... וכזאת חוויה לשמוע אותו בבית מנגן את הגמרא... ואיזה אושר זה להכין עוגה לכבוד סיום המסכת שלמד... וכמה נחמד להכין לו את הסנדוויץ' ולדעת שבזכותך הוא לומד... ועוד כל מיני משפטים פשוטים שמסוגלים להעניק מבט אמת. וכדיבור קל כזה מקיימים מצוות קידוש ה', ורוכשים בלי יגיעה ופועל כפיים זכות גדולה עד לשמים, כן יזכינו ה'.

חלק הנשים בכינון הבית היהודי

א. ידוע שכוחן של הנשים ב'נאמנות'. בכל ההיסטוריה גילו הנשים נאמנות לה' ולתורתו עוד יותר מהאנשים. זה היה במצרים, בדביקותן להמשיך בילודה חרף גזירת "כל הבן היילוד" ... זה היה באמונתן במשה תיכף בעת בשורת הגאולה, שלקחו עמם תופים כדי לשורר את השירה על הים, ואילו באנשים נאמר רק על שפת הים 'זירא ישראל ... ויאמינו בה' ובמשה עבדו'. וזה היה גם בניסיון הגדול של חטא העגל במדבר, בעמידתן כחומה בצורה נגד היוזמה להשתמש בתכשיטיהן לעשיית העגל.

במעלת הנשים אמרו חז"ל: "בזכות נשים צדקניות נגאלו ובזכותן עתידין להיגאל", שאכן כוח 'נאמנות' זה נצרך הרבה מאד דווקא בזמן עקבתא דמשיחא, כי אז ניסיון האמונה הולך ומתחזק לאין שיעור, וצריך את כוח אמונתן להמשיך בעבודת ה' בכל הכח, לגדל ילדיהן ע"פ המסורה, להכשירם ללימוד תורה בשמחה ובמאור פנים.

ג. גם בבניית הבית היהודי, המושגת על אדני התורה, זקוקים לשילוב של התורה והאמונה יחדיו, כי לימוד התורה תלוי בדרגת חוזק האמונה שבבית, ובכל הדורות כוחו של הבעל לעמול בתורה, היה בנוי על 'האמונה' של האשת-חבר, שהסכימה לכל הכיוון שלו.

אמונה ותורה, הם כנגד מוח ולב, בשביל התורה צריך בעיקר מוח, ובשביל התפילה צריך בעיקר לב, האיש הוא המוח של הבית, עם מוח אפשר להעמיק בתורה, ולצלול לעומק סוגיות התורה, לשכוח מהבלי העולם, ולהעסיק את הראש רק בשקיעות הלימוד, אבל להכין ארוחות, לתחזק את הבית בשוטף היומיום, לרדוף אחרי הילדים על המתקנים בגינות, ועל הגדירות בחצרות, מאד קשה לעשות זאת עם המוח, זה כמעט אפילו בלתי אפשרי.

לזה דרוש לב, והאשה נתברכה בזה בשפע, להעניק להתמסר, ולהכניס אהבה ואמונה, בבישולים, בלבושים, ובכל סידורי הבית עד שאפילו בספוגה מתערבות להם הדמעות הרוחות עם מי השטיפה, אולי דווקא הדמעות הללו, הן החומר היותר פעיל שבמי השטיפה, שבכוחן לשטוף את הרשות-היחיד הפרטית, מכל אותן רוחות זרות שנושבות בחוצות קריה, מכל אבק הדרכים הנדבק בנכנסים אל הבית, ובכך מטהרות את ביתן שיהיה מוכן וראוי לגידול ילדים לתורה ולתעודה. זהו כוחן המיוחד.

וכך כתב האברבנאל (בראשית ב,ח): "...ולכן ראוי לעשות לו עזר שיהיה כנגדו ר"ל מקביל לו באופן מה, והוא שתהיינה פעולות אותו העזר מקבילות לפעולות האדם, כי הנה העזר שהיא האשה תתענג ותחשוב למעלה בהתעסקות בתקון המאכל, והאדם יחשוב זה לעמל מכאיב, ובזה הדרך היתה האשה עזר לאדם שהיות

פעולותיה נגד פעולותיו ומקבילות אותן, עכ"ל. מבואר בדבריו שה' הטביע בתכונת בעל ואשה חיבור לתפקידם. ג. כשאנו ניגשים לימים הנוראים אנו נדרשים להמליך את הקב"ה במוח ובלב. אמנם עבודתם שונה, על המוח נאמר 'ידעת היום' ועל הלב נאמר 'והשבות אל לבבך', המוח קולט מן החוץ את הידיעות והמושגים כמות שהם, אך הם עדיין מופשטים, ונידרשת עבודת הלב לעבד נתונים ולהכניס אותם לתוך המערכת. כך רואים הרבה פעמים שהאיש מוצא בבית איזה ענין רוחני הטעון חיזוק, והוא משוחח על זה עם רעייתו, הרבה פעמים היא זאת שמוצאת את הדרך איך לבצע את הדברים למעשה.

וכן להיפך, כמו שהמוח צריך את הלב בשביל להגשים רעיונות, כך הלב תלוי במוח בשביל להגיע להתחדשות, כי הלב עוסק בעיקר בשמירה על הקיים, וכלי המוח אינו יכול להגיע למצב של עליה, ולכן דווקא מתוך ההרמוניה של שניהם ביחד זוכים הם להכרה - 'כי ה' הוא האלקים'.

כאשר הבית היהודי עובד בהרמוניה המיוחדת הזאת, שהאיש מכניס אל הבית את כל המוח הקדוש שלו, השקוע בסוגיות התורה, כראוי לעמלי התורה, שניחוו בשכל ומוח חריף לתפוס את הרובד העליון שבעבודת ה'. ואילו מצטרפת מסירות הלב של האשה המציפה את הבית באהבה ובנתינה, תוך דאגה לכל הפרטים הקטנים, ומוצאת מקום בליבה לכל אחד מבני הבית, לדאוג לו כפי האופן המתאים לו, חנוך לנער על פי דרכו, או אז מבית זה נשמעת יומם ולילה הכרות הקודש "ה' הוא האלקים".

ד. בשנים קדמוניות נשים רבות לא היו מתפללות כלל, שתכלית התפילה לחנך ולקשור את האדם לאמונה מוחלטת בה', שע"י שפונה אליו בבקשותיו מכיר בזה שהכל מה"ת, ועיקר עבודת התפילה לאיש באה, לתפוס שלמרות שבכל היקף החיים הוא פועל ויוצר, יוזם ובונה, בלי ה"ת אין לו כלום. אבל האשה בין כך היא כזאת, כל מהותה היא תפילה והתבטלות לה', לכן גם בלי תפילה, בעצם מציאותה, קיימת אצלה ההתבטלות לה'. [ומה שהיום עוררו גדולי הדור ובפרט מרן הגר"ק שליט"א על תפילת הנשים, משום שראו שכיום נחלש קצת כוח ההתבטלות, אולי משום שעסקות הרבה בעניינים של מוח השייכים יותר לעולם של האיש].

לבך כשמגיעים ימי הרחמים והסליחות, לא תדאג ולא תצטער, שדווקא עכשיו גברו וגדלו צרכי הבית עד למעלה לראש, בהלבשת הצאן, ובאירגון הסעודות לרוב בחגים הקדוש הבעל"ט, (ובפרט כשזה במתכונת של חג שבת חג שבת), אף שזה מומעט מהאפשרות להתפלל, כי גם כעת היא משלימה את עצמה, שכלל שדואגת לצרכי הבית, מעמידה ומכוננת את ביתה יחד עם בעלה האיש, ונרקם משניהם, מוח חד ולב רגיש, העובדים יחד את ה'.

האחיזה בשיח היהודי

א. אין זה סוד שדורינו הוא דור לא פשוט כלל ועיקר, המלחמה הגדולה על הזהות היהודית האותנטית הולכת ומתחזקת, לא רק בטיפטופי ניסיונות כאן ושם, אלא במבול שוטף של מתירנות ונהנתנות נוסח העולם הגדול.

ניתן להמשיך את מצבינו העגום, לקבוצת אנשים שמיילה בנגב, בהגיעם לצוק מחודד מאד, החלה הקרקע להישמט תחת רגליהם, ולפתע החלו להתדרדר לתהום הפעורה תחתיהם, כידוע, במרחבי הנגב האדמה צחיחה ואין במה להאחז, בלית ברירה הם התחילו לתפוס איש ברעהו, התחתון בזה שמעליו, ושניהם באלו שמעליהם, וכך נאחזו זה בזה כשרשרת ארוכה, עד העליון שבכולם שנאחז בכל כוחותיו בשיח קטן שבצבץ לו שם על שפת הצוק... אם אחיזת כל אחד מהמטיילים הללו קריטית להצלת חייו, הרי שאחיזתו של העליון שבהם באותו שיח קטן, מקיימת את חייהם של קבוצת מטיילים שלימה...

הנמשל די ברור אבל נרחיב בו מעט, כלל ישראל באופן כללי שרוי בנסיונות כבדים, גם נגד נשים צדקניות שהם חומת הבית וקדושתו, נלחם השטן בחירוף נפש, ומנסה בכל כוחו לאבד זהותן, ולבטל צניעותן ואצילותן, וסוף כוונתו להופכן לנשים מערביות מתורבתות ומקושטות, חצופות ורעשניות, באיבוד הבושה היהודית העתיקה, שהייתה בכל הדורות סמל כבוד לבנות ישראל.

שיטת העבודה שלו מגוונת, אבל ביסודה היא בנויה על תכסיס אחד פשוט, כך היא דרכו של היצר הרע – אומרים לנו חז"ל בפיקחותן – היום אומר לו כך, למחר אומר לו כך, ולבסוף אומר לו לך עבודת עבודה זרה... היצר מתוחכם מאד, הוא יודע שאי אפשר בבום אחד להפיל אשה טובה שטעונה במטענים רוחניים נעלים... אבל סבלנות לא חסר לו, הוא מתחיל באיטיות לכרסם ולפורר את חומת הקדושה ע"י שמוריד את הדות ההשקפה, ממשיך בדברים קלילים שאינם מורגשים, איבוד מנהגים ושליטת גדרים ותקנות, ועלול לסיים בגרוע מכל...

בדורינו הבלבול הולך וגובר, ניתן להשיג בהכשר את כל השטויות של העולם מריש ועד גמורא, ועוד להשאיר באשליה של חרדיות ואדיקות, האדיש מחפש בעטיפה חתימת הכשר ודי לו בכך, אבל הוא נשאר חיצוני, ואינו תופס שמבפנים הוא פשוט מכורסם ומרוקן מכל תוכן.

אדם אינו יכול לאחוז ביד אחד בשופר ולולב, וביד השנייה בכל חלאת העוה"ו, הפערים הללו בלתי ניתנים לגישור, אור מבטל חושך, קדושה מנגדת טומאה, יהדות מוחקת חילוניות, כשמחפשים רק מעטפת יהודית, ולא מפנימים את התובנות הפנימיות שיש ליהדות להציע, עלולים מחר להישאר עם צלופן מרשרש שאין בו דבר.

ב. במצב ימינו, כמרגישים שהקרקע נשמטת מתחת רגלינו, כמו במשל המטיילים, מתחילים לאחוז איש ביד רעהו, מנסים למוצא תמיכה סביבתית, פוזלים הצידה לראות על החברה האם סטינו, האם הרחקנו נדוד, השמירה שלנו היא התא משפחתי, והקן החמים של האמא המבוגרת, שניחונה בעין פקחית, ובאוזן קשבת, במוחה לנסות להבין את רחשי הלב של הילדים ובני הנוער, אשר משתדלים בכל כוחם לפלס דרך בחייהם, בלי לפגוע בעקרונות שקיבלו בבית, ושעל ברכיהן חונכו.

הנוער, כמעט במאה אחוז, נשען על מושגים שנקלטו אצלו בביתו, הוא אחוז בהם בשארית כוחותיו, ורק אחיזה זו, היא אשר מונעת ממנו להתדרדר לתהום אשר תחתיו, למצולות האינטרנט והמדיה, האיפון ודומיו, מסכי הטכנולוגיה והמסעת... הוא לא גולם, הוא מבין שאם יציץ שם זה יהיה הסוף שלו, הוא גם קולט שאנו מתחילים להתדרדר מהשביל המוצק... אבל בנתיים הוא נאחז בשארית כוחו בהוריו, בדמויות אותם הוא מעריך.

בעיניו ההורה משול למטייל העליון, שהצליח לאחוז בשיח התקוע בשפתו של הצוק, ואשר באחיזתו תלויים כל חי המטיילים, אחריות רבה רובצת היום על כל אשה עם משפחתה, משהו הכי קטן שתרפה מאחיזתה בעין החיים, שינוי הכי קטן מהתורה המסורה בידינו, עלול להסב נזק אדיר לכל העוללים שתלויים בה. ישנן נשים מבוגרות שכמה שכנות תלויות בהן על טפיהן וילדיהן, ישנן חברות שמביטות באורחתיהן ובמנהגייהן, כל שינוי אצלן גורר אחריו העתקות רבות, אצל כל הנאחזות בה.

ג. על מצב זה שורר שלמה המלך בשיר השירים, "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים", בדור שבו שורר בלאגן, בו יש להתמודד עם מודרניזציה שמשווקת בחתומות כשרות... עם טיולים "כשרים" לחו"ל, מלונות וחופשות בכל קצוי תבל, עם קניות ושופינג בין מדפים שאין להם סוף... ועם 'אקדמיות' תארים ותעודות ושאר פיתויים.

בנסיונות כאלו יש רק עיצה של 'צאי לך בעקבי הצאן', עלינו להתלות במאורי הדור, זהו מטה המשען שלנו, ועם זה אנו ממשיכים, אבל הצעירים נתלים במבוגרים וכל סטיה הכי קלה של אם המשפחה, גוררת אחריה סטיות נוספות של בנות וצאצאיהן הבאות אחריהן ונתלים אך ורק בהן, במצב שכזה עלינו להגביר בכל כוחותינו את אחיזתנו בשיח היהודי, אשר משמש לנו לעוגן הצלה ולחיבור שרשים לכל הקדוש והיקר לנו.

יהי רצון שיזכו כל משפחות התלמידי חכמים, יחד עם כל בית ישראל לשנה טובה ומאושרת, ויסר ה' מעלינו את הנגף הזה, וימחר משיחנו ויבנה מקדשנו במהרה אמון.

דבר העורך

יהיה שמח לבו ובטוח בד'

סימו טוב: צריך להבין עומק הפשט באכילת הסימנים, ובפרט לפי הגירסא בגמ' 'למיחזי' שמספיק לראותם אף בלי לאוכלם, ומה הפשט 'סימנא מילתא היא'?

ושמעתי בזה מאמנו"ר שליט"א שענין זה הוא מפלאי צור עולמים, שפעולת סימן טוב ממשיך על האדם הנהגה טובה, וכפי שתהיה הנהגת האדם בתחילת השנה בסימנים טובים, כך ינהגו איתו מן השמים בכל השנה. ומכאן הזהירות היתירה שמצינו בפוסקים לא להזכיר שמץ עון וחטאת בראש השנה, ולברך איש את רעהו בשנה טובה ומתוקה, ולפרש כל לשון טוב על ישראל, וכל לשון כריתה וסילוק על אויבינו ומשטינינו.

ודבר נפלא כתב המטה אפרים (סימן תקפג ס"ק יג) בסדר אכילת הסימנים, שיאכל מעט ויאמר יהי רצון ויגמור האכילה, ודימוה לאמירת 'לחיים' בשתיית משקה, שנתבאר ענינו בספר החיים לאחי מהרי"ל, ושם הדרך לברך תחילה ושונה מעט ואומר לחבירו 'לחיים', ושונה השאר. הרי שענין אחד להם.

וידוע מה שהיה מרגלא בפומיה של הבעל שם טוב (מבשר צדק פרשת פנחס), וכעין זה מבואר בנפש החיים (שער א פרק ז), על הפסוק (תהלים פרק קכא פסוק ה) ה' צלף, כמו שהצל משקף העתק מדויק של תנועות האדם, כך הנהגת הבורא עם האדם מלמעלה, הוא לפי הנהגת האדם למטה.

ומבואר בספרים הקדושים, כאשר מעשיו של האדם עומדים בדין למעלה, שולחים מן השמים לפני האדם מקרה דומה, וכפי שידון את האדם למטה, כך ידונו אותו מלמעלה.

ומעתה מובן באופן נפלא מה שכתב המשנ"ב (סימן תקפג ס"ק ה) והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב ולכן פשיטא שיהיה מאד שלא יכעוס בימים האלו מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח בד' עם התשובה ומעשים טובים. ובמשנה ברורה (סימן תקכט ס"ק יא) שתקנו להרבות בסעודה ביום טוב הראשון של פסח ובעצרת ובר"ה וביו"ט האחרון של חג. וביאר בשער הציון (ס"ק יג) בראש השנה הטעם לפי שהוא תחלת השנה עושין כן לסימן טוב.

הרחמן הוא יחדש עלינו ועל כל עמו בית ישראל שנה טובה ומתוקה, אמן כן יהי רצון.

בברכת התורה

עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'אכילת סימנים בראש השנה'

סימנא מילתא היא

ראש השנה: מבואר בגמ' ובמקורות נוספים בחז"ל, שמנהג ישראל מקדמת דנא לאכול סימנים בראש השנה. בגיליון הנוכחי נלמד את מקורות וטעמי המנהג, סדר אכילת הסימנים לפי המנהגים השונים, וענין התפילה באכילתם. מקוצר הגיליון נטעם רק קצת מיערת הדבש, ניתן למצוא מקורות רבים ונפלאים ומנהגים רבים באכילת סימנים שונים, בקונטרס 'סימנא טבא' להג"ר חיים יהודה יעקבזון זצ"ל (ירושלים תשכ"ה), ובקונטרס 'סימנא מילתא' להג"ר ישעי' נתן מלצר שליט"א (ירושלים תשע"א), ובקובץ אליבא דהלכתא (קג, אלול תש"פ) מאמר מרתק מאת הג"ר אליהו נכס שליט"א כולל 'אהבת שלום' ירושלים.

1. יהא רגיל בריש שתא

לראות או לאכול: ענין הסימנים בריש שתא מופיע פעמיים בש"ס. בגמ' (מסכת הוריות דף יב.) אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא, לעולם יהא רגיל 'למיחזי' בריש שתא קרא ורוביא, כרתי וסילקא ותמרי. משמע שעיקר הענין לראות את הסימנים. אמנם לשון הגמ' בכריתות (דף ו.) 'הא רגיל איניש 'למיכל' ריש שתא קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי'. משמע שעיקר הענין לאכול את הסימנים.

וכתב הכף החיים (ס"ק ו) שנפק"מ למי שלא יכול לאכול את הסימנים או שחושש לתולעים וכדומה מספיק ראה, ואפילו מי שאין לו את אחד מהסימנים רשאי לומר את סדר ה'יהי רצון' בלי לראותו, שהרי אינו ברכה אלא בקשת רחמים.

להלכה: הטור והשו"ע (סימן תקפג סעיף א) פוסקים 'לאכול' את הסימנים בראש השנה. ובחידושי הגהות (על הטור שם)

מערכת 'הילכתא' מברכת את אלפי קוראי הגיליונות וכל בית ישראל, בברכת כתיבה וחתומה טובה, תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, ויתקבלו כל התפילות ברחמים וברצון לפני אדון כל, אמן.

וכן כתב המשנ"ב (סימן תקפג ס"ק ד) שיאמר את ה'יהי רצון' אחרי התחלת האכילה, מפני שאסור להפסיק בין הברכה לאכילה.

הנוסח: כתב האבודרהם וכנוסח זה הובא במשנ"ב (ס"ק ב) 'יהי רצון מלפניך ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו שירבו זכותינו'. לדעת רבני ירושלים (סימנא טבא להגרח"י יעקובזון) אומרים 'יהי רצון' בלי הזכרת השם, אלא 'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים'. ומובא בשם הגרש"ז **איערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה הלכות ראש השנה פרק א ארחות הלכה 70) שאמר על המין הראשון יהי רצון עם הזכרת השם, ועל שאר הסימנים אמר 'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים', וביאר שאמנם משמעות לשון הפוסקים לומר בכולם בשם ומלכות, אך כיון שקשה לנו לכון כראוי בהזכרת השם, עדיף לומר את השאר בלי שם ומלכות.

3. טעם אכילת הסימנים

התעוררות לתשובה: ישנם כמה טעמים לאכילת הסימנים בראש השנה. לדעת המאירי (הוריות דף יב.), הרבה דברים התירו למרות שדומים לניחוש, כי הם רק סימן לעורר את לבבו להנהיג טובה, וכדי שלא יעשה אותם כמו ניחוש, תקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה, ולכן אומרים בקרא 'יהי רצון שיקראו זכותינו וכו', ואין הדבר תלוי באמירה לבד רק בתשובה ומעשים טובים.

טעם דומה כתב השל"ה (ראש השנה פרק נר מצוה אות כב) שהלשון רוביא אמנם מורה על ירבו, אבל מניין שדווקא זכותינו ירבו ולא זכיות דעלמא, וכן בכרתי מניין שיכרתו שונאינו, ולא חלילה וחס להיפוך. אלא שאכילת הפרי אינו רמז, אלא סימן שיזכור האדם ויתעורר בתשובה ויתפלל על הדבר הזה. ומבאר שאכילת הרוביא על שולחנו, מזכיר לו להתפלל שירבו זכותינו. והכרתי מזכיר לו שיתפלל על הכרתת שונאינו, אך העיקר הוא ההתעוררות והתפילה, ואילו האכילה הוא רושם שתתקיים תפילתו.

לדעת רבי שלמה קלוגר זצ"ל (הגהות חכמת שלמה) מה שחז"ל אמרו לאכול דברים טובים ומתוקים, אין הכוונה דרך תפלה, כי תפילה לא שייך לזמן האכילה, אלא שאכילת דברים אלו היא לבטחון ואמונה, כי מראה שהוא מאמין ובוטח שכך יהיה, ובפרט לפי מה שכתוב בדרושים שצריך להיות בראש השנה בשמחה ולומר כל מה שעשה הוא יתברך לטובה, וכך באמת יתהפך באמת לטובה. ומהשתקף זה תקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כך, כדי שאם חס ושלום נגזר להיפך, יתהפך לטובה על ידי אמירת דברים אלו.

4. סדר אכילת הסימנים

קרכס"ת: כאמור לעיל, הגמ' מביאה חמישה סימנים, קרא רוביא כרתי סילקא ותמרי. רש"י בהוריות מסביר את המעלה בירקות אלו שגדלים מהר יותר משאר ירקות. **וברש"י** בכריתות מוסיף שיש מהם שמתוקים. **ובר"ן** (ראש השנה דף יב: מדפי הרי"ף ד"ה גרסינו) כתב שסימנם קרכס"ת. **הטור** (סימן תקפג) מוסיף את אכילת האתרוג קודם לכל המינים. ורבו המנהגים כל מקום ומקום לפי מנהגו, מנהג אשכנז לאכול בתחילת הסעודה תפוח בדבש ולומר 'נתחדש עלינו שנה מתוקה', מנהג פרובינצ"א לאכול מיני חידוש, וראש של כבש לומר 'נהיה לראש ולא לזנב', וריאה של בהמה לפי שהיא קלה, ומנהג המהר"ם מורטנבורג לאכול ראש איל לזכר עקידת יצחק.

ברמ"א הביא את מנהג אכילת תפוח בדבש, ואומרים 'נתחדש עלינו שנה מתוקה', ויש אוכלים רימונים ואומרים 'נרבה זכויות כרימון'. עוד הביא בשם המורדכי לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה. ואוכלים ראש כבש ואומרים 'נהיה לראש

ביאר שמעיקר הדין מספיק לראות את הסימנים, אך הטור נקט את המילה לאכול כי הוא שוה בכל, גם בסומא שאינו רואה, שיאכל את הסימנים. אמנם לדעת הבית יוסף גירסת הספרים בגמ' היא 'למיחזי' במקום 'למיכל'.

חידוש מענין כותב הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ב סימן רסו) כיון שיש מחלוקת האם צריך לראות או לאכול, ולפי הדעות שגורסים "למיחזי" המצוה לראות דוקא ולא לאכול, כי אם אוכל את הסימנים אינו נראה שמתכוין לסימנא אלא שהוא אוכל כרגיל להנאתו, לכן הוא מחמיר לעצמו, ולפני הקידוש הוא לוקח את המינים בידו בלי לאוכלם ואומר את ה'יהי רצון', ואחרי הקידוש והמוציא אומר שוב את ה'יהי רצון' ואוכלם. ומסיים שאמנם לא ראינו בפוסקים רמז להנהיגה הזו, ומנהג אבותינו לא נהגו כן, מכל מקום אין חשש לעשות כך ולצאת כל הדעות, 'וכדאי הוא עצם האמונה בחז"ל ועצתם להמתיק הדינים, שנזכה על ידי זה לשנה טובה ומבורכת'.

עוד מנהג הובא ברמ"א (סימן תקפג סעיף ב) יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, וכן מטעם נוסף שמרבה כיחה וניעה ומבטל הכוונה בתפילה.

אין חשש ניחוש: בביאור דברי אב"י 'השתא דאמרת סימנא מילתא', נאמרו כמה פירושים מה ההדגש 'השתא דאמרת'. והדרישה (סימן תקפג) מבאר שכוונת אב"י, כיון ש'סימנא מילתא היא' ואין בזה משום ניחוש כמבואר בגמ' לפני כן לגבי הדברים האסורים משום ניחוש, שסימנים טובים אין בהם משום ניחוש, לכן מותר גם לאכול את הסימנים בריש שתא ואין בהם משום ניחוש. אריכות נפלאה מובאת **בעוז והדר מהדורת מתיבתא** טעם הדבר שאין בסימנים אלו משום ניחוש.

2. 'יהי רצון' באכילתם

תפילה: בגמ' ובטור (סימן תקפג) לא מוזכר לומר 'יהי רצון' בשעה שאוכלים את הסימנים, ורק הזכיר לאכול בראש השנה קרא רוביא כרתי סילקא תמרי, אבל בבית יוסף (סימן תקפג) בשם המורדכי, **ובר"ן** (ראש השנה דף יב: מדפי הרי"ף ד"ה גרסינו) בשם הגאונים, מובא מנהג רב האי גאון לומר על כל מין ומין, שהביאו לו את המינים האלו, והיה לוקח דלעת ואמר 'קרא יקרע גזר דיננו, רוביא ירבו זכותינו, כרתי יכרתו שונאינו, סילקא יסתלקו חטאתינו, תמרי יתמו עונותינו או יתמו אויבינו'.

וכך נפסק בשו"ע (סימן תקפג סעיף א) יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה, רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר 'יהי רצון שירבו זכותינו; כרתי, יכרתו שונאינו; סלקא, יסתלקו אויבינו; תמרי, יתמו שונאינו; קרא, יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו'.

זמן האמירה: במגן אברהם (סימן תקפג ס"ק ב) מדייק לשון השו"ע שיאכל קודם האמירה, שלא להפסיק בין ברכה לאכילה, ובמעגלי צדק כתב שאומר תחילה, דלא חשוב הפסק, ומסקנת המגן אברהם שלכתחילה לא יפסיק.

וכתב המטה אפרים (סימן תקפג סוף סעיף א, אלף המגן אות ח יג), שיאכל מעט תחילה כדי שלא להפסיק בין הברכה לאכילה, ולא יפסיק בעודו לועס עד שיבלע, ואין צריך לאכול כזית, ובדיעבד אם אמרו קודם האכילה אינו הפסק. והוסיף, שיברך ויאכל רק מעט, ויאמר 'יהי רצון' ואחר כך יגמור את האכילה, כי אין נכון לומר אחרי שגמר את כל האכילה, כי במה יתעורר אחרי שלא נשאר לו כלום, ואין ראוי לומר קודם האכילה שלא להקדים צרכי עצמו לברכת המקום ברוך הוא.

חידוש: מנהג הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שיעורי הגרי"ש להגר"ב"צ קוק עמוד תנד) שהקפיד מאד לא לאכול תמרים בראש השנה, כיון שביידיש 'תמרים' נקראים 'טייט' כלומר 'מוות', וכאשר סעד על שולחנו תלמיד החפץ חיים, ושאלו לפרש המנהג לא לאכול תמרים, השיב לו 'בגלל השם' ולא הסכים להוציא את המילה 'טייט' מפיו, שהקפיד ביותר לא להזכיר בראש השנה ענין מוות. [והעיר הרב פ.ד. הרי גם 'כרת' ו'סילקא' משמעותו כריתה וסילוק, ומפרשים לשון קלה על שונאי ישראל, ואם כן גם בתמרים אפשר לכוון על הגויים 'אלע גויים טייטע' וצ"ע].

הרבה נוהגים לאכול גזר, כי הוא נקרא ביידיש 'מערן (מייערן)' שמשמעותו ריבוי, ואומרים 'מען זאל זיך מערן ווי מערן', ויש שאומרים בלשון הקודש 'שירבו זכויותינו', ויש שאין אוכלים קרא ואומרים על הגזר, 'יהי רצון שתקרע רוע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו' (שערי הימים הנוראים שער ב אות יד).

יש נוהגים לברך העץ על תפוח בדבש, שיש בזה ענין על פי קבלה, וכפשטות לשון המשנ"ב (תקפג ג) שמברך העץ על התפוח. וכיון שמצד סדר קדימה בברכות יש להקדים את שבעת המינים, נוהגים להגיש לשולחן תחילה רק את התפוח בדבש ומברכים עליו, ואח"כ מגישים לשולחן את שאר המינים. ומנהג **כ"ק מהר"א מבעלזא זי"ע**, שלא לאכול תפוח בדבש, משום ספק ברכה מהו העיקר ומה הטפל.

5. בשאר הסעודות

הב יהודיע מדייק מלשון הגמ' 'לעולם יהא רגיל', שצריך לאכול את הסימנים בכל הסעודות של ראש השנה, מכיון שבכל מקום 'רגיל' הכוונה לשלש פעמים. **ובשערי תשובה** (סימן תקפג ס"ק א) בשם **האליה רבה** כתב שיש לאכול את הסימנים גם בלילה השני.

המנהג בבית הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה ארחות הלכה 70) לאכול את הסימנים גם בלילה השני, אך לא עשו מכך עסק כמו בלילה הראשון. ומובא **בקובץ אור ישראל** (גליון יג עמוד קכג) אריכות גדולה על כל המנהגים השונים באכילת סימנים בראש השנה, והביא שיש נוהגים לאכול את הסימנים כל עשרת ימי תשובה שענין 'ריש שתא' המוזכר בגמ' הוא כל עשרת ימי תשובה, יש נוהגים לאכול הסימנים בערב יום הכיפורים, ובהושענא רבא.

ולא לזנב', וזכר לאיל בעקידת יצחק. דורשי רשומות אמרו, 'שנהיה לראש' תיבת לראש ראשי תיבות - לעשות רצון אבינו שבשמים.

מנהג **כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זיע"א** (שו"ת דברי יציב או"ח סימן רנג) לאכול תמיד לפי הסדר שהסימנים כתובים בגמ' וכפי שהעתיקם הסוד, קרא רוביא כרתי סילקא תמרי, והר"ן נתן בו סימן 'קרכס"ת'.

קרא בסוף: אכן **השו"ע** (סימן תקפג סעיף א) העתיק את המשך דברי הסוד לפי הסדר הבא: רוביא כרתי סילקא תמרי קרא. ועיין **בבית יוסף** (סימן תקפג) הטעם שהסוד ביאר את הקרא בסוף, אף שבסדר הסימנים בגמ' הוא הראשון, שכל המינים הסימן הוא בעצם השם, ואילו בקרא הסימן הוא במהירות גדילתו בלבד.

סולם הסימנים: לדעת **הכף החיים** (סימן תקפג ס"ק כה), כך הוא סדר אכילת הסימנים על פי הפשט ועל פי הסוד: בתחילה יברך על התמר בורא פרי העץ, ואח"כ יברך בורא פרי האדמה על דבר שמברכים עליו תוך הסעודה, ואח"כ יאכל את הסימנים בסדר הזה: סלקא, כרתי, תמרי, קרא, רוביא, רימון, ראש כבש, תפוח בדבש. וטעם הדבר, בתחילה מבקש שישתלקו אויביו 'סילוק' בעלמא, ואחר כך 'כרתת' שלא ישובו עוד לקטרג, ואחר כך 'יתמו' כלומר שיתבטלו מן העולם לגמרי, ואחרי שהתבטלו המקטרגים לגמרי, מבקש 'תקרע רוע גזר דיננו' שלא יהיו עוד מקטרגים, ואחר כך 'רבו' זכויותינו, ואחר כך נוסף עוד מצוות 'מצוה גוררת מצוה' ונהיה מלאים זכויות 'כרימון', ומעתה מבקשים עוד שנהיה 'לראש' מצד הקדושה, כמבואר בפסוק 'ונתנך ה' לראש', ועל ידי כל הדברים האלו יתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

שבעת המינים: לדעת **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה מועדי השנה תשרי אדר פרק א סעיף יז) יש להקדים את התמר או הרימון תחילה כי הם משבעת המינים, והובא שם בהערה (דבר הלכה אות כו) שכן הורה **הגרי"ח זוננפלד זצ"ל**. והוסיף שם (דבר הלכה כז) על פי **המשנ"ב** (סימן ריא ס"ק נו) שאם הקרא חביב לו יותר, אולי יש להקדימו גם לפני התמרים, שהרי שאין ברכותיהן שוות. ולדעת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני ברכות עמוד קסח) יש להקדים את המינים הכתובים בגמ' לאכול אותם לפני התפוח.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **לראות או לאכול:** בגמ' בהוריות יהא רגיל 'למיחזי' בריש שתא, קרא רוביא כרתי סילקא ותמרי. ובגמ' בכריתות הגירסא יהא רגיל 'למיכל'. להלכה יש לאכול את הסימנים, ואם אינו יכול לאכול, או שחושש משום תולעים, מספיק לראות, ויש מהדרים לומר יהי רצון גם על הראייה וגם על האכילה.
- ב. **יהי רצון:** מנהג הגאונים לומר 'יהי רצון' על כל מין שאוכל, ונחלקו הפוסקים האם לאומרו אחרי שאוכל קצת שלא להפסיק בין הברכה לאכילה, או קודם האכילה כי לא נחשב הפסק. ולהלכה יברך ויטעם מעט ויאמר יהי רצון ויגמור אכילתו. נחלקו הפוסקים, האם לומר יהי רצון עם הזכרת השם או בלי, ויש נוהגים להזכיר השם רק בראשון.
- ג. **טעמי הסימנים:** נאמרו כמה טעמים באכילת הסימנים בראש השנה, התעוררות לתשובה, בטחון ואמונה, וטעמים נוספים.
- ד. **סימנים נוספים:** הסוד הביא המנהג לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים 'תתחדש עלינו שנה מתוקה', להביא לשולחן כל מיני חידוש, ראש כבש ואומרים 'נהיה לראש ולא לזנב', ריאה לפי שהיא קלה, רימונים ואומרים 'רבה זכויות כרמון', יש נוהגים לאכול גזר ואומרים 'שירבו זכויותינו', ויש אומרים עליו במקום הקרא 'שיקרע רוע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו'.
- ה. **סדר אכילת הסימנים:** הסדר בגמ': קרא, רוביא, כרתי, סילקא, ותמרי, וסימן קרכס"ת. לדעת **הכף החיים** סלקא, כרתי, תמרי, קרא, רוביא, רימון, ראש כבש, תפוח בדבש. ויש אומרים להקדים את התמר והרימון כי הם משבעת המינים. ועוד מנהגים.
- ו. **זמן האכילה:** בזמן אכילתם נאמרו המנהגים הבאים, לילה הראשון, ג' פעמים בראש השנה, בשני הלילות של ראש השנה, עשרת ימי תשובה, ערב יום הכיפורים, הושענא רבא.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: האם מותר ללבוש 'נעלי קרוקס' ביום הכיפורים?

מקורות:

מבואר **בשו"ע** (סימן תרי"ד סעיף ב), ביום הכיפורים אסור ללבוש סנדל או מנעל של עור, אבל מותר ללבוש נעלי גמי, קש, בגד ושאר מינים, וביאר **המשנ"ב** (ס"ק ה) דכל שאינו של עור אינו נעל. והסיק שנכון להחמיר כשיטת **הפוסקים** שאסור לצאת במנעל שאינו מרגיש כלל שהוא יחף, ולא בכלל עינוי הוא. כעת השאלה האם מותר ללבוש נעלי 'קרוקס' ביום הכיפורים, האם הוא בכלל נעל שאינו עינוי?

שיטת המחמירים: **וישמע משה** (יום כיפור עמוד רא), **חוט שני** (יום כיפור עמוד קלו), שיטת המקילים: **הליכות שלמה** (יום כיפור פרק ה הלכה טז-יז), **בהיכלא** (קובץ א עמוד ע), **פסקי תשובות** (סימן תרי"ד ס"ק ד).

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להיכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 279 על סך 100 ₪

האברך החשוב הרב מתתיהו יהודא גוטמן שליט"א בית שמש

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת זקננו הדגול רבי אברהם שלום ב"ר ראובן נתן נטע הורביץ זצוק"ל נלב"ע כ"ג אלול תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

זהירות מתולעים!

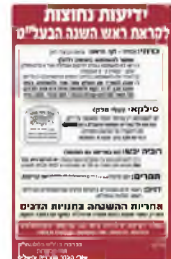

הג"ר משה ויא שליט"א, מפרסם לציבור, אופן בדיקת הסימנא טובא' לראש השנה על פי הספר 'בדיקת המזון כהלכה'. שיעור מקוצר לבדיקת הסימנא טבא ועדכונים שוטפים בקו העדכונים 073-2951387.

כך גם מפרסם ועד הכשרות בד"ץ העדה החרדית הדרכה לבדיקת המינים של ראש השנה.

ללא בדיקה כדן, עלולים להכשל חס ושלום, בתמונות ניתן לראות, תמר עם חרק קטן הניכר רק בבדיקה כנגד מקור האור, רימון תמים למראה עם סימן חדרית תולעת על הקליפה, רוביא עם חרקים תחת הקליפה.

ניתן לקבל את התמונות עם ההוראות במייל של מערכת 'הילכתא' 5047867@gmail.com

עדכוני הלכה

ראש השנה שחל בשבת

כתב **המשנ"ב** (סימן תקפ"ד ס"ק ה) למרות שבראש השנה שחל בחול מותר לצום עד אחרי חצות, אבל בראש השנה שחל בשבת אין להאריך בתפילה לאחר חצות, כי אסור להתענות לכתחילה עד חצות. נחלקו **המטה אפרים והפרי מגדים** האם שתיית מים מוציאה מידי תענית, או שצריך דווקא קפה או מזונות. והתבאר באריכות בגיליון עומק הפשט מספר 235.

בבתי כנסת שמאריכים בתפילה עד אחר חצות, יש המקפידים לא לאכול קודם התקיעות, אבל בראש השנה שחל בשבת שאין תקיעות, וכל החשש משום איסור אכילה קודם מוסף, ובזה מותר לכל הדעות לאכול עד כביצה, ובפשטות מועיל לזה שומר, ואם כן יש לקדש ולאכול קודם מוסף, או לשתות קפה לפני התפילה, כדי שלא לצום עד אחר חצות.

נושא הגיליון הבא:

'נעלי קרוקס ביום הכיפורים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה. ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא
לדעת לחשוף פהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535
מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי 02-5377-085
ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 124

ראש השנה

תשפ"א

שמע תקיעה ממנין סמוך ♦ התחיל לתקוע קודם שסיים המקריא ♦ הרב שמואל דרזי
שמע תקיעות כשרות האם יש ענין לשמוע שוב תקיעות מהודרות ♦ בדעת
המהרי"ל דיסקין בדין נשתנה הקול באמצע התקיעה ♦ הרב חיים סלומון
אם שבירת הקול מעכבת לדעות דשבר הוא קול קצר ופשוט ♦ הרב שמואל אורטל
דיני הפסק בקריאת ויהי נועם בין הברכה לתקיעה ♦ הרב אליסף פרלמן
אם הזכרת יעו"י בר"ה מעכבת למי שלא אכל סעודה בלילה ♦ הרב אברהם זנגר

התחיל התקיעה קודם שסיים המקריא

כתב הגרש"א זצ"ל בתשו' כת"י והובא בספר הליכות שלמה מועדים [פ"ב אות ט"ז] דאם התחיל לתקוע טרם שסיים המקריא להקריא, יצא המקריא בשמייעתו ע"כ, ובהערה שם הביא שהיה מורה לשואלים בע"פ שכך נהגו מעולם שלא להקפיד אם אירע כן, ומיהו לכתחילה ודאי צריך לזהר וכמש"כ המשנ"ב סוס"י תקפ"ז שהזהירו הפוסקים שלא ישמיעו העם קול פן יפסידו שמיעת התקיעה מתחילתה ועד סופה, וכ"כ במקור חיים סי' תקפ"ה שיזהר התוקע להתחיל רק לאחר שיסיים המקריא.

ובטעם הדבר דיצא ביאר הגרש"א זצ"ל דאמרינן דיהיב דעתיה ושמע את קול התקיעה, והביא ראייה מהא דבמקדש היו תוקעים בשופר וחצוצרות בב"א, והקשו בגמ' ר"ה כ"ו: הא תרי קלי לא משתמעי ומשני כיון דחביב יהיב דעתיה, ולכאו' כשם שכל הקהל יוצאים יד"ח כך גם הכהנים התוקעים בחצוצרות היו יוצאים יד"ח כיון דיהיב דעתיה, וא"כ בניד"ד נראה דודאי יצא ע"ש.

מיהו העירו שם דמדברי התוס' סוטה ל"ט: מבואר דהתוקע עצמו לא יצא משום דתרי קלי לא משתמעי, וכ"כ המשנ"ב סי' תקפ"ח בשעה"צ סקכ"א להלכה וכן הסכים הנהר שלום והמט"א ודלא כהפ"ח, וכתבו לדון ולחלק דהתם גרע טפי כמו שביאר הנהר שלום דכיון דהוא עצמו תוקע בחצוצרות א"א לו למיהב דעתיה אשופר וכן לענין עניית אמן על ברכת כהנים דמייירי ביה התוס' דכיון דהציבור עונין על ברכה ראשונה והכהנים פותחים בברכה אחרת, משא"כ הכא דדעת המקריא על תקיעה זו נקט הגרש"א זצ"ל דיצא, גם ל"ל דשאני הכא דב' מיני קולות הן זה בדיבור וזה בתקיעה ובכה"ג יודו כו"ע דיהיב דעתיה לשמוע התקיעה ועדיין צ"ע.

והנה עיקר דברי התוס' בסוטה שם קיימי לענין ברכת כהנים דצריך להמתין עד שיכלה אמן מפי כל הציבור כיון דהעונים אמן לא מצו לשמוע הברכה אע"ג דחביב ויהיב דעתיה, והקשה הפ"ח ע"ד התוס' דלפ"ז התוקעין בחצוצרות עם השופר במקדש לא היו יוצאין יד"ח וצריכים לחזור ולשמוע תק"ש ולא משמע כן בגמ' ולפיכך פליג על התוס', מיהו יעו"י בפמ"ג משב"ז סי' קכ"ח סק"ב דדחה ראיתו וכתב דשאני עניית אמן דצריך כוונת הלב והעונים טרודים בענייתיה משא"כ תוקעי החצוצרות יכולים לכיון ולשמוע קול השופר ע"ש, ולפ"ד הפמ"ג נראה בניד"ד דהמקרא שפיר יכול לכיון לקול השופר, ומקום הספק לפ"ד הנהר שלום והמשנ"ב דנקטו דגם התוקעים בחצוצרות לא יצאו יד"ח.

והנה יש לדון לאידך גיסא דהפסק בדיבור גרע טפי מתקיעת חצוצרות

הרב שמואל דרזי

שמיעת תקיעה ממנין סמוך באמצע התקיעות

בשנה זו שמצויים הרבה מנינים הסמוכים זל"ז בכמה חדרי תפילה או חצרות, וכן הרבה יחידים שתוקעים להם בביתם או בחדרי מדרגות וכדומה, יש לעורר דיתכן שישמעו כמה בעלי תוקעים ביחד ויש בזה שאלה של הפסק קול שופר שלא כסדר התקיעות וכמש"ל, דהנה אם שמע תקיעה ועומד לשמוע תרועה ובנתיים שמע שברים מבעל תוקע אחר נחלקו הפוסקים אם שמיעת השברים שלא נתכוין לצאת בהם הוא הפסק וממילא צריך לחזור ולשמוע תקיעה חדשה, או דכיון שלא כיון לצאת בשברים של אחר לא מקרי הפסק.

והנה השו"ע סי' תק"צ ס"ח כתב דאפי' תקע תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה הוא הפסק, ויעו"י במשנ"ב דהמג"א מצדד דיש להקל בזה דמתעסק לא חשיב כמתקיעה כלל והו"ל כאילו שמע קול אחר בנתיים דלא חשיב הפסק ע"ז, ובבה"ל שם כתב ומ"מ לכתחילה בודאי טוב לחוש לדעת המחבר ועל כן צריך לזהר במקום שבתו כנסיות תכופין זה אצל זה שלא יתקעו בבית הכנסת אחת עד שיגמרו באחרת, דאל"כ לא ישמעו על הסדר דאף שאין מתכוין לשמוע לשם מצוה ואין ברצונו כלל לשמוע מ"מ לדעת המחבר אפי' שמע כמתעסק הפסיד התקיעות ששמע וכ"כ הר"א עכת"ד. ומיהו יעו"י במשנ"ב דכל הקפידא רק כששומע באמצע הבבא כלומר לאחר שהתחיל התקיעה ראשונה ועדיין לא השלים תקיעה אחרונה, אבל אם שמע שברים או תרועה לאחר תקיעה אחרונה וקודם שהתחיל תקיעה ראשונה אין בכך כלום אע"פ שעומד באמצע סימן כגון שתקע כבר פעם אחת תקיעה שברים תקיעה, ועדיין לא התחיל פעם שנית תקיעה שברים תקיעה ובנתיים שמע קול אחר לא חשיב הפסק, כיון שבכל בבא בפ"ע לא היה הפסק בקולות אחרות.

עוד כתב המשנ"ב דלדעת השו"ע דהוי הפסק צריך לחזור ולתקוע שנית בין בתקיעות דמיושב דכיון שברך על אלו צריך לעשותן כהוגן, וגם בתקיעות דמעומד צריך לחזור דהם עיקר, אבל בתקיעות שאחר התפילה אין בכך כלום.

ולענין דיעבד כשאין יכולים להמתין זה על זה, צריך לכיון שאינו יוצא בשום תקיעות חוץ מאלו שמכוין לשמוע עכשיו ואז לא יהיה הפסק כמש"כ המג"א והמשנ"ב שם [סקל"ג ובסי' תקפ"ח סק"ח ח"].

משום דדמי לתוקע עצמו שאילו היה מדבר תוך כדי תקיעתו נראה ברור שהדיבור חשיב הפסק, מיהו יש לדון דאמנם אם היה מדבר שלא מענין התקיעה ודאי דלא יצא משום הפסק, אבל בדיבור של תקיעה גופא י"ל דאין חסרון משום הפסק וכל הנידון אי יהיב דעתיה או לאו.

אולם יש להקשות מדברי המשנ"ב [סי' קס"ז סקמ"ה] דכתב השו"ע דאם ראובן בירך המוציא ונתכוון להוציא השומעים, ואח"כ ניגב ראובן ידיו וברך על נט"י לא הוי הפסק, וכתב המשנ"ב דהני מילי כשבידך לאחר שסיים ראובן ברכת המוציא דלא הוי הפסק כיון דהוי צורך סעודה, אבל אם ברכת על נטילת ידים היה בשעה שיעקב בך המוציא לא יצא דהרי צריך להבין ולשמוע מה שאומר המברך ולא להפסיק בדברים אחרים וזו שומע כעונה, והוסיף השעה"צ סקמ"ג בזה"ל ומסתברא דאפי' אם יאמר שכונתי אז בלבי לברכת המברך ג"כ לא יצא, כיון דמה שיוצא בשמיעה הוא רק מפני דשומע כעונה, וזה שייך דוקא כששותק אבל אם אז דיבר לא עדיף מהמברך בעצמו ברכת המוציא כשהפסיק באמצע בדברים אחרים דלא יצא עכ"ל, וחזינו להדיא דאע"ג דברכת על נט"י היא צורך הסעודה ולא חשיבא הפסק לאחר ברכת המוציא, מ"מ אם בשעת ברכת המוציא בירך אותה לא יצא דלא שייך שומע כעונה אלא כששותק, וא"כ לכאור' גם בנידו"ד היה נראה דלא יצא כיון שדיבר תוך כדי שמיעתו גרע טפי דאפי' דיבור לצורך התקיעות הוי הפסק.

ונראה לדון ולחלק דשאני תקיעת שופר דהמצוה היא בשמיעת הקול ולא בעצם התקיעה, וא"כ השומע אינו יוצא מדין שומע כעונה דחשבינן ליה כאי' תקע בעצמו וכמו בשמיעת ברכה דחשיב כאי' הוא מברך בעצמו, אלא הכא קיום המצוה הוא בעצם השמיעה וכמש"כ הרמב"ם [הל' שופר פ"א ה"ג], ולפיכך י"ל דהמקרא יצא בשמיעת קול השופר אע"פ שדיבר תוך כדי התקיעה דלענין שופר הדבר תלוי רק אי יהיב דעתיה לשמוע או לאו וכמו שצייד הגרש"א זצ"ל, ומיהו כאמור יל"ע מדברי התוס' בסוטה והמשנ"ב וכמש"נ.

ובעיקר הדבר נראה דכל הנידון רק לגבי המקרא עצמו, אבל הציבור ששמעו כל התקיעה ודאי יצאו וזוה לא הוה מספק"ל לאחרונים כלל דאם שמעו כל התקיעה יצאו יד"ח משום דיהבי דעתיהו ונפקי יד"ח.

הרב חיים סלומון

שמע תקיעות כשרות האם יש ענין לשמוע שוב תקיעות מהודרות

ידועה הוראת הגר"ח באחד שיש לו אתרוג מהודר אך ספק מורכב, ואתרוג כשר שאינו מהודר, שייטול המהודר וספק מורכב תחילה, משום שאם יטול הכשר תחילה כיון שיצא יד"ח שוב לא יוכל ליטול האתרוג המהודר, דליכא דין הידור אלא כשיוצא בזה יד"ח המצוה, אבל לאחר שיצא יד"ח לא שייך לקיים הידור בפנ"ע.

ומעתה יש לדון באופן ששמע תקיעות שהן כשרות בודאי אך לא מהודרות, אם יש מקום לשמוע תקיעות מהודרות כדי לצאת ידי הידור. והנה כשעומד באמצע סדר דעדיין לא גמר המצוה פשוט דהואיל ועדיין לא יצא ידי חובתו יכול לקיים דין הידור, אבל הספק הוא כששמע כבר את כל הל' קולות.

והנה באופן שהתנה מראש שאינו רוצה לצאת יד"ח בתקיעות שאינם מהודרות אם ישמע אח"כ מהודרות, לכאור' שפיר דמי, עפ"י מה שנקט הגרע"א בכמה דוכתי דשייך דין תנאי במצוות, [ולכאור' גם בגוונא דהגר"ח יכול להתנות], אולם באופן שלא התנה יל"ע בזה.

והנה מצוי שקול התקיעה יוצא קול צרוד, ומסתבר דאף דכל הקולות כשרים בשופר מ"מ איכא הידור מצוה לשמוע קול צלול, ובאופן זה נראה דדמי להוראת הגר"ח, דאם כבר סיים המצוה יצא יד"ח ואינו יכול לצאת דין הידור לחוד.

עוד מצוי שבאמצע התקיעה משתנה קול התקיעה, כגון שבתחילתו היה קול עב ובאמצע נשתנה לקול דק, או בתחילתו היה קול צלול ונשתנה לקול צרוד ויבש, ולפעמים השינוי הוא שינוי חד, וידוע שהמהר"ל דיסקין החמיר בזה. והנה באמת שאלה זו היתה מצויה בכל הדורות, ומהא דלא מצינו שיעור המשנ"ב להזהר בזה, אף שדרכו לעורר על מכשולות המצוות, משמע דס"ל דהתקיעה כשרה בכל גוון, וכן מובא בספר ארחות רבינו שהחזיר"א לא הקפיד ע"כ. ומ"מ

הרוצה להחמיר כד' המהר"ל דיסקין יל"ע אם ס"ל דהתקיעה פסולה בכה"ג מעיקר הדין או משום חומרא בעלמא, או דאי"ז אלא משום הידור מצוה ותו לא, וכבר דנו בזה רבים, ונפ"מ לניד"ד, דאם אי"ז אלא משום הידור מצוה, א"כ לאחר שסיים המצוה אין מקום להחמיר ולשמוע שוב תקיעות אחרות, אבל אם יש בזה צד פסול מדינא שפיר יש מקום להחמיר ולשמוע שוב תקיעות הכשרות לכו"ע. ונבאר בעז"ה את צדדי הנידון בזה.

בדעת המהר"ל דיסקין בדין נשתנה הקול באמצע התקיעה

קתני בברייתא ר"ה כז: היה קולו דק או עבה או צרוד כשר שכל הקולות כשרים בשופר, וכן נפסק בשו"ע סי' תקפ"ו ס"ו, ומעתה לכאור' ה"ה בנשתנה קולו באמצע התקיעה, כיון שגם שינוי הקול יש לו שם תקיעה שפיר דמי, אלא דיש לדון שכשנשתנה קולו באמצע התקיעה, ובפרט באופן שהוא שינוי חד שבתחילתו היה קול עבה ונעשה באמצע קול דק, או צרוד, הוי כשבר ולא כתקיעה.

והנה מצינו פלוגתא בראשונים בעיקר מהות השברים והחילוק בין תקיעה לשברים, דתוס' ב"ה"ה ל: כתבו לשיטת רש"י דשיעור תרועה הוא ג' כוחות וז"ל; וצריך לזהר בשברים שלא יהא מאריך על כל אחד בפני עצמו כג' יבבות של שלש כוחות כל שהוא דא"כ נעשה תקיעה ולא שברים דהא שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כג' יבבות, עכ"ל. אולם הרמב"ן בדרשת ר"ה כתב וז"ל; וכתב רבנו שמשון בתוספות וצריך לזהר בשברים שלא יהא מאריך בכל אחת מהן כשיעור שלש יבבות של שלש קולות דאם כן נעשית כל אחת תקיעה דשיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלש יבבות ובאמת שיפה עיין וטוב להזהר אבל כפי הנראה מדקדוק הלשון אין ההפרש שבין שברים לתקיעה בין ארוך לקצר אלא "שה קול פשוט סופו כתחילתו" כאיש מרים קולו לשורר ולרנן וזהו קול שבור כעין המילל, עכ"ל.

הנה כפשוטו מבואר כאן פלוגתא בראשונים בעיקר מהות השבר, דלשיטת התוס' החילוק בין תקיעה לשברים הוא באורכן, דהתקיעה ארוכה היא והשבר קצר, אולם לשיטת הרמב"ן החילוק בין תקיעה לשבר אינו רק באורך, אלא חילוק בצורת הקול, דתקיעה הוא קול פשוט ושבר הוא קול שבור.

והנה לשיטת התוס' דהחילוק בין תקיעה לשברים אינו בצורת הקול אלא באורך הקול, לכאורה ודאי אין לדון דכשנשתנה קול התקיעה באמצע יהא שבר, דהא כיון דשבר הוא קול קצר וכאן עשה קול ארוך הוי תקיעה ולא שבר, [ובפרט באופן שיש שיעור תקיעה גם בחלק שאחר שינוי הקול], ורק לשיטת הרמב"ן דהחילוק בין תקיעה לשבר אינו באורך הקול אלא בצורת הקול, דשבר הוא קול שבור, בזה יש לדון דכשנשתנה הקול שינוי חד מקול עבה לדק יחשב כשבר.

והנה כתב בשו"ע סי' תק"צ ס"ג וז"ל; ולפי זה צריך לזהר שלא יאריך בשבר כשלשה טורמיטין שאם כן יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה, עכ"ל. מבואר בדברי השו"ע דשבר שהארכו הוי תקיעה, והנה לא הזכיר בשו"ע שאם עושה שברים בקול שבור [כמנהגינו בא"י] יכול להאריך בשברים, [ולא מסתבר דהטעם שלא כתב כן הוא משום דס"ל דאין כשר אלא שברים פשוטים, דא"כ אנו דעבידינן שברים בצורת שבר לא עבידינן כמ"ש בשו"ע], וע"כ דס"ל לשו"ע דאף כשעושה שברים בצורת שבר אם מאריך בהן הוי תקיעה ולא שבר, וא"כ ע"כ דאף קול שבור אם מאריך בו הוי תקיעה ולא שבר, וא"כ ה"ה תקיעה עם שינוי קול באמצע אף כשהוא שינוי קול חד הוי תקיעה ולא שבר, כיון דקול ארוך הוא, וכן ראיתי שנקט מרן הגרש"א זצ"ל בספר שולחן שלמה, והביא ראיה זו מדברי הראשונים שכתבו דאין להאריך בשברים כיון שנעשה כתקיעה, הרי דאף שבר ארוך הוי תקיעה, ונקט שם דאף המהר"ל דיסקין שהחמיר בזה אינו מעיקר הדין אלא להידור, ואכן עפ"י המבואר י"ל דהחמיר המהר"ל כדי לקיים דעת הרמב"ן דהחילוק בין שבר לתקיעה אינו באורך התקיעה אלא בצורתו, ולדידה אפשר שיש לחוש שנעשה שבר אף שארוך הוא.

והנה הביאו בהאי ענינא דברי הריטב"א ר"ה ל: שכתב וז"ל; וכשעושין תקיעה ומשברין אותה בסופה אינה יפה שהרי אותו הקול שעושין בסופה אינו נידון מקול התקיעה שהיא פשוטה וה"ל שבר באנפי נפשה והוי הפסקה, עכ"ל. ולכאור' מבואר מדברי הריטב"א דכשעושין קול ומשברין אותו בסופה הוי שבר והוי הפסקה, ולכאור' מבואר בדבריו דבשינוי קול התקיעה נפסל והוי הפסקה. אכן צ"ע דהא לעיל מינה כתב הריטב"א דההפרש בין תקיעה לשברים אינו בשינוי הקול אלא בארכו, ותרועהו קול פשוט הוא, וא"כ הכא דקול

ובפשוטו משמע כן מל' הריטב"א דפליג על הרמב"ן וז"ל; 'זאין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינוי, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שא"כ חזר יבבות, ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בנגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול וכו'; וכשעושיין תקיעה ומשברין אותה בסופה אינו יפה שהרי אותו קול שעושיין בסופה אינו נדון מקול התקיעה שהיא פשוטה והוא ליה שבר באפי נפשיה, והוי הפסקה' וכו'.

אך לענ"ד אין ראייה מכאן, ובתרת; א. הריטב"א לא כתב אלא ד'אינו יפה' כשעושיין כן, ולא כתב שיש קלקול בקול ולא יצאו. [ואולי משום דסו"ס לפי טעותם יש כאן המשך אחד לקול התקיעה ולא גרע מנתקל דל"ח הפסק, וצ"ע]. ב. מדקדוק לשונו נראה שמביא כאן אופן חדש שלא דיבר עליו מקודם, ובהכרח דאירי הכא שמסיים בקול שאפשר לראותו כקול נפרד, וזהו שכתב ש'אינו נידון מקול התקיעה והוי שבר באפי נפשיה' וחשיב הפסקה, ומשמע שבדברי הרמב"ן לא היה הנידון מטעם הפסקה, אלא רק בגוף הקול כיצד יעשנו אך לא שהקול נחלק עד כדי שיהא נידון של הפסק.

והנה יש שהעירו על המנהג הרווח בהרבה מקהילות החסידים (ושמעתי שיש נוהגים כן בקהילות יוצאי אשכנז באירופה) שמסיימים כל תקיעה ותקיעה בקול יורד ולא עוצרים את הקול, ועושים זאת בכונה כצורת התקיעה, (ויש בעלי תקיעה שאינם מומחים ועושים כן בטעות בסיום הקולות הקצרים של התרועה), וכאן ודאי אין כאן במציאות קול נפרד, אך סוף סוף יש לפנינו 'שבירת הקול' שעליה כתב הרמב"ן שדבר זה מוציאו מתקיעה לשבר. אך לא שמענו כ"כ שמעוררים ע"ז, ויתכן שאין רואים זאת כשבר ממש כיון שסו"ס אינו נשמע ונראה אלא כאופן של 'סיום התקיעה' ולא כ'שבירת התקיעה'.

הרב אליסף פרלמן

קריאת ויהי נועם בין הברכה לתקיעה

כתב המג"א סי' תקפ"ה סק"א פעם אחת לא היו יכולים לתקוע והפך השופר וקרא לתוכו ויהי נועם ושוב יכלו לתקוע (מט"מ מהר"ל) עכ"ל והובא במשנ"ב סק"ח, ובשע"ת סק"ז כתב וז"ל; וכתב בדגול מרבבה שזה בתקיעות מעומד אבל בתקיעות מיושב הוי הפסק גמור בין ברכה לתקיעה, ולומר שזה מיקרי לצורך התקיעה קשה הדבר שאין זה סגולה בדוקה עכ"ל, ולענ"ד ל"ל כיון שלא היו יכולים לתקוע בעל כרחך שהיה צריך הפסק גדול ללכת ליקח שופר אחר וכיוצא ובלאו הכי היא צריכה ברכה אחרת וגם עתה שקראו ויהי נועם באמת ברכו ברכה אחרת, עכ"ל.

ובמשנ"ב שם הביא כל זה וכתב וז"ל; ועיין בדגול מרבבה שזהו דוקא בתקיעות דמעומד אבל בתקיעות מיושב הוי הפסק גמור בין ברכה לתקיעה ועיין בשע"ת שמיישב קצת ד"ז ומ"מ לכתחלה נראה לענ"ד שאינו כדאי לעשות כן עכ"ל. ובגליון מים זכים [נדפס באוסף גליונות מס' 68 נצבים תשע"ח] הקשה דהנה עולה בדברי הפוסקים הנ"ל דס"ל דאין לעשות כן בתקיעות דמיושב מפני הפסק בין הברכה לתקיעות, וצ"ע טובא שהרי התוקע בודאי כיון להוציא את כל השומעים בברכתו והרי כשהוא אומר ויהי נועם הוי הפסק כלפי הברכה שלו אבל אין זה הפסק כלפי השומעים, וא"כ הם שפיר יצאו בברכה זו ונמצא דאין ברכתו לבטלה, שהרי גם אם כלפי עצמו הוי הפסק והוא יחזור ויברך, אבל הברכה הראשונה אינה לבטלה מכיון שעלתה לשומעים וא"כ קשה מדוע שלא יעשה כן בתקיעות דמיושב דמשמע לכא' דמכיון דהוי הפסק גמור הוי ברכה לבטלה, וקשה כנ"ל.

והנה כתב הטור סי' תקפ"ה וז"ל; ואם התחיל ולא יכול להשלים כתב ר"י דבר פשוט הוא שמשלים אחר ואפילו ג' וד' ודי בברכה שבירך הראשון כי הראשון מברך בשביל כל הצבור ותוקע ולמה יברך השני ואפילו אם בירך ולא יכול לתקוע כלל השני תוקע בלא ברכה, וברכה לבטלה לא הוי כיון שיוצא בתקיעת השני עכ"ל, וכתב הב"י; ומה שכתב רבינו וברכה לבטלה לא הוי כיון שיוצא בתקיעת השני, נראה לי דהכי קאמר ברכה לבטלה לא הוי כיון שהשני יוצא בברכתו, אלא שתלה הדבר בשיוצא בתקיעת השני, ולא דק, דכיון שהשני יוצא בברכתו אע"פ שלא יצא הוא בתקיעת השני כגון שיצא והלך לו או שסתם אזניו ולא שמע התקיעה לא היתה ברכתו לבטלה, עכ"ל. והיינו דמשיג הב"י דהברכה אינה לבטלה מפני השומעים, ואפ"ל אם התוקע אינו יוצא בה.

ולכא' ל"ל בדברי הריטב"א דס"ל דע"י שינוי קול בסופה חזינו ליה כמי שאינה מצטרפת לתחילת התקיעה, וזהו שכתב דהוי הפסקה, אכן אף לפ"ז כיון שכתב הריטב"א דכל פסולו הוא משום דהוי הפסקה, א"כ כל זה אינו אלא בתקיעה של תחילת הסימן, אבל בתקיעה שבסוף הסימן באופן שהיה שיעור תקיעה עד שינוי הקול כשר ולא איכפת לן דנשבר בסוף, וגם בתקיעה של תחילת הסימן אם היה שיעור תקיעה אחר שינוי הקול ג"כ שפיר דמי, דאף דהוי הפסקה לתחילתו מ"מ לא נעשה שבר כיון שיש בו שיעור תקיעה, ולא נפסל אלא בתקיעה שבתחילת הסימן אם נשבר בסופו ולא היה שיעור תקיעה משעת שינוי הקול דאז יש לדונו כהפסקה.

עוד יש לבאר כונת הריטב"א דבאמת מאחר דס"ל לריטב"א דהחילוק בין שבר לתקיעה אינו בצורת הקול אלא בארכו, ואף שבר הוא קול פשוט, א"כ ה"ה כשיש שינוי קול באמצע התקיעה לא נעשה ע"ז לשבר, ורק דמירי הריטב"א באופן שהופסקה התקיעה בסופה וע"ז כתב דלאו שפיר עבדי דהוי הפסקה.

ומ"מ מאחר שכתב השו"ע דאין להאריך בשברים משום שנעשה ע"י זה לתקיעה, ולא כתב שאם עושה שברים שאינם פשוטים יכול להאריך, הרי מבואר דאף כשיש שינוי קול מ"מ אם ארוך הוא הוי תקיעה ולא שבר, וא"כ ה"ה בתקיעה שנשתנה קולה שפיר נחשב תקיעה, וכמו שהובא בשם החזו"א והגרשז"א, והמהר"ל דיסקין שהחמיר בזה אפשר שהוא משום דס"ל דלשיטת הרמב"ן יש מקום לומר דפסול, או משום הידור מצוה כמ"ש הגרשז"א בדעתו.

העולה מן הדברים דבפשוטו נראה דדין נשתנה קול התקיעה באמצע תלוי בפלוגתת הראשונים ולשיטת הרמב"ן יש מקום להחמיר דהתקיעה פסולה, וא"כ אף דק"ל כהשו"ע, מ"מ שפיר יש מקום להדר ולשמוע שוב כדי לצאת שיטת הרמב"ן, אבל לא את ד' המהר"ל דיסקין לפ"מ שנקט הגרשז"א בדעתו שהחמיר בזה רק משום הידור מצוה, דזה שייך רק באמצע התקיעות ולא לאחר שסיים את המצוה לפ"ד הגר"ח כמו שנתבאר.

הרב שמואל אורטל

האם שבירת הקול מעכבת לסוברים דשברים הם קול קצר ופשוט

מדברי התוס' והראשונים בשלהי ר"ה מתבאר דמהות החילוק בין תקיעה לשבר הוא באורך הקול, דשבר לעולם הוא קול פשוט אך קצר יותר מתקיעה, ואילו בדברי הרמב"ן בדרשה לר"ה מבואר שהחילוק הוא בשינוי הקול, דמהות השבר הוא קול שבור שנעשה ע"י שבירת קול התקיעה.

ויש לדון לפ"ד כל הראשונים שלא ביארו כהרמב"ן, האם לדידהו שבר דהרמב"ן הוי קול פסול או לא. דלכא' יש ב' טעמים לפסול קול זה, חדא משום שאם הקול נשבר ומתחלק לשנים נמצא דבשיעור השבר לא נשאר שיעור ב' כחות שהוא לעיכובא לצאת מכלל יללה דתרועה. [אמנם בשעה"צ סי' תק"צ סק"ח מבואר דאין הלכה באורך השבר דבעינן ב' כחות, אלא שיהא יותר מכח אחד, אלא דהואיל ואפיקתיה מכח אחד אוקמוה אתרי כחות, ולפ"ז בנידו"ד כל חלק מהשבר הוא מעט יותר מכח אחד]. ועוד דכיון דדי בחלק אחד מן השבר הרי החלק השני נידון לעצמו והוי הפסק, וכן משמעות ד' הריטב"א (ויבואר להלן). וסברת הרמב"ן היא דאין שבירת הקול מפסקתו אלא הכל נחשב קול אחד שבור.

והנה בקובץ הידורים בתקיעות (ב"ב תשע"ב) כתב בשם מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א דלכו"ע יוצאים גם בשבירת הקול, וסברת הראשונים דפליגי ע"ד הרמב"ן היא רק דבעינן קול יותר קצר מתקיעה, אך מה שהוסיף ושבר הקול לא גרע. וכן נוהגים בהרבה ישיבות שאין מהדרים לשמוע תקיעות פשוטות דהריטב"א.

מאיך שמעתי בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל שהחזיק לדינא דהראשונים אכן נחלקו בזה דשבירת הקול מחלקת אותם לשנים כמו שנתבאר, ולכן בל' התקיעות לאחר מוסף הנהיג במנין בו התפלל לתקוע קולות שברים פשוטים דהריטב"א.

וכתב שם במים זכים דלפי שיטת הטור דמבואר מדיוק דבריו דס"ל דבעינן שיצא הבעל תוקע בברכת עצמו, ואם לא יצא בברכת עצמו כגון שהוא הולך מיד הרי זה ברכה לבטלה, מעתה גם בנידון דידן יהא כן דלא הועיל לן מה שהשומעים יצאו בברכת התוקע כיון שהתוקע עושה הפסק ע"י אמירת ויהי נועם וצריך לברך מחדש ונעשית ברכתו הראשונה לבטלה, וזהו שהשיגו כאן הדגול מרבבה והפוסקים דאין לעשות כן. אכן דברי הטור עצמו צ"ב וכמו שהקשה הב"י מדוע חשיבא ברכתו הראשונה לבטלה כאשר הוא אינו יוצא בברכה והלא הועילה עכ"פ כלפי האחרים.

והב"ח הביא ב' ביאורים בדברי הטור, וכתב במים זכים דלפי ב' הביאורים אין מתיישב דברי הדגול מרבבה, וכדלהלן, דהנה כתב הב"ח וז"ל; מיהו אפשר ליישב דברי רבינו דלא אמרו בברכת חובה אע"פ שיצא מוציא אלא להוציא את שאינו בקי אבל לא להוציא את הבקי כדלעיל בסימן רע"ג בשם בה"ג ובקריאת שמע ובתפלה אף שאינו בקי לא כדלקמן בסימן תקצ"ד, והשתא בתקיעת שופר היה נראה שצריך השני לברך לכתחלה אם הוא בקי שאינו יוצא בברכת הראשון ואם כן נמשך דברכת הראשון לבטלה היא על כן אמר דכיון שהראשון יוצא בתקיעת השני כאילו תקע הוא עצמו נמצא שאין השני צריך לחזור ולברך ולא הוי ברכה שבירך הראשון לבטלה, עכ"ל.

ולביאור זה נמצא דכל דברי הטור מיירי רק במקום שכולם בריאים וא"כ כל היכא דאיכא שאינם בקיאים שוב א"צ שיצא הבעל תוקע עצמו באותו ברכה שבירך מעיקרא, ולפי"ז עדיין תמוה מה שהקשו האחרונים על המהר"ל היאך הוא קורא ויהי נועם והלא הוי הפסק, דהא להנ"ל בפשטות ו"ל דהמהר"ל מיירי בדבר בשאין כולם בקיאים וא"כ עלתה ברכתו להוציא את השומעים ואינה ברכה לבטלה.

עוד הביא הב"ח תירוץ אחר; והרב מהר"ל מלובלין פירש דדברי רבינו הם על פי דבריו שכתב לעיל בסימן ר"ו דמי שנטל בידו פרי לאכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד צריך לחזור ולברך אף על פי שהיה לפניו יותר מאותו המין כשבירך על הראשון כיון שלא כיון דעתו מתחלה לכך והכא נמי לא כיון המבורך מתחלה אלא לברך על תקיעת עצמו וכיון שלא יכול לתקוע הויא ברכה לבטלה וצריך השני לחזור ולברך, על זה אמר דלא דמי דכיון דבירך לשמוע ולא נאבדה ממנו השמיעה כשיתקע השני אם כן יוצא הראשון בתקיעת השני ולא הוי ברכה לבטלה, ואין פירוש זה במשמעות לשון רבינו כלל אבל העיקר כדפרישית, עכ"ל.

והנה לביאור זה נמי עולה דכל שלבסוף התוקע יוצא בקול השופר שכיון לצאת בו א"כ שפיר עלתה הברכה ולא היתה לבטלה, ולפי"ז לענין הנידון דקריאת ויהי נועם הלא התוקע יוצא ידי חובה בקול שופר שלאחר מכן, וא"כ שפיר ברכתו נסובה על אותו הקול, ומוציא את הקהל בברכתו, ועל כן אע"ג שהוא לבסוף עשה הפסק וטעון ברכה אחרת, לא נעשה ברכה הראשונה לבטלה מפני שהוציא בה את השומעים, וזהו גם לפי הטור, וא"כ עדיין לא נתיישב השגת הפוסקים גם לאחר דברי הטור.

והנראה לבאר באופן אחר שיטת הטור, וליישב בזה דברי הדגול מרבבה ושאר פוסקים דעימיה, ובהקדם דיש לחקור בהאי דינא דמבואר בב"ח דכל שהשומעים בקיאים אין הם יוצאים ידי חובה ע"י האחר, וכל זה הוא רק כשבא להוציאם בדין ערבות ועושה הברכה רק כדי להוציא אותם, אבל אם תוקע לעצמו כדי לצאת מהני להוציא אותם אע"פ שהם בקיאים, ובזה מיירי הטור שהוא תוקע לבקיאים אלא שמוציא אותם מכיון שהוא יוצא עמהם, וצ"ב מה הועיל בזה שגם הוא יוצא בברכה הלא ס"ס אמרינן דאין להוציא את הבקיאים בברכה שלו, ומאי האי כללא דכשהוא יוצא בעצמו יכול הוא להוציא אף את הבקיאים.

ויש לבאר בזה באופן אחד דכל מה שאין מוציא אותם היינו משום דאין לו להחיל חלות ברכה כדי להוציא אחרים בלבד כל שהם בקיאים בעצמם, אבל אם מחיל את חלות הברכה עבור עצמו ואין האחרים סיבה לעצם עשיית הברכה שפיר יכול להוציא את הבקיאים גם כן, ובאופן אחר ו"ל בגדר הדבר דלא סגי בזה שיש איזה תועלת וסיבה לברכה גם בלעדיהם אלא דוקא ע"י מה שעיקר הברכה שלו היא ברכה על המעשה תקיעה ידיה וכל השאר יוצאים אגב הברכה ידיה, דכל שכבר מעמיד ברכה על מעשה ידיה יכול להוציא באותו ברכה גם את האחרים, אבל זה בדוקא בהך תנאי שעיקר הברכה היא על המעשה ידיה.

ונראה להוכיח בב' אופנים דהגדר הוא כהצד האחרון דבעינן דעיקר הברכה יהא על מעשה ידיה, האחד מהא דיש לדון מה יהא כה"ג שהוא כבר יצא ידי חובתו אלא שיש לפניו בקיאים ושאינם בקיאים האם כה"ג יוכל להוציא גם את הבקיאים או לאו, ובפשטות משמע

דכל כהאי גונא עדיין אינו יכול להוציא את הבקיאים, וכן מוכח בדברי הב"ח כאן דכתב שאם הוא אינו יוצא בעצמו הרי הוא מוציא את שאיננו בקי ואינו מוציא את הבקי, והיינו משום דאע"ג דכבר יש סיבה לברכה שלו וגם בלעדי הבקיאים לא תהא ברכה לבטלה מ"מ כל הברכה מתייחסת להוציא את השומעים ובזה אינו יכול לגרור שומע אחד אגב שומע אחר כיון שאין הברכה שלו.

ובאופן נוסף יש להוכיח שהרי בברכת הנהנין יצא אינו מוציא והיינו משום דאין בהם דין ערבות כיון דיכול שלא ליהנות ולא לברך, ובכל אופן כשמברך לעצמו ברכת הנהנין יכול להוציא אחרים והיינו משום דבזה לא בעינן דין ערבות אלא מוציא את האחרים בברכתו שלו, ולכאור' זה עצמו המקור לומר דגם בקיאים שאינן יוצאים בברכת המצוות על ידו והיינו משום דאין לו את הדין ערבות להוציא אותם, מכל מקום בברכתו שלו הם יוצאים, והביאור הוא לפי הגדר הנ"ל כיון דעיקר ברכתו היא לעצמו, וכיון דיש לו כבר את הברכה יכול נמי להוציאם.

מעתה נראה דבעלמא כל המכוין להוציא את הציבור הרי הוא מכוין להעמיד את ברכתו באופן שיועיל נמי להוציא את הבקיאים וכיון דהכי הרי הוא מעמיד את עיקר ברכתו כברכה הבאה לפטור את עצמו שבכך הוא יכול לגרור עמו גם את שאר השומעים ולפוטרים בברכתו שלו גם אם הם בקיאים, ומעתה ו"ל דזהו ביאור שיטת הטור דאם הבעל תוקע עצמו מסתלק לאחר ברכתו הרי הברכה נעשית ברכה לבטלה דהא אע"ג דנתכוין נמי להוציא אחרים מכל מקום היינו בגררא ידיה וכיון דהוא עצמו עשה הפסק ובטלה ברכתו כלפי עצמו שוב בטלה הברכה לגמרי.

והב"י שהשיג על הטור נראה דבהא פליג דס"ל דאע"ג דאמנם בשביל להוציא את הבקיאים אינו יכול אלא ע"י שיוציא את עצמו בברכה והם יוצאים בגררא ידיה, אבל מכל מקום כיון שיש לפניו גם כאלו שאינן בקיאים ו"ל דברכתו חלה מעיקרא גם כלפיהם באופן ישיר להוציאם מדין ערבות ואין צריך להעמיד את ברכתו רק ביחס לעצמו וממילא אין ברכתו לבטלה כיון שמוציאם וחלה הברכה כלפיהם אפי' אם הוא לא יצא עמהם, אבל הטור ו"ל דס"ל דכיון דכלפי הבקיאים הוא פועל באופן שברכתו על עצמו והם יוצאים בגררא ידיה ובלא דין ערבות א"כ על דרך זו הוא מוציא כבר את כל השומעים ואינו נזקק בסתמא לדין ערבות עבורם כיון דא"צ לזה, וממילא כה"ג שלבסוף הוי ברכה לבטלה עבורו שוב לא יצאו השומעים בגררא ידיה והוי ברכה לבטלה.

ומבואר שפיר לפי"ז דזהו שהשיגו הדגול מרבבה והאחרונים על המהר"ל שהתיר לתוקע להפסיק באמירת ויהי נועם בין הברכה לתקיעה, דהלא בהכי הוי הפסק לתוקע וכיון דהפסיק כלפי ידיה שוב הוי הפסק כלפי עיקר הברכה דנעשית לבטלה ולא אמרינן דמהני ברכתו כלפי השומעים, דכאמור כיון שהוא רוצה להוציא את כולם גם את הבקיאים הרי הוא מכוין את ברכתו על של עצמו, ורק מכוחו להוציא את השומעים, וכל שלא יצא בעצמו נעשית הברכה לבטלה, [אלא דעדיין קשה לדרך זו מ"ט פשיט"ל הכי לדגול מרבבה עד שהקשה מחמת כן בפשיטות על דעת הטור].

והנה לפי הביאור הנ"ל בדברי הטור עולה חידוש דהא מיהת דמהני ברכת הראשון אע"פ שהשני תוקע ובה"ג מועיל ברכת הראשון לפטור את כל השומעים וגם את הבקיאים, והיה אפשר לדון שאין הדין כן דמכיון דאין הוא התוקע בעצמו א"כ ברכתו היא בשביל האחר התוקע וכל כה"ג לא חשיבא ברכתו להוציא את האחרים הבקיאים, וכמו דאמרינן דאם מברך בשביל להוציא את שאינם בקיאים לא יועיל לו ע"ז להוציא את הבקיאים. אמנם נתחדש בדברי הטור דבכה"ג מהני. והביאור הוא דהא מכל מקום הוא המבורך והוא גם יוצא בברכה זו לעצמו ועל כן אע"ג דאחר הוא התוקע מהני ברכה זו כשאר ברכת עצמו דמועיל להוציא בה גם את הבקיאים.

הרב אברהם זנגר

אם הזכרת יעו"י מעכבת ביום ר"ה למי שלא אכל סעודה בלילה

הוי עובדא באחד שלא חש בטוב בליל ר"ה ולא יכול היה לטעום כלום, ובבוקר הוטב לו וקידש על היין ואכל הסעודה וכשבירך ברהמ"ז שכח להזכיר יעלה ויבא, ויש לדון אם יחזור לברך.

אם יש חובת סעודה בראש השנה

א. "ל דס"ל למג"א דלהני דעות דמצוה להתענות בר"ה אין כלל חובת סעודה בר"ה, ואפי' מי שאינו מתענה אינו מחויב לאכול סעודה, כיון שאדרבא הוא יום שמצוותו בתענית ולא באכילה, ולפ"ז בשבת הלא בודאי יש חובת סעודה, אלא דאעפ"כ מצות התענית דר"ה דוחה חובת סעודה דשבת, אבל מי שאינו מתענה בודאי מחויב בסעודה מדין שבת, ועל כן אם שכח רצה חייב לחזור. [דוגמא לזה מש"כ הגרע"א סוס"י תר"ח דחולה האוכל ביוכ"פ פטור מסעודה וקידוש, דכיון דרובא דעלמא אין אוכלים לא תקנו כלל חובת קידוש וסעודה, אבל כשחל יוכ"פ בשבת חייב לקדש כי הוא בכלל תקנת קידוש וסעודה בכל שבת]. וכע"ז כתב הגר"ש דבליצקי זצ"ל בספרו סכותה לראשי עמ' ז"ד.

ד' החת"ס דהיתר להתענות בר"ה שחל בשבת חלוק ביסוד דינו מהיתר בר"ה שחל בחול

[ויש שביארו באופ"א הטעם דאין כלל חובת סעודה לפ"ד המג"א, עפ"מ שחידש החת"ס בגליון השר"ע סי' תקצ"ז דאף דלדעות דמצוה להתענות בר"ה הוא גם כשחל ר"ה בשבת מ"מ חלוקים הם ביסוד דינם, דבר"ה שחל בחול הוא היתר גמור להתענות, ואילו כשחל בשבת היתר להתענות הוא רק משום דהתענית היא תענוג לבעל תשובה משום כפרת עוונותיו, ודמי לתענית חלום, וכתב נפ"מ דמי שאינו מתענה משום כפרת עוונות אסור לו להתענות כשחל בשבת אלא רק כשחל בחול ע"ש (ועי' שעה"צ סק"ג). ולא ביאר החת"ס מהו ההיתר להתענות בר"ה כשחל בחול.

אם יש דין שמחה בראש השנה

אכן יעו"ל היטב באו"ז סי' רנ"ז דמבואר מדבריו ב' טעמים שונים בראשונים שהתירו להתענות בר"ה, דהביא דעה בראשונים דמותר להתענות משום דדמי לתענית חלום כיון שהוא עומד לדין, ובהמשך דבריו הביא מתשובת רב יהודאי גאון דאסור להתענות בר"ה מפני שנקרא חג שנאמר בכסה ליום חגנו, וצ"ב דאם ההיתר להתענות הוא מדין תענית חלום מה מועיל מה שנקרא חג, ובע"כ דיש טעם אחר דמותר להתענות משום דאסור תענית ביו"ט הוא משום חובת שמחה ואין דין שמחה בר"ה, דהכתוב ושמחת בחגך קאי רק על ג' רגלים, וע"ז חלק ר"י גאון דגם ר"ה איקרי חג ויש בו דין שמחה (וכ"כ המשנ"ב ר"ס תקצ"ז בשם הפוסקים דיש דין שמחה בר"ה משום דאיקרי חג). וכן יעו"ל מהר"ל סוף הל' יו"ט בשם מהר"י כץ דאיסור תענית ביו"ט הוא מדין שמחה ובר"ה אין דין שמחה ולכן מותר להתענות. ובשאג"א סי' קא-קב האריך לדון אם יש דין שמחה בר"ה. ולפ"ז ל"ל דזהו כוונת החת"ס דבר"ה שחל בחול מותר להתענות לדעות אלו משום דס"ל דאין דין שמחה, אולם בשבת אסור להתענות משום חובת עונג, ובזה ההיתר הוא רק משום דדמי לתענית חלום דמותר בשבת.

והנה נחלקו הראשונים אם חובת סעודה ביו"ט הוא מדין שמחה או מדין כבוד ועונג (ברא"ש ועוד ראשונים ברכות מט: מבואר שהוא משום שמחה, והובא בביה"ל סי' קפ"ח ס"ח, אך ברמב"ם פ"ו מיו"ט ה"ט"ז ושר"ע סי' תקכ"ט משמע שהוא מדין כבוד ועונג, וכ"כ בשו"ת רעק"א סי' א' בהשמטה), ולהאמור צ"ל דהני ראשונים דס"ל דמותר להתענות בר"ה ס"ל דחובת סעודה ביו"ט הוא משום שמחה ואין חובת שמחה בר"ה, או דס"ל דאין חובת עונג בר"ה. וכן מבואר ביש"ש פ"ב דביצה סוס"י ד' דאף לדין אין דין שמחה בר"ה ולכן אין חובת אכילה כמו בכל יו"ט, והאיסור תענית וחובת אכילה הנלמד מהכתוב בנחמיה אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' הוא כדי להראות שהוא בוטח בה' שיצדיקנו בדין.

אולם יש להעיר דביאור זה נחא לפ"מ דמשמע מדברי המג"א וחת"ס דלדעות דמצוה להתענות אין חילוק בין הלילה ליום כמו שהבאנו לעיל, אבל לפמ"ש המשנ"ב והרבה אחרונים דלכו"ע אסור להתענות בלילה והבאנו שכה"ה להדיא באו"ז סי' רנ"ז, א"א לפרש כנ"ל, דלהנ"ל אין שום מקום לחלק בין הלילה ליום].

ונמצא לפ"ז דלהדעות דמצוה להתענות אין כלל חובת סעודה ביו"ט גם למי שאינו מתענה, ולכן ס"ל למג"א דאין ההזכרה בברהמ"ז מעכבת לדעות אלו, משא"כ בשבת דיש חובת סעודה כמו בכל שבת פשוט דההזכרה מעכבת.

והנה במשנ"ב סי' קפ"ח סק"ט הביא פלוגתת המג"א וא"ר אם מי ששכח יעלה ויבא בסעודת ר"ה חוזר ומברך כשאר ימים טובים או דהואיל ויש דעות דמצוה להתענות בר"ה דינו כר"ח דאין ההזכרה מעכבת בברהמ"ז משום דאי בעי לא אכיל. והואיל והמשנ"ב לא הכריע בפלוגתא זו א"א לחזור ולברך מספק, וראוי לשמוע מאחר או לחזור וליטול ידיו ולאכול כזית פת כדי לצאת מספק. אולם בעובדא הנ"ל יש מקום לדון דיכול לחזור ולברך בעצמו לכו"ע ע"פ כמה הנחות כדלהלן.

אם יש חילוק בר"ה בין הלילה ליום לענין יעו"י

א] הנה המג"א לא חילק בין ליל ר"ה ליומו, ובמטה אפרים סי' תקצ"ז ס"ד כתב להדיא דאף בלילה אינו חוזר לדעה זו, אולם בתהל"ד סק"ה כתב דלפמ"ש"כ הפנ"י כתובות ה. והרבה אחרונים בסי' תקצ"ז דבליל ר"ה כו"ע מודו דאסור להתענות (וכן מצאתי להדיא באו"ז הל' ר"ה סי' רנ"ז) נמצא דבלילה חוזר לכו"ע, (אולם במג"א ומחצה"ש שם סק"ג ומט"א שם סי"א ושו"ת חת"ס סי' קס"ח משמע דגם בלילה מותר להתענות לדעה זו, ולכן ס"ל דגם בלילה אם שכח יעו"י אינו חוזר, ועמד בזה בתהל"ד שם). וא"כ לפ"מ שפסק המשנ"ב בסי' תקצ"ז כד' האחרונים דלכו"ע אסור להתענות בלילה נמצא דאם שכח יעו"י בליל ר"ה חוזר. [וכ"כ בסידור הגר"ז דיני ברהמ"ז דבלילה חוזר לכו"ע, וכ"כ בישועות יעקב סק"ג מטעם אחר, לפי שאין קידוש אלא במקום סעודה וע"כ מוכרח לאכול סעודה ע"ש].

התפלל תפלה של חול בליל ר"ה האם חוזר

והנה פוסקי זמנינו דנו מטעם אחר שלא לחזור על יעו"י בליל ר"ה, דדמי להזכרת יעו"י בתפלה בליל ר"ח דאינו מעכב הואיל ואין מקדשין את החודש בלילה, וא"כ ה"ה לענין הזכרת יעו"י בליל ר"ה דתלוי בקידוש החודש, וכבר עמד בזה בישועות יעקב סי' קפ"ח סק"ה וכתב דזה תלוי בפלוגתת הראשונים שהביא הב"י סוס"י תקפ"ב לגבי מי ששכח והתפלל תפלת שמו"ע של חול בליל ר"ה, דרבינו יונה בברכות הביא דעות דאינו חוזר לפי שאין מקדשין את החודש בלילה, ורבינו יונה כתב דיש מקום לחלק דהזכרת יו"ט אלימא טפי מהזכרת ר"ח והרי היא מעכבת, ולפ"ז ה"ה בברהמ"ז. ולדינא נחלקו האחרונים בכוונת רבינו יונה שם; ד' רוב האחרונים דרבינו יונה הכריע דהזכרת יו"ט מעכבת (פ"ח, מטה אפרים, קיצור שו"ע סי' קכ"ט בלחה"פ, מקור חיים, ועוד רבים, ושו"ר שכה"ה להדיא בדרכי משה הארוך), וכ"כ בישועות"י שם דמהא דלא הזכירו הפוסקים דין זה משמע שנקטו בפשיטות כחילוקו של רבינו יונה, וכתב דלפ"ז לדינא הזכרת יעו"י בברהמ"ז מעכבת, אולם בגליון רעק"א סי' רס"ח נקט דרבינו יונה הניח הדין בספק, וכן משמע בשעה"צ סי' תקפ"ב סק"ג, ולפ"ז ספק ברכות להקל ואינו חוזר. [והגרש"ז א"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא סי' ס' אות כ"ו ושש"כ פנ"ז הערה כ"ג) נקט כד' האחרונים הנ"ל ולכן הורה בניד"ד דחוזר, אולם בשיעורי שלמי תודה (ימים נוראים) להגר"ב צ"ל פלמן זצ"ל הורה דמספק א"א לחזור ע"פ משמעות השעה"צ הנ"ל דרבינו יונה הניח דין זה בספק].

ר"ה שחל בשבת ושכח רצה בברהמ"ז

ב] דנו הפוסקים איך הדין בר"ה שחל בשבת ושכח רצה, האם דינו כמו יעו"י דהוי פלוגתא אם חוזר, ומצאנו באחרונים שנקטו דאם שכח רצה חוזר לכו"ע, [מטה אפרים סי' תקפ"ג סק"ד, דרך החיים דיני ברהמ"ז ס"ז, ושלחן שלמה סי' תקפ"ג סק"ג], ורבים תמהו מאי שנא, דהא טעמו של המג"א דהזכרת יעו"י אינה מעכבת בר"ה הוא משום דאף דקיל"ל דאסור להתענות בר"ה, מ"מ במקום חשש ברכה לבטלה סמכינן על הדעות דמצוה להתענות בר"ה, וכדמצינו ברמ"א סי' תקצ"ז דסמכינן על דעות אלו לענין מי שמתענה בר"ה תענית חלום דא"צ למיתב תענית לתעניתו (ע"ש במג"א ומחצה"ש), וא"כ הלא גם בר"ה שחל בשבת א"צ למיתב תענית לתעניתו כמש"כ המג"א ומשנ"ב סי' תקצ"ז סק"א, [והיינו משום דלפי הדעות דמצוה להתענות בר"ה גם כשחל בשבת מצוה להתענות כמבואר באו"ז סי' רנ"ז ואגור סי' תתק"כ ותרוה"ד סי' רע"ח (ודלא כמהר"ל הל' ימים נוראים)], וא"כ למה הזכרת רצה מעכבת.

ונראה לבאר, בהקדם דהנה הא"ר סי' קפ"ח סק"ח השיג ע"ד המג"א דגם לפי הדעות דמצוה להתענות מ"מ אם אינו מתענה הרי הוא מחויב לאכול סעודה וא"כ גם לדבריהם ההזכרה מעכבת, וצ"ב ד' המג"א. וביותר צ"ב דבפמ"ג שם פשיט"ל כד' המג"א וכתב דאינו מבין סברת הא"ר. ויש לבאר ד' המג"א בב' דרכים (יסוד הדברים מספר שיח מרדכי פ"ב הערה ל"ט);

האם הכלל דכל היכא דאי בעי לא אכיל אין ההזכרה מעכבת הוא סיבה או סימן

ב. אולם באמת הוא חידוש לומר דלד' המג"א אף מי שאינו מתענה אינו חייב לאכול סעודה בר"ה (לדעת הראשונים דמצוה להתענות בר"ה), ובפשוטו נראה לבאר ד' המג"א באופ"א, דנחלקו המג"א והא"ר בגדר הך כללא דמבואר בגמ' ברכות מט: דכל היכא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין ההזכרה מעכבת, אם הוא סיבה או סימן, כלומר אם עצם הא דמצי פטר נפשיה מהאכילה גורם דאין ההזכרה מעכבת, או דהא דאי בעי לא אכיל זהו ראייה דאין חייב סעודה ביום זה, ואין ההזכרה מעכבת אלא בסעודה המחויבת, דהא"ר ס"ל כצד הב' דכל שהסעודה מחויבת ההזכרה מעכבת בה, והמג"א ס"ל כצד הא' דכיון דמותר לו להתענות ומצי פטר נפשיה מסעודה זו אין ההזכרה מעכבת.

ומצאנו עוד פלוגתא דנראה דהמג"א אזיל לשיטתו בזה, דנחלקו המג"א ס' קס"ח סקט"ז והאבן העוזר שם אם יוצאים יד"ח מצה בפת הבאה בכיסנין, והמג"א הוכיח דאין יוצאים יד"ח אלא בפת גמורה, דהא מבואר בראשונים ברכות מט: דאף אם אין חייב סעודה בפת ביו"ט ועל כן אין ההזכרה יעו"י מעכבת מ"מ בליל הסדר בודאי ההזכרה מעכבת משום חייב אכילת כזית מצה, וקשה דגם בליל הסדר אי בעי פטר נפשיה בפת הבאה בכיסנין ולמה ההזכרה מעכבת, ובע"כ דאין יוצאים יד"ח מצה אלא בפת גמורה שמברכים עליה ברהמ"י.

ובישוב דעת האבן העוזר י"ל דס"ל כמש"כ בד' הא"ר דלא תלוי אם מצי פטר נפשיה אלא אם הוי סעודה המחויבת, וכיון דבע"כ מחויב לאכול מצה הוי סעודה המחויבת אף אם יכול לקיים החיוב באופן אחר. אולם המג"א לשיטתו אזיל דתלוי אם מצי פטר נפשיה מאכילה זו. [וע"ע קה"י ברכות סי' כ"ה שכתב ליישב ד' אבה"ע באופ"א].

ולדרך זו יש לבאר החילוק בין ר"ה שחל בחול לר"ה שחל בשבת, דיסוד הך סברא דכל היכא דמצי פטר נפשיה מהאכילה אין ההזכרה מעכבת היינו משום דלא תקנו חז"ל שההזכרה מעכבת אלא בתפילה וברכות הקבועים ליום זה ואיננו יכול להפטר מהם, ועל כן רק אם מצד גוף חייב האכילה הקבוע מצי פטר נפשיה אין ההזכרה מעכבת, אבל אם מצד גוף חייב האכילה לא מצי פטר נפשיה אלא דאיתרע שיש לו היתר צדדי לבטל האכילה בודאי ההזכרה מעכבת, ולכן הזכרת יעו"י של ר"ה אינה מעכבת כי מצד חייב האכילה הקבוע דר"ה מצי פטר נפשיה, אבל הזכרת רצה של שבת מעכבת גם בר"ה כי מצד חייב האכילה דשבת הקבוע לא מצי פטר נפשיה, ולכן אף כשאיתרע דחל ר"ה בשבת ויכול להפטר מהאכילה משום ר"ה לא נשתנה דין ההזכרה דשבת, והוי כמו מי שחלם חלום רע בשבת ומותר לו להתענות, דפשוט דאם לא התענה ואכל סעודה ההזכרה מעכבת בה ולא אמרינן דמצי פטר נפשיה מאכילה זו כיון שאי"ז אלא דחיה אקראית בעלמא.

חובת תשלומין על סעודת יו"ט שלא אכלה בלילה

[ג] כתב המג"א ס' רצ"א סק"ב (הובא במשנ"ב סק"ה ובס' תקכ"ט סק"ג) דאף דביו"ט ביום אין חייב לאכול כי אם סעודה אחת, מ"מ מי שלא אכל סעודה בליל יו"ט חייב להשלימה ביום ולאכול ב' סעודות, וכתב המשנ"ב ס' קפ"ח סקכ"ו בשם הפמ"ג דבאופן זה ההזכרה מעכבת בב' הסעודות שאוכל ביום.

ומעתה נשוב לניד"ד, דלפי האמור י"ל דמי שלא אכל סעודה בליל ר"ה ומשלים הסעודה ביום ההזכרה מעכבת לכו"ע בסעודה זו, כי חובת סעודה זו דינה כחובת סעודת שבת שההזכרה מעכבת בה גם בר"ה, דהא בעלמא לא מצי פטר נפשיה מחובת הסעודה של ליל ר"ה כיון שאסור להתענות בלילה ועל כן ההזכרה מעכבת בה בלילה לכו"ע, וא"כ אף כשאיתרע שמקיים חובת סעודה זו ביום בשעה דמצי פטר נפשיה ממנה ההזכרה מעכבת בה. ועמד בזה בספר שומר אמת או"ח סי' תקצ"ז.

בן א"י שהחליט להשתקע בחו"ל באמצע יו"ט שני של גלויות האם חייב לאכול ב' סעודות

[ושמא הוא תלוי במה שחקרו רבים אם חובת ההשלמה לסעודת הלילה הוא מדין תשלומין או א"י מדין תשלומין, אלא דיש חובת ב' סעודות ביו"ט ורק לכתחילה צריך לקיים הסעודה הא' בלילה, ונפ"מ למי שהיה שוטה בלילה ונשתפה ביום, וכן יש לצייר נפ"מ בבן א"י שהיה בחו"ל ביו"ט שני של גלויות והחליט להשתקע שם, האם לפי הדעות דחל עליו מיד דין יו"ט הוא חייב לאכול ב' סעודות או סגי

בסעודה אחת, עי' ספר יפה מראה פסחים קא. שכתב בזה בטוטו"ד, ולצד הב' י"ל דחייב סעודות ר"ה ביום הוא לעולם חייב דמצי פטר נפשיה ממנו, אך בפשוטו נראה דאין נפ"מ בזה, דסו"ס הואיל ולכתחילה צריך לקיים סעודה אחת בלילה ולא מצי פטר נפשיה ממנה הרי ההזכרה מעכבת בה אף אם מקיימה ביום].

אמנם דין זה תלוי בב' הדרכים שנתבארו בד' המג"א, לדרך הא' דס"ל למג"א דאין כלל חובת סעודה בר"ה [ביום] לדעות אלו הואיל ומצוה להתענות בו אזי פשוט דאף אם לא אכל בלילה אינו חייב להשלים הסעודה ביום ואין ההזכרה מעכבת בו, ורק לדרך הב' דגם המג"א מודה לכו"ע יש חובת סעודה בר"ה למי שאינו מתענה, אלא דאין ההזכרה מעכבת משום דמצי פטר נפשיה מאכילה זו, לפ"ז נראה דכשמשלים סעודת הלילה ההזכרה מעכבת לכו"ע.

בגדר הדין דהזכרת יעו"י אינה מעכבת בליל ר"ח

[ויש להוסיף עוד בזה, דגם להדעות דהזכרת יעו"י אינה מעכבת בליל ר"ה משום דין אין מקדשין את החודש בלילה, י"ל דאם לא אכל בלילה ומשלים הסעודה ביום הרי ההזכרה מעכבת בה, והוא עפ"מ שיש לחקור בגדר הא דהזכרת יעו"י בר"ח אינה מעכבת לפי שאין מקדשין את החודש בלילה, אם הפי' דהוי חסרון באלימות קדושת ר"ח בלילה אשר מה"ט חובת ההזכרה בליל ר"ח אינה חמורה כ"כ ולכן אינה מעכבת, או דגדר הדבר הוא דבדיעבד אפשר להתנהג בליל ר"ח כחול לענין התפלה והזכרות וכאלו לא נתקדש החודש, ובמק"א הארכנו בזה והבאנו דברי המג"א ס' ק"ח סק"ב שכתב דמסתבר דהזכרת יעו"י מעכבת בתפלת תשלומין של ערבית דר"ח שמתפלל בבוקר, ואף דקיי"ל דמה שאינו מעכב בתפלה שהחסידי אינו מעכב בתשלומין, שאני הכא דמה שאינו מעכב בערבית הוא משום דבלילה עדיין לא נתקדש החודש אבל בבוקר כבר נתקדש החודש, עכ"ד. ונראה דהביאור הוא כצד הב' הנ"ל דבעיקר דינו ההזכרה מעכבת גם בערבית, אלא דבדיעבד יכול להתנהג בלילה כאילו לא נתקדש החודש, אבל בבוקר שכבר נתקדש החודש למפרע דינינן גם כלפי ערבית דההזכרה מעכבת בה, ואכמ"ל, ולפ"ז ה"ה בניד"ד. ואמנם לדינא פסקו האחרונים והמשנ"ב דלא כהמג"א שם, היינו משום דסו"ס א"א שתפלת התשלומין תהא חמורה מתפלת החובה, אבל בניד"ד אף אם נימא דחובת הסעודה ביום היא מדין תשלומין, מ"מ חובת ההזכרה בברהמ"ז אינה מדין תשלומין ולא שייך בזה כללי תפלת תשלומין].

ביאור דעת הברכ"י דאין ההזכרה מעכבת בסעודת תשלומין של הלילה

עוד יש להעיר בדין זה, דהנה בשונה הלכות ס' רצ"א ס"ב הקשה סתירה בדברי המשנ"ב, דבמשנ"ב שם סק"ו כתב דמי שלא אכל סעודה בליל שבת דצריך להשלימה ביום ולאכול ג' סעודות ביום כמש"כ הרמ"א שם, אם שכח רצה בברהמ"ז בסעודה שניה מצדדים האחרונים שלא לחזור ולברך, והיא דעת הברכ"י שהביא השערי תשובה שם, וזה סותר למש"כ המשנ"ב בס' קפ"ח לגבי יו"ט כה"ג דצריך לחזור בב' הסעודות שאוכל ביום, ולכאור' לדינא מספק א"א לחזור ולברך בעצמו. [אמנם בתה"ד ס' קפ"ח סק"ט כתב דאפשר דיכול לחזור משום דהוי כעין ס"ס, משום דגם בסעודה שלישית מה שאין אנו חוזרים לברך הוא רק מספק (כמבואר במשנ"ב שם סק"א), אך צ"ע בזה לפ"ד המשנ"ב ס' רט"ו שפסק כד' הח"א דספק ברכות להקל הוא אפי' במקום ס"ס].

והנה בביאור ד' הברכ"י נאמרו כמה דרכים, דפשטות דברי הברכ"י ומחזיק ברכה שם דחובת קיום סעודה בפת הוא רק בסעודה הראשונה ביום אבל סעודה שניה באותו יום לעולם אפשר לקיימה במיני תרגימא ע"ש, ולפ"ז בניד"ד שהוא סעודה ראשונה ביום חייב לקיימה בפת לכו"ע וההזכרה מעכבת בה, אבל יעו"י היטב במחזיק ברכה שם דמשמעות דבריו דאף אם יש חובת סעודה בפת י"ל דאין ההזכרה מעכבת, ורבים כתבו לבאר הטעם בזה דאין ההזכרה מעכבת בסעודת תשלומין, ובספר אשר לשלמה מועד ס' כ"ט ביאר באופ"א, דיש בשבת ב' חייבי סעודה, א. מדין כבוד ועונג וזה רק סעודה אחת בלילה וסעודה אחת ביום, ואם לא אכל בלילה אין לזה תשלומין, ב. חייב ג' סעודות דילפינן מהא דכתב ג"פ היום, ומצד הדין הב' סגי במיני תרגימא, ולכן אם לא אכל בלילה דצריך לאכול ג"ס ביום הוא רק משום דין הב' ולכן סגי במיני תרגימא. ולפי ב' הדרכים האחרונים הנ"ל נמצא דגם בניד"ד אין ההזכרה מעכבת כשמשלים סעודת הלילה של ר"ה ביום.

שופר בכסה ליום חגנו

"תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב" (תהילים פ"א ד). המשפט שאלקי יעקב עושה לישראל הוא ביום שבו הירח מתכסה הוה אומה, בראש השנה. באותו יום אנו נקראים לתקוע בשופר.

משמע שהצלחתנו בדין תלויה בעובדה שיום הדין נקבע ביום שבו הירח מתכסה. אז גם פועלת תקיעת השופר את פעולתה המבורכת. ענין זה הוא העולה כאן לדין. הקשר בין הירח המכוסה, קול השופר העולה, והמשפט נורא ההוד.

העובדה שהירח מתכסה מידי חודש בחודשו היא עובדה טבעית שנובעת מהתייצבות כדור הארץ במסלול החוצץ בין הירח לשמש, וכיון שלירח אין אור עצמי, ואורו מתקבל מן השמש, ברגע שיש חציצה בינו לבין השמש, אינו יכול להאיר. והרי כל עצמם של המאורות כמאורות הוא להאיר על הארץ, וכשיש פגם בירח, שאינו מאיר, מעיד הדבר על חסר מסוים. ואולם, חסר זה נובע מהצבת המאורות במסלוליהם המוכרים מסלולים קבועים מראש אלה כוללים גם תחנות בהן המאור לא יוכל להאיר, שכך הציבם הבורא ביום בריאתם. ואלה המסלולים שקבע וסלל עבורם.

חסר זה אינו אלא בימים כשלנו. לעתיד לבוא "יהיה אור הלבנה כאור החמה". מאי משמע?

השמש נקראת "מאור גדול" כי היא מקור אור והיא נותנת אור לבריא והירח שאין לו מקור אור משלו נקרא "מאור קטן" שהרי גדול וסמוך על שלחן אביו קטן יקרא. הנותן גדול הוא (גדולה משמעה חסד) והמקבל - קטן. כשהנביא מגלה כי בעתיד יהיה אור הלבנה כאור החמה, פירושו שהלבנה תהיה מקור אור עצמאי ולא תזדקק לקבל מן החמה. וממילא, לעולם לא יכוסה אורה, ושום חציצה שבינה לבין השמש לא ימנע ממנה מלתת אורה ולהיות "מאור".

הגמרא אומרת "תנו רבנן בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי פלסטר ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בארץ ישראל ועל קוצצי אילנות טובות" (סוכה דף כט ע"א).

הדברים קשים עד מאד. כשמדברים על הסיבות לאירועים טבעיים שאינם קבועים בטבע ואף אינם חזויים מראש כמו רעידת אדמה. מובן שבחירה רעה של האדם עלולה לגרום להם. אבל לקויי המאורות הם פועל יוצא של המסלולים שנקבעו למאורות ברגע שהוצבו בשמים ביום הרביעי לבריאת העולם, כיצד יכולים החוטאים בגופי העבירה הנ"ל לגרום לליקוי שכבר נקבע מראש?

אומר מאור עינינו מהר"ל מפראג. העובדה שיש לאדם אפשרות לחטוא בגופי עברה אלה מלמדת על חוסר שלמות באדם ובעולם. הברירה האם להוציא את חוסר השלמות הזו מן הכח אל הפועל ניתנה בידי האדם, אבל עצם האפשרות לחטוא, קיימת מרגע היבראו. כיון שהטבע מקביל לאדם. לכל חוסר שלמות באדם ישנה מקבילה בטבע. המאורות נועדו להאיר ואם הם לוקים משמעותו של דבר היא חוסר שלמות. חוסר שלמות זו שבטבע, מקבילה לאותו חוסר שלמות באדם המאפשרת לו לחטוא את אותם חטאים ומושכת אותו לחטוא בהם, וממנה - מאותה חוסר שלמות - היא נובעת.

ביתר פרוט. מהו ליקוי מאורות. כשהירח מתיצב בין כדור הארץ לשמש אינה יכולה לשלוח קרניה לארץ כי יש חומר אטום, הירח, שחוצץ ביניהם. וכשכדור הארץ מתיצב בין הירח לשמש לוקה אורו של הירח. במילים אחרות, אם גוף חומרי חוצץ בין מקור האור למי שאמור לקבלו. האור לא מגיע... במקביל לתופעות טבע אלה, הנגזרות כמובן מהמסלולים שנקבעו מראש. כשהגוף החומרי חוצץ בפני האור זה לא מגיע להאיר את לב האדם פתוח הוא להתפתות לכל מיני מחשכים...

המאורות נבראו ביום הרביעי. הגמרא במסכת תענית (כ"ז ע"ב) אומרת שביום רביעי יש סכנת אסכרה לתינוקות לומדים זאת מדכתיב בבריאת המאורות מארת בכתוב חסר. חסר זה מלמד אל פגימת הלבנה. כך שמיתת התינוקות באסכרה קשורה לחסרונו של הירח...

הגמרא (שבת ל"ג ע"ב) דנה על גורמי מיתת אסכרה ואומרת: מפני מה מחלה זו מתחילה בבני מעיים (כל האברים הפנימיים מכונים בני מעיים, ע"ר רש"י חולין דף נ"ד ע"א ד"ה עד אטמא ובתוס' שם ד"ה אילמא) ומסתיימת בפה, רבי יהודה ברבי עילאי אומר, בעוון דיבורים אסורים. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר, בעוון מאכלות שאינם מתוקנים ורבי שמעון בר יוחאי אומר - בעוון ביטול תורה. שואלת

הגמרא מדוע אם כך תינוקות של בית רבן מתים גם הם במיתת אסכרה, ואומרת: בזמן שצדיקים בדור, צדיקים מתים בעוון הדור ובזמן שאין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן מתים בעוון הדור.

אומר מהר"ל שהסיבה שהגמרא דנה דווקא על סיבותיה הרוחניות של מיתת אסכרה היא שמיתה זו נגרמת כשהמחלה מגיעה לפה והפה הוא היכלו של האדם אשר על כן נקרא האדם מדבר. כשהגמרא דנה על סיבותיה הרוחניות של מיתת אסכרה היא דנה למעשה מה פוגם במהותו של האדם כאדם.

עוד אומרת הגמרא שמיתת אסכרה היא הקשה שבמיתות ודומה למי שמוציא צמר מקוצים (ברכות ח' ע"א), ואמר על זה בעל העקידה שכשאדם שקוע בחטא, אין הנפש רוצה לעזוב את הגוף כי קשורה היא בו, ובאהבתו של הגוף תשגה תמיד. וכשבאים להוציאה, נסרכת היא בו ומושכים אותה והיא נקרעת כביכול ועוד, ועוד, כמו שכאשר מוציאים צמר שנסתבך בקוצים קורעים וחוזרים וקורעים, עד שרוב הצמר יוצא.

מהותו של החסר שנוצר בעולם הוא האור שלא מגיע והעצם החומרי נשאר חשוך, כך גם באדם העצם החומרי נשאר מנותק ממקור האור והנפש הנמצאת בגוף מתרגלת אליו ומכאן מיתת אסכרה שמקורה במארה שבמאורות כנ"ל. תקיעת השופר מקורה בשלשה אירועים מרכזיים בעולם.

הנפיחה מקורה ב"ויפח באפיו נשמת חיים" אירוע שהתרחש בראש השנה הראשון. ברגע זה של בריאת האדם היה קשר שאין דומה לו בינו לבין האלוקים ועל זה אמרו חז"ל "מאן דנפח מזדייה נפח" ובהמשך: "ויהי האדם לנפש חיה" ומתרגם אונקלוס "לרוח ממללא" האדם היה ל"מְדַבֵּר". קשר זה נוצר ביזמת האלוקים והוא מעיד על עומק הקשר שבין האלוקים לאדם מצד האלוקים.

השופר מקורו באילו של יצחק. בשעת העקידה התברר הקשר העמוק שבין האדם לאלוקים מצד האדם.

קול השופר מקורו בהר סיני שאז נתן האלוקים לעם ישראל את "בתו" - התורה (שמות רבה ל"ג פסקא א). ועם ישראל מצידו מסר את כל כולו לה' באמרו "נעשה ונשמע" לא היה להם כל צורך לברר כי מה שה' יבקש - יתנו. בהר סיני התברר הקשר ההדדי שבין האדם לאלוקים ושבין האלוקים לאדם.

תקיעת השופר מבטאת אפוא את הקשר שבין האדם לאלוקים. ואולם לפעמים יש חציצה בין האדם לאור האלוקי. הקשר שבא לידי ביטוי בפה. מופר לעתים על ידי חטאים כאלה ואחרים. מקורם של החטאים, בחסר שברא הקב"ה בבריאה.

כשתוקעים בשופר אומרים את שאמר רבי אלכסנדר: "רבונו של עולם בידוע שרצוננו לעשות רצונך אך מה נעשה ששאר שבעיסה ושעבוד מלכויות מעכב" (ברכות י"ז ע"א). מה חידש רבי אלכסנדר? הרי כולנו יודעים שהיצר הרע גורם לחטא? אלא שאמר: הרצון הפנימי מעכב והחסרון המולד בבריאה הוא שמסית אותנו.

בראש השנה כשהירח מכוסה מה שמחזיר אותנו לצורת קביעת צורת המאורות בעולם שמלכתחילה נוצרו בצורה כזו שיהיו בהם פגימות תוקעים אנו בשופר כדי לבטא את העובדה שרצוננו הפנימי הוא בקשר רציף אל האור ללא תקלות וללא ליקוים זהו שנאמר "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב".

ניתן אולי להבין: "תקעו בחודש שופר", ובכך תבטאו את הרצון הפנימי העצום לקשר העמוק עם הבורא, ועשו זאת "בכסה ליום חגנו" ביום שמבטא את העובדה שהקב"ה חקק והטביע את החסר הגורם לחטא בעולם ובעם ישראל (אין זה אומר כמובן שאי אפשר להתגבר עליו, אדרבא, זו עבודתנו בעולמנו להתגבר עליו ולתקנו, ואכן המשך הפסוקים מדגיש זאת, שמיד אחרי הדברים האלה נאמר בפסוק הבא: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים" יוסף הצדיק הוא המלמד כי האדם עשוי להתגבר על כל פיתוי אשר על כן אמרו שיוסף מחייב את כל בעלי הניסיונות). וביום זה יש "משפט לאלוקי יעקב" כמו שאמרו חז"ל "אמר ר"ש בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח" (חולין דף ס ע"ב).

לעתיד לבוא כשהיה "אור הלבנה כאור החמה" ולא יהיו עוד ליקויים, "יתקע בשופר גדול", כי הקשר בין הקב"ה לעם ישראל יתעצם וישאר מאיר לנצח ללא כל חציצה.

{ אז נדברו }

ראש השנה תשפ"א | עלון מספר: 482 | לסדר: "ארשת שפתינו יערב לפניך ..."

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

קורונה קורונה.. לא תגיע לפה... וגם וגם וגם וגם וגם..

כן... זוכר את השיר הזה??? זה היה המפגש הראשון שלי עם הקורונה!! בפורים ראיתי בחורים שיכורים שרים בהתלהבות: וגם וגם חרבונה זכור לטוב... ואז באותה מנגינה הם עברו למילים: קורונה לא תגיע לפה... מאז השיר הזה מלווה אותי ולא יוצא לי מהראש...

כבר באמצע חודש ניסן אמרתי לעצמי: את השיר הזה צריך לשמור לראש השנה לפני התקיעות. כן... מדובר בשיר רשמי שיצא לשוק בחודש אדר וכולנו שרנו אותו בשיא הצחוק והלחכות... ו... ומה שרנו?? מה היה טמון במילים של השיר הזה??? לי זה לא יקרה!!! לסינים יש קורונה... אבל לי?? פה?? לא!!! לא תגיע לפה... ונהה היא פה!!! והיא פה!!! והיא לגמרי פה וקנתה פה שביתה... ו... ולא נותר לנו אלא לשיר את השיר הזה עם הרבה כוונה ולזכור שהאחרון שהיה בטוח ש-לי זה לא יקרה... הרי כעת יש אצלו כמעט 4000 מאומתים מידי יום.

את המידע הזה חשוב לזכור בעיצומו של ראש השנה... אל תגיד "לי זה לא יקרה"!!! אל תהיה אופטימי איפה שלא צריך להיות... כעת בראש השנה נפשיל שרולים ונקח את העניינים ברצינות.

כן... זה רציני!!! לגמרי רציני! ה' רוצה שנחזור בתשובה!!! נסודה!!! בלי התחמקויות... בלי טיוחים... בלי לערוב ובלי לחפש וורטים שעושים לך חיים קלים... (גם אם הם וורטים נכונים...)

המשפטים האלו אמנם לא פופולריים... הם נשמעים לקוחים מבית המוסר הישן והמרירי של הישיבות הליטאיות של פעם... נכון... אבל מה נעשה שהפעם הקורונה לא נשארה רק בליטא... אלא השתלטה על כל העולם... וזה קרה בר"ה שעבר!! וזו עובדה!!! זה מדובר פה באיזה מהלך בסוגיה שהוא נכון רק לפי שיטה מסוימת... זו עובדה!!! המציאות היא שבר"ה הקודם נפל על העולם טיל!! וזה קרה אז!!! ואם אנחנו רוצים לשנות את המצב אנחנו צריכים לקחת את העניינים ברצינות... לעשות חשבון הנפש מעמיק... להחליט במה אנחנו משתנים... ולא להרגיע!!! לא!!! זה לא הזמן הזה!!! אל דאגה... בחג הסוכות נכנס עם הקב"ה לצילא דמהימנותא ואז נרגע... אז נפליג יחד עם הקב"ה ולא אכפת לנו מה יהיה... אבל כעת!!! כעת זה יום המשפט!!! כעת אנחנו צריכים לשנס מתנים וכל אחד מאיתנו צריך להיכנס בתוך חדר ולהיעלם שם לכמה שעות... ולהתחיל לעשות שיעורי בית מעמיקים... לעבור על הסדר יום שלי... במה אני בסדר ובמה לא... במה אני יכול להיות יותר טוב... מה אני יכול לתבוע מעצמי יותר... ולב יודע מרת נפשו... כל אחד מאיתנו יודע לזהות לבד את החולשות שלו ואת הנקודות שטעונות שיפור... וקדימה... לחזור בתשובה...

כן!!! בדיק כמו אנשי נינוה... אנחנו לא פחות מוצלחים מהם!!! אם יונה הנביא הגיע אליהם ועשה להם נו נו נו... הם תפסו את עצמם לידיים וחזרו בתשובה באופן מעשי!!! עד שהעיד עליהם יודע תעלומות שוירא אלוקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה... אז כ"ש שאנחנו יכולים... כן... לכל אחד מאיתנו יש את הרשימה הפרטית שלו... את הלוקיות שלי... את המחדלים המעשיים שלי בעבודת ה' שרק אני יכול להזיז את עצמי... והקב"ה השנה עשה לנו נו נו נו... נו גדול!!! ואנחנו צריכים לתפוס את עצמנו לידיים נקודה!!! ה' רוצה שינויים!!! נקודה!!!

בימים אלו יש כל הזמן משא ומתן האם יהיה סגר או לא יהיה סגר... זה בעד... זה נגד... הנציגים החרדים... חלקם בעד... חלקם נגד... דבר אחד אני יודע!!! אני מכיר נציג אחד חדדי שהוא לגמרי לגמרי בעד הסגר!!! אתה יודע מיהו הנציג החרדי הזה??? רבינו יונה בשערי תשובה... בשער ב' זה לשונו: הדרך ה' בעשרת ימי תשובה... הירא את דבר השם לנו יחיל בקרבנו דעתו שכל מעשיו כספר נכתבין. ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל מעשה... ובעת אשר ידע כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם הלא יחדד הרה גדולה וישית ענות נפשו... וללא תעלה על רוחו לפנות על ימיו או על שמהל ולהתעסק ביתר הפליו. וללא ישגיה לפתח ולשדד אדמתו וללא יפנה דרך כרמים. וללא יתרפה ביום זרה... לכן מה נואלו היואלים לפעלם ולעבודתם עדי ערב בימים הנוראים ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה משפטם... ורחוי לכל ירא אלהים למעט בעסקיו להיות רעיונו נהיים. ולקבוע ביום וכלילה עתם ולהתבודד כחדיו ולהפס דרכיו לחקור. ולקדם אשמוות ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה. ולקפוף שיה ולשאת חפלה ורנה. ולהפיל תחנה. והעת עת ראו והתפלה נשמעת בו... אז נהנה!!! רבינו יונה מתפלא ולא מבין את האנשים שממשיכים שגרת חיים בימים קדושים אלו... איך אתם מסוגלים... הרי בימים אלו ה' מעמיד במשפט כל יצורי עולמים... הרי בשנה שעברה בימים אלו נפלה כזו גזירה קשה על העולם... ואתם עסוקים בלודא שהכל ממשיך כרגיל ואין סגר?? מפחיד לומר, אבל מי יודע אם רבינו יונה לא מתפלל שיהיה כן סגר!!! כן... הוא רוצה שנהיה קצת פנוים בימים אלו לחזור בתשובה ולהשיב חרון אף ה'... שלא נמשיך להיות כסוס שוטף במלחמה... בינינו לבין עצמנו... השבוע הרי אנחנו האשכנזים התחלנו סליחות... ציפיתי מעצמי ומאחרים שהסליחות יראו קצת אחרת... וגארנישט!!! הכל היה נראה בדיק כמו שנה שעברה... שום הבדל!!! אתה מבין לבד שזה לא אמור להיראות ככה... אנחנו אמורים השנה להתעשת קצת יותר משנה שעברה... והאם אתה רואה את זה באופן?? אם יהיה סגר אולי!!! אם גם סגר לא יהיה... אין שום סיבה שמשוה הכי קטן יזוז לעצמו... שלא תבין: גם אני מתפלל שלא יהיה סגר... אבל מה שבטוח משהו צריך להיות רציני... וזה חייב לקרות!!! אין מצב שלא!! אחרת אנחנו לגמרי ישנים... עורו ישנים משניתכם... קורונה לא תגיע לפה???

“

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

-"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם

מחזקת את ידינו...

ברוכים הבאים לשנת מעשר עניי!!! (תשובה ותפילה) - וצדקה...

כן... ברוך ה'... זו שמחה גדולה להיכנס לשנה שכולה מעשר עניי!!! אתה יודע מה המשמעות של שנה של מעשר עניי?? המשמעות היא שזו שנה שכולה צדקה... כולה חסד ורחמים... אנחנו לוחצים על הכפתור... והקב"ה משפיע בהתאם...

אבל!!! השמחה אולי טיפה מוקדמת... כי יש משנה קצת מלחיצה במסכת אבות שאומרת: **"בלרבעה פרקים הדבר מתרבה, ברביעית, כשביעית, ובמולאי החג של כל שנה ושנה, ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית, כשביעית מפני מעשר עני שבשלישית, ובמולאי החג של כל שנה ושנה מפני גזל מתנות עניים!"** כתוב כאן שנכון!!! שנה של מעשר עני זו שנה שכולה צדקה וחסד ורחמים... אבל למי? למי שבאמת נותן מעשר עני... אבל אם לא נותנים... אז ח"ו... זה בדיוק הפוך...

ממילא תהיה רגוע... את המשנה הזו אנחנו לא נזכיר בשנה הבאה!! כי אז זה כבר יהיה קצת מאוחר... זה יהיה כבר לאחר השנה הששית... אבל כעת כשאנחנו נמצאים בפתחה של השנה הששית... כעת צריך לקרא את המשנה הזו מהמדה טובה שבה!!!!

בארבעה פרקים הדבר מתמעט!!! הקורונה נחלשת עד שהיא נעלמת... מתי??? בשנה השלישית ובשנה הששית, ובחג הסוכות של כל שנה ושנה... למה?? כי כלל ישראל נתבעים ונותנים!!! עם ישראל ממלאים את הידיים של העניים... ומצוות הצדקה הזו משפיעה שפע של ישועה ורחמים... ובינינו... כלל ישראל באמת נתבעים ונותנים!!! יש בלע"ר כל כך הרבה צדקה בדורנו... אדרבה... בדורנו שלאף אחד מאיתנו אין שדות וכרמים... אז לכלל ישראל אין הבדל בין שנה חמישית לשישית... כל השנים שוות לטובה בצדקה וצדקה וצדקה...

אבל סוף סוף הזמן גורם והשנה הבעל"ט היא שנת מעשר עניי!!! ו... וצריך עוד טיפה להתאמץ... משהו נוסף לכבוד השנה של מעשר עני... בפרט!!! בפרט שהמצב היום מאוד דחוק... הנתונים העגומים אומרים שאחד מחמש עשרה אנשים איבד את מקור פרנסתו... והמצב דחוק במיוחד... אז ממי שאין לו אי אפשר לבקש... אבל מי שיש לו צריך להתאמץ במיוחד... ואם אנחנו נחליט בראש השנה הזה להתאמץ ולהיטפל למעשה הצדקה הרי אל תשכח שצדקה היא אחת מג' דברים המעבירים את רוע הגזירה... ובעז"ש יתקיים בנו בארבעה פרקים הדבר מתמעט!!!! וזה יהיה בשנה השישית ולכה"פ במוצאי חג הסוכות של שנה זו!!!! יהודים: צדקה!!!! תרשו לי לרגע להיות ל-פה לכל הנזקקים בכל כלל ישראל... אני לא מדבר על קופה מסוימת ואני לא המשווך של גוף מסוים... תרשה לי לעורר את תשומת לבך לפקוד עיניי... ימינה ושמאלה וליזום ולהציע... מה אני יכול להוסיף במעשה הצדקה... לא!!! לא מספיק לי שתהיה הגביר הנדיב שהצלחנו לשכנע אותו לתרום כסף וכעת אנחנו צריכים לשבור את הראש איזה הוקרה לתת לו שלא ישכח אותנו להבא... לא!!! לא מספיק לי!!! אני רוצה שאתה בעצמך תפישל שרוולים ותכנס לעובי הקורה...

זה לא עניי שלנו... זה עניי שלך!!! זה גלגל חוזר בעולם ש... שלא פוסח על אף אחד... אתה חלק בלתי נפרד מהתמונה... השנה אני פוטר אותך מלחפש אתרוג מאוד מהודר... סו"ס זה דרבנן... השנה תלך לקופת השכונה שלך ותשאל את גבאי הצדקה מה אני יכול לעזור... איך אני יכול להתרים את עצמי מעבר לתרומה האישית הנכבדה שאני כבר נתתי...

אל תשכח!!! אנחנו בתקופה לא פשוטה!!! יש הרבה הרבה עניים ויותר מכל שנה!!!

ואנחנו רוצים שהדבר יתמעט... רק יתמעט... וחז"ל במסכת אבות אומרים לנו שזה תלוי במתנות עניים... במעשר עניי!!! כשביית המקדש היה קיים בשנה זו יהודים היו מוותרים על מעשר שני... מפסידים את הפק"ם המתוק שמצטבר להוצאות של אכילת מעשר שני בירושלים... והם היו מוותרים על זה בגבורה בשביל שנת מעשר עניי!!! את כל העשר אחוז מהיבול ששנה שעברה העלינו לירושלים... לאתר די ביה יחדון רוחין ונפשין... אז השנה את כל זה אנחנו נותנים לעניים... להגיד לך שזה היה קל?? לא!! ממש לא!!! אבל צריך להתאמץ בשביל העניים... צריך לפעמים להקריב גם ריגושים רוחניים למען הצדקה...

גבאי סהילות יקרים: יש לי רעיון מדהים!!!! השנה בתקופה של החגים ככל הנראה יהיה קצת פחות הוצאות סביב הריגושים הרוחניים... השנה כנראה לא תהיה שמחת בית השואבה מטעם הקהילה... גם לא יהיו כל מיני פעילויות נחמדות... אפילו בשמחת תורה לא ברור מה יהיה... השנה אין נסיעות מיוחדות וכל האירועים הגדולים שכרוכים בהוצאות גדולות... הרי השנה ככל הנראה הם לא יהיו... מה דעתכם לקחת את הסכומים האלו ולתת אותם לעניים של השכונה??? זה הרי לא רעיון שלי!!! התורה כבר מציעה את הרעיון הזה... אני כל שנה עולה לפחות חמש פעמים לירושלים... כי ב"ה מצטבר לי הרבה מעשר שני ואני עולה לאכול מפריה ולשבוע מטובה... אבל השנה התורה אמרה לי סטופ!!! קח את כל ההוצאות של התענוגים הרוחניים האלו ותקריב אותם למען העניים של השכונה... אז אותו דבר כאן: יהודי יקר: אתה כל שנה נוסע כמה וכמה פעמים לאירופה לקברי צדיקים ולקבל השפעות... בחצי שנה האחרונה לא היה לך את ההוצאות האלו!!! מה דעתך לתת את ההוצאות האלו לעניים?? תחשוב על זה... זה יכול מאוד לעזור ולא רק לעניים אלא גם לך... סו"ס אתה כבר מחכה בכליון עיניים שה-דבר יתמעט... אתה כבר רוצה שהשמים יפתחו... כבר נמאס לך שכל האירועים בחצר הקודש מתבטלים בזה אחר זה... די... אתה רוצה שנחזור לשגרה... אז הנה!! נכנסתי לך לחשבון בנק וגיליתי שיש לך מעשר שני שכעת מיותר... כל מה שנותר לך זה לעשות העברה לחשבון של מעשר עני...

כאן שוב נדגיש מה שהוזכר גם בשנה שעברה: יש שני סוגים של צדקה!!! יש את המצות צדקה שכל יהודי חייב בה... זה מצות עשה כמו כל המצוות... שמי שלא מקיים אותה עובר על עשה... וככל הנראה לא על זה נאמר שצדקה מעבירה את רוע הגזירה... **אלא מאי???** כשאומרים שצדקה מעבירה את רוע הגזירה... מדובר על יהודי שמעוניין לגשת לעיסקת טיעון ולהחליף תיקים!!! ואם נגזר עליו שיפלו עליו כמה תיקים לא נחמדים... הוא מעוניין להמיר אותם בתיקים מתוקים של צדקה וחסד... ולקחת על עצמו עול מסוים של צדקה... תיק מתוק של חסד ואמת שישמש לו כתחליף לתיק פחות מומלץ של שאר התמודדויות בחיים...

עכ"פ מה שבטוח... כשרות חזרה מהלקט והפאה בשדה השעורים של בועז היא אמרה ברצינות תהומית לחמותה נעמי... האיש אשר עשיתי עמו היום בועז!!! כי זו האמת האמתית!!!! (רות לא הייתה חשודה על כפיות טובה כפי שמוכח שם) אדם יעושה חסד הוא למעשה מקבל וזוכה הרבה יותר ממה שהוא נותן... לא נותר לנו אלא לקפוץ על המציאה...

היכוננו ליום ה'איכון' העולמי...

איככה??? (המשר מעמוד 1)

ובכן: יהודים יקרים: **לא להירגע!!! לא להירגע!!!** לפני כמה חודשים היו כאלו שדאגו להכניס אותנו לפאניקה בשביל להיאבק נגד נגיף הקורונה...

כעת כולנו יודעים שהפאניקה הזו לא הועילה בגרוש... אבל כעת???

כעת זה הזמן להיכנס לפאניקה!! כאן צריך להיות בפאניקה!!!!

אמנם האמת היא שפאניקה זה אף פעם לא דבר טוב... ואם היינו באמת בפאניקה מיום הדין... אז אדרבה... היה צריך להרגיע את הציבור... ועזרא הסופר היה צריך לשלוח את הלויים שיגידו לנו: ועתה אל תעצבו כי חדות ה' מעוזכם... אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות... ככה היה צריך להרגיע אם!!!! אם היינו בפאניקה...

אבל היות ואת הפאניקה השארנו אי שם בחודש ניסן... וכעת הפאניקה היחידה שמעסיקה אותנו האם יהיה סגר או לא יהיה סגר... אז כעת כן צריך לעורר קצת פאניקה... יהודים יקרים: מה איכפת לכם מה יהיה בימים הקרובים... כן סגר לא סגר... אנחנו מדברים פה על הגורל של השנה כולה... אנחנו מדברים פה על למעלה מחצי שנה שה' טובע מאיתנו שינויים והקב"ה מגיע כעת למשפט ושואל כל אחד ואחד מאיתנו מה עשית עם הקורונה הזו???

האם זזת **מילימטר???**
זה מה שצריך להטריד אותנו בימים אלו!!! עזבו את הפרטים הטכניים של מה יהיה בימים הקרובים... אל תדשדשו בהם... מספיק בזבזנו את הימים האלו בשנה שעברה על קשקושים של בחירות וכדו'... וכעת אנחנו שוב עסוקים באגו שלנו... האם יהיה לי את המקום הקבוע שלי בתפילות ימים הנוראים האלו... עזבו את זה... **המלך כעת בשדה!!!!** וה' כעת יוצא ממקומו הקבוע ומוכן לשינויים... השאלה היא: אם גם אנחנו מוכנים לשינויים... או אנחנו ממשיכים להיות תקועים בבלטה שלנו וכעת הראש שלנו תקוע בנוחיות שלנו איפה נהיה בימים הנוראים... אז שוב אנחנו חוזרים לראש הקטן... ושוב אנחנו מסכנים את היריד!!!! את הימים הגורליים ביותר בשנה... דו'... עזבו. צא מהריבוע. צא מהפיצי'פקטס... בא נדבר על המפה הרחבה... מה הלאה... מה איתנו???

וכעת... אחרי שהדברים הונחו על השלחן... כעת בא ננסה להתחיל לקרא את המפה לרוחב... ובכן: הנתון המפחיד ביותר בראש השנה הוא לא פחות ולא יותר שביום הזה הקב"ה כביכול כביכול **בידיים שלנו!!!! זה היום היחיד שאנחנו קובעים את הסדר יום והכל מתחיל ונגמר בנו!!!! כי היות ואין מלך בלא עם ואנחנו עמו וצאן מרעיתו... אז אנחנו אלה שקובעים האם הקב"ה יהיה מלך על העולם **ועד כמה... כלומר: אם בשנה האחרונה... פתאום בחודש אדר הגיעה הקורונה ותפסה את הכתר ואת המושכות והיא נהייתה המלכה הבלתי מוכתרת על חלק מהנהגת העולם... המשמעות היא שאנחנו לא כ"כ המלכנו את הקב"ה... לא מספיק נתנו עוז לאלוקים... ולא מספיק איפשרנו על ישראל גאוותו... וממילא נשאר מגרש פנוי ממלכות ה'... שבשטח הזה ניתנה הרשות ל'כוביד'****

להשתלט ולמלוך. ועל המדוכה הזו אנחנו צריכים לשבת בכובד ראש בימים אלו!!! ולחשוב

כל אחד עם עצמו... במה אני לא בסדר... ואיזה שטחים אפורים יש לי בחיים ששם אני עדיין לא מוכן נפשית להמליך את ה' עלי... ש... שבשטחים האלו הקורונה מצאה מקום פנוי והמליכה את עצמה שם...

כן... אם היינו ממליכים את ה' לגמרי לגמרי עלינו... לקורונה לא היה שום אחיזה של שליטה בעולם!!!! כי מלכותו בכככל משלה... ואם תכל'ס לקורונה היה מקום להתגדר בו ולהמליך את עצמה... זה רק בגלל שהשארנו לעצמנו כמה שטחים... ש... שאת זה תשאיר לי רבש"ע... פה אני לא ממליך אותך!!!! פה אני משאיר מקום פנוי... **ואת השטחים האלו אנחנו צריכים לאתר...** כל אחד מאיתנו צריך להפעיל איכונים לזהות איפה ה'**איככה**' שלי... איפה המקום הזה שבו העדפתי להתחבאות ולהסתתר מה-'איכון' של אבא שבשמים... ולעשות מה שאני רוצה...

כן... זה בדיוק מה שקרה בראש השנה הראשון!!!

באותו יום אדם הראשון המליך את ה' על כל העולם חוץ מאיזה פינה אחת קטנה שהוא השאיר לעצמו... איזה חיבור לרשת שנקראת עץ הדעת... ש... תן לי רבש"ע... תן לי להיות בעניינים... תן לי לדעת מה קורה... תן לי להתחבאות ממך ולאכול קצת מהמידע שלא רצית שאחשף אליו... תן לי פינה קטנה שתשאר לי!! זו תהיה הממלכה שלי הפרטית!!! שבמקום הזה אתה יתברך לא תהיה המלך!!! ואז הגיע **האיכון...** והקב"ה התהלך בגן עדן ושאל **איככה!!!** איפה אתה בני יחיד? איך השארתי פינה אחת של חלל ריק בעולם ששם אני לא מלך...

עד עצם היום הזה... הראש השנה שלנו הוא לסגור את

הפינה הזו!!! לתקן אותה!! לגדור אותה!!! את החלל הזה שנפער ביחוד ה' שאדם הראשון חטא ואמר לה'... כאן אתה לא מלך!! בשביל זה אנחנו בראש השנה מגיעים וממליכים את הקב"ה על כל העולם... אבל לא רק על כל העולם... **אלא בעיקר!!!** בעיקר על **אותה פינה קטנה...**

על אותו ביבי שאדם הראשון השאיר לעצמו... ולכל אחד מאיתנו עם הביבי שלו... ואנחנו פה בשביל לתקן את החטא הזה ולומר לאבא שבשמים: שאתה מלך על הכל הכל הכל כל!! גם על הביבי האישי שלי... גם על הפינה האישית שלי... על עץ הדעת שלי... אבל לא!!! אני לא משאיר פינה אחת מחוץ ליחודך!!! **זו עבודתנו בראש השנה... זו עבודתה!!!!** אוי אוי... כמה פינות כאלו יש לנו בחיים... כן... אני מוכן לתת לקב"ה הכל... אני מוכן להחמיר קלה כבחמורה... אבל את הפינה הקטנה הזו והזו תשאיר לי!!!! את המכשיר הזה... את המידע הזה... את החולשה הזו שעליה אני לא מסוגל לוותר... את העוד קצת צניעות... (כל אחד והנקודה הרגישה שלו... במידה זה מנוגד לצרוננו יתברך...) אז הנה!!!! זה בדיוק מה שקרה לנו בר"ה דאשתקד... הקורונה קיבלה רשות להמליך ולהשליט את האנטנה שלה... על מה?? על כל הפינות השכוחות האלו... על כל השטחים הלא מגודרים האלו שהקב"ה לא הומלך עליהם... שם הקורונה קיבלה רשות ומקום להתגדר בו!!!! כל מיני פינות שרח"ל ה' ראה ערוות דבר ושב מאחריך ושם הקורונה קיבלה שטח פתוח לכבוש ולקלקל ולדכא

ולשגג את העולם הכ"כ יפה והשלינו ומושלם שה' ברא...

בשטחים הלא מגודרים האלו אנחנו צריכים לטפל!!! את השטחים האלו אנחנו צריכים להחזיר לבעלים האמיתיים שלהם!!

הגיע הזמן שנבין שאת הקורונה אנחנו לא נגרש בסגר... ולא בשום דרכים טבעיות אחרות... כי אם הקורונה קיבלה כח וממשלה... היא קיבלה את הכח הזה רק מאיפה שהקב"ה עדיין לא מלך!!! בשטחים האדומים הבוהקים האלו שאנחנו השארנו את ה' מבחוץ כביכול... שם הקורונה קיבלה מקום להתגדר ולהתבצר בו ומשם היא צוברת תאוצה ושולחת זרועות לכל מקום... בשטחים האדומים האלו אנחנו צריכים לטפל... לכל אחד מאיתנו יש שטחים פתוחים ואדומים כאלו שהאיכון של אבא שבשמים עובר ושואל: **איככה...** בני היקר איפה אתה... למה אתה חושב שאני לא פה?? למה אתה מברוח אותי ומסלק אותי מכאן??

אתה לא מבין שאם אני צריך לשאול א

י כ ה ...

התוצאה הישירה היא א י כ ה ישבה

בדד... (בידוד)

אתה לא מבין שאם אתה מגרש אותי ואני לא נמצא פה... המשמעות היא שאתה כמו ידך פורץ דלת ופותח פתח למלך אביון... לקורונה או לכל משחית ומגיפה ופגע רע וכל מחלה וכל תקלה שמיד קופצת כמוצא שלל רב... הנה... מצאתי שטח פנוי שבו אני יכולה למלוך!!!

תבין בני היקר: השמירה היחידה של יהודי זה רק אם מלכותו יתברך בככככל משלה... רק אם אתה מקבל על עצמך עול מלכות שמים לגמרי לגמרי ומקבל על עצמך להיות לגמרי שלי- של אבא שבשמים... רק אז אתה ממגר את הקורונה!!! רק אז אתה נהיה ירוק! לעומת זאת כל פינה לא פתורה שאתה משאיר לעצמך. יש פה פירצה שקוראת למלך זקן וכסיל לשלוט והוא מביא את כל הצרות האלו עלינו... **זו המפה!!!!** ואת המפה הזו צריך לקרא **בעיון גדול בעבר ר"ה!!!!**

תכל'ס... מה כעת מוטל עלינו לעשות???

כעת תשב בינך לבין עצמך ותעביר לנגד עיניך את הסדר יום השגרתי שלך... ותאר לעצמך שפתאום הקב"ה מופיע פה מולך... תנסה לבדוק כמה פעמים ביום היית צריך להתחבאות ושהקב"ה צריך לשאול איככה.

הבנת מה אמרת??? לא הבנת... אז אני אסביר את זה בשפה מדוברת של שנת קורונה. **ובכן:** נכון היית בבידוד?? נכון לא הצלחת לבטל את זה במשרד הבריאות?? נכון התפוצצת במשך שבוע ימים בבית?? הרי בינינו... תסתכל לי בעניינים... הרי לא היית פראייר... יצאת מידי פעם מהבית... נכון?? (ראיתי אותך...) נכון שכל פעם שיצאת מהבית היית על גחלים... נכון שזכרת להוציא את הבטריה מהפלאפון וכו'... נכון שידעת **ש ה א ח ר ו ן** שהיית רוצה לפגוש אותו עכשיו זה המשטרה... נכון??

אז זהו!!! שאותו סיפור בדיוק עם איככה!!!

הקב"ה דווקא נתן לך מרחב פעולה הרבה יותר מהבידוד של משרד הבריאות... אבל מידי פעם אתר

חדש: עקב הביקוש משנים עברו, יצאה מהדורה מצומצמת ומתוקנת של החוברת בשווי לירושלים, על יום הכיפורים והג הסוכות, (שנקראה בשם "אומר להם תטהרו) ניתן להשיג במוקדים בבני ברק.

חדש: יצא לאור מהדורה מחודשת ומורחבת של החוברת לנשים (שיצאה כבר בשנה שעברה) בתפקידים הרחוקים בר"ה הרחק מבית הכנסת ומהאווירה של התפילות... שם החוברת:

"והיא תהלתך"

ניתן להשיג במוקדי המכירה של גיליון זה, המפורטים כאן לקמן.

ניתן לקנות את הקונטרס

יירא והנה איל אחר נאהז-

בסבך בקרניו

בענייני ראש השנה והמסתעף, ממאמרים הנכתבים בגיליון זה,

בפלא': 0548446691

0527683095

כמו כן ניתן להשיג חוברת זו אצל הנציגים

הממונים שבישיבות

ניתן להשיג במוקדי המכירה:

ירושלים: אופקים: שמירא: 0534112035

אחיסומר: שרגל: 0527171721

אלעד: 039073067

אשדוד: 0504120311

בית שמש: נהר הירדן 9 רמה ב, מ' צוויבל.

ביתר עילית ב: אזור רמי לוי 0548450998

רחובות: 0548423047

נתניה: 0548473542

בני ברק: קבוץ גלויית 9- 0556728458

חזון איש 34 (מינת דסלר, דריימוס) 0527117271

רבי עקיבא: אזור הרב קוק- 0527603814

משפחת ביום רחוב השלושה 11.

קרית הרצוג: הרב גינזבורסקי 20- 0527616750

ירושלים: מרכז העיר: רחוב נחמיה 10.

בית וגן: רח' הרב פרנק 29 קומה ב',

רמות א'- 0527189947

רמות ד'- רובין 47 קומה ב'

רוממה: המ' 29 0527682281

גבעת שאול: בן עזיאל- 0548491554

הר נוף- 0533148861

טוה יעקב- 0527119675

טלזסטור- 0527616512

תל ציון- 0548458542

קרית ספר: מרומי שדה 3 0527174781

חפץ חיים 14 089742750

ברכפלד: 0533109169 (כולל עטרת שלמה)

גריץ פארק: 0527644795

פיצוחי בראשית: 0527137444

צפון: ח'מה: זבולון 9 או ישיבת תמרת ישראל

טוה שאנן: ח'מית 81 זלושינסקי.

רכסים: הורדים 4' קריצלר לתאם 0548418430

כרמיאל: 0527136165 משפחת שטיימן.

טבריה: 0548441354

צפת: מאור חיים צה"ל 6/65 סימן טוב 0533127052

עפולה: 0527686876

מינימום של קבלת עול מלכות שמים... אז את מי המלכת על הערב שלך??? את הקורונה ש... שמה הפלא שהיא חוגגת בשעות הערב ואנחנו מוצאים את עצמנו בסגר לילי... עוד דוגמא: יש כאלו שביום יום הם דווקא די רציניים... הם בסידור... אבל כשאני יוצא לנופש... כשאני יוצא לצימר...? כעת תן לי לחגוג... בורא עולם- תני אשוב... תן לי עכשיו קצת מנוחה מהידישקייט... **אז זהו שלא!!!** אל תתן לאייכון של אבא שבשמים לקונן איכה... אל תתן לכח הרע להמליך את עצמו ולהשתלט בכל מיני שטחי הפקר שלא המלכת בהם את הקב"ה... בימים אלו אנחנו נמליך את הקב"ה על עצמנו לגמרי לגמרי!!!

בר"ה הזה אעמוד בקדושה של מוסף ואכין: כבודו מלא עולם!!!! רבש"ע: אתה מלא עולם... אני מקבל עול מלכותך יתברך על כל פינה בחיים שלי!!!!!! ומהמקום הזה... מההמלכה המוחלטת הזו כעת יש לי את האפשרות לעזוק זעקה גדולה ומרה: **איה!!!!!!** אבא שבשמים: איכה!!! דיי... תאמר לצרותינו דיי... תאמר הנני למבקשך... שלא נסתובב במשך השנה עם איכונים ונזעק איכה... המצא לנו בבקשתנו ואל תהיה סגור ממנו כל השנה כולה...

במשך השנה הזו היו הרבה רגעים... שהייתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באומרם אלי כל היום איה!!!! איה אלוקין... היו לי רגעים של "ואנוכי הסתר אסתיר" שאני שאלתי את עצמי איכה והחילונים גם הם הקניטו אותי ואמרו לי: איה אלוקין... איפה האלוקים של הערים האדומות האלו... ומאיפה מגיעה השאלה "איה אלוקין???" איך אומר השיר?? למה למה למה למה יאמרו הגוים איה אלוקיהם?

נו... באמת למה??? למה באמת יש כזו שאלה "איה" אלוקין???

אתה יודע למה??? כי בראש השנה הראשון, אדם הראשון התחבא מה' והשאר לעצמו פינה אחת לעצמו... ואז ה' יצא לחפש אותו באיכונים ושאל "איכה!!!" כאן! ברגע הגורלי הזה אדם הראשון הוריד לעולם את ההסתרת פנים ואת השאלה המדממת "איה אלוקין???"

והנה!!! שוב מגיע ראש השנה... ושוב אנחנו חוזרים לאותו יום ויש לנו אפשרות לסגור את הפינה הזו!!! יש לנו אפשרות לתקן את חטא אדם הראשון ולפנות לאבא שבשמים ולומר לו: כבודו מלא עולם!!! אני ממליך אותך על כל כולו!!! לא משאיר לעצמי פינה אחת... אני עבד שלך לגמרי...

ככה??? אם ככה... יש לי רשות כעת לעמוד ולזעוק: איה!!!!!!

ולפתוח את השער של ההיכל הכי גבוה בשמים... שנקרא "איה!!!" ולהריק משם ישועות ורפואות וכל טוב... בטח... סגרנו את האייכון האחרון... מילאנו את כל העולם כולו ביחודו יתברך... ברוך הבא התיקון השלם... והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד... אמן.

בכל זאת מרגיש מחנק ומתחשק לך ככה לפרוץ... להפך את ה"ה' בדד ינחנו..." מתחשק לך קצת לפרוץ את ה"הן עם לבדד ישכון" מתחשק לך לשזוף את העין במה שה' לא כ"כ אוהב... כעת תעשה חשבון נפש מעמיק בינך לבין עצמך... כמה כאלו צמתים יש לך ביום ש... **ש האחרון** שהיית רוצה לפגוש אותו כעת זה הרבש"ע בכבודו ובעצמו??? תנסה להעביר את כל הסדר יום ואת כל השבוע שלך מול העיניים ותסמן לעצמך כמה כאלו "יציאות" יש לך... **כמה פעמים ביום אתה מנתק את הבטריה של המצפון כדי שה"אייכה" של אבא שבשמים לא יתפוס אותך בתוך עץ הגן...**

אז זהו!!! כל צומת כזו בחיים זה עצמו מרגש ההמלכה של הקורונה... בצומת הזו שבה "הצלחת" כביכול להתחבא מהקב"ה ושהקב"ה לא יהיה שם מלך... שם נתת לקורונה את השטיח האדום למלוך!!!! ואת השטחים האלו אנחנו צריכים לנקות... לסגור... לגדור... לצמצם מעגל הדבקה... לגרש את המלך הלא רצוי ולהמליך את אבינו שבשמים שם...

זהו אולי נשמע לך משהו רחוק... וכי יש לי צמתים בחיים שאני לא רוצה לפגוש את הקב"ה??? אז תנוח דעתך... יש ויש!!! רבי יוחנן בן זכאי לא חשש להגיד את זה בפה מלא ביום פטירתו!!! כשאדם חוטא אומר הלוואי ולא יראני אדם... לכל אחד מאיתנו כולל כותב השורות בעצמו יש את הרגעים שלנו ש... שאני מאוד מקווה שה' לא מצלם כעת...

אז כמובן שאצל בן עליה מרומם זה מתבטא במחשבות מסוימות שעולות לו בראש שאני מאוד מקווה שה' לא מטיל במחשבות שלי כעת... (און אם ראיית בלבי לא ישמע ה') ואם זה אחד כמוני... אז אני מאוד מקווה שה' לא מסתכל בשיחות אחרונות לראות כמה זמן בזבזתי על המידע של משרד הבריאות ולמעלה "בקודש..." וכן הלאה וכן הלאה... כל אחד מאיתנו בחולשות שלו... שהאחרון שהייתי רוצה לפגוש אותו זה כעת זה אבא שבשמים!!!! ובמקומות האלו צריך לטפל!!! לא בטוח שאפשר לסגור את כל הפינות!!! אבל לכה"פ לטפל בהם!! להגדיר ולגדור אותם!! לתחם אותם!!! אין שום בעיה לקחת שטח ולסגור אותו ולכתוב עליו... בעתיד יבנה פה עוד בנין... ולעת עתה זה שטח אדום... שטח סגור... כן... יש חולשות שעדיין אני לא מתגבר עליהם... וישבתי בחשבון הנפש והגעתי למסקנה מול הרבש"ע שהנושא הזה עדיין גדול עלי... אין בעיה! אבל לא לברוח!!! לא להשאיר שטחים פתוחים ש... שהקורונה יכולה להיכנס שם עם כל החמולה ולהפעיל את המואזין ולהשתלט על עוד גבעה לא כבושה אצלך... צריך שלכל פינה במשך היום יש את המקום שלה!!! את ה"בכל דרכיך דעהו" שלה!!! אם אתה חושב שאתה צריך לשמוע כל לילה מוזיקה ולפטפט קצת... אין בעיה... תגיע למסקנה הזו בישיבת צוות עם אבא שבשמים וזה יהיה חלק בלתי נפרד מהחיים שלך כיהודי... אבל אם הלילה נהפך להיות לחגיגה כזו שאני מבלה את הערב ולא עושה כלום עם עצמי... כאן פתחת לקורונה חאפלה... אם הערב שלך חסר כל גבולות וחסר

מסר מרגיע לקראת תפילות ימים

הנוראים:

במוצאי שבת האחרון הגעתי לסליחות... מאוד רציני להתפלל ככוונה... להתרגש... ולעורר רחמים כמו שצריך...

לצורך העניין שיתני כוס קפה לפני כן... ואח"כ עוד כוס קפה..... אפילו קצת נחתי בשבת בצהרים (כלי לומר שזה לצורך מוצ"ש) ותכל"ס... אחרי כל ההכנות... כשהגעתי לסליחות הייתי עייף!!! מפהק! לא הצלחתי להתרגש... לא לבכות... לא כ"כ לבין... והייתי מאוד מאוכזב מעצמי...

רציני להתפלל טוב!!! ו... ולא הצלחתי...

פתאום תפסה אותי מחשבה: רגע רגע רגע...

מי אמר שאני צריך להתרגש בתפילה??? אולי הקב"ה צריך להתרגש??? סו"ס אני הרי מתפלל אליו... אני רוצה שהתפילה תגיע אליו... אז מי אמר שאני זה צריך להרגיש ככה תחושה עסיסית... מי אמר שאני צריך להרגיש ש--- התרגשתי...

מספיק שהקב"ה מתרגש!!!! ומי אמר שההתרגשות של הקב"ה תלוי בהתרגשות שלי... הוא יכול להתרגש גם בעלעדי... --

זה כמו במסיבת סידור שהילדות הקטנות מתאמנות על כמה משפטים שהם צריכות לשיר ולהגיד עם הסידור ביד... שה' יתן כח לאמא... ושאיני אעשה לה הרבה נחת ושהיא תוכל לגדל אותי וכו' וכו'... הילדות לא מבינות מילה וחצי מילה ממה שהם אומרות... (כמוכן שלא מבינות את המשמעות...) אבל האמא והסבתא יושבות שם במעמד ובוכות ובוכות ומתרגשות עד עמקי נשמתם מעצם המשפטים הנאמרים...

זאת אומרת: זה שהילדה בת הישיב לא מבינה מה היא אומרת... זה לא מפריעה לאמא שלה להתרגש מאוד מהמשפטים שהיא אומרת!!! כי אמא מבינה!! וזה מספיק...

אותו דבר כאן: כשאני מתפלל בראש השנה ואני אומר לקב"ה "ונתרחקו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לעשות חובותינו בבית בחירתך" אז אני צריך להסתכל בפירושים כדי להבין מה צריך לבין כאן... אבל אצל אבא שבשמים... ברגע שאני אומר כזה משפט... פתאום כל ההיסטוריה צפה בבת אחת על השלחן... כל האינסוף אהבה והיבה שהיה בזמן שבית המקדש קיים ובד בבד כל הצרות והיסורים שיש לעם ישראל משנות דור ובפרט בשנה האחרונה... הכל צף ועולה לפני הקב"ה ו... והוא יתברך מבין ומאזין מביט ומקשיב!!! מבין בדיוק מה אני מתכוין... והוא יתברך מתרגש ממה שאני אומר...

אז אני...??? או שאני מתרגש או שלא... יותר או פחות... אבל אני זה לא הסיפור... הדבר היחיד שצריך לעניין אותי כעת זה להיות כמו הילדות האלו במסיבת סידור שהם יודעות דבר אחד: אנחנו כעת בהופעה!! אמא וסבתא מגיעות לכאן ורוצות לשמוע אותנו... ואנחנו פה צריכות לעשות להם הופעה טובה... ובשביל זה אנו עושות את כל מה שהאמאמנט אמרה לנו ועושות את זה הכי טוב... אותו דבר כאן...

עיקר הכוונה שלי בתפילה: אבא שבשמים: אני כעת בהופעה לפניך!!! אני רוצה להתרגשות בפניך... להמליך אותך... ולעשות לך קורת רוח... אני מצידי אשתדל להבין לגמרי מה שאני אומר ולהיות בעניינים עד כמה שאני אוכל... אבל מה שאני לא הצלחתי... זה בסדר... איפה שאני נעצרת אתה יתברך ממשיך... אתה תגמור בעדי...

החברותא הלילית "בלכתך בדרך" לירושלים... מסכת ביצה או מסכת שבת??

ערב יום הדין... השעה ארבע וחצי לפנות בוקר... שלמה צועד בזריות לניקבת המעין לטבול ולטהר את עצמו לפני אמירת הסליחות... האמת היא שבהתחלה התלבתי האם להצטייד בעששית... או שאסדר לגשש איכשהו באפילה... ועכשיו אני קצת מתחרט שלא הבאתי עששית... כי יש חושך מוחלט... לא רואים כלום...

האמת היא שקצת 'בנית' על הלבנה... בדרך כלל בסוף החודש הלבנה **מתחילה** להאיר דווקא לקראת סוף הלילה... אבל הפעם היא לא הופיעה!! זה מחזק אצלי את ההשערה ש... שכנראה אנחנו באמת בערב יום הדין!!! אל תשכח שהיום יום ששי... וכעת עדיין אף אחד לא יודע מתי יהיה ראש השנה... האם מחר או מחרתיים... הכל תלוי בראיית הלבנה... האם היום לקראת השקיעה יצליחו לראות את הלבנה או לא... אם היום לקראת ערב יראו את הלבנה בחידושה הרי מחר בירושלים מיד בבוקר תתקבל העדות ויקדשו את החודש ורבו גמליאל יתקע בשופר... ומיד נתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום ומלאכים יחפזו... ואם לא... אם לא יראו את הלבנה... אז ראש השנה יחול רק במוצאי שבת...

עכ"פ פה, בכפר שלנו, בבית חורון התחתון... אמורים בשלב זה לעשות שני ימים טובים של ראש השנה... והשנה!! היות והיום הראשון חל בשבת אז לא יתקע בשופר... ורק ביום השני יתקע בשופר... עד!! עד שיסיפיקו לבא השלוחים ויעידו שכבר אתמול התקדש החודש, וא"כ היום יום חול... (ואם השלוחים יספיקו להגיע לפני התקיעות אז גם את התקיעות שופר של יום השני לא נתקע... כי התברר שזה יום חול)

עכ"פ כבר כמה ימים שאני מתלבט ומתלבט האם לעלות לירושלים לראש השנה או לא... כמוכן שעיקר ההתלבטות שלי היא סביב התקיעת שופר שאני אולי מפסיד במידה ור"ה יחול בשבת... בקיצור: אני כבר כמה ימים מתלבט ומתלבט ולא מצליח להכריע... אבל עכשיו!!!!!! ברגעים אלו!!! שאני עומד כעת במעין באיילת השחר מול החושך המוחלט של ערב ראש השנה... אני מתחיל לחשוד ש... "שיהיה החושך סיבת האורה", החושך המוחלט הזה של ערב ראש השנה (ללא לבנה) מחזק אצלי את ההשערה שאנחנו באמת הולכים לראות את הלבנה בעליל בשקיעה הקרובה... ואם ככה... אז אולי באמת כדאי לעלות לירושלים...

--- ירדתי וטבלתי, עליתי ונסתפמתי, לבשתי בגדים נקיים... ו... והתחלתי צועד בסילוידן לבית הכנסת... לאמירת סליחות דערב ראש השנה... ולפתע... אני שומע תנועות... משהו פה מתקרב בעלטה... מי... מי זה??

אוהו... יענקי... זה אתה!! צפרא דמרי טב... הגעת בזמן הנכון... אני בדיוק חושב עליך... מה אתה אומר?? **"זה הולך להיות הערב או לא?"** מה אתה אומר...? מה נראה לך??

תקשיב... לא יודע... דבר אחד אני כן יודע: **שיום הדין בודאי מגיע!!** או היום או מחר... ולכן אני מציע דבר ראשון שנקבע חברותא בכל סחיי... עכשיו: מה בדיוק ללמוד?? עזוב כעת... בא נחליט שהחברותא תהיה ב'קבלנות', מה שבטוח אנחנו לומדים... אנחנו נקביל את פני השנה החדשה בעסק התורה בעמל ויגיעה... ולפי ההתפתחויות אנחנו נראה איזה מסכת ללמוד... אם היום בלילה זה ראש השנה אז אנחנו נתנייה שמעתתא דמסכת ביצה... נגרוס את הששים שבוטים דרבנן דהלכות יו"ט, ואת כל הכ"ה פלוגתא ד"ש וב"ה ביו"ט... ובפרט בראש השנה שכל ענייני קבלת עול מלכות שמים, אין דבר יותר גדול מלהיות 'דברי סופרים', ולשנן ולמנות ולספור בחביבות את כל איסורי דרבנן דיו"ט קבלת עול, אבל מצד שני!!! אם היום בלילה לא יראו את הלבנה, אז זה שבת קודש... ואם ככה אנחנו נלמד שמעתתא דשבת...

זה הדבר היחיד שעדיין לא סגרנו!!! מה ללמוד... איזה גירסה... חוץ מזה אנחנו יחד!!!
אין בעיה!! בא נסגור על היומיים הקרובים... אנחנו חברותא... 'סול וברכה'

בסוף החולט, מה שבטוח בטוח, אנחנו מתחילים מסכת שבת... כי סו"ס היום יום ששי ושבת הרי ודאי מגיעה... ורק במשך הלילה והיום אנחנו נדע האם החולט לקדש את החודש זה יום טוב או לא...

---ביום ששי לפני השקיעה עמדנו שנינו דרוכים לראות את הלבנה... ואכן!!!! ראינו... ראינו אותה בחידושה... נראית בעליל... קדימה... יוצאים לדרך... איזה יופי... "אורחין רחיקא וצוותין בסימא..." ללכת יחד במשך לילה שלם לירושלים המשמעות היא שהולך להיות פה שטייגן נפלא... ממש "עבדי ה' ההולכים לבית ה' בלילות..."

השעה 10.00 בערב... יצאנו לדרך... אנחנו כעת צועדים לירושלים... כעת אנחנו מתחילים לגרוס את השבוטים דשבת... אנחנו כעת ביציאה ממושב בית חורון, לפי הצפי יש לנו כעת צעידה של שתיים עד הישוב גבעון... במשך השעתיים האלו אנחנו רוצים להספיק את כל 'סידורא דפת', והתחלנו לסרוק את השבות דחורש וזורע... אח"כ עברנו לח' שבוטים דדש... ומשם עברנו לשבות דטוחן... שם התעכבנו הרבה זמן עם כל הפרטי שבות דשחיקת סמנים ורפואה בשבת... אח"כ עברנו למבשל על כל הלכותיו החסרות... והנה... אנחנו כבר רואים את גבעון מרחוק... בשבות דבור מרקד וזורה הגענו לגבעון בשעט"מ...

נצטרנו לפוש למשך כמה רגעים... ו... ונו... כעת השעה 12.00 בלילה!!! עוד כמה דקות חצות לילה של... של היום הקדוש או של ערב יום הקדוש... כן... מה הלאה... האם ממשיכים לגוזז את הצמר או נדלג לשבות דהמוציא מרשות לרשות... החלטנו שמתחילים סוגיית הוצאה!!! אוהו... את הוצאה אני כבר לא מאמין שנגמור עד שכבר נגיע לירושלים... התחלנו למנות את כל סוגי הכרמלית... קרפף... לחי, קורה, שיירה, ואת כל הפטור אבל אסור העושה מקצתה, ואת כל פרק במה אשה ובמה בהמה, כל השבוטים דדלמא אתי לאיתוי... ואוי... איך שכחנו!!! שכחנו למנות את השבות דר"ה שחל בשבת שאסור לתקוע בשופר, שמא יטלנו בידו, וכן בלולב, וכן במגילה... איך אשתמיטתיה... איזה מחדל... עד היום יצא לנו ברשימה שיש ל"ז שבוטים רק בהוצאה, כעת נוספו עוד שלושה... מהיום תזכור יענקי... יש 40 שבוטים בהוצאה... דברי סופרים!!!!

היינו ל"כ עסוקים ב"בבבים דברי סופרים" ש... ש... שלא שמנו לב שאנחנו כבר ממש בכניסה לירושלים... ו... ופתאום נהיה עומס תנועה כד... בטח... יש פה אלפים ורבות יהודים שראו את הלבנה בעליל... פתאום הדעותני כוליי!!! יענקי... מרוב שאנחנו שקועים במסכת שבת... שכחנו את עצמנו!!! אתה לא רואה את העוילם הענק שצונד כאן במהירות לבית יעזק להניד עדות החודש... זאת אומרת: שלפי כל התחזיות שבנו שעתיים שלוש יתברר ש... ש... שהיום ראש השנה... אז אני חושב שכדאי לצעור כאן עם מסכת שבת... בא נפתח מסכת ביצה... יענקי הסכים!!! אפילו שעד הרגע האחרון אי אפשר לדעת... ר"ג יכול פתאום להחליט מציזה סיבה שתהיה ש... שרק מחר יום הדין ובשמים יסכימו איתו... אבל בפשטות זה לא יקרה... טוב... "סוגרים" את מסכת שבת שבראש... וכעת "פותחים" את מסכת ביצה... אז דבר ראשון!!! לפני הכל!! מתחילים עם השבות המתוק והאהוב שאיתו מתחילה מסכת ביצה... ביצה שנולדה ביום טוב... ובר"ה יש דין סיווד שנולדה בזה אסורה בזה... (זכר שבפסח האחרון היה חסר ביצים??? נו... מתי זה נגור? בראש השנה האחרון!!!! בשמים היה "מסכת" ביצה והחלט שיהיה חסר ביצים... והיה עוד כמה דברים חוץ ממסכת ביצה...) עכ"פ בהמתנה הממושכת בחצר בית יעזק הספקנו לגרוס יחד את הששים שבוטים דיו"ט... לא הספקנו לסיים... ולפתע נשמעה תכונה... רבן גמליאל יצא והכריז מקודש!! וכל העם אחריו מקודש מקודש... באותו רגע הכל נהפך לחרדת אלוקים... בכיות... התעלפויות... הנה יום הדין!!!!!! אשרי העם שככה לו...

כן... מטאטא ויעה הם שני אביזרים שתמיד הולכים ביחד... אבל יש ביניהם הבדל מהותי!!! לכל אחד יש תפקיד אחר לגמרי מחבירי!!!

המטאטא מתעסק עם הבית!!! את המטאטא לא מעניין הלכלוך... למטאטא לא אכפת שישאר לכלוך... **העיקר לא כאו!!!** למטאטא חשוב **שהבית!!!** שהבית יהיה נקי... המטאטא לוקח את כל הלכלוך ומזיז אותו מהבית... והגו... אחרי שהבית נקי מלכלוך... כעת המטאטא מצידו סיים את תפקידו... כבר לא מעניין אותו הלכלוך... שישאר לכלוך... העיקר לא כאן... **ואז!!! אז אחרי שהמטאטא סיים את תפקידו... כעת מגיע תורו של היעה... היעה כבר מתעסק עם הלכלוך עצמו!!!** היעה מגיע ללכלוך המרוכז ומטפל בו טיפול אישי ולוקח אותו למקום הראוי לו... זה כבר תפקידו של היעה... **היעה תמיד מגיעה שלב אחד אחרי המטאטא...**

האמת היא שהייתי מגדיר את זה עוד יותר טוב: **יש סדר ויש ניקיון!!!** המטאטא עושה **סדר!!!** הוא **לא** עושה ניקיון... המטאטא לא דואג לניקיון... מצידו שישאר לכלוך... אבל העיקר **שיהיה סדר...** שללכלוך ניקיון את **המקום שלו...** שהלכלוך יהיה מרוכז במקום אחד... ואז מגיע היעה או כל חומר ניקוי אחר והתפקיד שלו זה כבר לנקות את הלכלוך עצמו...

להבדיל אלף אלפי הבדלות זו חלוקת העבודה ביני השעיר לה' לשעיר לעזאזל... עם ישראל צברו במשך השנה הרבה הרבה כללוך... כעת צריך לנקות את כל הלכלוך... נו... מה עושים?? רגע... ככה... לפני שמנקים... קודם צריך **לעשות סדר** ורק אח"כ ניגשים לניקיון... לכן דבר ראשון מגיע הפר והשעיר לה'... והם **לא** מכפרים עלינו!!! השעיר לה' **ממש לא** מכפר עלינו! אלא מאי?? וכיפר **על הקודש** מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל הטאתם!! שים לב לדגש: השעיר לה' **מכפר על הקודש...** מנקה את קודש הקדשים מטומאות בני ישראל... זאת אומרת: השעיר לה' לוקח את כל העבירות כמות שהם **ומפנה אותם** מקודש הקדשים... הוא לא נוגע בעבירות שלנו... הוא לא מנקה אותם... אדרבה... הוא עסוק כעת בלנקות **את הקודש...** ולכן הוא לוקח את העבירות שלנו **כמות שהם** ומזיז אותם מקודש הקדשים...

לאיפה הוא מזיז אותם?? תפתח חומש ותקרא את המשך הפסוק: **"וכו יעשה לאוהל מועד השוכו איתם בתור טומאותם..."** הנה"ג כביכול מטאטא את כל העבירות שלנו מהפרוכת החוצה... ושם זה כבר בסדר... באוהל מועד (דהיינו מחוץ לקודש הקדשים) זה כבר בגדר השוכן **איתם** בתוך טומאותם... אע"פ שהם טמאים שכניה עמהם... באוהל מועד כל הלכלוך מتركז כביכול למקום אחד... בקיצור: מה שנקרא **סדר!!!** לכלוך אמנם יש... אבל כבר יש לו מקום... הלכלוך מרוכז למקום אחד... **עכשיו!!!** אחרי שגמרנו לפנות את כל הלכלוך מבית ה' וכעת כככל הלכלוך מרוכז כביכול במקום אחד... עכשיו הגיע תפקידו של **היעה!!!** היעה זה כבר השעיר המשתלח... כעת הנה"ג ניגש לשעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומעירים עליו את ככל עונות בית ישראל... וקדימה... **ישר לעזאזל...**

זו חלוקת העבודה ביני השעיר לה' לשעיר לעזאזל... השעיר לה' עושה פעולה של סדר!! של טאטואת!!! השעיר לה' עסוק בניקיון הבית!!! ואילו השעיר לעזאזל הוא כבר היעה שבאמת עסוק בלכלוך עצמו... הוא לוקח את הלכלוך עצמו ומאבד אותו מהעולם... **ולכו עיקר הכפרה שלנו זה השעיר לעזאזל...** כי תכל'ס... אנחנו מלכלכים... ואנחנו צריכים להתנקות מהלכלוך... ואת זה השעיר לעזאזל עושה בשבילנו!!! אבל עם כל הכבוד לשעיר לעזאזל... ועם כל היישר כח ליעה שמנקה את הלכלוך לגמרי... אבל עדיין!!! עיקר העבודה הנשגבה והמעכבת של הכהן גדול ביום כיפור זה דווקא לא השעיר לעזאזל... אלא אדרבה הפר והשעיר לה'... **ולמה?? מיטביה פשוטה:** כי כללוך... כמה שהוא מטרד וכמה שהוא מעיק וכמה שאנחנו משתוקקים להתנקות... נו... תכל'ס... נהיית נקי... נו...?? מה יש לך מזה?? מה... אתה סתם חולה ניקיון?? רוצה להיות נקי והוה?? לא!!!! כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם!!! בשביל מה?? **לפני ה' תטהרו!!!** אני רוצה להתאחד עם הקב"ה... אני רוצה להיכנס לחדר יחד עם אבא שבשמים... חבוקה ודבוקה בך... עוד כמה ימים חג הסוכות ואני רוצה להיות ראוי להיכנס לחדר יחד... בשביל זה אני רוצה להתנקות... אם ככה... עיקר העבודה זה **הסדר...** ורק **אחר כך הניקיון...** קודם תנקה את החדר יחד... שיהיה לך סיבה בשביל מה להתנקות...

טמונה כאן נסודה מאוד עמוקה:

אנחנו נמצאים בעולם של בירור... שזה אומר שיש טוב ויש רע... האמונה של העם היהודי היא שאין עוד מלבדו!!! הכל יחוד ה'!!! **אה... תכל'ס... הרי יש רע בעולם...?? התשובה היא:** שרע גם מוביל לטוב!!!! גם לרע יש מקום... כמו שבכל בית יש פח אשפה וזה לא מחדל ולא הזנחה אלא זה חלק בלתי נפרד מאביזרי הבית... ככה הרע הוא חלק מהעניין... הוא חלק בלתי נפרד מיוחד ה'... לרע יש גם תפקיד ביהודי... כל מה שנותן לנו בתור בעלי בחירה זה לבחור את אנחנו **ממקמים** את עצמנו בייחס לרע הזה... האם אנחנו בוחרים להיות **מטאטא** או להיות **יעה**...?? **לדוגמא:** במטבח יש שני כלים מאוד נחוצים: יש צלחת אוכל ויש פח אשפה!!! את שניהם צריכים! רק מה ההבדל ביניהם?? צלחת אוכל- מנקים **אותה מהלכלוך...** ואילו פח אשפה **שאליו מפנים** את הלכלוך... כל אחד מאיתנו צריך לבחור או להיות הכלי **שמנקה מעצמו** את הלכלוך!!! או להיות הכלי **שאליו** מתפנה הלכלוך!!!

לאברהם היה בן צדיק ובן רשע!!! ליעזק גם היה בן צדיק ובן רשע... למה?? וכי היה פה מחדל חינוכי?? חס ושלום!! מקובלנו על דרך הנסתר וזה גם מפורש בחז"ל (על דרך הגלגה) שכמו שלזהב יש סיגים ויש פסולת שצריכה לצאת ממנו... ככה אברהם ויעזק שהם התחילו לברר את הטוב מהרע היה מוכרח להיות להם אחיזה ברע... כי מלאכת בורר מוכרחת להיות מורכבת מטוב ורע... ממילא היה מוכרח להיות מצד אחד בן אחד שמפנה **מעצמו** את הפסולת... ואילו בן אחד **שאליו** מתפנה כל הפסולת... וכאן זה כבר היה עניין של בחירה... יעקב ועשיו נולדים ולשניהם יש בחירה מה הם רוצים לעשות עם עצמם... הטוב והרע עומדים לפניהם והם צריכים לבחור אחד מהשתים... או שאתה **מטאטא מעצמך** את הרע!!! או שאתה **היעה שכל הרע מטאטא אליך!!!** אין ברירה!! הם תאומים!!! שניהם שוים... ויש פה גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל והבחירה בידיך... יעקב אבינו בחר **למטאטא** את הרע **מעצמו**... ועשיו בחר להיות היעה שאליו מטאטא כל הרע... **וזה בדיוק הטיטואת של שני העצירים...** יש מהטוב באמצע... זה רק שתי גרלות... או לבחור במטאטא לנקות את הרע ממך ולהישאר כולך טוב... או להיות היעה שכל הרע שבעולם מנוקז

אליו... (זו הסיבה שאצל אברהם ויעזק היה מוכרח להיות בן אחד רשע... אבל אצל יעקב אבינו העניין כבר נתקן ומטתו שלימה וכל בניו צדיקים... כי הרע כבר התברר מחוץ לגבולות קדושת ישראל ואכמ"ל...)

עד כאן דברים קצת גבוהים... כעת בא נתרגם את זה לפרקטיקה:

כיום זה מאוד מאוד בולט... אנחנו נמצאים בעולם של בירור!! זה לא סוד שבעולם שלנו יש טוב ויש רע!!! אנחנו לא נבהלים ומופתעים מקיומו של הרע... בדיקו כמו שאנחנו לא מופתעים מקיומו של פח אשפה בתוך הבית שלנו... ולמה?? כי כל זמן **שיש סדר!!!** כל זמן שללכלוך יש מקום והוא מרוכז בפח אשפה אין לנו בעיה עם זה... (אנחנו כמו בן מתפללים שיום יבא וכל הרשעה כולה כעשן תכלה... אבל כל זמן שזה עדיין לא קורה... אז יש רשעה ויש רע בעולם... וכל זמן שיש סדר והרע נמצא במקומו העסק בשליטה...)

מתן מתחילה הבעיה?? מתן הגברת מתחילה להיכנס לעצבים?? כשהבית כולו מלכלוך... כשאין סדר... כשהלכלוך **לא** נמצא במקום שלו... אלא מטייל בבית... כאן מתחיל הסקנדל!!! כאן מתחיל לצאת קרניים!!!

על אותו משקל: הקב"ה נתן לנו מתנה שקוראים לה אינטרנט **לא** מסונן!!! כן... תתפלא לשמוע... זו מתנה... אתה יודע למה זו מתנה?? כי האינטרנט הפרוץ הוא פח אשפה אחד גדול וטמון שאליו מרוכז כיום כככלל הזבל בצורה מרוכזת כמו שלא הייתה מעולם... אתה אולי לא שם לב... אבל הרחוב פעם היה הרבה הרבה יותר מלכלוך מאשר היום... כי פעם הלכלוך הסתובב ברחוב... עד שהגיע הפח הטמון שקוראים לו אינטרנט וכל הזבל התנדק לשם... כשאני הייתי בחור צעיר... כל בוקר היינו יוצאים לרחוב ורואים פשקוילים על הריצפה עם לשון הרע והוצאת שם רע על כל מיני אנשים... יש לי שאלה: איפה זה היום?? לאיפה זה נעלם?? **מה התשובה???** יש ב"ה פח אשפה אחד ענק ענק שקוראים לו אינטרנט שהוא אוסף אליו את כל הזבל שבעולם... כל הלשון הרע'ים וכל הלכלוך הכל שם... וממילא זה משאיר את העולם שלנו נקי... איכות הסביבה... **מצוינו!!! זה זה מה שנקרא סדר!!!** הקב"ה מסדר את העולם לקראת התיקון השלם... **סדר זה לא אומר ניקיון...** סדר זה לא אומר שאין לכלוך... יש לכלוך ועוד איך יש... אוהו כמה יש... אבל ללכלוך יש מקום... וכעת בערב יום כיפור כל אחד מאיתנו אמור לעשות **סדר** עם עצמו ולשאול: איפה אני...???

האם אני בוחר להיות מטאטא או יעה...???

האם אני בוחר להיות השעיר לה' או השעיר לעזאזל??

האם אני בוחר להיות המטאטא שמנקה את עצמו מהלכלוך... או בוחר להיות היעה שאליו מתפנה כל הלכלוך?? **לבחירתך!!!**

מה אעשה... אין לנו כבר את הלוקסוס לדרב נגד האינטרנט מכל וכל... סו"ס יש המון המון אנשים ידאים ושלימים שצריכים גישה למייל... **אבל מסוננו!!!** מי שאין פחד אלוקים נגד עיניו ומרשה לעצמו לגשת לאינטרנט לא מסונן הוא פשוט בוחר להיות היעה שעליו מערימים את כל הזבל... **זה ענינו של בחירה!!** לא!!! שלא תגיד שאי אפשר בדור שלנו... שלא תתרץ ותגיד שאדון אז נדברו ידה טילים נגד המושג מייל ולא שבק חיי לכל בריה... **לא!!! אני לא אתו לך את התירוץ הזה!!!** אדרבה... אני דווקא מסכים איתך שאי אפשר... אתה צודק... אני לא מדבר נגד מייל... אני מדבר על אינטרנט **לא מסוננו!!!** גם גיליון זה נשלח לרפוס דרך מייל... וגם נשלח למקבלי המייל דרך אינטרנט... **אבל מסוננו!!!** ואת זה אתה יכול לעשות... **ותעשה!!!** הגיע הזמן שתקבל החלטה בנושא!!!

זה לא פשוט!!! אנחנו נמצאים בעיצומו של בירור!!! הקב"ה עושה סדר מופתי בעולם... הקב"ה מטאטא את כל הזבל שבעולם למקום אחד ויחיד... **לאינטרנט הלא מסוננו!!!** ומי כמוך יודע עד כמה שאני צודק... הקב"ה מעיר ערימות של זבל במקום אחד מרוכז... העולם כבר כמעט נקי... וכעת יש לנו אפשרות לתפוס את עצמנו ברגע אחד לפני אחרון... לקבל החלטה לאן אני שייך!!! האם אני שייך למטאטא או ליעה!!!

האם אני בוחר לפנות ממני את הלכלוך!!! או להיות זה שאליו מפנים את הלכלוך... האם להיות השעיר לה' שהוא מנקה את הקודש... או להיות השעיר המשתלח שאליו ועל הראש שלו התנקה הקודש...

זה לא צחוק!!! אנחנו נמצאים בערב יום כיפור ונדרש מאיתנו לקבל החלטה!!! ובינינו... ההחלטה היא לא עד כדי כך קשה כמו שאתה חושב... כי שוב: לא מבקשים ממך עכשיו לחזור להיות פרמיטיבי ולשלוח מכתבים בדואר ישראל במשך חודש וחצי... לא מבקשים ממך לחכות בבנק כמו פעם... לא!!! יש ב"ה מושג שקוראים לו מייל שהוא מיועד עבור מי שצריך את זה!!! ואם סומך בעיניים עצומות על הבני תורה שעדיין אין להם את זה ולא צריכים את זה... שהם ילדים מספיק גדולים להבין **ההשורות האלו לא מיועדות עבורם...** אבל מי שכבר היה שם... מי שכבר טעם את הטעם של הקיימה הזו... ובאמת נורא נורא קשה לו להתנתק מהרמת חיים הזו... וזה הרי מה שגורם לך שאתה פשוט לא מסוגל לחשוב להפסיק עם זה!!! אז לך תשאל רב... והוא מסתמא יתיד לך להשתמש במייל מסונן... **אבל תהיה מסוננו!!!** אל תהיה פרוץ... אל תהיה מופקר... אל תהיה מחובר לכל הזבל המרוכז...

צריך לדעת שיש גבול כמה זבל יכול להיערם... יום אחד מפנים זבל... הקב"ה ממתין שיתמלא סאתו של הזבל... וכשהוא יערם עד הסוף או אז יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשוי והקב"ה יקח יעה אחד וישלח את כל הזבל לארץ גזירה... צריך לדעת שיום יבא והקב"ה יסיים את הסיפור הזה... נו... ולך אסור להיות שמה ביום פקודה הזה!!! כי אז כבר יהיה מאוחר... אגא ממך... בשעת מוסף של יום כיפור... ברגעים הנעלים של סדר העבודה... בשעה שאנחנו נאמר את הוידוי של הנה"ג על שעיר המשתלח... לקבל החלטה!!! תחליט: אני לא יעה!!! אני לא רוצה להיות שיער המשתלח... אני בוחר בחיים מיד במצאי יום הכיפורים אני הולך לסנן את המחשב שלי... אין קבלה גדולה מזו... ואין לך פרקליט טוב ליום הדין גדול מזה... אגוטע יום טוב.

המדריך לתפילה ל"שליחת ציבור" מתוך הבית..

השליח ציבור ראשון שניגש לעמוד, היה זה הקב"ה בכבודו ובעצמו.
ויעבור ה' על פניו ויקרא, מבארים חז"ל: מה זה "ויעבור"???" ה' עבר לפני התיבה.
ה' רצה ללמד את משה רבינו סדר תפילה, וחז"ל מתארים שהקב"ה התעטף בטלית,
ואז, כשיעבור ה' על פניו, כשה' עבר לפני התיבה, או אז, ויקרא---

ה' ה' קל רחום וחנון ארך אפיים וכו'... במעמד הזה הקב"ה גילה למשה רבינו את י"ג מידות של רחמים, סיים הקב"ה ואמר למשה: בשעה שעושים לפני כסדר הזה אני מוחל וסולח להם על כל עוונותיהם. זהו. בזאת הסתיימה התפילה של הש"ץ הראשון- הלא הוא הקב"ה... ומכאן ואילך עם ישראל לדורותם משתמשים מידי יום ובפרט בימי הסליחות במטבע התפילה הזו, וזה מה שאנחנו גם אומרים לפני כן: "א-ל הורית לנו לומר שלוש עשרה וזכר לנו היום ברית שלוש עשרה כמו!!! כמו שהודעת לעניו מקדם...

אבל יש דבר אחד שלא כ"כ שמים לב אליו:

הקב"ה לא אמר למשה: בשעה שאומרים לנו כסדר הזה.

אלא בשעה שעושים לפני כסדר הזה!!!

בשעה שעם ישראל עושים רחום, עושים חנון, עושים ארך אפיים, עושים רב חסד ואמת, אז אני מוחל וסולח להם על כל עוונותיהם, נו... אז באמת למה כולנו יודעים אחרת???

כולנו יודעים שאנחנו מגיעים לסליחות ואומרים ה' ה' קל רחום וחנון... לא מסתפקים בעשייה? מה התשובה???

התשובה היא מפחידה:
את אמא אנחנו משאירים בבית, עם כל הילדים, עם כל הרחום שצריך בשביל להכיל אותם, עם כל החנון שצריך בשביל להעניק להם, עם כל האין סוף סבלנות והארך אפיים שצריך בשביל לעבור איתם יומיים של ראש השנה ולשרוד... אמא נשארת בבית בשביל לעשות!!! לעשות לפניו יתברך כסדר הזה של י"ג מידות של רחמים...

ואז... אחרי שאם בישראל כבר עושה את זה בבית... היא שולחת את בעלה בדמעות לבית הכנסת ואומרת לו: לך תגיד לרבש"ע... לך דבר על זה עם אבא שבשמים... תגיד לו שאנחנו עושים!!! עושים לפניו כסדר הזה... הבעל מגיע לבית הכנסת והוא כעת הדובר... הדובר של אשתו... הוא פה בשביל לייצג את המשפחה... הבעל מתעטף כשליח... שליח של מי???

שליח של ה"ציבור" שהוא השאיר בבית... של אמא וכל הפיצקאלאך... ואבא מביא את דבריה של אמא, ואומר לקב"ה: ה'!!! קל רחום וחנון ארך אפיים ורב חסד ואמת... אנחנו משתדלים ובעזה"ש נשתדל לעשות לפניך כסדר הזה!!! אנא ממך... כרחם אב על בנים כן תרחם ה' עלינו.

כעת תביני אמא יקרה מה את עושה בבית בעיצומו של ראש השנה.

יש לך רגעים של מחשבה קדורנית, מה אני עושה פה, אני מתגעגעת לימים של פעם, שהייתי עומדת שם בעזרת נשים במקום הקבוע, ונשאבת אחרי התפילות המרוממות, ואיפה אני היום???

מול הריצפה הדביקה והילדים הלא רגועים???

אבל לא!!! את הנושא!!! את כעת נמצאת בחדר העבודה האמיתי!!! עליך מדברים כעת בבית הכנסת!!! את כעת עושה לפניו יתברך כסדר הזה!!! בעלך כעת מגיש לפניו יתברך את מה שאת עושה... כל כרטיס הכניסה שלנו בבית הכנסת לאבינו שבשמים, זה רק היצוג שלך - הנשים, אנחנו מייצגים אתכן, אנחנו מופיעים עם מה שאתן עושות.

לא נותר לכן אלא להתחזק בממלכה שלכן, בעבודת ה' שמוטלת עליכן, לעשות לפניו יתברך כסדר הזה, לעמוד מול כל הי"ג מידות של רחמים שבהם הקב"ה נוהג איתנו ומכיל אותנו, ולקבל כח לעשות כסדר הזה לפקדונות ולנשמות היקרות שהקב"ה חנן אתכן.

ולדעת שבכל סבלנות נוספת, ובכל הכלה נוספת, להתמודד עם הילדים, ולהכיל את משוגותיהם, בזה אתן מפעילות את רחמיו יתברך, כן, "לפועל רחמיו בדין"!!! את הרחמים של הקב"ה צריך להפעיל, ואנחנו אלה שמפעילים, בשביל זה הקב"ה נתן לנו ילדים, בשביל להעמיד אותנו במקום שלו כאבא, וכך, ורק כך במעשים שלנו למטה, אנחנו מפעילים את רחמיו למעלה, ישנם הורים שנאלצים להכיל ילדים לא פשוטים בכלל, בפרט בדורנו אנו, והסיבה לכך, כי הקב"ה גם צריך להכיל כל מיני יהודים לא פשוטים בכלל, שצריך אינסוף ארך אפים ורב חסד ואמת בשביל להמשיך לאהוב אותם ולתת להם צ'אנס לשוב אליו יתברך, ולצורך כך נבחרו הורים יקרים מאד, שתפקידם לעורר את רחמיו יתברך, בזה שגם הם מכילים ילדים לא קלים, ואם הם עושים לפניו כסדר הזה, אז הקב"ה פועל רחמיו בדין, הם פשוט מפעילים את רחמיו, ונותנים לקב"ה קלף ומסמך מול כל המשטינים עלינו.

האם אפשר בכלל לעמוד במחיצתם של הורים אלו, שבלב שלהם הם משדדים מערכות עולם ומזכים את כל כלל ישראל להכתב בספרם של צדיקים גמורים???

אבל לא צריך להגיע רחוק, כל אם בישראל, בעוד לילה טרוף שהיא קמה ליענקי כבר יותר מעשר פעמים, בעוד בוקר מתיש שהוא קם על רגל שמאל והיא בכל זאת אוהבת אותו ומקבלת אותו כמות שהוא, זה פועל רחמיו יתברך, זה מפעיל רחמים. אנחנו הגברים, מבית הכנסת עינינו אליו תלויות כרחם אב על בנים, ואתן הנשים מהבית,

ממגרש ההתמודדות, עיניכם יהיו תלויות בילדים הרכים, כרחם אם על הבנים.

וכך יחד נזעק לאבינו שבשמים: ותקבל ברחמים וברצון את סדר עשייתנו ותפילתנו.

מתוך החוברת והיא תהלתך מבית שלהבת,"

לבירור נקודת הפצה ניתן להתקשר ל-0527683095

בשבילך בני

סדרת מאמרים לחינוך ילדים בנושא שבת קודש

מאת הרב אלחנן קרביץ שליט"א יו"ר ארגון שבילים, מחבר הספר לחינוך ילדים: בשבילך בני

ההפסד שיהיה לך [ב]

בשבוע שעבר התחלנו לפרט את ההפסדים הבאים בעקבות ימי שישי לחוצים, השבוע אנחנו ממשיכים בעוד מספר נקודות, וישמע חכם ויוסף לקח.

בקשת עזרה מהילדים

פעמים שמתוך חוסר זמן, לחץ עבודה, פתאום אנו מגלים ששכחנו לקנות מוצר מסוים, ובדיוק (!) עכשיו הוא נצרך מאוד, מיד פונים אנו אל הילד התורן, רוץ מהר לעזור לאבא ואמא לכבוד שבת, יהיה לך עוד מצוה, גם של כיבוד הורים, גם של הכנות לשבת קודש, לך תקנה מהר את המצרך...

עלינו לבדוק היטב, האם אכן העברנו את הבקשה בצורה נכונה, בצורה יפה ומכובדת. כמובן, בודאי שילדים צריכים לעזור לקראת שבת, ואפשר לשלוח ילדים אל המכולת לקנות מה שחסר, אבל האם מגיע להם שזה ייעשה בקול רם: יענקי, רוץ מהר תביא יין! רחלי, רוצי מהר לקנות סוכר! או כלאחר יד (כמעט בלי להסתכל בפניו, אלא בהגבהת הקול אל החדר הסמוך) בלי משפט מכבד מקדים: יענקי, אני יודע שאתה זריז, אני צריכה את עזרתך ללכת למכולת ולהביא יין! בלי לבדוק אולי הוא באמצע עיסוק חשוב, ולכן הוא מתמהמה מלעשות את מה שהתבקש...

שלא נדבר על ילד שרץ להביא יין – ומסכן, בדרך נשבר לו הבקבוק. מה אתם אומרים, כיצד תהיה קבלת הפנים שלו כאשר הוא יחזור הביתה בידיים ריקות, האם נבין אותו כמו שהיינו צריכים להבין אותו, כמו שהיינו יכולים להבין אותו אם זה היה קורה ביום רגוע יותר, ביום שהמוח יכול לחשוב רגע לפני שהוא פולט את המשפט מהפה [נושאים אלו פורטו בהרחבה בספר בשבילך בני כרך ראשון סוף פרק שישי]. האם נרגיע אותו, או שנכעס עליו ועוד נשלח אותו שוב לקנות בקבוק נוסף? [וכבר הורחב במאמר 40 'ביקשת – קיבלת', שלא מומלץ לשלוח ילד אחד לשתי שליחויות בזו אחר זו, חובה לקרוא את המאמר]. ומה נאמר על בית שבאופן קבוע, בכל יום שישי באופן 'פתאומי' חסרים מצרכים וצריך להריץ מישהו אל המכולת, האם זה נחמד, האם היינו אוהבים שיעשו את זה לנו... הרי כמו שלנו אין כוח – מותר שגם לילדים שלנו לא יהיה כוח... [חשוב להדגיש כי אין להסיק מן ה"ל שאל לנו להיעזר בילדים. גם ענין זה מפורט בהרחבה בספר שם].

ובודאי שהכנסת נושא המצוות ברגעים בו הילד אינו שמח במה שהוא עושה, כגון לומר לילד שאם הוא ירוץ מהר אל המכולת הוא יזכה במצות כיבוד אב ואם, וכן במצות כבוד שבת, יכול לגרום התניה שלילית למצוות, ולא מומלץ כלל לעשות כן, זה לא השעה לדחוף את ערך המצוות, ובודאי שאין להפעיל ילד לעזרה בבית על ידי מסע שכנוע של מצוות, והעמסה מצפונית שאינה הוגנת הנעשית רק לניצול הילד למלאות את צרכנו... נו, האם הילדים לא מפסידים בבית בו יש לחץ ביום שישי, בבית בו הבישולים וההכנות לא נגמרו עד שעת חזרתם של הילדים ממסודות הלימודים, עד שכבר יש איזה יום שהם רואים את ההורים בבית, האם אנו רוצים שכן הם יזכרו זאת!?

הערת

בתיים בהם יום שישי הוא יום לחוץ, יום מתיש, גדות בויכוחים, הרמת קול, עליהם לדעת שיתכן מאוד ודבר זה יעבור בתורשה על הילדים, וכאשר הם יבנו את ביתם את יעתיקו את הצורה הזו גם לבתיהם, כשומרי מסורת,

עלון בשבילך בני מופץ חינם ע"י ארגון שבילים, בראשות איש החינוך הרב אלחנן קרביץ שליט"א.

יעוץ נישואין, מנהג הורים, יעוץ והכוונה לנערים מתמודדים - לקבלת המאמר השבועי ישירות למייל שלהו בקשה לכתובת shvilim@okmail.co.il

כמעתיקי השמועה, וכמובן מחוסר היכרות עם צורת בית אחרת, הם ימשיכו באותה מתכונת. ומה נעשה כאשר בן/ת הזוג הצעיר בא מבית הפוך לחלוטין, בית בו הכל היה רגוע, בית בו הכל כבר היה מוכן ביום חמישי בלילה, - האם יהיה לזוג הזה קל בתחילת החיים, הם ימי שישי יעבור עליהם בקלות בעת יציאת יסודות ביתם, האם אכן רוצים שכך הם ימשיכו לחנך את צאצאיהם, את כל יוצאי חלציהם... כמה חבל!

סעודת שבת

מסתבר מאוד, שאם יום שישי היה לחוץ, כניסת השבת נעשתה בדקה התשעים, הילדים יתקשו לעבור משיא התסיסה לרגיעה מוחלטת הנדרשת על יד שלחן השבת [כפי שיורחב באחד מהמאמרים הבאים, אודות הנהגה הראויה להרגיל את בני הבית להתלבש כשעה לפני הדלקת נרות שבת].

ברכת השבת

מעל הכל, החסרון הגדול ביותר בבית בו יום שישי הוא יום לחוץ, בבית הוא השבת נכנסת בכוח, רק מחמת השקיעה שכבר הופיעה בדלתי הבית, היתכן שבבית כזה השבת תשאיר את הברכה לכל ששת ימי המעשה, האם אורח דגול שהגיע לביתנו וראה שכלל לא נערכנו לבואו, לא ציפינו לבואו, האם הוא ירצה לבוא עוד פעם להתארח, האם הוא ישאיר מתנה מכובדת לבני הבית... ברור לכל שמי שאינו מעריך - אינו זוכה לתמורה. ומי אינו רוצה את ברכת השבת, מי אינו צריך את ברכתה, הופעתה, קדושתה והשפעתה...

הנה דברים שכתב הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל (שבת מלכתא, פרק ערב שבת - ההכנה לשבת, עמו' פה): ...עיקר קדושת השבת היא למי שרוצה את השבת ומצפה לה, היינו למי שרוצה קדושת השם יתברך ושכינתיה החובקת עולם ומלואו ביום שבת קודש, וזוהי מצות יום השישי, ההכנה לקראת השבת, שזה מבטא הציפייה לקבל קדושתה... וכפי מידת הרצון והציפייה באה אחר כך השראת הקדושה במתנה ממנו יתב'... עכ"ד.

לאחר שמנינו והפנמנו את מחירי העומס של יום ששי בגשמיות וברוחניות בפן האישי והחינוכי ונמלאנו מוטיבציה לחולל שינוי, ובטרם נפנה לשלב הפרקטי של הפחתת הלחץ חשוב להדגיש כי לא רק מתוך עצלות, חוסר מודעות או הרגלים שליליים מושרשים אנשים מתקשים להתכונן כראוי לשבת, ישנם כאלה בעלי קושי בתפיסת זמן, קשיי ארגון, קשיי קשב וריכוז או קשיים אחרים, אצלם מורכבת הרבה יותר מלאכת ההכנות לשבת על כל סעיפיה, וכל מאמץ שהם עושים ראוי להערכה רבה מאד. במקרים אלו מומלץ לפנות לייעוץ מקצועי ולטיפול במוקד הקושי.

בהצלחה!!

בשבוע הבא נגיש:

הדרכה מפורטת כיצד מוציאים את הלחץ של יום שישי מהבית.

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם ראש השנה
 ירושלים: 6:14 מוקדם: 6:04
 בני ברק: 6:30 מוקדם: 6:20
 מודיעין עילית: 6:24 מוקדם: 6:14

שים לב! אין להדליק נרות יו"ט שני לפני זמן מוצש"ק (7:30)

למה בר"ה שחל בשבת השמן לא מקטרג גם ללא השופר?

ביאור רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטינמן זיע"א ובהמשך נביא את ביאורי הערוך לנר והמשך חכמה.

הנה חז"ל (שבת קיח, ב) אומרים, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים ולא אמרו דבר זה על שאר מצוות שאם יקיימום כל ישראל יהיו נגאלים, דבר זה נאמר רק על שמירת שבת וצריך טעם מה המיוחד בשמירת שבת? עוד מצינו כי המחלל שבת דינו כעובד ע"ז וחייב סקילה כעובד ע"ז, וכן לענין עוד הלכות. וכן להיפך, אפי' היה חוטא גדול ועובד ע"ז כדור אנוש אם שומר שבת מוחלין לו (שם). רואים מזה גדול ענין שמירת שבת. והענין הוא כי המשמר את השבת מגלה בזה שהוא מקבל עליו עול מלכות שמים שהקב"ה הוא מלך ומנהיג את הבריאה, כי ע"י שמירת שבת הוא מעיד 'כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ' וגו', וכן להיפך כשמחלל שבת הוא מורד במלכות שמים.

הנה אם לא תוקעים בשופר בר"ה יש קטרוג... אמנם כל זה הוא כשהיה באונס אחר, אבל כשחל בשבת ואין תוקעין משום חשש חלול שבת כבר אין קטרוג, ולמה? כי הענין הוא כמו שביארנו, כי בשמירת שבת יש ג"כ השלטת כבוד שמים בבריאה, כמו שאנו רואים דמי שעובר על שאר מצוות לא נאמר עליו שיינו יין נסך וכאלו עובד ע"ז רק על שבת נאמר, ובשמירת שבת, לא רק חלק העשייה של כבוד ועונג שבת הוא ממליך בזה את הקב"ה, אלא גם בשמירה מעשיית מלאכה מלעבור על הלא תעשה גם בזה הוא ממליך את הקב"ה, ולכן אפילו כשחל ר"ה בשבת שאז תקנו חז"ל שלא לתקוע אין חסר בזה המלכת הקב"ה, דאדרבה בעצם הדבר שלא תוקעים מחמת חילול שבת בזה יש אותה דרגה של המלכת הקב"ה ע"י השופר, שכשתוקעין וממליכין את הקב"ה בחיבות ובשמחה אין קטרוג, כי גם ע"י שמירת שבת ממליכים את הקב"ה בבריאה וממלא אין קטרוג שהרי זה שמחה גדולה ביותר שממליכין גם בזה את הקב"ה וזה כעשייה בפועל, חוץ מאמירת הפסוקים, ואי"ז דומה לשנה שאין תוקעין בה באונס בעלמא שלא מחמת שמירת שבת וכמבואר בתוס'.

הרי לנו כמה גדול הענין של שמירת שבת כראוי, כי בכל הפרטים וכל הדינים יש בשמירתם קבלת מלכות שמים, וזה קשה מאד לקיים הכל. אמנם אין הכוונה לומר ח"ו שאין נזהרין בחילול שבת אבל יש דברים שאדם דש בעקביו כמו דיבור בשבת שאמרו חז"ל דבקושי התירו לומר שלום בשבת, דבשבת כל דיבור מיותר אפי' שאינו אסור בחול מ"מ בשבת יש שו"ע על כל דיבור ודיבור מה מותר לומר ומה אסור, וכל זה נוגע לשמירת שבת. ועל ידי שמירת שבת בדקדוק זוכים לקבל עול מלכות שמים (ימלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' קלו).

מכתב בכתי"ק של מרן רה"י זיע"א

לאחינו בני ישראל שלוכט"ס כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים ובאים לידי קטטות, וכן מבואר בגיטין דף נ"ב, ולפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה אשר זה מאד חמור. וטוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה (ובודאי שאין הדברים אמורים לאותם המקומות אשר מקדימים להדליק נרות שבת 40 דק' קודם השקיעה), באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה. ושכר עושיה אין לשער חזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

אהרן יהודה ליב שטינמן

הנני מצטרף להנ"ל - יוסף שלום אלישיב

ג.א. מצטרף ניסים קרליץ,

קריאת

רבן של ישראל
 מרן ראש הישיבה
 רבינו הגר"ג אדלשטיין שליט"א
 נשיא מועצת גדולי התורה

מקדשי
 שבעי
 1951324@gmail.com

'קבלת שבת בציבור ברב עם הדרת מלך'

ובאמת יש רבים הציבור שמקבלים שבת בזמן, ובאים לקבלת שבת בזמן,

כראוי לכבודה של השבת. אבל אם מקבלים שבת ביחידות ולא בציבור,

חסר בכבוד השבת, ואמנם עשרה הם כבר ציבור,

ולחלוקה אין הבדל בין עשרה לאף בדברים שבקדושה,

אבל כבר נאמר (משלי יד, כח) 'ברב עם הדרת מלך',

וככל שהציבור יותר גדול, יש יותר הדרת מלך. אם יש ציבור יותר

גדול בקבלת שבת, זה יותר כבוד שמים.

ומי ששותף לכבוד שמים זכותו גדולה מאד.

לכן כדאי לכל אחד להיות שותף בזה.

ולא לפרוש מהציבור העוסקים

בכבוד שמים, וזה ענין גדול

וזכות עצומה מאד!

משלו הנפלא של הערוך לנר זיע"א : בשנה שר"ה חל בשבת שאנו צריכים שזכות השבת תפעל את פעולת השופר ותמליץ טוב בעדינו ראוי יותר לשמור על השבת שאכן תמליץ טוב בעדינו ולא ח"ו להפך... מתוך דרשת הערוך לנר בשבת שובה תרל"ב - מנחת עני פרשת האזינו

וכך כדי לבקש אמתלה לאישה ולא הצליח בידה. ויען אחד מן העומדים שם ויאמר הלא הם הסימנים ממכות אישה האכזרי. ויתמה המלך מאוד וידבר אל האשה, לאיש אשר אלה לו נעשית סגור, הלא רק לקטגור תוכל להגיש לפנינו, ומשפט השופטים יצא להרשיע את השר ולהענישו.

ובזה יתבאר איך ר"ה שחל בשבת פעמים שהוא לטובתנו ופעמים שהוא סימן לרעה ח"ו, כי ישראל שחטאו כל השנה, בעלות קול השופר ביום הדין מצפים שבתקיעתו יעורבב השטן וזכות התקיעה יהיו לסגור. וכל זה כשחל ר"ה בחול, אך כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין? [ויעוין במס' ר"ה טז ע"ב, "וא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעים לה בתחילתה מריעים לה בסופה, מ"ט דלא איערבב שטן", וכתבו שם התוס' "מפרש בה"ג לאו דמיקלע בשבתא אלא דאיתליד אונסא"].

אכן לזה בא השבת שהיא בת זוגה לישראל - כמה דאמרו רז"ל בבראשית רבה (יא, ח) [תני ר"ש בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקב"ה, לכולן יש בן זוג, א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוג, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנס"י היא בן זוגך]. - להיות סגור בעדינו לפני ממ"ה, והשבת יוצאת ובה לפני כסא כבודו כדכתיב "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", ובזכות שישראל משמרים השבת כראוי, הקב"ה מוחל עוונותיהם.

אבל כ"ז דוקא כל זמן שישראל מקיימין את השבת, אבל כשאין משמרים את בת זוגם כראוי ואדרבה מחללין את כבודה ברבים (בפרהסיא), איך תעשה השבת סגור להצדיק משפטינו, הלא תעשה קטגור! וע"כ כשרז"ל אסרו לתקוע בשבת הוי כדי להרחיק מחילול שבת, משום גזירה משום שמא יעבינו ד' אמות ברה"ר, אבל מי שמחלל כל השנה את השבת בטלטול, הלא אז לא לבד שלא נעשה סגור לפנינו, אלא אחרי שלא איערבב שטן, שוב צריכים לדאוג לדברי רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה.

ולכן בפרט בשנים כאלו, שר"ה חל בשבת, נתאמץ בתשובה בלי הפסק, כי המופלא ממנו כל נדע ובמכוסה ממנו כל נשאל, זמי יודע אחרית שנה אם טוב ואם רע הוא. עכ"ל.

משך חכמה: מניעת תקיעת שופר בשבת - כעקדת יצחק רוחנית

מזור ורפואה, וקטרוג השטן במקומו. [ועיין חו"מ סימן כא בש"ך בזה באונסא כמאן דעביד, דאם נתחייב ע"מ שיעשה פלוני ולא עשה באונס ג"כ אינו חייב]. אולם בשבת, דאחד המיוחד ממצות שופר הוא לתקוע בשופר של איל, להזכיר זכות העקדה שופר של איל, כמו שאמרו פ"ק דר"ה, (טז סע"א) והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור שם השי"ת כי נקרא עליהם, זהו זכות עקדה, שבניו עוקדים כל תאותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת השם ותורתו.

יש לחקור אם ר"ה בשבת אם זה סימן טוב. ובזה מצאנו ששנים שרעות ביותר ושנים שטובות ביותר, היה ראש השנה בשבת. דשני שנים שנחרב בית המקדש היה ראש השנה בשבת כמו דאיתא בירושלמי פ"ד דתענית, [וכו' - עי"ש חשבוננו]. בשנים שיותר טובות, מצינו שמחילת עוון העגל היה בשנה שחל ר"ה בשבת. וכן הקמת המשכן (דביום ה' יצאו בני ישראל ממצרים כדדרשינן בשבת) כדכתבו התוס' במרובה דף פ"ב ע"ש. וכן שנה שנכנסו לארץ ישראל היה ג"כ ר"ה בשבת, שמשנה מת בז' אדר בשבת א"כ ר"ח אדר ביום א' והוי ר"ה בשבת. [ועיין תוס' מנחות דף ל' וכן הרא"ש בפ' ערבי פסחים].

ויובן זה במשל: שר אחד בעבודת המלך חטא, והמלך קצף עליו עד מאוד וציוה להשופטים לדונו כפי שורת הדין. וילך השר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו לו בשעת דינו, אבל המליצים שמטו להם אחד אחד, ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת, באמרם כי אין לו התנצלות ואחת דינו להענש. והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו ויצר לו מאוד ויגד לאשתו את כל הדברים האלה, ותנחמהו אשתו ותאמר לו למה פניך נופלים ומה לך פנות אל המליצים הלא אנוכי יוצאת ובה בחצר המלך הפנימית וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמוד בעת צרתי השקט ושמע, אנוכי אדבר לך אל המלך ואל השופטים. ויהי כן כאשר אמרה, וכשהגיע יום הדין ותעמוד האשה למליצה טובה בצד אישה, והמשפט נחרץ לזכותו.

ואך ימים מועטים עברו, והנה גם שר אחר בעבודת המלך חטא כחטא שר הראשון וגם אותו ציוה המלך להתיצב לפני השופטים שיעבור עליו המשפט. ויאמרו לו אוהביו, לך נא ובקש לך איש שימליץ בעדך לפני השופטים. והשר בזכרו כי זה זמן קצר אשר גם חבירו צדק בדין, צחק להם והשיב הלא גם לאשתי מכירים רבים בחצר בית המלך, וגם היא תדבר טוב עלי אל המלך והשופטים וגם אני אצא נקי, אמנם השר האחרון הזה היה איש זעף וקצף ולא שמר כראוי אהבת וכבוד אשתו, ובחמתו קם והכה אותה מכות אכזריות, עד אשר נשאר סימני אכזריותו בחוץ לעין כל.

ובכל זאת האשה הלכה עמו אל הבית דין להמליץ בעדו לפני המלך. אכן, אך פתחה פיה לדבר, והמלך בראותו צרבת המכה על פניה שאלה מה זה ועל מה זה, ותתחלל האשה וענתה כך

יהיה לכם שבתון זכרון תרועה - הנה ברה"ש (שם ע"ב) אמרו כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה כו'. פירש בה"ג (תוס' שם ד"ה שאין) לאו דמקלע בשבתא, אלא דאיתייליד אונסא. הכונה, כי אין התקיעה מ"ע כמו כל המצות אשר בהעדרה יענש על בלי קיומו אותה וכי אניס רחמנא פטריה, רק היא כמו רפאות תעלה ולזכרון אתי וכמו מכפר ביוהכ"פ, וכמו שאמרו (ר"ה כו) כיון דלזכרון אתי כמאן דאתי בפנים כו', ונמצא החולה אם באונס לא יקה מזור ורפואה האם יתרפא, כן כשנעדר הזכרון שופר, שמכנסת זכרונות ישראל לאביהן שבשמים, תו החולי בלא

שמו יתברך, פן יעבירונו ד' אמות ברה"ר ויתחלל שבת חלילה, כי לישראל מעט יחס מהשבת, כמו שביארתי במק"א (פ' ואתחנן ה', טו והנה) מתנה טובה יש לי בבית גנזי, כי השבת מתיחס אל יחס העולם בכללה להשי"ת, לא על יציאת מצרים כהמועדים בעצם, בעילה רחוקה, אכמ"ל, ויתגדל ויתקדש שמי' רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך, וכיון שכן הרי זה גופי' מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת זה גופי' עקדה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר. ודו"ק.

משך חכמה ויקרא כג - כד

איזה מליץ טוב לר"ה הציע הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל:

לכן נקח את השבת הזה שיהיה לנו למליץ טוב, לשמור את המחשבה שלא להקפיד ח"ו על אף אחד - אפילו הקפדה בלב - כ"ש הקפדה במעשה ח"ו, לשמור את עצמינו שלא יפול בנו הרהור גאוה, כמו"כ שלא לחשוב לשה"ר על חבירו, כלומר: יש אדם שאינו מדבר לשון הרע - אבל במחשבה אינו משים על לבו וחושב כל מיני מחשבות של רע על חבירו. (לב אליהו עמ' שע"ב)

מתוך הספר החדש 'אני לדודי' מכת"ק של הגאון הצדיק רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

והנה מצינו ראינו תחליף, והוא מה שאמרו חז"ל הקדושים בשבת (קי"ח ע"ב) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנאמר שומר שבת מחללו אל תיקרי מחללו אלא מחול לו, ע"כ.

ואם כן אף דמי הוא שיכול לומר שהוא משמר שבת כהלכתו, והרי הט"ז (סי' רס"ז ס"ק א') כתב שאין אנו בחזקת שומרי שבת כהלכתם, אמנם אין דבר העומד בפני הרצון ובל"נ נעשה מאמץ משותף ונקבל על עצמנו כעת בל"נ בהחלטה גמורה לשאוף עכ"פ להיות משומרי שבת כהלכתו, ונעשה מאמץ לשמור שארית שבת זאת בהחלטה גמורה, כהלכתו, במעשה דיבור ומחשבה, ועי"ז ימחל לנו כל עוונותינו, וממילא יהיה זה כאמצעי תחליף לקול השופר, לכיבוי האש הגדולה והנוראה, ואז נצא זכאין בדין בעז"ה אחר שהכל נמחל, והרי קיי"ל ברה"ט (ט"ז ב) דאין אדם נידון אלא לפי שעתו באשר הוא שם, ונהיה מכלל הצדיקים גמורים שנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, שלכמה וכמה דעות הרי זה הולך גם על הדין של עולם הזה ברה"ה.

והנה בספרים הקדושים איתא שבכהאי גוונא דנים ברה"ה כל אדם לגופו, דאם הוא שומר שבת קדש במלא מובן המלה עם כל חלקי הדרבנן שיש בשמירת שב"ק, ממילא לו נאה ולו יאה לקיים גם גזירת חז"ל זו לא לתקוע בשבת וממילא אין עליו ח"ו ביטול עשה. מה שאין כן במי שאינו מדקדק כל כך בכל גדרי שמירת שב"ק יש מקום לומר שיתבעו אותו ביחד עם שאר הדקדוקים שלא קיים אותם, גם על ביטול מצות עשה של תקיעת שופר, היינו אם אינך זריז וחרד כל כך על כל דקדוקיה ופרטיה למה לא תקעת גם בשופר, וממילא אם לא תקע שייך גביה על כל פנים, גם המריעין בסופה ח"ו. ואם כן בהקדם כל זה אנה אנחנו באים, ויש לחוש שידונו אותנו על ביטול מצות

והנה ידוע, כי בני"ו והשי"ת המה כשני אוהבים נאמנים, אשר כל אחד חושש על כבוד רעהו, וזהו תפילין דמארי עלמא (ברכות ו סע"א) מה כתיב בהו מי כעמך ישראל כו', והשי"ת אמר (במדבר לא) לנקום נקמת בני"ו מאת המדינים ומשה אמר לתת נקמת ה', וכיו"ב הרבה. לכן אחרי אשר ידוע לנו גודל התועלויות ממצות שופר, אשר אם יבוטל, אף באונס, הסכנה גדולה, ובכ"ז אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת, אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהי מה, יעבור עלינו מה ויתקדש שמו יתברך, יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים למובה, אך לא יבולע לשבת המעיד על קדושת

בהמשך לשיחתו לחיזוק השבת האחרונה של השנה אמר: כמו"כ אמרנו בשם ספר קדוש אחד, וכעת שכחתי שם הספר - שכל עבירה ח"ו הנעשית בשבת קודש היא חמורה יותר ממה שנעשית בחול. ביטול תורה של שבת חמורה יותר מביטול תורה של ימות החול וכו'. וכן בצד הטוב: כל מצוה הנעשית בשבת - שכרה מרובה מאותה מצוה הנעשית בימות החול, כי כשם שמצות שבת שקולה כנגד כל המצות - כך המצות הנעשות בשבת שכן מרובה יותר!

הנה השנה שוב חל ר"ה בשבת שאין אנחנו מקיימים מצות תקיעת שופר דאורייתא מחמת גזירת חכמים ז"ל להיות בשב ואל תעשה, גזרה שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ה. וכלשון הזהב של רבנו המאירי בספר התשובה (עמ' 305) "עם היות השופר אהובנו, השבת יותר חביבנו".

והנה על פי רוב כשחל ר"ה בשבת, הננו שואלים בדרשה השאלה הגדולה, דהנה כתב הרב רבי יהונתן בעל יערות דבש זצ"ל באחת מדרשותיו וכה דבריו (ח"א דרשה ה): וכן בראש השנה קודם שופר הכל למעלה אש אלפים רבבות פרסאות אש כי ה' נשפט באש והוא חושך למאד והכל זעים ודחילים עד שיתקעו ישראל שופר אז ירדו מן מקור העליון מים חיים, ע"כ.

ואם כן לכאורה כשחל בשבת קדש שאין אז תקיעות, אם כן עם מה מכבים האש הגדולה הזאת [דהרי עצם הדין הוא גם כן בראש השנה שחל בשבת], ואם כן הרי זה ח"ו גריעותא, האם אנחנו כעת ח"ו כחבורת כבאים שעומדת לפני שריפה ענקית המשתוללת ועומדת לכלות הכל, ואין מים לכיבוי השריפה אחר שאזלו המים מן הברזים מאיזה סיבה שהיא, ועומדים אובדי עצות ורואים שהכל כלה לעיניהם, האם אנחנו כעת במצב כזה ח"ו, והרי לא ניתן להאמין שחכמינו ברוח קדשם זצ"ל יגזרו עלינו גזירת כליה בקבעם שאין תוקעים בשבת קדש.

ובודאי בודאי ידעו נאמנה שיש תחליף כהיום הזה לשופר, ושגם האמצעי התחליפי הזה יפעל לא פחות מפעולת השופר, ואם כן אנחנו צריכים חיש מהר לעלות על הדרך הנכונה ולהבין מהו התחליף הזה, כי רבותי, השעה דוחקת וכל רגע ורגע יש לו השפעה על ההוה והעתיד אם לא נשכיל למצוא ולהשתמש מיד בתחליף השופר.

תוספת שבת

השבת קדש, ודקדוקי שמירת שבת הם במקום זה של השופר וריבויי הדקדוקים יגרום ג"כ שלא יריעו לה בסופה, והקבלה של כל אחד בחיזוק שמירת השבת והכובד ראש בקדושת השבת זה גופא עלול לערבב השטן לבל ישטין עלינו בס"ד.

ועל כן בואו אחי בואו רעי, להתחזק כעת בשארית היום הנורא הזה להזהר מאד משיחת חולין, על כל פנים כהיום הזה ולמחרת אשר כל הלכות אלו נאמרו גם על יו"ט, ויהיה גזר הדין לטובה עכ"פ בבחי' באשר הוא שם.

מה למד רבינו הגדול מרן הגראי"ל שטינמן זיע"א שראוי ללמוד עם חילונים מתחזקים מר"ה שחל בשבת, ומיו"ט ראשון של סוכות שגם יחול השנה בשבת..

שו"ת עם רבנו ואנשי ארגון לב לאחים, על דרך הלימוד עם המתקרבים לשמירת תורה ומצוות, ניסן תשס"ח:

אמות! הרי לקפוץ ארבע אמות זה לא כל כך קל! לקפוץ ארבע אמות זה 'קונץ'. הנכד של רעק"א [האדמו"ר בעל תורת אמת] השיב שמכיוון שמדובר בהליכה לדבר מצווה, אז זה מתאים לקפוץ ארבע אמות... הדבר הזה מצא חן בעיני רעק"א... [א"ה ועי' חדושי רעק"א ר"ה כח, ב מש"כ בזה, ויש שצינינו גם לדברי בן עזאי במסכת אבות הוי רץ למצוה קלה וכו']. עכ"פ מחשש כזה שהאדם יקפוץ ארבע אמות ויעבור בשוגג, משום זה ביטלו תקיעת שופר. רואים מזה עד כמה חמור איסור דאורייתא אפילו בשוגג! נו, אז האם לא כדאי בשביל זה ללמד אותם הלכות?

האם נמתין שהוא ילמד גמרא במשך שלוש או ארבע שנים, ואז הוא יקבל געשמאק?!... נכון, ישנם כאלה אשר באמת למדו כך, וכעבור כמה שנים הם התחילו לשמור - אבל הרי בינתיים הוא מחלל שבת!

ש. ומה הדין באדם שכבר שומר שבת, ואף שאין סוף ללימוד הלכות שבת - מכל מקום הוא במצב שהוא שומר את החיובים מדאורייתא.

רבנו: האם אתה יודע כל מה שדאורייתא?! אני לא יודע... ויש הרבה דברים שאנשים לא יודעים, ובינתיים כאשר לא לומדים אזי לא עושים וכאשר נכשלים בשוגג חייבים חטאת. בשביל זה ביטלו כל השנים נטילת לולב בשבת - האם זה 'קליניקייט'?! האם זה דבר קטן?!

ש. אז האם צריך ללמוד עם המתקרבים רק הלכה?

הדבר הכי טוב הוא ללמוד קצת מזה וקצת מזה, גם גמרא בבא קמא, בבא מציעא בבא בתרא וגם הלכות. ואם תאמר אין מספיק זמן? אתם יודעים מה שאמרו בעלי המוסר, שאחרי שאדם ילמד חצי שעה מוסר הוא יראה שיש לו זמן.

יצויין שכשהיו מבקשים מרבנו חיזוק, היה רגיל לומר להתחזק בלימוד הלכות שבת, והביא את דברי היערות דבש שהובאו בהקדמה למשנ"ב ח"ג שאם לא לומד הל' שבת עלול להיכשל בכל שבת באיסורי שבת ואפי' בדאורייתא. ורגיל היה לומר לאברכים שצריך להקדיש חצי שעה ביום לכה"פ ללימוד הלכות שבת.

שופר כהיום הזה, וממילא ח"ו מריעין בסופה שלא יעלה ולא יבוא.

על כן חובת השעה כעת ובעונה הזאת לקבל על עצמנו מיד בל"נ ביחד עם התשובה הכללית, את ענין שמירת השבת ביתר דקדוקים וחומרות בהלכה, וגם בענינים שהם לכאורה לפני משורת הדין, וכמו שכתב הפלא יועץ בערך חסידות, דאם יעשה רק על פי הדין גם בשמים ידונו אותו רק עפ"י הדין, ע"כ. על כן חוב לקבל ע"ע גם מילי חסידותא ובפרט בעניני

ש. כאשר לומדים עם יהודי גמרא, האם עדיף ללמוד מסדר נזיקין - שם מצוי הגעשמאק, או שמא מסדר מועד - שם זה יותר קרוב להלכה למעשה?

רבנו: מלימוד סדר מועד הוא לא ידע כלום. זה ברור שבהתחלה יותר טוב ללמוד 'בבא-קמא'.

ש. אברכים רבים מתמודדים עם השאלה האם ללמוד עם המתחזק גמרא, אשר היא זו שמעניקה לו חיות ו'געשמאק', או לעומת זאת יש ללמוד את הלכות מעשיות?

רבנו: מה חשוב יותר, 'מצוה' או 'מכשירי מצוה'? על ידי זה שילמדו את גמרא במשך חצי שנה או שנה אז יגיע זמן שירצה להתקרב, נמצא שהלימוד הזה הוא רק בגדר 'מכשירי מצוה' ואחר כך הוא יגיע לקיום המצוות - אבל בינתיים הוא הרי נצרך לדעת הלכות שבת. היערות דבש אומר שאי אפשר להינצל מחילול שבת אם לא ילמדו הלכות שבת, בלי זה אי אפשר להינצל! אפילו מדינים דאורייתא, וכל שכן דרבנו? כך אומר היערות דבש, נו, הרי זה בגדר מעשים שבכל יום שאנשים נכשלים בהלכות שבת. חילול שבת דאורייתא בשוגג מחייב קרבן חטאת. ובל יחשוב האדם שעבירה בשוגג היא מילתא זוטרתא. הרי חז"ל ביטלו נטילת לולב משום החשש שמא אדם ישכח ויטלטל ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג. בגלל חשש זה קבעו חז"ל שבמשך אלפי שנים יהודים לא יתקעו בשופר בשבת, ולא ייטלו לולב בשבת. מדוע? שמא יקרה פעם אחת שאדם יעבור עבירה בשוגג. ובשביל זה כדאי לבטל במשך כל כך הרבה שנים - מזמן חז"ל ועד היום - את כל כלל ישראל מלתקוע בשופר בשבת וליטול לולב. מה יש? שמא יהודי אחד יחלל שבת בשוגג?

מובא בגמרא (שבת ה, ב) שכן עזאי סובר ש'מהלך כעומד דמי'. הירושלמי שואל, וזה מובא בתוס' שם (ד"ה בשלמא), שלפי שיטת בן עזאי מתי בכלל ייתכן שאדם יעבור איסור כשמעביר ארבע אמות ברשות הרבים, הרי תמיד הוא כעומד? ותירצו שעובר האיסור כשהוא קופץ. מסופר שהרעק"א שאל: לפי זה מה החשש שבגללו ביטלו חז"ל תקיעת שופר בשבת, האם החשש הוא שכן אדם ילך ללמוד תקיעות ויקפוץ? וכמה הוא יקפוץ - ארבע

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמייעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

שמעתא עמיקתא

גליון תמו"ו | ראש השנה | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

לקבלת

הלכות מצויות לתקיעת שופר
ניתן לשלוח בקשה לכתובת שבגב הגליון

הלכות מצויות לראש השנה

ערב ראש השנה

תענית

נוהגים להתענות בערב ר"ה. [שו"ע (סי' תקפ"א סעי' ג)]. וא"צ קבלה ולא השלמה, ואין קורין בו ויחל. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי' טו)]. וי"א שמתענים עד חצות. [בה"ל (סי' תקס"ב ד"ה עד שיצא בשם הפמ"ז. וכ"כ שאילת יעביץ (ח"ב סי' קמ"ז)]. וי"א שנהגו עד ב' או ג' שעות אחר חצות. [יסוד ושורש העבודה (שער המים פ"ה)]. ועכשיו רבים נוהגים להתענות עד זמן מנחה גדולה, ומתפללים מנחה לפני שאוכלים כדי לומר תפלת ענוו, שאם כבר אינו מתענה אינו יכול לאומרו. [מ"ב (סי' תקס"ב ס"ק ג)]. אמנם השי"ץ אין אומר ענוו בחזרת התפלה. [רמ"א (סי' תקס"ב סעי' א)].

להתפלל ביחידות ע"מ לומר ענוו ולאכול לאחר מכן

אם אין לו מנין, לא יתפלל ביחידות כדי שיוכל לומר ענוו, אלא יאכל לפני מנחה ואח"כ יתפלל בצבור ללא תפלת ענוו. [אסף למגן (סי' תקפ"א, ע"ג) והגרש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות כז)].

במקום סעודת מצוה

אם חל ברית מילה בערב ר"ה, מצוה על בעלי הברית לאכול. והם אבי הבן, הסנדק והמולה. [רמ"א (שם) וסי' תקס"ח סעי' ג]. וכן הדין למי שהזמינו בעה"ב. [מ"ב (סי' ס"ט)]. וכן כל שמשותף בסעודת מצוה או סיום מסכת יכול לאכול ולא להתענות. [מ"ב (סי' תקס"ב ס"ק ט)].

והגרש"א זצ"ל (שם אות כז). וכן הוא בארחות רבינו (ח"א וחי' והשלמות בחי' ועיי"ש ח"ד אות א) שגם הנהגות לצום אם טועמות אפילו בנתיים משאריות של סיום אינן צמות. ועיי' בזה ברמ"א (סי' תקס"ח סעי' ג).

הולא קצת

חולה קצת פטור מלהתענות, אלא שיי"א שעליו לעשות התרת נדרים ע"מ להתיר האכילה. ויש מקילים בזה. [מ"ב (סי' ס"ט)]. ואם אינו מוצא מי שיתיר לו, בשעת הדחק יש להקל בזה.

הל"ש

בזמננו שהדורות חלושים לא נהגו כולם להתענות תענית זו, ומי שחלש אינו מתענה. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש מועדים פ"ג אות כז)].

טעם ואכל

מי שטעה ואכל צריך להשלים התענית. עיי' בשו"ע (רס"י תקס"ח) ובמ"ב שם וסי' תקמ"ט ס"ק ג].

דיני התפילות ותקיעת שופר

תחנון (בסליחות, בשחרית ובמנחה)

נופלים על פניהם באשמורת בסליחות. [שו"ע (רס"י תקפ"א סעי' ג)]. אף אם נמשכו הסליחות עד היום, מפני דרוג פעמים רגילים לסיים קודם עלות השחר, תקנו לנפול אף אם אירע פ"א שממשיך על היום. [מ"ב (סי' כג)]. ועיי' במ"ב בסי' קל"א סי' מ"ט שכת' שלא נופלים על פניהם בעריה אם נוהגים בימי הסליחות להאריך עד היום. ויש לנהוג לאומרו אף במנינים שמתחילים לכתחלה הסליחות ביום. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש מועדים פ"ג אות כז)]. אולם בתפלת שחרית ומנחה אין נופלים על פניהם. [שו"ע (שם)].

תקיעת שופר

אין תוקעין בשופר בער"ה. [שו"ע (סי' תקפ"א סעי' ג)]. ע"מ להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחובה [ואף כשחל יום א' של ר"ה בשבת ג"כ אין תוקעין בער"ש]. ומ"מ מותר לתקוע להתלמד, ולכתחלה יעשה כן בחדר סגור. [מ"ב (סי' כז)].

מנחה

צריך להזהר להתפלל תפלת מנחה של ערב ר"ה בכוונה גדולה, ומאריכין בה קצת מאחר שהיא תפלה אחרונה של השנה. [מס"א (סי' תקפ"א אות נ)].

התרת נדרים

בערב ר"ה

נוהגים לעשות התרת נדרים בערב ר"ה כדי להנצל מעונש נדרים. [חיי"א (כלל קל"ח אות ה)]. ויש נוהגים לחזור להתיר הנדרים מעם שנית בערב יו"כ. [מס"א (שם) סוף אות מט)].

התרה לפני שלשה או עשרה

עושים ההתרה לפני ג' גדולים. אפילו הם קרובי משפחה. [שו"ע (יו"ד סי' רכ"ח סעי' ג)]. נוהגים שהמתירים יושבים והנודר עומד. [ש"ד (שם) ס"ק ט]. ויש נוהגים לעשות התרה זו לפני עשרה אנשים [כיון שאומרים בין בהקף בין בחלום, והנודר בחלום צריך ג'.] על ידי דעת תורה (סי' תרי"ט על סעי' א)].

לפני נער שלא נתמלא זקנו

המתירים צריכים להיות גדולים שנתמלא זקנם. [רע"א (מ"ק סי' ע"ג) מובא בפת"ש (סי' רכ"ח ס"ק ג)]. וכ"כ בבחירת בחיים (סי' כ"א) שלא סומכים על חוסה דרבא בזה. וכן פסק השבט הלוי (ח"ד סי' נד אות ד)].

בלשון שמכין

צריך כל אדם להזהר שיבין מה שהוא אומר, וע"כ מי שאינו מבין לשון הקודש עליו לאומרו בשפה שמבין. [חיי"א (כלל קל"ח אות ח)].

דקדוקי לשון

יש המדלגים בנוסח של התרת נדרים "דיינים מומחים" (כשעושים כן לפני ג' הדיוטות). [נזח אר"י (חודש אלול) בשם האדר"ת. אולם עיי' בלקוטי מהרי"ח (ח"ג סדר עריה ע"מ) שכתב דאפשר לאומרו דהוא רק דרך כבוד שחשובים עליו כד"ינים מומחים]. ויש מדלגים תיבות "בשם הוי" ברוך הוא" [נזח אר"י (חודש אלול) בשם האדר"ת]. ו"אפילו נזירות שמשו"ן. [נזח אר"י (חודש אלול) בשם האדר"ת. וכן הוא בפת"ש (סי' רל"ט ס"ק ו)]. ועיי' בבנין ציון (ח"א סי' פ"א) שכת' ליישב נוסח זה].

עבור אשתו

יש אומרים שאם רוצה האשה לעשות התרת נדרים על ידי בעלה, תמנה אותו שליח וילך בפני ב"ד המתירים ויאמר נוסח התרת נדרים בעדו ובעד אשתו, דהיינו שיאמר בפירוש שנדרנו ונשבענו אני ואשתי, והב"ד יאמר מותרים לכם וכו' בסתם, דכוונתם עליו ועל אשתו. ורק צריך שאשתו תאמר לבעלה מקודם אני מתחרטת על כל נדרים ושבעות ואסורים וקונמות וחרמות והסכמות וקבלות ומנהגים, ואתה תהיה שולחי ותלך לפני בית דין להתיר לי על כל הנזכר. [רב פעלים (ח"ד או"ח סי' לד)]. אולם לא נוהגים שהבעל יבקש התרה עבור נדרי אשתו, אלא הנשים סומכות על התרת נדרים של "כל נדרי" שאומרים בתחילת יו"כ. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש מועדים פ"ג אות ט)]. והלבוש פ"א אות ט, הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי גליון ד' הל' התרת נדרים הגה ה) והגר"ש זצ"ל (חוט שני ר"ה)].

עבור כמה אנשים יחד

יש נוהגים שכמה אנשים אומרים יחד סדר התרת נדרים. [הגרש"א זצ"ל (ימי הרמזים פ"ב הגה ט)]. וי"א שאין לעשות כן אלא בשעת הדחק. [מס"א (שם) אות מט)].

מופלא סמוך לאיש

מופלא סמוך לאיש [דהיינו קטן מגיל י"ב שנים וקטנה מגיל י"א שנים] שנדרהם נדר, לא נהגו להתיר להם. [עיי' בהלבוש (ר"ה פ"א אות י) ובהנהגה (שם) בשם הגרש"א זצ"ל]. ואם רוצים שיתירו להם עושים להם התרה. [הגר"ש זצ"ל (חוט שני ר"ה פ"א אות ג)].

מוסרת מודעה

נוהגים בערב ר"ה למסור מודעה לביטול הנדרים. ודי למוסרה לפני אחד וא"צ ג' אנשים. [הגרש"א זצ"ל (מבכשי תורה אלול תשנ"ה)]. ומעיקר הדין ניתן לסמוך על מודעה זו לענין קבלת דבר מצוה שלא בלשון נדר והתחייבות, וכן הנהגה טובה שנהג ג' פעמים בלא תנאי. [הגרש"א זצ"ל (מנח"ש ק"י סי' צ"א אות כ) והלבוש פ"א אות ט] ועוד פוסקים].

התרת קללות, נזיפות ועין הרע

יש נוהגים לקבץ עשרה בני אדם כדי שיתירו להם קללות ונזיפות ויבטלו ממנו עין הרע, ואם אין לו עשרה יעשה כן לפני שלשה. [החדי"א (צפורן שמיר רס"י ג)].

הכנות לראש השנה

כיבוש, תספורת ולבוש

מכבשין ומסתפרין בערב ר"ה. [שו"ע (סי' תקפ"ב סעי' ד)]. להראות שאנו בטוחין בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטינו. ולא ילבש ברי"ה בגדים חשובים כבשאר יו"ט כדי שיהא מורא הדין עליו, אלא ילבש בגדים נאים שאינם חשובים כל כך. [מ"ב (שם)].

טיהור / תשעה קבין

יש נוהגין לטבול בעריה משום קרי. [רמ"א (שם)]. ולא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות היום. [מ"ב (סי' כ)]. ואם אינו יכול לטבול מאיזה טעם, ישפוך על גופו ט' קבין מים. [מ"ב (שם)]. ויכול לעשות כן ע"י מקלחת המצויה בבית. [שפה"ל (ח"א סי' כד) ודברי יציב (ח"ו סי' ג)].

קניית מקום לתפלות מכפשי מעשר

במקום שאינם מטילים חיוב למתפללים לשלם דמי חבר לביה"כ, מותר לשלמו ממעשר. אולם עבור מקום בבהכ"נ לימים נוראים, כיון שמי שאינו משלם אינו רשאי לשבת במקום שרצונו לשבת, אי"א לשלם ממעשר. אלא שמחמת שהמחר הנדרש הוא בעיקר עבור החזקת בית הכנסת, ניתן להוציא עד כשמונים אחוז מהסכום ממעשר כספים (והכל לפי הענין). [שמעון מגדולי ההוראה שליט"א. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ג באורך בזה].

ראש השנה

אמירת לשנה טובה להברו

נוהגין שכל אחד אומר לחבירו "לשנה טובה תכתב". [שו"ע (סי' תקפ"ב סעי' ט)]. ולקבלה יאמר תכתבי ביו"ד. וי"א שיש לומר ג"כ ותחתם. ודעת הגר"א שאין לומר ותחתם. [מ"ב (סי' כה)]. וי"א שנוהגים לברך שתכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים. [חיי"א (כלל קל"ח אות ה)]. ויש מוסיפים "לאלתר לחיים טובים ולשלום". [מגן האלף (סי' תקפ"ב ס"ק ג)]. ויכולין לומר לשנה טובה תכתב כו' עד חצות היום. וי"א דדינים הנ"ל שווים ביום שני. וי"א שביום שני אין אומרים. [מ"ב (סי' כה)].

ברכת שהחיינו

בהדלקת נרות

אשה הנוהגת לברך שהחיינו בשעת הדלקת הנרות, מברכת ביו"ט ראשון. וביו"ט שני תלבש בגד חדש או תניח פרי חדש ואז תברך שהחיינו. [מ"ב (סי' תר"ט ס"ק ד)]. ואם אין לה תברך בכל אופן. [עיי' בשו"ע (סי' תר"ט סעי' ג) ומ"ב (סי' ט)].

בקידוש

בקידוש ביו"ט ראשון מברכים ברכת שהחיינו. ובקידוש ליל שני, ילבש בגד חדש או יניח פרי חדש ויברך שהחיינו, (משום שיי"א שאין אומרים שהחיינו דתרווייהו יומי קדושה אחת היא). ואם אין מצוי לו בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחיינו. [שו"ע (סי' תר"ט ס"ק ג) ומ"ב (סי' ט)]. ודעת הגרש"א זצ"ל (מנח"ש ק"י סי' כ) דתפירות חדשים שרוצה לאוכלם בליל א' דרי"ה או נכון להניחם לפניו בשעת הקידוש כדי לפטורם מברכת שהחיינו שמברך על היו"ט, אלא יברך עליהם ברכת שהחיינו. ועיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ח].

סדר הסעודה

אכילה הסימנים בסעודה

יהא אדם רגיל לאכול כליל ר"ה (ויש נוהגים כן בבי' הלילות של ר"ה), רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: יהי"ר שקרבו זכויותינו. כרתי: יכרתו שונאינו. סילקא: יסתלקו אויבינו. תמרי: יתמו שונאינו. קרא: יקרע גזר דינו ויקראו לפניך זכויותינו. [ש"י"ע (סי תקפג סעי' א)]. ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים: תתחדש עלינו שנה מתוקה. ומברך עליו העץ (אע"פ שאוכלה תוך הסעודה) ופטר הדבש. [מ"א (שם) ומ"ב (סעי' ג)]. ואפי' אם אצלו הדבש עיקר הדין כן, ע"י בהלכות קטנות (סי' סו) בש"ש. עמיקתא גליין קציה]. ויש אוכלים רמונים ואומרים: שנתרבה זכויות כרמון. ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה. [רמ"א (שם)]. וכמ"כ אוכלים ראש כבש (וי"א של איל, ואם אין לו יקר ראש מבעל חין אחר), לסימן שנהיה לראש ולא לזנב, וזכר לאילו של יצחק. [ש"י"ע (שם) ג] ומ"ב (סי' ק)]. ויש נוהגים לאכול דג לסימן שנפרה ונרבה כדגים ולא יהיה עין הרע שולטת בנו. [מ"א (יא"א ריש הסימן)].

אופן אמירת יהיה רצון

כשאוכל הסימנים אומר יהי רצון מלפניך כו'. [ש"י"ע (סי תקפג סעי' א)]. ואומרו בשם השם. [מ"ב (סי' ק)]. ויאמר וביקשה אחר התחלת האכילה, מבני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה. [מ"ב (סי' ד)]. ובדעיבד אם אמר את הבקשה בין הברכה לאכילה אינו הפסק. [נא"ר (סי' ד) והמטה אפרים (אות א)]. ובסימנים שאין מברכים עליהם קודם אכילתם, י"ל הבקשה קודם האכילה. [הגר"צ פרק זצ"ל (מקראי קדש ימים נוראים סי' ז)].

סדר הסימנים

יש לברך על התמר, ואם אין לו יברך על הרימון, דהם מין ז'. ואם רוצה לברך על התפוח קודם כי כך מנהגו, לא יניח על השלחן הפירות מזה המינים, וכשמברך על התפוח יכוון להוציא גם אותם בברכתו. [הגר"ש"א זצ"ל (פי"א אות כו) וכן הוא מהכה"ח (אות י)].

ברכה על הסימנים שברכתם ארמה

י"א שעל הסילקא, הכרתי ויקרא, אין מברכים עליהם בתוך הסעודה כיון שהם תבשיל. [הגר"צ פרק זצ"ל (מקראי קדש ימים נוראים סי' ז אות א)]. וי"א שיש לברך ברכת בורא פרי האדמה על הקרא, שזה ודאי לא בא אצלנו מחמת הסעודה, ולפטור בזה שאר המינים. [הגר"ש"א זצ"ל (מכתב במחזור המפורש לרי"ה עמ' 6)]. ויש מסתפקים בדבר, ועל כן סוברים שיש לפטורם בברכה על דבר שבודאי אינו בא מחמת הסעודה. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האשף פי"ד אות ח) והגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' מה)]. ומסתברא כדעה הראשונה.

אכילה בדברים המוציאים

יש נמנעים מלבשל ברי"ה מיני חומץ בארש"ט וכדומה, וע"כ האוכלים דגים לסימנא שיפרו וירבו כדגים אין מבשלין אותן בחומץ. [מ"ב (סי תקפג סעי' ד) וסי' נד (סי' ד)].

אגוזים, ענבים ופירות שלא נגמרו

יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה. [רמ"א (סי תקפג סעי' ג)]. וע"י עוד טעם בהגהות חת"ס (שם)]. וכמו כן יש מי שאומר שאין לאכול ענבים ברי"ה (והטעם ע"פ סוד). [מ"ב (סי' תר' סעי' ד) בשם הגר"א]. ופרי שלא נגמר אינו סימן טוב לאוכלו. [מ"ב (סי' תר' סעי' ד) בשם המ"א].

שאר דינים הנוהגים בראש השנה

שתיית יין / דין שמחה בראש השנה

ראש השנה אף שהוא יום הדין מ"מ מצוה של "ושמחת בחגך" נהגת גם בו. [מ"ב (סי תקצו סעי' א)]. וע"י משי"כ בזה במנחת אשר (מועדים סי' ג)]. ויש אומרים שמ"מ אין מקובל לשתות יין בראש השנה חוץ מ"מין של קידוש. [הגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' פו)].

תשעה"מ

נכון למנוע עצמו מתשעה"מ בשני לילות של ר"ה א"כ"כ היה ליל טבילה ויחזור ויטבול בשחרית. [מ"ב (סי תקפא סעי' כו)]. ואף כשאין באפשרותו לחזור ולטבול לא יבטל חיובו. [ה"י"א (כלל קטן ש"א אות ז) וכה"ח (אות פט)].

שינה ביום

יש נוהגים שלא לישון ביום ר"ה. [רמ"א (סי תקפג סעי' ג)]. וי"א שאחר חצות היום אין חש. [מ"ב (שם) סי' טו] בשם האר"י ז"ל, בין ביום ראשון בין ביום שני. ומי"מ הרוצה להחמיר על עצמו שלא לישון כלל, ביום הראשון הוא היותר נכון. [כה"ח (אות לו)]. וכל זה לענין לילך ולהתחיל לישון ביום, אבל מותר להמשיך שינת הלילה עד הבוקר אפילו אחר עמוד השחר. [הגר"ש"א (שם) פי"א אות כו] והגר"ש"א זצ"ל (אשרי האשף מועדים פי"ד אות יא), והגר"ח"ס שליט"א (נור החיים שא"ה ק"ז) ומי"מ אם כבר נתעורר משנתו אחר עלות השחר, י"א שיש להיהרר שלא לחזור לישון. [הגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' 6)].

הצריך לישון

מי שהשינה ביום נצרכת לו כדי שיוכל לכוין בתפלה כראוי, אין לו להמנוע ממנה בימי ר"ה, אלא יישן כדרכו. [הגר"ש"א זצ"ל (שם) פי"א אות כד], דהא דאמר דמאן דדמדך בריש שתא דמדך מזליה, זהו דוקא בישן אות ז' אבל בכגון דהא לא נאמר דבר זה].

להתענות עד הציו היום

מותר להתענות ברי"ה ולהתפלל עד אחר חצות, אע"פ שבשבת ושאר יו"ט הדבר אסור. [מ"ב (סי תקפג סעי' ג) בשם ע"ת יקנים]. ואם ר"ה חל בשבת אין להתענות. [מ"ב (סי תקפד סעי' ה)] וי"א שאין שחרית ברי"ה. [הגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' פו)]. [מעשה רב (מהגר"א סי' רו) וש"ת התעוררות בתשובה (ח"א סי' רכה)].

טעמה המורעילה שלא להיות מתענה

לדעת המחמירים לעיל שאסור להתענות ברי"ה כמו שאר יו"ט, או כשרי"ה חל בשבת שאסור לכל הדעות להתענות, אם טועם משוה קודם התפלה אינו נחשב מתענה. [מ"ב (סי רפח) סעי' א]. ויש מסתפקים אם די בשתיית משקה, או שצריך לאכול דוקא פת בשיעור כביצה. [מ"ב (סי קנא) א"א סעי' ג] ולמעשה יש להקל שדי בשתייה בלבד. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האשף פי"ד אות טו)]. וכן נהג בעל הקהלות יעקב (דברות רבנו ח"יב עמ' קפא). וכן באלף למגן (סי' ב) ובהגה (שם) מקיל אף על דו שתיית מים. ובקצות השלחן (סי' ז) אר"ה (אשרי האשף סי' א) כתב שאף אם מוגעל משקה יתכן שתיית מים אינה בכלל טעימה. וע"י עוד בתשובות והנהגות (ח"יב סי' רעז)].

שכח לומר יו"ט בברכת המזון

שכח לומר יו"ט בברכה"מ בסעודת ליל ר"ה, חוזר לראש בהמ"ז. [הגר"ש"א זצ"ל (שם) פי"א אות יט]]. ואם שכח בסעודת היום, י"א שחוזר וי"א שאינו חוזר. [מ"ב (סי קפח) סעי' יט]]. ולמעשה לא יחזור, אמנם ישתדל לשמוע מאחר. [באר משה (ח"יב סי' לח אות יג)]. וכ"ז לבני אשכנז, אבל לבני ספרד אין לחזור אף אם שכח בלילה. [כה"ח (אותיות כד-כה)].

לבישת קיטל

מנהג לבישת הקיטל (בר"ה ובידה"כ)

יש נוהגים ללבוש קיטל בתפילת שחרית ומוסף של ר"ה. [מ"א (סי תקפד אות ג) ומקו"ח (סי תרי אות ד)]. וכן יש נוהגים ללבושו ביהו"כ בכל התפלות. [מ"א (סי תרי ע"ד)]. ויש נוהגים ללבוש ידים לבנים, ע"י"ש ברמ"א. וע"י עוד במי"ש שם שם ש נוהגות ללבוש בגדים לבנים].

ללבוש בשנה הראשונה אחר הנשואין

י"א שאף בשנה הראשונה אחר הנשואין לובשין קיטל. [קצה המטה (סי' תרי"ג) סי' טו]. וי"א שיש שנהגו להמנוע בשנה זו. [מהר"ם שיק (או"ח סי' כח)]. ומי"מ אם אחד רוצה ללבושו אף לשיטה השניה אין גוערין בו. [מהר"ם שיק (שם)].

אבל בלבישת הקיטל

אבל בתוך י"ב חודש על אביו או אמו או תוך ל' על שאר קרובים, ראשי ללבוש קיטל. [מ"מ יש מקומות שנוהגים שאין האבל ללבוש. [מ"ב (סי' תרי"ג) סי' יח]].

כניסה לבית הכסא עם קיטל המיוחד לתפלה

הפרדה (של צורת הפתח וכו' וכו'). [ש"י"ע (סי תקפג סעי' א)]. ואומרו בשם השם. [מ"ב (סי' כ)]. ויאמר וביקשה אחר התחלת האכילה, מבני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה. [מ"ב (סי' ד)]. ובדעיבד אם אמר את הבקשה בין הברכה לאכילה אינו הפסק. [נא"ר (סי' ד) והמטה אפרים (אות א)]. ובסימנים שאין מברכים עליהם קודם אכילתם, י"ל הבקשה קודם האכילה. [הגר"צ פרק זצ"ל (מקראי קדש ימים נוראים סי' ז)].

יש לברך על התמר, ואם אין לו יברך על הרימון, דהם מין ז'. ואם רוצה לברך על התפוח קודם כי כך מנהגו, לא יניח על השלחן הפירות מזה המינים, וכשמברך על התפוח יכוון להוציא גם אותם בברכתו. [הגר"ש"א זצ"ל (פי"א אות כו) וכן הוא מהכה"ח (אות י)].

ברכה על הסימנים שברכתם ארמה

י"א שעל הסילקא, הכרתי ויקרא, אין מברכים עליהם בתוך הסעודה כיון שהם תבשיל. [הגר"צ פרק זצ"ל (מקראי קדש ימים נוראים סי' ז אות א)]. וי"א שיש לברך ברכת בורא פרי האדמה על הקרא, שזה ודאי לא בא אצלנו מחמת הסעודה, ולפטור בזה שאר המינים. [הגר"ש"א זצ"ל (מכתב במחזור המפורש לרי"ה עמ' 6)]. ויש מסתפקים בדבר, ועל כן סוברים שיש לפטורם בברכה על דבר שבודאי אינו בא מחמת הסעודה. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האשף פי"ד אות ח) והגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' מה)]. ומסתברא כדעה הראשונה.

אכילה בדברים המוציאים

יש נמנעים מלבשל ברי"ה מיני חומץ בארש"ט וכדומה, וע"כ האוכלים דגים לסימנא שיפרו וירבו כדגים אין מבשלין אותן בחומץ. [מ"ב (סי תקפג סעי' ד) וסי' נד (סי' ד)].

אגוזים, ענבים ופירות שלא נגמרו

יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה. [רמ"א (סי תקפג סעי' ג)]. וע"י עוד טעם בהגהות חת"ס (שם)]. וכמו כן יש מי שאומר שאין לאכול ענבים ברי"ה (והטעם ע"פ סוד). [מ"ב (סי' תר' סעי' ד) בשם הגר"א]. ופרי שלא נגמר אינו סימן טוב לאוכלו. [מ"ב (סי' תר' סעי' ד) בשם המ"א].

שאר דינים הנוהגים בראש השנה

שתיית יין / דין שמחה בראש השנה

ראש השנה אף שהוא יום הדין מ"מ מצוה של "ושמחת בחגך" נהגת גם בו. [מ"ב (סי תקצו סעי' א)]. וע"י משי"כ בזה במנחת אשר (מועדים סי' ג)]. ויש אומרים שמ"מ אין מקובל לשתות יין בראש השנה חוץ מ"מין של קידוש. [הגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' פו)].

תשעה"מ

נכון למנוע עצמו מתשעה"מ בשני לילות של ר"ה א"כ"כ היה ליל טבילה ויחזור ויטבול בשחרית. [מ"ב (סי תקפא סעי' כו)]. ואף כשאין באפשרותו לחזור ולטבול לא יבטל חיובו. [ה"י"א (כלל קטן ש"א אות ז) וכה"ח (אות פט)].

שינה ביום

יש נוהגים שלא לישון ביום ר"ה. [רמ"א (סי תקפג סעי' ג)]. וי"א שאחר חצות היום אין חש. [מ"ב (שם) סי' טו] בשם האר"י ז"ל, בין ביום ראשון בין ביום שני. ומי"מ הרוצה להחמיר על עצמו שלא לישון כלל, ביום הראשון הוא היותר נכון. [כה"ח (אות לו)]. וכל זה לענין לילך ולהתחיל לישון ביום, אבל מותר להמשיך שינת הלילה עד הבוקר אפילו אחר עמוד השחר. [הגר"ש"א (שם) פי"א אות כו] והגר"ש"א זצ"ל (אשרי האשף מועדים פי"ד אות יא), והגר"ח"ס שליט"א (נור החיים שא"ה ק"ז) ומי"מ אם כבר נתעורר משנתו אחר עלות השחר, י"א שיש להיהרר שלא לחזור לישון. [הגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' 6)].

הצריך לישון

מי שהשינה ביום נצרכת לו כדי שיוכל לכוין בתפלה כראוי, אין לו להמנוע ממנה בימי ר"ה, אלא יישן כדרכו. [הגר"ש"א זצ"ל (שם) פי"א אות כד], דהא דאמר דמאן דדמדך בריש שתא דמדך מזליה, זהו דוקא בישן אות ז' אבל בכגון דהא לא נאמר דבר זה].

להתענות עד הציו היום

מותר להתענות ברי"ה ולהתפלל עד אחר חצות, אע"פ שבשבת ושאר יו"ט הדבר אסור. [מ"ב (סי תקפג סעי' ג) בשם ע"ת יקנים]. ואם ר"ה חל בשבת אין להתענות. [מ"ב (סי תקפד סעי' ה)] וי"א שאין שחרית ברי"ה. [הגר"ש"א זצ"ל (חוס שני רי"ה עמ' פו)]. [מעשה רב (מהגר"א סי' רו) וש"ת התעוררות בתשובה (ח"א סי' רכה)].

טעמה המורעילה שלא להיות מתענה

לדעת המחמירים לעיל שאסור להתענות ברי"ה כמו שאר יו"ט, או כשרי"ה חל בשבת שאסור לכל הדעות להתענות, אם טועם משוה קודם התפלה אינו נחשב מתענה. [מ"ב (סי רפח) סעי' א]. ויש מסתפקים אם די בשתיית משקה, או שצריך לאכול דוקא פת בשיעור כביצה. [מ"ב (סי קנא) א"א סעי' ג] ולמעשה יש להקל שדי בשתייה בלבד. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האשף פי"ד אות טו)]. וכן נהג בעל הקהלות יעקב (דברות רבנו ח"יב עמ' קפא). וכן באלף למגן (סי' ב) ובהגה (שם) מקיל אף על דו שתיית מים. ובקצות השלחן (סי' ז) אר"ה (אשרי האשף סי' א) כתב שאף אם מוגעל משקה יתכן שתיית מים אינה בכלל טעימה. וע"י עוד בתשובות והנהגות (ח"יב סי' רעז)].

שכח לומר יו"ט בברכת המזון

שכח לומר יו"ט בברכה"מ בסעודת ליל ר"ה, חוזר לראש בהמ"ז. [הגר"ש"א זצ"ל (שם) פי"א אות יט]]. ואם שכח בסעודת היום, י"א שחוזר וי"א שאינו חוזר. [מ"ב (סי קפח) סעי' יט]]. ולמעשה לא יחזור, אמנם ישתדל לשמוע מאחר. [באר משה (ח"יב סי' לח אות יג)]. וכ"ז לבני אשכנז, אבל לבני ספרד אין לחזור אף אם שכח בלילה. [כה"ח (אותיות כד-כה)].

דיני הש"ץ

ש"ץ הראוי לימים נוראים

ראוי יהיה הש"ץ בעל תשובה, גם ראוי שילמד הכונות מהתפלות המבוארות בהזוהר. ונהגו שמי שהתחיל להתפלל (או לתקוע) אפי' פי"א אין ליתן המצוה לאחר. ואם חלה הוא ביד הקהל להעמיד אחר ומי"מ שחוזר לבריאותו המצוה חזרת אל הראשון. ואם יש מ"ח שבביל זה לא יתפלל אע"פ שיתפלל מי שאינו הגון. [מ"ב (סי תקפא) סי' יא]]. ואין ממנים ש"ץ נער שלא נתמלא זקנו. [מ"ב (סי נג) סעי' כד]].

אבל

אבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו [או תוך שלשים על שאר קרובים], אסור לעבור לפני התיבה ברי"ה ויהו"כ, דהא דינם כרגלים לכל מילי. ובדליכא חזן אחר שרי אפילו ברי"ה ויהו"כ. [מ"ב (סי תקפא) סי' ז]. וע"י בג' מהרש"א (יו"ד סי' צט) משי"כ לענין ש"ץ קבוע].

עבר עבירה מפורסמת

אין למנות לש"ץ בימים הנוראים מי שעבר עבירה מפורסמת, כגון הליכה לערכאות וכדו', אפילו עבר עליה פי"א בלבד ואפי' בשוגג. אבל בכל עבירה אין להחמיר בזה. [הגר"ש"א זצ"ל (שם) אות ח] דלא כמשמעות סתימת המ"ב בסי' יג (סי' פב)].

קבלת שכר

י"א שאסור לשכור חזנים להתפלל בשבת ויו"ט משום שנמצא מקבל שכר שבת ויו"ט (וה"ה בעל תוקע ברי"ה), ויש מי שמתיר (דבמקום מצוה לא גזרו רבנן). והעיקר כדעת המחמירים. [ש"י"ע (שו"י שו"י סי' ה) פסק כדעה הראשונה להחמיר. וטעם האיסור שכתבנו הם המ"ב (סי' כג)]. וי"א שאם יתפלל גם בימות החול (או תוקע בחודש אלו) ומשלם לו לחודש או לשבוע בבת אחת, לכ"ע שרי. [רמ"א (שם)]. ולמעשה נוהגים להקל לשכור לשבתות לחוד, והחושש לדברי האוסרים לא יקצוב בתחלה ומה שלוקח אח"כ י"ל שהוא דרך מתנה. [מ"ב (סי' כד)]. וע"מ לאת לכו"ע, חזן המקבל שכר עבור תפלתו בימים הנוראים, ידקדק להתפלל עוד תפלה אף חשובה, כגון סליחות וכדו', בימות החול, כדי שיחשב שכר יו"ט בהבלעה. (אבל ע"י שיתפלל מנחה רגילה של חול וכדו') מסתבר דאין להקל, כיון דכו"ע ידעי שאין נותנים שכר בעבור זה). [אלף המגן (סי תקפא) סי' כד] והגר"ש"א זצ"ל (ש"ש"י כפ"ח הגה קמה, והלכ"ש שם אות ז והגה ט)]. ומי"מ אסור לשכור החזן או התוקע בשבת ויו"ט גופא רק מערש"ש. [מ"ב (סי' כג)].

סימן שכר

הנוטל שכר לתקוע שופר ברי"ה או כדי להיות ש"ץ (או לתרגם) בשבתות ויו"ט, אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה. [ש"י"ע (ססי תקפג סעי' ה) ומ"ב (סי' שו) סעי' כג]]. אלא די"א דכו"ז באיש אמיד, אבל הנצרך לצורך פרנסתו לית לן בה. [ארחות חיים (שם) סי' יג]]. ויש מלמדים זכות לחזנים שמקבלים שכר. [א"א מבוססאשט (סי תקפה)]. וכמו כן אם אינו קוצב שכר אלא מקבל לאחר מכן בתורת מתנה לית לן בה.

כשכר או כהנם

שליח צבור בשכר עדיף טפי מבנדבה. [ש"י"ע (סי נג) סעי' כב]]. שבוה אין אחר שאינו הגון רשאי לפשוט רגלו להתפלל, ואם היה בנדבה הרשות נתונה לכל וכפרוץ הדבר יעלה מי שאינו הגון, ועוד שהש"ץ יהי' בעצמו יותר נזהר בתפלתו ובתיקונו הואיל ושכיר הוא. ואף שיש בחנם צריכין העניים ג"כ ליתן שכירות הש"ץ שש"ץ בשכר עדיף. [מ"ב (סי' נג)].

דיני התפילה

כריעה בתפלה

יש נוהגים להתפלל ברי"ה בכריעה. [ש"י"ע (סי תקפג סעי' ד)]. והנהגה כן יתפלל בכריעת ראשו עם גופו בלבד. [מ"ב (סי' יג)]. וצריכים לזקוף בסוף הברכות. [ש"י"ע (שם)]. והיינו קודם שיאמר ברוך אתה. והי"ה בתחלת הברכה. [מ"ב (סי' ד)]. ובברכות שתיקנו לכרוע בהן יזקוף עצמו כמה תיבות לפני שיאמר "ברוך אתה". [מ"ב (סי' קיג) סי' ז]].

תפלה בקול

אף על פי שבכל ימות השנה מתפללים בלחש, ברי"ה נוהגין לומר בקול רם. ולא חיישינן שמא יטעה חברו מחמתו, כיון שמצויים בידם מחזורים. [ש"י"ע (סי תקפג סעי' ט)]. ומי"מ י"א שמי שמתפלל בלחש משוהב יותר, אלא אם כן אינו יכול לכוון בלא זה. [כה"ח (אות נז) בשם הש"ת ע"פ הזהר והאר"י ז"ל]].

בירור הלכה

הנידון - לבישת מסיכת קורונה בשבת

יש לדון דאסור, והו"ל כמו בגד של כלאים דחשוב משא ע' פרמ"ג שא' א"א נד', ומנ"ח שיג' ט, ויש שכתבו שאף בכה"ג אינו כמשאוי ומותר מדין שבת לצאת בו לרה"ר.

חזינן שבבגד שלובשו מותר בכ"ג אף שאין רגיל בזה כלל, ויש לדון מהו גדר מלבוש ויתבאר להלן הראיות שא"צ דווקא מלבוש גמור.

היתר תכשיט

ע' בשו"ע בסימן שג' אריכות ובפרטי הדינים והחששות דרבנן דתוציא להראות לחברותיה.

צורך האדם

סמכות לאיש, כבלי הבתולות, (סימן שא' טז', יט')

צורך רפואה / מגן מחולי

יוצאים במוך וספוג שעל המכה לפי שהם מרפאים, קמיע מומחה, קשר לעין הרע, אבן תקומה, ביצת חרגול וכד' (ע' שו"ע סימן שא סעיף כב', כה', כז', ובסימן שג' כד').

מגן מצער הגוף או מכה

יש בזה סתירה בשו"ע, ובמ"ב מביא בזה מח', ע' שו"ע סעיף יג', וע"ע סעיף נא', דעולה דמותר, ומאידך בסעיף כב' וכח' נראה שאסור, (ע' סוגיית הג"מ סלע שע"ג צינית ומסקנת הג"מ דיש בסלע כמה מעלות, וע' בטור ובב"ח). וע' ברעק"א שמק' סתירה בשו"ע, ובפרמ"ג כתב לחלק בן המקרים, ויתבאר להלן.

במ"ב בס"ק קח' הביא מהאחרונים שס"ל דמותר אף שרק מגן מצער, ונראה שעיקר דעתו להקל, ומ"מ הביא דעדיף לכתחילה להחמיר ויתן על מכתו סמרטוטים שהם בטלים למכה ומותרים לכ"ע.

להעביר ריח הפה,

לצאת עם פלפל, (שו"ע סימן שג' טו')

דבר שרגיל לצאת בו בחול

חוטין באזני הבנות, חוטי שער (אסורים רק מדרבנן), עיגולים, כבלים (שו"ע שג' כ', א', שא' כג', יט')

בשו"ע סימן שא', שג' התבארו כמה וכמה היתרים שבהם מותר לצאת בשבת, יש כמה שורשים של היתר ומהם עולים כמה ענפים וחילוקים, ונבאר אי"ה את עיקרי הדברים, ונברר מה ההתרים השייכים לענין יציאה עם מסיכת קורונה בשבת.

היתר מלבוש. היתר תכשיט. צורך האדם. צורך רפואה ומגן מחולי. מגן ומציל מצער. להעביר ריח הפה. דבר שרגיל לצאת בו בחול.

היתר של מלבוש

היתר של מלבוש ביסודו הוא דכל דבר שלובשו דרך מלבוש מותר היות והוא טפל לאדם, דכיון דהוא מגן על הגוף הוא בטל לגוף, ואי"ז חשוב משאוי, והיתר זה מוזכר בשו"ע בכמה מקומות ואציין חלק, שא' יד', כט', ל', לד', לה', לו'.

אולם התחדש בגדר היתר מלבוש כמה חידושים -

א' מותר לכל צורך שהוא אף שכעת אין לובשו לשם מלבוש, דמבואר בשו"ע דאף מלבוש שכל לבישתו היא לאצולי מטינוף בגדיו שרי ללבשו, דכיון דהוא דרך מלבוש גמור מותר ללבשו לכל צורך שהוא, ואף לאצולי מטינוף. (ע' שולחן ערוך סימן שא' סעיף יג' "לא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מויבתו שלא יטנף בה, וכן אשה נדה שקושרת בגד לפנייה שלא תתלכלך בדם נדותה אסורה לצאת בו, אם לא יחא סינר עשוי כעין מלבוש. אבל אם קושרתו כדי שלא יכאב לה הדם ולא תצטער, מותר לצאת בו", וע' סעיף יד' "דבר שהוא דרך מלבוש, אפי' אם אינו לובשו אלא משום אצולי מטינוף, מותר לצאת בו בשבת. הגה: ולכן מותר ללבשו בגד מפני הגשמים או כובע על ראשו, אבל אסור לאשה ליתן בגד על צעיפה מפני הגשמים דאין זה דרך מלבוש).

ב' מותר אף אם אין לו רגילות ללכת כך, דכל שהוא מלבוש שאיזה בני אדם הולכים בו מותר לכל אדם בכל זמן דחשיב מלבוש ובטל לאדם,

והמקור מהג"מ שבת סב' "דהרועים יוצאין בשקין ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם", ובג"מ שבת קמז' דמותר כל אדם לצאת בסודר שעל כתפו מפני הרטנים.

ע' במג"א שא' ס"ק נה' שמוסיף חידוש שבבגד גמור אף בגד של אשה לאיש ל"ח משאוי, ורק בתכשטים חלוק איש מאשה, וע' בפרמ"ג שם, ובאופן שיש לאו דלא ילבש,

יציאת אדם עם מסיכת קורנה בשבת

היתר מלבוש

לכאורה היות ובעת הזאת הדרך לצאת עם מסכה ה"ה

נחשבת למלבוש, (ואף אם לא היה דרך ורגילות שכולם לובשים מסכה, או במקמות או קהילות שלא לובשים מסכה, מ"מ נחשב מלבוש, א' היות וסגי בהא דיש שלובשים אותו, ע' משנה ברורה סימן שא ס"ק קכז' דסודר אף אי מקופל על כתפו שרי, כיון שפעמים יש אנשים שהולכים כך נחשב מלבוש, כדמשמע בגמרא דמשום "רטנין" שיוצאין בעת הריצה מותר לכל אדם, ב' אפשר דאף אם רק דרך הרופאים ללבוש מסכה חשיב מלבוש דומיא דבגד הרועים)

אולם יש לדון מהו גדר מלבוש, דהיה מקום לדון שדווקא בגד גמור, או עכ"פ בגד גס כמ"ש הראשונים דזהו בגד הרועים נחשב בגד, ויל"ע האם לובש דבר שאינו בגד האם יש לו דין בגד, והאם מסכה נחשבת בגד, (מצד שמסכה מסכה רק חלק מהפנים, וודאי דאי"ז מגרע מדין בגד, דהרי הרבה בגדים מכסים רק חלק מהגוף, נעלים, כיפה, צעיף, וכד')

ע' משנה ברורה סימן שא' ס"ק עג' שנוטה שאף שק גמור אם יש שלובשים אותו נחשב בגד, וא"כ ה"ה בזמן זה המסכה נחשבת לבגד, ולכה"פ הוא בגדי הרופאים.

וע"ע להלן שיתבאר בדברי האגר"מ ובדברי השש"כ לענין שעון, דכתבו דשעון נחשב מלבוש, ובאמת זה הטעם שמוותר משקפיים, ויתבאר ההבדל בן משקפיים לשעון (דבמשקפיים מותר לצאת לרה"ר ומאידך בשעון יש נידון בזה), ויתבאר להלן דאף ששאדם לובש על גופו בשביל תשמישו, פעמים חשוב מלבוש ומותר, ופעמים חשוב משאו ואסור.

ההיתר צורך האדם

מצאנו בהיתר צורך האדם כמה סתירות בשו"ע בזה, ולכאורה עולה דלא כל דבר הנצרך לאדם מותר, אלא תלוי אי הדבר משמש את האדם או האדם משתמש בו, ויש בזה כמה פרטים ויבואר להלן.

מחט נקובה בשבת

כתוב במשנה דבמחט נקובה אסור לצאת ואם יצא אין חייב חטאת, מבואר במשנה שמדאורייתא מותר לצאת במחט נקובה ומדרבנן אסור, ואמרת הג"מ אם הטעם שאין חייב חטאת הוא מפני שהוא תכשיט, א"כ יהיה דינה כמו תכשיט שמוותר, מת' הג"מ שבמחט חולקת שיערה, מק' הג"מ בשבת למאי חזיא..., ובביאור הסוגיא שם נח' רש"י ותוס', רש"י פ' שהג"מ הק' שיהיה חייב חטאת, והג"מ ת' דחולקת בה שיערה, והק' תוס' הרי המחט הוא לא מלבוש ולא תכשיט, וכי מפני שמשתמשת בה לא נחשב משאו,

ובאמת יש להבין דבג"מ נראה בתחילת המו"מ שאוגרת שיערה מותר, וחולקת שיערה אסור, יל"ע ומאי שנא אוגרת שיערה מחולקת שיערה הרי שניהם משמשים את האשה, ויש

לבאר מהו חולקת שיערה ואמאי לא יחשב תשמיש לאשה, ועוד במה שונה חולקת שיערה מחוטין באוזני הבנות ומחוטוי השיער שמוותר כיון דהם משמשים את האשה מדוע חולקת שיערה נחשב משאו.

ומתבאר מדברי הראשונים שמחט שחולקת בה שיערה אי"ז משמש אותה להחזיק שיערה וכד', אלא הוא משמש אותה כמסרק לחלוק את השיער, ולכן אי"ז מוגדר תכשיט או צורך האשה כשיוצאת לרה"ר, אלא היות והאשה רוצה להשאיר את המחט בשערות ראשה כדי שיהיה לה בהשיג ידה, לכן ס"ל לתוס' דאי"ז אלא משאו.

וכן נראה בדברי הריטב"א בסוגיא זו"ל "בשבת למאי חזיא. פרש"י ז"ל והלא בשבת אסור לחלוק בה שיער, והקשו בתוספות ... ועוד דאפי' מותר לחלוק בה שיערה כיון שאין רגילות לעשות כן אלא בבית, משוי הוא לענין לצאת בה לחוץ, לכך פירש ר"י ז"ל למאי חזיא בחוץ שהרי אינה צריכה לה כלל והוה ליה כשאר משוי,

וכן מצאתי באגרות משה יורה דעה חלק א' סימן מח' "בדבר המחט שאינו תכשיט ומניחין הנשים בשערותיהן, כפי ששמעתי עושין זה להעמיד קישוריהן שיהיו השערות במקומן שלכן מותר כדאיתא במג"א סי' ש"ג סק"ח עוד יותר מאם היה תכשיט דהמג"א אוסר דלמא שלפה. ואם אינה מעמדת קישוריה רק מכינה לאיזה צורך שתצטרך אסורה ובזה אוסר המשנה ברורה בס"ק כ"ה".

בביאור שיטת רש"י ע' שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קצח' שכתב דרש"י סובר דכל דבר הנצרך לאדם נחשב כתכשיט, וז"ל "פי' רש"י והלא אסור לחלק לה שיערה בשבת. ומשמע שאם היה מותר לחלוק שיערה בשבת היה מותר לצאת בה בשבת. כי כל דבר שאדם צריך לו לצורך גופו תכשיט הוא לו. כמו סייף ואלה ורומח לרבי אליעזר שתכשיטין הם לאיש שאם יצטרך להלחם בהם"

לכאורה עולה דנח' רש"י ותוס' האם דבר שאינו מלבוש או תכשיט ונצרך לתשמיש האדם האם מותר,

אולם בביאור מח' רש"י ותוס' נראה להוסיף - דבאמת זה ברור (אף לשיטת רש"י) שאם אדם יקח כלי ויקשור אותו לידיו בשביל להשתמש בו אח"כ וודאי שיהיה אסור, דאין הכלי משמש האדם אלא האדם רוצה להשתמש בכלי ואי"ז אלא משאו (למשל אדם הרוצה לאכול אח"כ, וודאי של"מ אם יקשור לידיו כף), ומאידך דבר המשמש את האדם וודאי אינו נחשב למשאו,

ונח' רש"י ותוס' האם מחט שחולקת בה שיערה מוגדר דבר משמש את האדם, או שהאדם משתמש בו, ולהלכה פסק השו"ע כתוס' שחולקת שיערה אסור, וביאר המ"ב סימן שג

ס"ק כה" ש"אין אדם יכול לצאת בכל החפצים הצריכים לו כשאינו לא מלבוש ולא תכשיט"

ובזה יתבאר ויתשב מדוע אוגרת שיערה, וחוטין באוזני הבנות, וחוטי השיער מותר דהם משמשים את האשה, משא"כ מחט שחולקת שיערה אסור דהוא כלי הנמצא על האדם.

ובזה יתישב עוד תמיהה דהשו"ע בשא' כ' כתב שאסור לצאת במסכה שנותנים להפחיד הילדים, ויל"ע אמאי לא נתיר דהוא משמש האדם, ולמש"כ אתי שפיר דהו"ל כמחט לחלוק שיערה דאין המסכה צורך האדם אלא האדם מוציאה בשביל להשתמש בה. (ועוד מסכה שנותנים להפחיד הילדים, אינה מלבוש דאינו משמש ומגן לאדם, ואף אין איזה אנשים שלובשים אותו, משא"כ מסיכת קורונה, משמש ומגן על האדם, וכעת רגילים, לצאת בו, והרופאים רגילים בו תמיד), ומצאתי בלשון הגר"ז שא' שביאר הטעם בזה "מפני שאין דרך להתלבש בהם לעולם".

ומצאנו עוד עד"ז במ"ב שא' קלג' לענין מטפחת אף, שאסור לקשור ברגלו, ויל"ע אמאי לא נתיר כיון דהאדם משתמש בו, והביאור כנ"ל כיון דאי"ז מלבוש, ואי"ז רק כלי שהאדם רוצה להשתמש בו להלכה אין היתר של צורך האדם.

החילוק בין משקפיים לשעון יד

ובזה יתבאר החילוק בן משקפיים לשעון, דמשקפיים האדם משתמש בהם תדיר, וה"ה כחוטי השיער וכחוטין באוזני הבנות וכד',

משא"כ שעון הוא כלי המורה שעה המשמש את האדם לדעת את השעה, והיות והאדם מעונין שיהיה לו זמין ובהשיג יד כשירצה לדעת השעה ה"ה תולה הכלי על ידו, ולכן אי"ז אלא כלי שאסור לצאת בו בשבת וכמו מחט שחולקת שיערה, (ויש דס"ל דמותר לצאת עם שעון בשבת דמ"מ שעון נחשב מלבוש, ע' באגר"מ א' קיא' שכתב דהואיל דהדבר מונח על גופו ממש ומשתמש בו לכן דינו להיות כמלבוש, וע"ע בשש"כ יח' הערה קיג' דכתב בסברת המתירים מחמת הרגילות ללבושו ועי"ש.

(האגר"מ דימה לחותם העבד, וצ"ע, א' הרי בחותם יש כל הזמן תועלת ואי"ז כלי משתמש בו לפעמים, ב' מבואר בראשונים רא"ש ר"ן רמב"ם שההיתר הוא משום תכשיט, ואדרבא מוכח שרק בגלל שהוא תכשיט מותר ואין ההיתר שעל בשרו).

אולם רוב הפוסקים אוסרים לצאת עם שעון בשבת לרה"ר, וכמשנת' דחשוב כלי. (יש שהתירו היכא דהשעון הוא בגדר תכשיט)

ולכאורה נ"ל דאף האגר"מ והשש"כ יסברו דאם קושר לגופו כלי אכילה וכד' יהיה אסור, דהא מחט שחולקת שיערה אסור, דאי"ז אלא כלי הקשר לגופו, ונראה שנח' הפוסקים מהו הגדר של שעון יד, דמצד אחד שעון יד אינו מוגדר

דמשמש לגופו, ומצד שני הוא אינו ככלי שמוציאו להשתמש בו דס"ס זהו דרך לבישתו בקביעות.

ולפי"ז מסיכת קורונה וודאי משמשת את האדם, ואינה דומה למחט שחולקת שיערה, וממחטת אף, ומסכה להפחיד הילדים, דהם כלים דמוציא אותם בשביל להשתמש בהם, ובמסיכת קורונה היא משמשת (כבר כעת) את האדם, והרי היא כמשקפיים, ונחשבת צורך ומלבוש האדם.

היתר מניעת צער

(אין במסכה ההיתר של רפואה ויש לדון מצד היתר מניעת צער)

היתר מניעת צער - יש בזה סתירה בשו"ע, ע' שו"ע סעיף יג', וע"ע סעיף נא', דעולה דמותו, ומאידך בסעיף כב' וכח' נראה שאסור ועולה שהוא מח' הפוסקים, וע' במ"ב ס"ק קח' ובבה"ל שנראה שמיקל דלא כהשו"ע ומ"מ הביא דעדיף לכתחילה להחמיר, ויתבאר להלן.

ע' בשו"ע שא' כב' כח' שכתב שמותר לצאת לרה"ר רק אם התחבשת מועילה לרפא, דאם עשויה רק להגן מצער אסור, (ז"ל השולחן ערוך סימן שא סעיף כב' אבל אסור לכרוך חוט או משיחה על המכה לצאת בו, דכיון שאינם מרפאים הו"ו משוי", וע"ע סעיף כח' מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע להגין שלא ינגף ברגלו, וגם הוא מרפא, מותר לצאת בו").

ומאידך סעיף יג' וסעיף נא' נראה שכל מניעת צער מותר, (ז"ל השולחן ערוך סימן שא' סעיף יג' לא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף בה, וכן אשה נדה שקושרת בגד לפנייה שלא תתלכלך בדם נדותה אסורה לצאת בו אם לא יחא סינר עשוי כעין מלבוש. אבל אם קושרתו כדי שלא יכאב לה הדם ולא תצטער, מותר לצאת בו", ובסעיף נא' כתב מותר לצאת עם סמרטוטין על היד שיש בה מכה)

ע' רעק"א שמק' סתירה בשו"ע מסעיף יג' שכתב שם שכל מניעת צער מתיר, וא"צ דווקא שמרפא, ומדוע בסעיף כב' וכח' החמיר, וצ"ע.

ובפרמ"ג א"א מא' כתב לחלק בן הסעיפים, שדבר שיש לו חשיבות אף שעשוי להגן לא בטל למכה, משא"כ בנותן סמרטוט על מכתו שאין לו חשיבות הוא בטל למכה, ולכן השו"ע בסעיף כח' מדבר לתת מטבע להגן על המכה, וכן בסעיף כב' אירי בחוטין וכד' ולכן לא בטלים, משא"כ מוך וכד' המיועד למכה ואין לו חשיבות בטל, (אולם י"ע בסעיף כב' כתב השו"ע שם גם מוך וע' בבה"ל שם ובכ"א הצריך שירפא וי"ל)

ועולה דאף לשו"ע מותר אף שאינו מרפא שנותן דבר שאין לו חשיבות ה"ה בטל למכה, ולכן לפי"ז מותר לכ"ע לתת על מכה פלסטר וכד' ויכול לצאת בו לרה"ר.

ע' במ"ב בס"ק קח' דהביא כמה אחרונים שס"ל דמותר אף בתחבשת שעשויה רק להגן מצער, ונראה שס"ל שכן הוא העיקר להלכה, וכתב דעדיף לכתחילה לתת על מכתו סמרטוטין וכד' דלא חשיב ובטל לגבי המכה.

הליכתו כן, (ועולה חידוש גדול דאף שהאדם אינו רוצה בכבלים ואינם מועילים לו, מ"מ מותר כיון שדרך הליכתו בכך).

ולכאורה חזינן מחוטי הבנות דאף שאין הדרך של כולם ללכת כן מותר, ועוד נראה שאף שפעמים היו מוצאים מאוזניהם בכ"א מותר, ע' מ"ב שם ס"ק ע' דבצבועין אסור דיש חשש שתוציא מחמת הנוי, מ"מ משמע שהדרך היה להוציאן ואי"ז קבוע באוזניה

עולה דדבר שרגיל לצאת בו בחול, מותר לצאת בו בשבת, ולכן היות וממסיכת קורונה כיון שכעת הדרך ללכת בה כל השבוע, אינה נחשבת משאוי ומותר לצאת איתה בשבת.

עולה שלענין מסיכת קורונה אפשר שאיכא כמה היתרים בזה - היתר מלבוש. - צורך האדם. - מגן ומציל מצער. - דבר שרגיל לצאת בו בחול.

נידון שמא יבוא להוציא ברה"ר

ע' שו"ע שא' לז' בענין בבתי ידים (כפפות) מביא השו"ע מח' בזה וטעם המחמרים אף שכפפות נחשב כבגד, מ"מ היות ופעמים דרך להוציא מחמת כינה או פרעוש יש חשש שיטלטנו ברה"ר, וכתב השו"ע דטוב להחמיר, וכתב המ"ב קמא' דעכשיו נהגו להקל, משום שלהרבה פוסקים אין לנו בזמנינו רה"ר דאורייתא, ומסיק המ"ב דאין למחות ביד המקלים ומ"מ ראוי לכל בעל נפש להחמיר,

וביאר הגרשז"א הובא בשש"כ יח' הערה כח' שכאן יש חשש יותר גדול שיוציא הכפפות, משאר החששות שהוזכרו בג"מ.

באמת עולה בשו"ע דצריך סיבה לחשש שיוירדו ולא חששו שיוורד ללא סיבה, וחששו כגון בתכשיט שרוצה להראות לחברותיה וכד', או מחמת כינה ופרעוש, וע' בשו"ע שא' לד' ובמ"ב שם קכז', דמותר לצאת הסודר על כתיפו כיון שיש איזה אנשים שלובשים כן בחול, חזינן דלא חששו שמא יוצאנו, (וע"ע שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן צט' שדן לענין לצאת לרה"ר בכובע גשם, וכתב בתו"ד אין לחוש שמא כשיעבור הגשם יטלנו המכסה נילון שעל כובעו וישאנו ד' אמות ברה"ר, דז"א דא"כ נאסור מטעם זה גם לשאת מעיל גשם, אולם ע' שש"כ יח' י).

ל"ע במסיכת קורונה האם נחשב דיש לו סיבה להוריד, והאם מחמת אי הנוחות הרגילות להוריד, אולם בד"כ לא מוריד לגמרי אלא לובש שלא כדרך, וזה רק אסור מדרבנן ואפשר להקל בזה, ואף אם פעמים מוציאו ונוטלו בידו, אפשר לסמוך על מש"כ המ"ב דנהגו להקל, ובמקום שיש עירוב ורק מחמיר לכתחילה, לכאורה בכה"ג אפשר להקל.

ועולה לדעת האחרונים דמותר אף בתחבושת שעשויה רק להגן מצער, ולשו"ע רק שמרפא, והפרמ"ג כתב דבסמרטוטין מותר לכ"ע.

ועולה לענין מסיכת קורונה דלדעת האחרונים וודאי מותר לצאת בה לרה"ר דכיון דמגן מצער, ולדעת השו"ע לכאורה אסור, והמ"ב כתב דעדיף לחוש לדעת השו"ע.

ל"ע האם אפשר דמסכה תהיה מותרת אף לשו"ע דתלוי מהו גדר סמרטוטין.

מניעת צער המותר אף לשו"ע

הנה יל"ע מה עיקר ההבנה בדברי הפרמ"ג, האם הטעם שסמרטוטין מותר כיון שזורקו, וה"ה כל דבר שזורקו יהיה מותר, או הטעם דסמרטוט אין לו שימוש אחר ולכן מותר, ורק כשנותן דבר שיש לו עוד תשמיש כמו מטבע וכד' בזה השו"ע מחמיר דלא בטל, ונפק"מ רבה לנידון דידן למסיכות קורונה, דמסיכות דידן זהו תשמישן, ומ"מ אינם חד פעמי ולא זורקן אחר תשמישן, ואם נימא (ולפי משנ"ת לעיל הכי מסתבר) שהגדר הוא שכל שאין לו שימוש אחר מותר דאין לו חשיבות ובטל, א"כ אף לשו"ע יהיה מותר היות ואף למסכה אין תשמיש אחר.

א"כ עולה לנו היתר אף לשו"ע דאפשר דמסכה נחשבת כסמרטוטין כיון דאין לה תשמיש אחר, ואף שאינו מרפה מותר.

היתר דבר שרגיל לצאת בו בחול

חוטין באזני הבנות, חוטי שער, עיגולים, כבלי אסיר (להבנת המ"ב)

חוטין באזני הבנות - ע' במשנה סה' וברש"י שם כתב "אע"ג דלאו תכשיט נוי הוא, אורחא בהכי, וכן הביא המ"ב שג' בס"ק סט' "דאורחא בהכי ולא משאוי".

עיגולים - ע' אור זרוע חלק ב' - הלכות שבת סימן פד' וכשהייתי אני המחבר בצרפת היינו מוליכים אופנים על הבגדים כי כן גזרו על כל היהודים בעת ההיא ... ויש שהיו עושין אופן מן הקלף ותופרין אותו במחט לבגד ויוצאים בו בשבת וזהו כמו חותם העבד שעשה לו רבו דשרי הואיל ויוצא בו כל ימות השבוע. ומורי ה"ר שמשון מכוס' זצ"ל הי' דן להתיר מפני שהאופנים מחוברים לכסות", וכתב המ"ב שא' ס"ק פג' הטעם "דחשיב מלבוש כיון שדרך לצאת בהם כל ימי השבוע"

כבלי אסיר - שו"ע שא' יט' "מי שהוא אסור וכבלים ברגליו מותר לצאת בהם", וכתב המ"ב ס"ק סט' הטעם כיון דדרך

מאמר זה נערך על פי קונטרס 'סדר קיום מצוות עשה דתשובה' בשפה ברורה ושווה לכל נפש. על ידי קבוצת בעלי ניסיון בישיבת מיר, שעבדו בדרך זו במשך תקופה ארוכה וראו כי טוב.

"כי יודע הוא שאלולי היו שמים ליבם כמעט מתחילים להנחם ממעשיהם והייתה החרטה הולכת ומתגברת בהם, עד שהיו עוזבים החטא לגמרי". (מסילת יקרים פרק ב')

עצות מעשיות לעשיית תשובה:

בכל שנה, בבוא אלול והימים הנוראים, אנו ניגשים לעשות תשובה. ובשנה לאחר מכן-שוב נגשים לעשות תשובה, על אותם עניינים בדיוק... איך קורה הדבר? מדוע למרות הרצון האמיתי וההשתדלות הכנה איננו מצליחים במשימה?

מצוות התשובה אמורה הייתה להיות קלה ופשוטה לביצוע, כמו שכתב הרמב"ן בפ' ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". כי אותו דבר קרוב היינו מצוות התשובה. ומבואר במדרש רבה על מקרא זה שמצווה זו הינה קלה שבקלות כהוצאת דיבור מפיו של אדם.

ואם כך מדוע מצווה זו הינה בלתי אפשרית עבורנו? מדוע למרות שאנו רוצים כל כך להשתנות ולהיות טובים יותר – אנו מגלים בכל שנה ששוב נפלנו באותם בורות מוכרים? טעינו באותם טעיות וביצענו את אותן שגיאות כמו בשנה שעברה?!

מצוות התשובה, בדיוק כמו אתרוג בסוכות ומצה בפסח, הינה חובה גמורה שנתן לנו בורא עולם, וכיוון שברור ומוכן לכל בר דעת שלא ייתכן שבורא עולם העניק לנו מצווה שאי אפשר לקיימה, אולי הבעיה היא שפשוט איננו מבינים נכון כיצד עלינו לקיים מצוות התשובה?

ונראה שאכן אנו נוהגים בתמימות מסוימת כשאנו חושבים שהצער שאנו חשים כשאנו מתבוננים על מעשינו בימים הנוראים נקרא בשם 'תשובה'. וכך מובא בלקט רשימות-אלול, ממרן המשגיח דליקוד צוק"ל (עמ' קד): "אנשים טועים טעות גדולה בעניין התשובה, וסוברים שהעיקר הוא חלק הסור מרע, ועומדים ומתוודים, ודופקים על חטא, ולצערנו נשארים עם דפיקה בלבד, ולא יודעים שהעיקר הוא חלק העשה טוב, שעל ידו ניתן להתרומם ולהתקדם".

מובן מדבריו אלו של המשגיח ר' נתן מאיר וכתפויגל כי חלק אינטגרלי מן התשובה הינו עשיית הטוב! צער וחרטה הינם שלב התשובה הראשון רק כאשר מדובר על חטא חד פעמי ויוצא דופן, כאשר מדובר על חטא שמתרחש לעיתים קרובות הצעד הראשון אינו צער וגם לא חרטה, אלא יצירת שינוי כמו שמביא הרבינו יונה (שער א' אות י"א): "...אבל הרוצה לשוב בחטא שאינו דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה היא לעזוב דרכיו" – דהיינו לשנות את הרגליו.

המשגיח מליקוד אף הביא שם (בעמוד קט) יסוד מרבני ירוחם ליבוביץ ממיר שכל השנה אפי' שהאדם נכשל, צריך לחשוב הלאה על העתיד ולהתקדם, ולא לחשוב על העבר. רק יום אחד בשנה, מותר לאדם לחשוב על העבר, ביום הכיפורים, וביום זה מותר, רק מחמת החידוש של התשובה, אבל המהלך כל השנה הוא, להמשיך הלאה ולהתקדם.

וכאן שואל הבן: איך ניתן לשנות הרגלים? והרי זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות מזה שמונה עשרה, עשרים ושמונה, שלושים ושמונה או שישים ושמונה שנים-ולא מצליח! ובכן, מסתבר שאפשר לשנות הרגלים ולתקן מידות קשות, ונזכור – שינוי זה לא אמור להיות קשה, שהרי למדנו וידענו שעל פי דברי חז"ל מצוות התשובה הינה מצווה קלה ופשוטה לביצוע! ואם כך חייבת להיות דרך פשוטה וקלה שתאפשר לנו ליצור בחיינו שינוי ולשמר אותו לאורך השנה כולה.

דפים אלו באו לפרוס לפניכם בס'ד תוכנית מסודרת, פשוטה וברורה ליצירת השינוי המיוחל. דרך זו מיושמת בשנים האחרונות אצל קבוצות רבות הן אצל אברכים והן אצל נשים שמבצעים ביחידים, חברות או קבוצות, את התוכנית התשובה הזאת, בכל השנה כולה, ורואים בס'ד תוצאות נפלאות, בהתקדמות מתמדת בכל חלקי עבודת ה'. אין זו דרך חדשה, אלא רק צורת הגשה חדשה ויצירת סדר המאפשר לשלוט על תהליך התשובה ולשמור עליו במשך השנה כולה.

אם כן- איך משנים הרגלים? איך חוזרים בתשובה?

ראשית כל נשאל: "הרהורי תשובה" מה הם? האם מחשבה כמו "מהיום יותר לא אדבר לשה"ר" או "מהיום כל התפילות יהיו בכוונה" נחשבת תשובה? אם אנו מבינים שלא ייתכן שהחלטה שאין לה כל סיכוי להתממש נקראת בשם תשובה, מה כן נקרא 'תשובה'?

עד היום ניסינו לעשות תשובה, בשתי דרכים:

דרך א. להתחזק בראת שמים ובתפילות בימים נוראים- זוהי אכן אחת העצות להינצל ביום הדין, אולם זו אינה תשובה! בימים אלו הקב"ה קרוב אלינו, ומוכן ברחמי לשפוט אותנו על פי מדרגתנו בשעת הדין. ולכן, יעצו חז"ל לאדם להתחזק ואפילו באופן זמני בעניינים הדורשים תיקון. כך לדוגמה נפסק בשר"ע שאפילו אדם אוכל בכל השנה "פת פלטר" בימים אלו לא יאכל לחם זה.

בנוסף ההתחזקות הזמנית, מנערת אותנו, ומבהירה לנו שאנו יכולים להשתנות מהמצב הירוד של כל השנה. בעצם השינוי אנו מצהירים שמצב זה אינו חלק בלתי נפרד מאתנו, אנחנו מסוגלים ליותר! אבל, כמו שאמרנו בראשית דברינו, זו אינה תשובה. זו אינה הדרך שבסימיה יוכל יודע תעלומות להעיד עלינו שלא נשוב לעולם לעונותינו הראשונים... האם רק כאלה שלא זכו להיוולד בעולם התורה והקדושה יכולים לשנות את חייהם באופן ברור וחד משמעי ועלינו נגוד להתקדם בצעד צב, להאבק שנים על עניינים פעוטים ולא להצליח לבצע בחיינו מהפך של ממש? השאלה הנשאלת היא: איך מגיעים למצב בו נזכה לתשובה שלמה ולא רק לחלקיק תשובה?

דרך ב. מקבלים קבלה- עצה נוספת שנתנה לנו הינה לקבל עלינו קבלה קטנה אחת שתיתן לנו 'אחיזה' כלשהי בעולם השובה. על ידי שינוי קטן זה נצחיר כי אנו רוצים לשוב בתשובה שלמה, ובזכות כך נזכה א"ה לגמר חתימה טובה.

1. ע"פ אגרות הגר"ס מעובד למציאות ימנו-מאמר זה היה לעיני הגר"צ רבי משה אהרון ברוורמן שליט"א מחבר ביאור תשובת ישראל על אגרות הגר"ס והאיר בו את הארותיו.

לע"נ א"מ רבי אברהם בן ר' שלמה זצ"ל – נלב"ע י"ג אדר תשס"ו. ולע"נ ר' יצחק אלטר אלעזר בן בנימין יחזקאל ז"ל – נלב"ע י"ז חשוון תשע"ז

כתבה נרחבת אודות סדר קיום מצוות התשובה וסקירת פעילות הקבוצות הפועלות בנושא חשוב זה ממוסף שבת קודש "יתד נאמן" ערב ר"ה תשע"א. ניתן להשיג בדוא"ל: amudeyor1@gmail.com בכל עניני המאמר לפנות לדוא"ל הנ"ל.

המעוניינים להצטרף לקבוצה או לחברותא, וכן המעוניינים בהכוונה והדרכה בהקמת קבוצה ישאירו שם וטל' במסר: 0527673413.

ניתן להשיג דף זה: בכל מוקד קובץ גיליונות, וכן בירושלים בישיבת מיר בנין פרידמן קומה 1- במתקן.

המעוניינים לתרום לתפוצת עולנים נוספים יפנו לטל הנ"ל. עלות כל גיליון 20 אג' צא וחשוב כמה יזכי הרבים ניתן לזכות בתרומה קטנה, ועי"ז להיות בכלל מזכה הרבים שאין חטא בא על ידו.

וכך כותב הגר"ס באגרת ז': יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכל אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכל הפחות שתהיה איזו קבלה על להבא ביוה"כ, ואין לנו מסחר הנושא פרי רוח כמו לעשות הכנה בלימוד המוסר, ולהתבונן להטיב דרכיו, עד אשר יבוא לאיזה קבלה להבא ביוה"כ, ובכל בחינה קטנה שבקטנות, אשר יכין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכיפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להינצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רוח גדול מזה"

אף שכדברי הגר"ס אין לזלזל בקבלה אחת זה דבר מאוד טוב, ונצרך ליוה"כ, אך הרי קבלה אחת אינה משנה אותנו! האם אפשר בכלל להתקדם בקצב של קבלה אחת לכל שנה!?

התוכנית הייתה למראה עיניהם של מחנכים רבים ושמענו מהרה"צ ר' משה אהרון ברוורמן שליט"א – מחבר ספר "תשובות ישראל" על אגרות הגר"ס – שתוכנית חשובה זו היא ממש כוונת ר' ישראל סלנטר באיגרותיו (איגרת ו' ואיגרת ח') לעשיית תשובה בבחינת הקלות.

וכך כותב הגר"ס באגרת ח': "מה מאוד עתיקין הדברים בעש"ת, למצוא בהם דרך מעט ויסוד ראשי ואבן פינה לתשובה, לעזיבת החטא בעיקר בדברים שבני אדם הגילים להכשל בהם, ועזיבתם קשה מאוד. כי אחר שיתבונן האדם בכישלונות מעשיו, וימצא כי רובם הגדול המה קלות ביותר לקיימם, א"כ נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותה בגדר הקלות לפניו, אשר למיני ב"ע יחשב ובזה ייחזר כמעט מרוב עוונותיו בנקל, כי מידת העונש ואיכות העונש גודלת בחיותו מהקלות, ע"כ"ד בשינוי לשון קצת.

ולאחר שרבים רבים ניסו ליישם את התהליך בשטח וזכו לחולל שינוי של ממש בחייהם, היא מוגשת לכם, בצורה מסודרת, המאפשרת ליהודי הרוצה בשינוי להצליח לבצעו בקלות בס"ד.

מה עושים – סדר התוכנית המעשית.

תכנית זו מורכבת מארבעה שלבים עיקריים.

(הערה: ניתן גם להתחיל מהשלב השלישי, שם עיקר התועלת למעשה, שלבים א' ו' הם לתוספת בקיום המצווה)

השלב הראשון – מתבצע בימי אלול/עש"ת. או בעת התעוררות אחרת.

זהו הזמן להתבונן במעשינו- כשאנו מתבוננים על מעשינו (ובלשון חכמים: עורכים חשבון נפש) אנו מוצאים עניינים רבים שברצוננו לתקן ולשפר, ואם נעבור על סדר היום (והשבוע) שלנו בצורה מסודרת, ודאי נתפח הרשימה עוד יותר (ניתן להיעזר בווידיאו השלם).

אולם, ישנה בעיה מסוימת: גם לאחר שעברנו על מעשינו וגילינו כמה רבים הנושאים שברצוננו לתקן, שבוע או שבועיים לאחר מכן כבר קשה לנו להיזכר בכל העניינים שגרמו לנו לנקיפות מצפון בעשרת ימי תשובה... כיוון שכך, אדם חכם מקדים רפואה למכה! ומתהליך חשבון הנפש והתבוננות הפנימית, אנו פונים לשלב נוסף:

השלב השני – הכנת רשימה כתובה

ברשימה זו נכתוב את כל העניינים שרצינו לתקן, ונציין ליד העניין שברצוננו לתקן (לדוגמא: הימנעות מלשון הרע) גם את הצעד המעשי הראשון בו נתחיל את מלאכת התיקון. (למשל לא להתקשר לפלוני בזמן שאני כועס ונרגז כדי שלא להשמיע באוזניו מי הרגז אותי ומי הכעיס אותי)

אין טעם לכתוב ברשימה משימות גדולות מדי, שסביר להניח שאכשל בהם מיד לאחר שתפוג התעוררות הראשונית (למשל: לעולם לא אשוחח עם פלוני) וגם לא משימות שכבר הוכח שהן אינן יוצרות אצלי את השינוי המיוחל. זהו המקום הנכון לזכור את דברי רבי ישראל סלנטר האומר באגרת ו':

" יובא לבחינת בעל תשובה ביום הכיפורים לכל הפחות בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות ובזה הבא לטהר יסיעהו הקב"ה לילך מדרגה לדרגה גם בבחינת הכבדות".

מבואר בדבריו כי התשובה היא כסולם, היא הסולם שעל ידו ניתן לשוב מן החטא כולו, וכמו בסולם – גם בתהליך התשובה לא ניתן לדלג על שלבים. כשאי אפשר לשוב מהחטא כולו בבת אחת, ובמצבים שכאלה הדרישה מן האדם אינה לבחור את הדברים הקשים ולשנות אותם באופן מיד. משמים מצפים ממנו להשתנות דווקא בדברים הקלים ודווקא עליהם על הפרטים אותם יכול האדם לשנות ללא מאמץ מיוחד- גדולה יותר התביעה, היות והיה לו קל לעשותם.

הכנת רשימה זו דורשת עבודה רבה, אבל בסיום המלאכה יהיה בידכם אוצר, רשימת העניינים שברצונכם לשפר במשך השנה הקרובה, כולל הדרכים המעשיות לשינוי!

מובן מאליו שאין שום תועלת ברשימה שאיש אינו מסתכל בה, ולכן כבר עכשיו, מיד לאחר סיום הכנת הרשימה מומלץ לבצע שני דברים:

- א. להכין לה העתק שיישמר במקום בטוח.
- ב. להחליט לעיין בה בכל תקופת זמן (מומלץ ערב ראש חודש, שגם הוא זמן מסוגל ומיוחד לתשובה) מומלץ מאוד ליצור לעצמנו סימן (כמו רישום בלוח השנה) שיזכיר לנו לעיין ברשימה ביום המתאים.

וכאז הגענו לשלב השלישי: התמקדות מעשית

כאמור לעיל ניתן לדלג על שלבים א' ו' ולכן, מי שלא עשה את שלב א' ו' ואין לו רשימת משימות בידו יבחר לו משימה מתוך סדר יומו מומלץ בדברים עיקריים (בתורה, תפילה, בין אדם לחברו) או בדברים שמרגיש רצון עז להתקדם בהם ולשפרם.

בכל ערב ראש חודש, שהוא כאמור זמן המיועד לתשובה, נמצא לעצמנו פרק זמן לפתוח את הרשימה, לעבור עליה ולבחור מתוכה מספר תחומים ומשימות שאנו רוצים לתקן ולשנות. (מומלץ לבחור בכל פעם מספר מצומצם של משימות, ורק לאחר שמימות אלו יוטמעו אצלנו והעמידה בהן התפוך לנו לטבע, נוכל להגדיל את תחומי ההתמקדות.)

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות שלנו, כדאי להשים לב לכך שהעבודה המעשית שנדרשת מאתנו מתחלקים לשלושה סוגים: (שלוש טבלאות המצ"ב)

- א. ישנם תחומים שמספיק בהם קריאה יום יומית שתזכיר לנו לבצעם. (בטבלת: "תזכירים לקריאה בלבד")
- ב. וישנם עניינים שנדרשת בהם גם סימון יומי, (בטבלת: "תזכירים לסימון יומי") כך שאם נקרא אותם בכל יום ונסמן סימון קטן של ✓ או ✗ בצד המשימה - נוכל להתקדם גם מבלי לבצע שום מאמץ נוסף.
- ג. ישנם תחומים שבהם אנו נדרשים לבצע בהם מעקב מעמיק מורכב מכמה שלבי עבודה (טבלת: "העבודה החודשית") להלן נבאר את שלבי העבודה

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות החודשיים שלנו כדאי לבחור משימות משלושת הקבוצות גם יחד.

וכדי לא לשכוח במהלך החודש במה אני רוצה להתמקד ועל מה תכננתי לעבוד- **אנו עוברים לשלב הרביעי** שבלעדיו כל התוכנית כולה נידונה לכישלון.

השלב הרביעי: תזכירים ומעקבים יומיים

כמו שכבר ציינו קודם-ישנם תחומים בחיינו שבהם אם רק נזכור שברצוננו להשתנות, גדלים מאוד הסיכויים שגם נצליח בס"ד. וכיוון שאנו הרי רוצים להשתנות, לחזור בתשובה, ולזכות לשנה טובה, וכיוון שכבר הכנו רשימה של עניינים הדורשים שיפור, והחלטנו לבחור בכל ראש חודש כמה סעיפים בהם נתמקד במשך החודש כולו – נותר לנו רק משימה קטנה אחת: להקפיד לקרוא בכל יום את רשימת התזכירים הפרטית שלנו, וכן את רשימת ה"תזכירים לסימון יומי" ולסמן בצידה את קצב ההתקדמות ב ✓ או ✗ או ציון.

זה לא לוקח זמן רב, וכל אחד יכול למצוא את הרגע המתאים לכך. אפשר לאחסן את הרשימה בכיס, בתוך הסידור, לצד הבגדים בארון ובכל מקום זמין אחר. לא נדרשת כאן התעמקות, לא השקעת זמן וגם לא מאמץ. בלי שום טרחה מיוחדת, עצם הרפרוף היומי הזה על רשימת השאיפות שלי והסימון שבצדו מחולל פלאים! עצה זו בעצם מבוארת בשערי תשובה פרק א' אות ה' "וכן ראוי לכל בעל תשובה לקרוא בספר זיכרונותיו בכל יום"

אבל, ישנם גם תחומים בהם נדרש ממני שינוי הדורש ממני מאמץ גדול יותר. עניינים שעלי לאבק כדי להצליח לשנות ולשפר. לתחומים אלו ישנה עצה אחרת שמקורה בדברי מסילת ישרים בפרק ג' במידת הזהירות: מעקב יומי מפורט. (טבלת העבודה החודשית)

טבלת "העבודה החודשית"

המעקב היומי הוא תהליך של בדיקה עצמית הכולל שלוש שאלות:

1. כיצד עמדתי היום בתחום שבו אני רוצה לחזק? איזה ציון מגיע לי?
2. במה הצלחתי היום במיוחד ולמה?
3. במה נכשלתי היום? למה?

נשים לב לנקודה חשובה: כשאנו שואלים את עצמנו במה הצלחתי או נכשלתי היום – לא נתמקד במחשבה על הכישלונות או ההצלחות, אלא ננסה להבין מה גרם לנו להצליח או להיכשל בביצוע משימה מסוימת. הניסיון הכיח שאם אנו מבררים עם עצמנו את סיבת ההצלחה או הכישלון, אנו יכולים להתמודד עם בעיות שקודם נראו בלתי עבירות.

העבודה החודשית מתפרסת על פני כמה שלבים:

השלב הראשון-אבחון:

בשלב זה אנו עושים בירור מקיף על המתרחש לדוגמא: במעקב אחר ניצול הזמן בלימוד התורה נרשום: כמה זמן למדתי בפועל? מה היו הגורמים המפריעים? וכן להפך מה היו גורמי ההצלחה. בירור מקיף זה יגלה בפנינו תוך מספר ימים את נקודות התורפה שבלימודינו, ואת נקודות ההצלחה שאנו יכולים להגיע. את מסקנות האבחון נרשום במשבצת ה"מסקנה" ואז נתקדם לשלב נוסף: שלב ה"התמקדות"

השלב השני- "התמקדות"

בשלב ה"התמקדות" נמקד את המעקב ממעקב כללי למעקב פרטני: האם מיגנתי את נקודות התורפה, ולמה? או, האם עודדתי את נקודות ההצלחה, ולמה? ומה עוד ניתן לעשות בכדי להגיע לתוצאה טובה יותר וכו'. כעבור מספר ימי מעקב ממוקדים, נגלה שע"י המעקב ותשומת לב נפתרו בעיות רבות שבאו אך ורק מתוך הרגל וחוסר שימת לב, אך עדין יתגלו מחסומים שיש בהם קשיים של ממש להתגבר עליהם ולתקנם נציין אותם במשבצת המסקנה ונעבור לשלב הבא- שלב ה"חיזוקים".

השלב שלישי – שלב ה"חיזוקים"

בשלב זה נצטרך למצוא תחבולות ועצות, לפעמים יעזרו קנסות או תמריצים, וכמובן לימוד המוסר יוכל לתת כח להתגברות ולהצלחה. בשלב זה שאנו בסיומה של העבודה נוכל להבחין שגילנו כמעט את כל ה"בחינות הקלות" שהיו לנו בתחום העבודה החודשית שעליה עבדנו. מה שנותר לנו זה רק עוד כמה ימי התרגלות והדרך סלולה כבר לעבור לתחומי עבודה חדשים.

עצה: בכדי שלא נאבד כעבור זמן את ההישגים שהישגנו נכתוב משפט מסכם על הישגינו בטבלת "תזכירים לקריאה".

סיכום התכנית בקצרה והוראות למילוי הטבלאות

1. כדי להצליח לעשות תשובה אמיתית – עלינו לעסוק בשינוי הרגלים.
2. שינוי ההרגלים מתחיל מעבודה על תחומיים מעשיים ואפשריים, אותם מכנה ר' ישראל סלנטר 'בחינות הקלות'.
3. על ידי הכנת רשימה כללית של עניינים עליהם אני רוצה לעבוד בשנה הקרובה בצירוף פירוט מעשי נפתח לפני פתח לשינוי אמתי.
4. בכל ערב ראש חודש בוחרים מן הרשימה מספר תחומים עליהם רוצים לעבוד, ומכינים רשימה קטנה שתהווה את 'רשימת העבודה שלי' לחודש זה. (טבלת עקרי הרשימה השנתית ורעיונות חדשים)
5. בכל ערב קוראים ומסמנים את רשימת התזכורות שהכנתי לעצמי, וכן מבצעים מעקב יומי מפורט אחר ההצלחות והכישלונות בתחומים שבחרתי ובודקים מדוע הצלחתי או נכשלתי.
6. לאחר שמצליחים לזהות ולמצוא את הגורמים המעודדים הצלחות- מחפשים ומוצאים בס"ד דרך להגביר את התדירות בה יופיעו בחיינו אותם גורמים חיוביים.
7. לאחר מכן יש להתחיל מעקב חדש וממוקד יותר על המסקנות שהתבררו בשבוע הקודם.
8. חשוב מאוד! בכדי שנצליח למגר מהשורש נקודות שליליות וכן כדי לחזק את הרצון בנקודות ההצלחה יש למקד את לימוד המוסר בנושא שבו אנו עוסקים או בחיזוק כללי ביראת שמיים ולמקדו על חיזוקים אלו. לימוד המוסר ומאמרי חז"ל משנים את צורת העבודה מעבודה חיצונית לעבודה פנימית ושוורשית בנפש האדם.
9. חיזוק לתוכנית זו ע"י קבוצה תומכת או חברותא שיבררו זה אצל זה האם עמדו במילוי היומי ויתנו דברי חיזוק ועצות זה לזה, הניסיון מוכיח שללא תמיכה חברתית קשה להחזיק מעמד זמן רב.
10. נקבל על עצמנו ביו"כ קבלה לעתיד כמו שפסק הרמב"ם: "שלא נשוב בדרך הזה עוד" וזאת ע"י שנקדיש 5 דקות ביום לצורך מלוי דף המעקב וכ"ד' בשבוע לצורך התכנסות השבועית ובוזה כל ההצלחה שתהיה לנו במהלך השנה יהיה בכלל קבלה על העתיד שנעשתה ביו"כ.

כתיבה וחתימה טובה

לענין הלכה

הערות מעשיות בדיני תקיעת שופר לרגל המצב

גליון 283

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

הל' תקיעת שופר ל'מקריא' או בעל תוקע לרגל המצב

לרגל המצב שעלולים ברגע האחרון להישאר בלי בעל תוקע מומחה, או 'מקריא' להשגיח שהתקיעות נעשות כהוגן, וכן יש אנשים בבידוד התוקעין לעצמם, נביא הלכות נחוצות.

לפני שמברך: יאמר בלחש בפה מלא 'הריני מכוין בתקיעות אלו שאתקע להוציא את הציבור ידי חובת שמיעת קול שופר' (מטה אפרים סי' תקפה סעי' ג). יש להכריז שיכוון הציבור לצאת ידי חובה בתקיעות ובברכות. יחזיק את השופר ביד ימינו תחת המפה ויברך ב' ברכות. ועי' במטה אפרים (תקפה סעי' ג) דיש להגביה קולו ויאריך קצת במילת 'קול'. ויקפיד שלא להאריך במילה 'שופר', כדי שלא יענו הציבור אמן חטופה (עיי' ובסי' שופרא דשופר).

מתי לחזור על טעויות בתקיעות

הקדמה: הכללים האלו נאמרו על תקיעות דמיושב (30 קולות ראשונות), ועי' להלן בענין תקיעות דמעומד ועל סדר הברכות.

אם יש טעות בתקיעות – כמה קולות צריך לחזור?

בכל מקרה של טעות אין צריך לחזור יותר מג' קולות – כגון לתחילת תשריית, תשיית או תריית, אבל אין צורך לחזור על קולות אחרים מסדר הקודם. (מ"ב סי' תקצ ס"ק לה).

יש מקרים שצריך לחזור לתחילת הסימן (פי' הג' קולות כגון סימן 'תשיית'), וברוב המקרים אין צריך לחזור אלא על אותו קול ובדלהלן:

מתי צריך לחזור לתחילת הסימן (הג' קולות)?

אם היה הפסק קול 'שלא מענייני' כגון בסימן של תשיית שהתחיל שברים ואח"כ בטעות תקע תרועה, או שבטעות התחיל בתרועה אחר התקיעה. וכיון שאין התרועה מעניין סדר 'תשיית' הוה הפסק וצריך לחזור לראש של תשיית (מ"ב סי' תקצ ס"ק כט).

וכן אם בסימן של תריית, תקע שברים באמצע, צריך לחזור לראש. נחלקו הפוסקים בהפסיק בסימן של תשריית: אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים או הפסיק בשברים בין התקועה לתקיעה עי' בה"ל (ד"ה או) ומ"ב (סי' תקצ ס"ק ח) דנחלקו הפוסקים אם צריך לחזור לתחילת הסימן.

תרועה אחר תרועה או שברים אחר שברים:

אם הרעע שתי תרועות זו אחר זו או התחיל שברים אחר שברים, והיינו באופן שהפסיק ביניהם הוה הפסק והפסיד גם תקיעה הראשונה (שוי"ע סי' תקצ סעי' ח). אבל אם עשאן בנשימה אחת הוה כתרועה אריכתא (מ"ב שם ס"ק לב).

יש לציין: כל המקרים דלעיל אינם מצויים כ"כ, כיון שיש מקריא שאומר לו לעשות שברים, ולכן אין סיבה שיעשה תרועה, וכן הוה מסתכל במחזור ועושה לפי הסדר. אך לפעמים נופל איזה טעות בפי המקריא או בשגגת התוקע. נעי' עוד להלן אם נתקל ועשה תרועה של רק ג' כוחות והפסיק ועשה עוד תרועה.

אופנים שאין צריך לחזור לתקיעה ראשונה ורק על אותו קול:

טעויות בשברים: תקע רק שתי שברים (- - - במקום - - -) לא יצא.

ואם נתקל בשברים שרק תקע שתי שברים, והתחיל קצת בתרועה ומיד המשיך השברים ראוי לתחילה לחזור לתחילת השברים (מ"ב סי' ק כז).

ואם תקע השברים בשתי נשימות צריך לחזור לראש השברים (מ"ב תקצ ס"ק טז, עי' שער הציון דזה לא כמג"א וט"ז). אבל אינו צריך לחזור לתחילת הסדר אלא באופנים שהוזכרו לעיל. **אם גמר השברים, והתחיל שברים אחר:** הוה הפסק וצריך לחזור לראש (שוי"ע סי' תקצ סעי' ח מ"ב סי' ק לד).

טעויות בתרועה: צריך לתקוע טי' קולות קצרים, אם הפסיק לאחר עששה ג' קולות יש שאלה חמורה של תרועה אחר תרועה, כיון שדעת השו"ע סי' תקצ שמדינא ג' כוחות כשרים. אכן בדרך כלל הבעל תוקע ממשיך התרועה בתוך כדי נשימה של הג' כוחות ולכן כשר.

ואם לאו לדעת החיי אדם (קמ"ב סי"ב) יש לחזור לתחילת הסדר וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' לח) דיש להחמיר בזה. [וזה בתקיעות דמיושב, ובתקיעות דמעומד ראה בהערה], ובתקיעות אחר חזרת השי"ץ אין צריך לחזור (מ"ב סי' ק לה).

שאלות ב'תקיעה'

התוקע ולא עלה לו קול בתקיעה יפה: אלא בפעם שניה או שלישית, אין הקולות הראשונות מפסיקים ומקלקלים הסדר, ותקיעתו כשרה (עי' מ"ב סי' תקצ ס"ק לד, וביאר הגרש"י אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה פ"ב סעי' ה תשי"ב כתי"י דזה אף בשתי נשימות) כיון שמתעסק עתה לתקוע תקיעה כשרה אין זה נחשב הפסק המקלקל את הסדר וכן עי' חוט שני (ר"ה פ"ד).

תקיעה צרודה: וכן תקיעה צרודה מדינא כשרה (עי' בהליכות שלמה שם דהוה בכלל יכל הקולות כשרים בשופר"י).

תקיעה שנשנתה קולו באמצעה: התקיעה כשרה (ראה בהעי').

תקיעה שנעשה הפסק באמצעה: עי' בחיי אדם (כלל קמב סי"ח) בערוך השולחן (סי"ב) ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תמד אות ז) מביאר שאין תלוי הדבר בשמיעת השומע, וכל שיש הפסק מועט באמצע התקיעה, אין היא 'פשוטה' ונחשבת כשתי תקיעות. אכן אם ההפסק מועט כל כך עד שאינו נרגש כלל, דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (שם) שהתקיעה כשרה. עיי' במטה אפרים (סכ"ה) שרק כשהפסיק יותר מכדי נשימה ולאוזן השומע נראה הדבר כשני קולות נפרדים נפסלת התקיעה (אכן עי' באלף המגן שם).

שיעור התקיעות לכתחילה

לכתחילה צריך לצאת ידי כל הדעות:

שיעור תקיעות של סדר תשיית ותריית: 22 שניות ועכ"פ סגי 1.5 שניות. (דשיעור התקיעה הוה כאורך שיעור של שברים או תרועה של טי' כוחות ובדיעבד עי' לקמן).

שיעור תקיעה של 'תשריית': צריך להיות 42 שניות ועכ"פ 3 שניות [דהוה קצת יותר מיי"ח כוחות מ"ב סי' ק יד (וזה לפי דעה ב' בשו"ע (תקצ סעי' ג))].

^ד עי' להלן מדברי המ"ב תקצ ס"ק יט דמדינא יוצאים בג' קולות אחר כל ברכה, ולכן אם כבר תקע תשר"ת או תשי"ת לכאורה אין צריך לחזור. ^ה אכן אם כקול רועד צ"ע.

^א עי' ארחות רבינו (ח"ב עמ' קפג) שהקלו בזה החזון איש והגר"י קניבסקי זצ"ל, וכן דעת הגרש"י אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה ר"ה פ"ב סעי' ט), והגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני ר"ה עמ' סב) וכן עי' לקט יושר (הל' ר"ה עמ' 125). והמהר"ל דיסקין זצ"ל (הובא במועדים וזמנים ח"א סי' ה) היה מצווה לתקוע שנית מחשש דהוה כשברים. וביאר הגרש"י אויערבך זצ"ל (שם דבר הלכה) שמה שיש מקפידים בזה הוה משום הידור מצוה וחומרא.

^א בעל תוקע שכבר יצא ידי חובה: מנהג העולם שהתוקע מברך גם כשכבר יצא ידי חובה, מ"מ יותר טוב שהשומעים יברכו (מ"ב תקפה ס"ק ה). חוץ מהתוקע לנשים שהן מברכות לעצמן (לבני אשכנז). ואסור לבעל תוקע לברך עבורן. ובמקום שאחת מברכת להוציא את כולן יש להכריז כנ"ל.

^ב פ' 'קול' אחר שלא צריך להיות באותו סימן.

^ג ואף ששתיים מענייני, מכל מקום כיון שכבר גמר אחת בכשרות, תו השניה הוה הפסק (מ"ב ס"ק לב).

בעל תוקע שאינו מצליח כ"כ בתקיעות

לרגל המצב (אם אין בעל תוקע וכדו'): מדינת ע"מ מ"ב (תקצ ס"ק יב) שנקטינו כדעה א' בשי"ע (ס' תקצ סעי' ג וכשיטת רש"י) והתקיעות יכולים להיות הרבה יותר קצרות של רק ג' כוחות (לתר"ת), ולכן בתקיעות של תר"ת סגי בתקיעה קצרה של 0.5 שניות (ראה בהערה).
ובתקיעות של תש"ת תשר"ת: סגי 1.5 שניות. (שער הציון תקצ ס"ק ד – ט' כוחות).

טעויות בתקיעות דמעומד ולאחר חזרת הש"ץ

ע"מ ב"ב (ס' תקצ ס"ק לה) דבתקיעות דמיושב צריך לחזור על טעויות, וכן על תקיעות דמעומד צריך לחזור דהם עיקר, אבל אם טעה בתקיעות שאחר התפילה אין בכך כלום.
מעיקר הדין: ויש לציין דמה שכתב ב"ב לחזור בתקיעות דמעומד, יש לדון דמעיקר הדין היו נוהגין רק ג' קולות אחר כל ברכה (של מלכות זכרונות ושופרות), ומדינת מבואר ב"ב (ס' תקצ ס"ק ט ובס' תקצ ס"ק ג-ד) דיוצאים בג' קולות.
ולכן במקום שאין בעל תוקע דיכול לתקוע כדבעי, בדיעבד אם תקע רק ג' קולות אחר כל ברכה יצא ידי חובתו.
שתי נשימות: אכן יראה שמים צריכים לשמוע תש-ר"ת של שתי נשימות, (עכ"פ לפחות פעם אחת תשר"ת (ש"ע ס' תקצ סעי' ו) וכן מבואר ב"ב ס"ק יט, ולרמ"א ג' פעמים).
כל זה כתבנו מעיקר הדין, כגון לרגל המצב אין מי שיכול לתקוע, אבל באופן רגיל רבים נוהגין לחזור על כל הטי' כוחות של תקיעות דמעומד.

וכן התוקע ליחיד: יש מקום להדר לתקוע 34 קולות (להוסיף תשר"ת אחת של שתי נשימות (ירא שמים כדברי השו"ע והמ"ב, ולכתחילה 42 קולות תשר"ת - ב' נשימות ג' פעמים כשיטת הרמ"א שם, ולפי מנהגינו בתקיעות דמעומד).
ובתקיעות לאחר חזרת הש"ץ אין צריך לחזור (מ"ב ס"ק לה).

השלמת תקיעות לאחר סדר הברכות

במקום שיש רק בעל תוקע אחד באיזור, וצריך לחלק המנינים למוסף למנינים קטנים. ואין מי שיכול לתקוע על סדר הברכות לכל המנינים. לדעת החזון איש (קלו ס"ק ב-ג) יכול להשלים תקיעות על סדר הברכות אף לאחר חזרת הש"ץ, שאין הסדר מעכב.

ציבור שהתפללו בלחש ומאיזה סיבה לא יכול להעמיד חזרת הש"ץ: דעת החזון איש צריכים לתקוע תקיעות דמעומד אחר התפילה (ע"מ שם). ולפי זה הנמצא בבידוד ורואה חלק מהציבור (בגדר רואין אלו את אלו), ויכול לשמוע השופר, אך אינו יכול לשמוע חזרת הש"ץ בכל זאת מקיים בזה תקיעות על סדר הברכות.

לרגל המצב - שמיעת קול שופר ממנינים אחרים

השנה עם המצב שיש מנינים שמתפללים ותוקעים בחוץ, והמתפללים בפנים החלוטות היו פתוחים בשעת התקיעות, מבואר בה"ל (ס' תקצ סעי' ח) שלכתחילה יש להיזהר שלא יהא שתי מנינים התוקעים שופר בבת אחת דהוה הפסק באמצע יש לחכות עד שגומרים לתקוע, ורק בשעת הדחק, כגון שיצטרך לחכות הרבה זמן או שיהיה הפסק בין הברכה לתחילת התקיעות, אז יש לסמוך על המון אברהם שאין קול כמתעסק מקלקל את שאר הקולות (ע"מ ש' שופרא דשופר ע"מ רכא).

ודעת הגר"י מישר זצ"ל להקל בזה (הגר"י שוב שליט"א ע" שו"ת אבן ישראל) ולפי הנראה בה"כ וכרון משה בירושלים היתה שאלה מצויה).

ראה בהערה צירופים להקל כששמע תקיעות באמצע הסדר [מקורם במשנה ברורה ובבה"ל]:

בני ספרד: השומעים תקיעות ממקום אחר, ראה בהערה.
לא שומעים קול בבירור: והא דצריכים להחמיר ולחכות, הוא אם שומעים הקולות מבית הכנסת השני בבירור, אבל אם הקול הלכות ימים נוראים פ"ב הע' כא), וכן בס' שופרא דשופר (שם) שיש להקל בצירוף דעת ה"ט המובאת במשנה ברורה (ס' תקצ ס"ק ז) ובבה"ל שם (ס"א ד"ה ואם) שאין יוצאים בקול מרוחק וחלוש (דיש לזה דין קול הברה והט"ו מפרש 'קול הברה' פ' קול חלוש' (בה"ל ע"י לעיל).

לחזור בתקיעות שלאחר חזרת הש"ץ: אם נשמע קולות ממקומות אחרים, אין צורך להקפיד לחזור על התקיעות, אפילו אם שמעו תקיעות מבית כנסת אחר בבירור דהרי האחרונים כתבו שאין צורך להקפיד על טעויות בתקיעות שאחרי העמידה (ע"מ מ"ב (תקצ ס"ק לה) ס' שופרא דשופר שם ראה בארוחות רבינו (ה"ב ע"מ קצד).
אכן אלו שנוהגים לשנות את התשר"ת בתקיעות לאחר חזרת הש"ץ, כגון לצאת ידי חובה לעוד שיטות, יש ענין לחזור על התשר"ת אם היה הפסק באמצע התקיעות (הגר"י קנר שליט"א).
שמע מבית הכנסת אחר שלא בשעת התקיעות ממש: ואם בין תקיעות הסדרים של התקיעות, וכל שכן בין תקיעות דמיושב לבין תקיעות דמעומד נשמע קולות מבתי כנסת אחרים, אין חשש בדבר (הגר"י קנר שליט"א).

בברכת כתיבה וחתימה טובה

לתרומות הערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com
וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

טוב לחוש לדעת המחבר, והביא את דברי החי אדם (כלל קמ"ב הלכה ט"ז) "וע"כ צריך לזהר במקום שבתי כנסיות תכופין זה אצל זה, שלא יתקע בבית הכנסת אחת עד שיגמרו באחרת, דאל"כ לא ישמעו על הסדר, דאף שאין מתכוין לשמוע לשם מצוה ואין ברצונו כלל לשמוע, מי"מ לדעת המחבר אפילו שמע כמתעסק הפסיד התקיעות ששמע (חי אדם), עכ"ל הבה"ל.

דעת המשנה ברורה – דרך אם מכוון לצאת הוה הפסק: ועיי' במשנה ברורה (ס' תקפ"ח ס"ק ז – ח) דסתם דרק אם כיוון לצאת ידי חובה הוה הפסק בין התקיעות (בדין שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום, יצא, וכתב השו"ע שם ד"י"א דדוקא שלא הפסיד בנייהם בשל שופר שאינו ראוי באותה ב"א), דכתב אם שמע שני שברים זה אחר זה וכוון לצאת, מפסיד כל השלש קולות וצריך לתקוע מחדש (וכן עיי' בס"ק ז), ומשמע דאם לא כיוון לצאת בתקיעות של הפסק, יצא ידי חובה.

2) י"א (דעה א') בשו"ע ס' תקפ"ח וכשיטת ר"ת (הובא בר"ף) שאף אם הפסק בקול אחר יצא. ועי' מה שביאר בזה הבה"ל (שם) דאין חשש אם הפסק ע"י שמיעה. דרק אם תקע הוה מעשה של הפסק, והגם שבשער הציון ס"ק טו משמע דלא נקט כחילוק זה, עדין דעה א' דהשו"ע, חזי לאצטרופי. ועי' להלן דכן דעת הגר"י אבא שאול זצ"ל.

3) השנה (תש"פ) תקיעת שופר הוא דרבנן ומי שנסתפק לו אם שמע קול שופר. כתב המ"ב (ס' תקפ"ח ח) דביום שני שאינו אלא מדברי סופרים צריך לתקוע, דספק דברי סופרים להקל (ולכאורה כל זה כשיש עוד ספקות או טירחה רבה, אבל עיי' בדין טומטום לשא יתקע אף לטומטום אחר אף ביום שני ועי' מ"ב תקפ"ח ס"ק ו), ובשער הציון ס' תקפ"ח ס"ק י, דאין לזלזל כה"ג, אבל עכ"פ חזי לאצטרופי). וכן עי' מ"ב ס' תרי"ב ס"ק ב בה"ל לולב אם לא טירחה ראוי להחמיר.

4) מדינת דעת המ"ב שיוצאים ידי חובה בעשרה קולות, ואינו מצוי שלא ישמע אפילו עשרה קולות בלי הפסק (ע"מ מ"ב ס' תקפ"ח ס"ק כב) (מהמטה אפרים) וס' תרי"ב ס"ק ז, וצ"ע דאין להקל בזה, והוה רק חומרא במודר הנאה מדבריו שאסור לתקוע יותר מעשרה קולות, חזי לאצטרופי).

5) שיטת ה"ט"ז (ע"י להלן) שאם זה תקיעה בקול חלש הוה קול הברה ולא יצא (הו"ד ב"ב ס' תקפ"ח סעי' א), ולכן אינו מפסיק.
ולכן הגם שראוי להשתדל כמה שאפשר להקפיד בדבר, ולהמתין עד שישים המנין השני את התקיעות, אבל אם כרוך בזה טירחה דציבורא רב יש צירופים להקל וכ"ל.

א" יש לעיין אם ניתן להקל בזה נגד השו"ע. וכתב בשו"ת אור לציון (ח"ד פ"ה סעי' כד, יצא לאור בשנת תשע"ד), על השומע תקיעות שופר מבית כנסת סמוך, דאם לא כיוון לצאת בהם, אין לו לחוש בתקיעות אלו ששומע מבית כנסת אחר משום הפסק. וביאר את דברי השו"ע (שם בהערה) שאין צריך לחוש לזה אלא בתוקע שאצלו אף תקיעה כמתעסק הוה הפסק, שכן מעשהו מבטל ומפסיק את התקיעות ששמע. אבל בשמיעה אין הדבר נחשב הפסק בזה (וכן עי' בשו"ע ס' תקפ"ח סעי' ב דכתב דין זה רק בשם י"א ועי' בה"ל ס' תקפ"ח סעי' ב ד"ה י"א, אכן עי' בשער הציון שם ס"ק ז דמשמע דלא חילק בכך). (ועי' לעיל דהנבא מהצירופים שייכים נמי לבני ספרד).

אכן עי' בכ"פ החיים (תקפ"ח אות כ') דהנבא מנבא אחרונים דלא סבירא להו כחילוק זה ואף השומע ראוי לתקוע שנית, וכ"כ בס' תרי"ב ס"ק סה, וכן עי' בכ"פ החיים ס"ק סב שהביא מאל"ה רבה דדברי המ"א אינו מוכרח, וכן פסק הלבוש כדעת השו"ע.

לנוהגים לתקוע בלחש (בני ספרד, חסידים): אפילו שהתקיעות שבאמצע תפילת לחש שחר רק משום מנהג יש יותר מקום לסמוך על המקלין בזה (דלא הוזכרו בשו"ע, עי' כ"פ החיים ס' תקצ ס"ק א, ובלאו הכי שומעים התקיעות שוב על הסדר, בחזרת הש"ץ), (ועי' שו"ת אור לציון הני"ל), ובפרט במקומות ממנינים צפופים, דאם צריכים להמתין עד שכל מנין יגמור לתקוע, עלול להיפסק הפסק גדול באמצע שמונה עשרה, ובלבול גדול בדעת המתפללים.

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצד מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה שבת ראש השנה תשפ"א גליון 142

גילו ברעדה' בסעודה

שאלה: מהו האופן לאכול את הסעודה בראש השנה?

א. זמן הסעודות: "אופן ההתנהגות בהם". כתב ב'סדר היום' (הנהגת האדם בראש השנה) "בצאתו מבית הכנסת ילך לביתו שמה וטוב לב, מובטח בחסדי אל שיצא משפטו לאור, ויאכל משמנים וישתה ממתקים, כמו שכתוב בדברי קבלה (שנאמר בנחמיה ח, י 'ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם)". אלא שלא ירבה לאכול ולשתות, (כדי) שלא יכבד עליו ויבוא לישון כל היום כולו, ואין ראוי ביום זה לישון הרבה¹, ואין צריך לומר (שלא) להקל ראש ולשיח (להרב) שיחה בטילה², אלא ישב כל היום ועוסק בלימודו ובעבודת האל יתברך במורא ופחד". והוא דומה ל'לשון הרמב"ם' (פ"ג מחנוכה ה"ו) שכתב "אבל ראש השנה ויום הכיפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה יתירה". ולשון הרמב"ם בפירוש המשניות (ראש השנה ד, ז) "שלא קוראים הלל בראש השנה ויום הכיפורים, לפי שהם ימי עבודה (תפילה) והכנעה ופחד ומורא מהשם יתברך ויראה ממנו, ומברוח ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה, ואז אין ראוי לשמוח ולשיש".

וב'יסוד ושורש העבודה' (יא, ד) כתב "יזהר האדם מאוד ומאוד ביום הדין הקדוש למעט באכילה בכל מה שאפשר, כנזכר בשולחן ערוך (או"ח תקצו, ה)... ועל כל פנים ראוי לאדם שתהיה יראת אלוקים על פניו לשבר תאותו הבהמיות ויצרו ביום הדין הנורא הזה, ולא יאכל כל שבעו, והיא עבודה עצומה להבורא יתברך שמו ויתעלה... גם מילוי הכרס מביא את האדם לידי בלבול מחשבה בתפילה, ואוי לאותה בושח שבימים נוראים אלו יתפלל במחשבות שונות וזרות לפני המלך המשפט... היושב עתה על כסא דין לדון את כל בראיו על כל מעשיהם ועלילות מצעדי גבר ומחשבותיו ותחבולותיו".

וכתב המשנה ברורה (תקצו, א) "אף שהוא יום הדין, מכל מקום מצוה של 'שמחת בתגך' שייך גם בו, שגם הוא בכלל 'הג', ככתוב 'תקעו בחודש שופר, בכסה ליום חגנו', ונאמר 'אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם' (כנ"ל)".

הגרי"ז מבריסק זצ"ל (שיחות הגר"ש פינקוס עמ' שע) תמה על הסתירה הנוראה שרואים אנו בראש השנה, מחד קיים פחד, ומאידך ישנה גם שמחה, זו סתירה בכל הרגשותינו בראש השנה. וביאר שכאשר מגיע יום הדין ואדם פוחד מדינו של הקדוש ברוך הוא, מה עליו לעשות? לברוח! אבל לאן? אליו יתברך (כנוסח הפיוט מרבי שלמה אבן גבירול 'אם תפקוד עוני - אברח אליך, ואתכסה מחמתך בצלך')³, מתוך בטחון מלא שהוא יצילהו, ועל ידי זה נעשה האדם שמח. אך לו יצויר שאדם לא היה מפחד, הוא לא היה בורה, ואז גם לא היה מגיע אל הקדוש ברוך הוא, ולא היה מי שיצילהו. ויש שהמשילו את המצב של 'גילו ברעדה', לראש ישיבה חשוב שערך דינר יוקרתי שבו הוזמנו הנדיבים, שועי ועשירי עולם, מחד הוא מאוד בשמחה על כך שיוכל כיום בעזרת השם לפרנס את מוסדותיו בהרוחה, ומאידך הוא מפוחד ולחויץ מאוד שלא יחמיץ להתנהג כראוי ברגעים אלו, ולא יפספס לקבל בברכה אף אחד, שמא אחד יפגע או לא ירגיש כראוי וימנע מנתינת התרומה. כך אנו שמחים שאנו נידונים בפני מלכינו אוהבינו, על כך שיש לנו הזדמנות להמליכו עלינו ולפתוח דף חדש, אבל אנו בפחד שמא לא נתנהג כראוי, שלא נחמיץ את הרגעים המיוחדים הללו שבהם ניתן להפוך את כל השנה ואת כל החיים שלנו ושל זרענו עד עולם.

תשובה: אף שבראש השנה צריכים לאכול כי חדות ה' היא מעוזכם, אבל צריך להיזהר שלא להרבות בכך, ולא להיות בקלות ראש, אלא לזכור שהוא יום הדין אצל מלכינו אוהבינו.

חסרון תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת

שאלה: האם החוטא בשגגה צריך כפרה?

מצינו שחז"ל (סוכה כט, וסוף מב:) ביטלו את תקיעת השופר כשחל ראש השנה בשבת, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. ועל אף שעיקר מהות ראש השנה הוא תקיעת השופר, וכשמו (במדבר כט, א) "יום תרועה", ומגיעים על ידי זה לרחמים גדולים ודברים נשגבים, ואמרו בגמרא (ראש השנה טז, לד:) "אמרו לפני בראש השנה מלכויות, זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה?

¹ כמובא בדרשות אבן שזעייב (דרשה ל"ה, דף פט:) והרמ"א (ובדרכי משה או"ח תקפג, ב) בשם הירושלמי (בראש השנה, ואינו לפנינו, כפי שהערו המהרצ"ח במגילה יב: וערוך השולחן תקצו, ב) שמי שישן בראש השנה - מזלו ישן, ולכן נזדרים שלא לישון בראש השנה.

² והמשנה ברורה (שם ט"ז ס) כתב שהחולך בטל - כישן דמי.

³ ודוד המלך (תהלים קל"ט, ז) אמר "אנה אלך מרוחק, ואנה מפניך אברח". וביום הכיפורים מפטירים ביונה הנביא, ללמד שאין יכולים לברוח מן השם יתברך (משנה ברוה, תרכב, ז) ושם האחרונים. ועיין בשער הציון סק"ו מה שהוסיף בהו"ל שלא הועיל לו שום דבר במה שבחזק.

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

בשופר". ובזה מתבלבל השטן ונמנע מלקטרג על עם ישראל ביום הדין הקדוש הזה, כאומרם (ראש השנה טז): 'כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה, מריעין לה בסופה' (פירוש: שאם לא תוקעים בה בתחילתה – בראש השנה, וכל לגרום לשנה זו להיות עם רעות רבות בסופה).⁴ ואמרו עוד (שם טז): 'למה תוקעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב את השטן'. ובתוספות (שם ד"ה כדי) מבואר שגאולת ישראל תלויה בקול השופר. השטן ופמליא שלו ממתנינים שנה שלימה ליום הדין, כדי שיוכלו לקטרג על עם ישראל – בניו אהוביו של מקום, ולכן הקדים הקדוש ברוך הוא תרופה למכה וציוה לתקוע בשופר לערבב את טענותיו, ולכן שנה שאין בה תקיעת שופר בראשיתה, אחריתה מי ישרנה, ונמצא שבמניעת התקיעה נמצאים כלל ישראל בסכנה עצומה, שכן ביום זה כותבים מי לחיים ומי למיתה... גם הרמב"ם (תשובה ג, ד) כתב "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב (היא), רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחיפשו מעשיכם, וחיזרו בתשובה וזיכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם, והיטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה". הרי שבכח השופר גם לעורר את הלבבות לאביהם שבשמים שיפששו במעשיהם ויחזרו בתשובה ויזכו בדין בראש השנה. ואם כן קשה כיצד יתכן שבעקבות אותה 'גזירה שמא יעביר', הישנים ישנו, ונרדמים ירדמו, לא יחזרו ישראל בתשובה, והאמת תשכח בהבלי הזמן, ובעיקר יהיו בני ישראל בסכנה מה ייגזר עליהם.

בפרט קשה, שהרי החשש הוא רחוק מאוד, שכן הלא בדרך כלל מי שתוקע בשופר הוא אדם ירא שמים ובעל מעלה, וכיצד ישכח דין חשוב זה. גם במקומות מסויימים ישנו עירוב, ועוד למה יצטרך ללמוד לתקוע דוקא ביום של ראש השנה, וכי לא למד קודם, ולמה יצטרך להביא את שופרו, הלא בדרך כלל ללמוד יש שופר בעצמו. וגם אם יכשל בזה חלילה, הלא זה רק בשוגג, וכן הלאה. ואחר כל זה ביטלו חז"ל לדורות את תקיעת השופר בראש השנה שחל בשבת בכל המקומות, משום שאולי פעם אחת איזה יהודי בכפר נידח ישכח ויעבור מחמת זה איסור אחד. **אלא** מה? יש כאן חשש שמא יהודי אחד בכל הדורות, שלא עבר מטעמי נוחות או מזיד, או להכעיס, אלא רק מתוך רצון 'ללמוד אצל הבקי' הלכות תקיעת שופר, דוחה לכל הדורות את המצוה בעצמה. ומוכח בזה מהו חומר איסור שוגג אחד, כי כל זאת לא שווה מחשש שמא אחד מישראל יעבור איסור בשוגג [וכפי שהרחבנו ב'הפרשה המחכימה' (ויקרא ד, ב) חטא בשוגג] שגם החוטא בשגגה צריך כפרה, שבוהירות הרצויה לא היה בא לידי כך, ולכן צריך להיזהר היטב בכל מעשיו וללמוד היטב את ההלכות כדי שלא יבוא אף לאיסור בשוגג]. ואכן ישנו דבר שמועיל יותר מהתקיעות, והוא הציות לקול חכמים שלא לתקוע, בפרט שעבודת היום היא להיכנע כאומרם (ראש השנה כו): 'כמה דכייף איניש דעתיה, טפי מעלי' (פירוש: כמה שיכפוף האדם דעתו

⁴ ובאמת דבר זה אינו חסרון כשחל ראש השנה בשבת, כמו שנתבאר (הערה 5), אבל מכל מקום רואים גם בזה את חלק ממעלת ונחיצות השופר בראש השנה, ואף על פי כן, משום חשש איסור מבטלים זאת.

מועיל יותר), ובזה שמסכימים אנו לוותר כביכול על כל ענין תקיעת השופר – עם כל מעלותיו הנשגבות, בזה מראים אנו יותר כיצד כפופים אנו בפני מי שאמר והיה העולם, ובפני חכמיו, וזוהי זכות העולה לנו לרצון עוד יותר מתקיעות השופר בעצמן.⁵

במעלת זמן עשרת ימי תשובה

המשנה ברורה (תרג, ב) מביא את "הגר"י אייבשיץ ז"ל (יערות דבש א, א), כי שבעה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים הם נגד שבעת ימי שבוע, ובכל יום יעשה תשובה על אותו יום, דרך משל ביום ראשון יעשה תשובה על מה שחטא כל ימיו ביום ראשון, וכן ביום שני, וכן כל שבעה ימים".

וצריך ביאור, שאם חטא למשל בלשון הרע, וביום ראשון עושה תשובה רק על חטאי לשון הרע של ימי ראשון של חייו, נמצא שעדיין לא עשה תשובה על חטאי לשון הרע של שאר הימים, וא"כ גם על חטאי היום הראשון איך תועיל לו התשובה, הרי עדיין נשארו החטאים בידו ולא עשה תשובה שלימה.

והיה אפשר לומר שנחשב כמהלך של תשובה ארוכה, שכיון שצריך לשוב על כל החטאים והדבר יהיה קשה בידו, לכן חילקו זאת לשבעה ימים, שבכל יום ישוב על חטאי אותו היום, ולכן גם התשובה של יום ראשון מועילה כי היא רק התחלה למסלול של תשובה, [וכעין מה שכתב באור ישראל שיש לשוב על העון הקל, שבתורת התחלה למסלול של תשובה היא מועילה לפי מה שעתיד לשוב בהמשך על שאר חטאיו, וכמו שנתבאר (בהמהמ"ח בראשית כא, יז 'באשר הוא שם') שכיון שמתחיל בדרך התשובה כבר מעתה מחשיבים לו כאילו סיימה, וכן מבארים בדברי הרמב"ם שמה שתשובה היא 'שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם', היינו שלפי דרך תשובתו כיום נמצא הוא על מסלול התשובה, ובעוד כמה שנים יגיע לדרגת 'שלא ישוב לאותו החטא']. אולם בכך החיים דלהלן מפורש שכל יום הוא חלק נפרד בתשובה.

והחתם סופר (דרשות החת"ס ח"ב דרוש לו"ך אלול עמ' טע) מביא בשם "הקדמונים, שכל התפילות של כל השנה שנפסלו מחמת מחשבת חוץ ונדחו כפסולי המוקדשים, הם תלויים ועומדים עד עשרת ימי תשובה, ואז כשמתפלל בלב שלם כל יום מעלה עמו תפילת יומו, כגון יום ראשון מעלה עמו (את) כל תפילות יום ראשון בשבת של כל השנה, וכן כולם", (ובהמשך הבאנו עוד מדרשות החת"ס, ע"ש).⁶ וצריך להבין מה הענין בזה.

⁵ אולי זהו שכתבו תוספות (ד"ה שאין) בשם הבה"ג (פיטין ז עמ' רסב) שכל מה שאמרו 'כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה, מריעין לה בסופה', היינו דוקא שנוולד אונס, אבל לא במקום שראש השנה חל בשבת. ומסתמא הטעם שכיון שכך הוא הדין, בודאי שלא יפסידו מכך, אבל לפי מה שנתבאר מובן יותר שאדרבה בזה שכפופים לדברי חז"ל ובאים לעשות רצון ה', משיגים את התכלית גם בלא תקיעת השופר, (וה עצמו מבלבל את השטן וסותר את טענותיו).

⁶ גם אם לא ניצל חלילה את עשרת ימי תשובה, או שרוצה להעלות את אותם התפילות קודם לכן, ידע שבקב הישר (ריש ח) הביא את הזוהר (פרשת פקודי) שבכל פעם שאדם מתפלל בלא כוונה תפילתו הולכת למקום אחר וממתנינה, עד שיתפלל תפילה אחת בכוונה שהיא תעלה עמה את כל התפילות שהתפלל בלא כוונה, ע"ש. ובנפש החיים כתב גם על לימוד תורה, שלימוד תורה אחד לשמה מעלה את כל לימודי התורה שלמד שלא לשמה, ועל זה אמרו "מתוך שלא לשמה בא לשמה". ובהפרשה המחכימה (בראשית כב, ו) כח השפעת מעשה טוב) הרחבנו בכל זה.

ובאמת המקור הוא בשער הכוונות למהר"ח¹ (דרושי ראש השנה קודם דרוש א, דף צ ע"ג) שכתב "עוד יחוד ג' והוא בעשרת ימי תשובה, אמר לי ה"ר משה גאלאנטי ששמע ממורי האריז"ל, שאם האדם יתענה בו' ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, ויעשה בהם תשובה גמורה, כל יום מהם מכפר על כל העוונות שחטא כל ימיו ביום שכיוצא בו, כיצד? הרי שחל יום א' של ז' ימי תשובה ביום א' של השבוע, והתענה בו, ועשה תשובה בו, הנה הוא מכפר על כל עבירות שעשה האיש ההוא בכל ימיו ביום א' שבכל שבוע מכל ימי חייו. ואם התענה ועשה תשובה בכל ז' הימים ההם, יתכפרו לו כל עוונותיו שעשה כל ימיו"⁷. (וכיוצא בזה כתב בפרי עץ חיים כה, סוף ז).

וכתב הכף החיים (תקסב, יד) שמזה שכתב ש'כל יום מכפר כנגדו', משמע שאינם קשורים ביחד, עד כדי שיצטרך להתענות דוקא כל הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, ואם לאו לא יתענה כלל, זה אינו, אלא כל יום יש לו כפרה כנגדו. ונפקא מינה שמי שאין יכול להתענות כל הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, ויכול להתענות רק יומיים או שלשה ימים כפי יכולתו בסירוגין, ולפחות יתכפר לו כנגד הימים שהתענה. (והוסיף שמשמע גם שצריך להתענות עד צאת הכוכבים, ולקבל התענית מבעוד יום ולומר שהוא בשביל כפרה על חטאיו, ע"ש).

ועל כרחק שהביאור שאף שבדאי מדובר באדם שעשה תשובה על כל חטאיו, מכל מקום כמו שיש עיקרי התשובה של חרטה, עזיבת החטא, וידוי וקבלה לעתיד, ולבד מזה כתבו בספרים והמקובלים עוד תיקונים של צומות וסיגופים, שהם בעבור ענין נוסף למרק את גופו (כנזכר ביומא פו. כלפי ד' חילוקי כפרה שישנן שיסורים תולים וכדו'⁸), **כדי שיתרצה אל ה'** (כעין לשון השערי תשובה א, מב כתב תאות הצדיקים להפק רצון מה', ויש אשר יתכפר ועדיין לא ירצה אל ה'), **או להחשיב כאילו לא חטא כלל, ויסולקו גם הפגמים שעשה בעולמות** (דאולי התשובה תועיל רק שיתכפר לו ולא יענש על חטאו, אבל לא יתקן את הפגמים בעולמות, ועיין בלשון הפלא יועץ בהערה הנ"ל ולמחות המקטרגים שנבראו בעוונותיו)⁹ **וכדומה כפי מדרגת התשובה זו למעלה מזו** (עין

⁷. **יש לעיין**, שבשלמא ביזם תשיעי לחודש שיש מצוה לאכול ולא להתענות, אפשר לומר שכיון שאמרו שנחשב לו 'כאילו התענה תשיעי ועשירי', כך נחשב לו כאילו התענה לענין הכפרה, שאם עשה באותו יום תשובה גמורה יועיל לו. אבל לענין שבת שאסור להתענות בו, כיצד יעשה התיקון הנ"ל, ואולי משום תשובה התירו להתענות גם בשבת אלא שצריך להתענות על תעניתו כדן תענית חלום, ובאמת השו"ע מביא יש אומרים שגם בראש השנה היו כאלו שהתענו. אבל בפשטות אסור להתענות לצורך כך, ולפ"ז צ"ל שכוחות האריז"ל שהתענה בכל יום שיכול, אבל אה"נ בשבת לא יתענה, וכיון שרוצה להתענות אלא שאנוס בקיום מצותו בקיום השבת, כל שעשה מצותו נתקיים בו גם תשובתו.

⁸. **ועיין בפלא יועץ** (שך תשובה) "דנהי שהתשובה רצויה אפילו ביום המיתה, היינו כדי שלא יענש על מה שעבר על דבר ה' שלוח מספיק בוידוי וחרטה לחוד, אבל לטהר את נפשו ולתקן את אשר עיתו, ולמחות המקטרגים שנבראו בעוונותיו, יסבול עונשים קשים ומרים עד אשר יטור, וכמו שכתבנו לעיל בערך תענית".

⁹. **אולם הגרא"ו** (קובץ הערות, דוגמאות לביאורי אגדות ג ב-ג) ביאר עפ"ד התפ"ץ חיים, שבכל מצוה ועבירה ישנן שני חלקים, א' קיום או ביטול ציווי ה', ב' תיקון הנעשה מהמצוה או לקולקל והפסד ופגם הנעשה מהעבירה, ומה שחרטה מפסידה את המצוות (כאמרו בקידושין מ: בתיבה על הראשונות), היינו רק שכאילו לא קיים את ציווי ה', אבל אינה מבטלת את התיקונים שנעשו על ידה, וכן בעבירה החרטה מבטלת רק את מה שהמרה ומרד בציווי ה', אבל את הקלקולים שנגרמו על ידו אינה מתקנת מצד הדין, ומכל מקום מצד הרחמים נחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה (כמו שכתב הנסילת ישרים פ"ק ד) ומתקנת גם

בשערי תשובה א, ט), כך גם כאן אחרי שבדאי עשה תשובה על כל עוונותיו, עדיין יש ענין מיוחד לתקן כנגד אותו היום. **והענין בזה, שהרי ידוע שכל היהדות מסתובבת על המספר עשר ושבע במשך מאות פעמים, שהם כנגד עשר ספירות שבהם הקב"ה ברא את העולם ומשפיע מאורם בו** (כמובא בתיקוני הזוהר, בסדר 'פתח אליהו'), **שלש ספירות עליונות של כתר חכמה ובינה, ושבע ספירות תחתונות של חסד גבורה ותפארת, נצח הוד יסוד ומלכות, שאלו כנגד שבעה רועים, אברהם בחדס, יצחק בגבורה, יעקב בתפארת, משה בנצח, אהרן בהוד, יוסף ביסוד ודוד במלכות. והראשונים כתבו שעשרת ימי תשובה הם כנגד עשר ספירות¹⁰, ומסתמא ראש השנה ויום כיפור הם שלשה ימים שכנגד הספירות הגבוהות, ושאר שבעת הימים הם כנגד שבע הספירות התחתונות, וכך מחולקים גם כל הימים, יום ראשון הוא במידת החסד, יום שני במידת הגבורה, יום שלישי במידת התפארת, וכן הלאה¹¹.**

את זה. ונמצא שאחר מידת הרחמים נתקן לדעתו כל הפגמים. **ויש מפרשים** (שפת"י חיים א, תפ"ע"פ אבני אליהו) שמה שאנו מבקשים 'סליחה, מחילה וכפרה', הכונה 'סליחה' היא על החטא עצמו, 'מחילה' היא על כבוד הנושא דהיינו על החילול ה' שישנה בכל עבירה שפגע בכבוד המלך שעבר על ציווי, (ועל זה מבקשים 'סלח לנו אבינו כי חטאנו' שחטאנו נגד תואר האב שנאמר בו 'סליחה', וגם 'מחול לנו מלכינו כי פגענו' על שפגענו בנבגייה בכבודך), ו'כפרה' היא מלשון קיינות והעברה (כפר"ש בראשית לב, כא 'אכפרה פניו במחלת'), המועילה להחשיב את החטא כאילו לא היה בכלל מעולם, ושלא ישאר שום רושם מהחטא.

¹⁰. **רמב"ן** (ויקרא כג, כד) 'ועשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים ירמזו לעשר ספירות, כי ביזם הכפורים (שהוא היום העשירי) יתעלה בהם 'ויגבה ה' בצאתו במשפט' כידוע בקבלה, וגם יש בה את בשמים, שהחדש הזה מולו מאזנים כי בו פלס ומאזני משפט לה'. ואותו לשון גם בספר הצניני (פרשת אמור ד"ה בחדש), ומסתמא מקורו ברמב"ן, **רבי משה די לאון** (סוד עשר ספירות 'וינה שאמר 'מקצה השמים ועד קצה השמים', הם סוד עשרת ימי תשובה וסוד עשרה מאמרות, וסוד עשר הדברות וסוד עשר הספירות הניתנים לדרוש ולתור אחריהם ולקור עניניהם'), **שושן סודות** (את תקלב 'וראש השנה בכלל ימי התשובה, רמז ל' ספירות, ויום כיפור לכל הספירות שהם מתעלים עד התשובה'), **אור השכל** [לרבי אברהם אבולעפאי (סוף חלק ו) "שם בן י"ב היה הבן ומכיר י פעמים ביזם הכיפורים, כנגד י' ימי התשובה, ו' ספירות, ו' מאמרות ו' דברות, שהכל ענה אל רמז אחד ומתפשט ממציאות למציאות, וגם ממעלה למעלה, מענין לענין ומסיבה לסיבה, עד הגיע הכל לידי שליח דציבור יד"ד... 'העשירי היה קודש לה' (ויקרא כג, לב)'. וכן כתב בספר אמרי שפר (חלק ג) 'עשר ספירות שבשנה הנכתבות, י' ימי תשובה שמראש השנה ועד יום הכיפורים'], **הרמ"ק בפרדס רימונים** ג, ה. "כמו שהימים ט' יום הכיפורים עשירי בן ראוי לענין הספירות כי המשכן עצמו העשירי. והענין כי עשרת ימי תשובה הם ימים שבתשובה שהיא הבינה, היזר היא התשובה. עצמה רצה לומר המדרגה העליונה שבה והיא נכללת בעשרה ימים שהם עשר ספירות היא מכלל הימים. כן ענין המשכן עצמו הוא הידיעה העשירית הספירה העשירית". וכן הוכיח הש"ל"ה (מסכת ר"ה תורה אור, אות יב ד"ה הא לכם, ושם באותיות כג, כז, ובשורה הלולים סוף אות ז) בשם הרמ"ק בספרו עבודת יום כיפורים (תיקון ב ועוד) שעשרה ימים אלו הם כנגד עשר ספירות, "וכפי פעולת האדם בימים ההם – כן יפגום בימיו או ישלימם במעשיו הטובים, ככתוב (דברים כה, טו) 'בימיו תתן שכרו'... והו סוד (סוף גדה) 'השנה הליכות בכל יום, והו סוד הכתוב (בראשית מו, כט) 'ויקרב ימי ישראל למות' (וכמו שהבאנו להלן בשם האר החיים בריש פרשת וחי', 'ויקרב ימי דוד למות' (מ"א ב, א), כפי המתבאר בוהר (ח"א צט. ד'), **בצדק** ושלוש לרבי אליהו משען (שאלה לא) כתב שברש"ש (נהר שלום דף ע"ד"ה בערבית ומסוף) משמע שבכל יום מעשרת ימי תשובה יש לכיון בכל ברכת אבות בספירה של אותו יום, שעשר ספירות דו"א של כללות השנה הם עשרה פרצופים מלבישים זה לזה בשוה, כתר בפנים כולם, ועליו חכמה וכו', כך ביזם א' יעשה הכוונות בפרצוף הותר שהוא לפנים הכל, וביזם ב' בחכמה, וביזם ג' בבינה וכדו' (אבל ע"ש שפקק בה).

¹¹. **ואף שבכוונת הנסירות בו"א שבחיצוניות מבואר בנהר שלום להרש"ש** (וכן כתב בצדק ושלוש הנ"ל בהערה 10) **שבעשרת ימי תשובה הוא מכתב עד מלכות** (ביזם א' דר"ה: כתר, ביזם ב' דר"ה: חכמה, ביזם ג' דרש"ת: בינה, ביזם ד' דעת, ה' חסד, ו': גבורה, ז': תפארת, ח': נצח, ט': הוד יסוד ומלכות), **וביזם הכיפורים: מנסרים את הכל ביחד בפנימיות. מכל מקום ענין התשובה המובא כאן באריז"ל הוא ענין אחר, כיצד מתקן את חטאיו שבכל יום כנגד כל אותו יום מכל ימי חייו, וכפי המובא מהמהר"ם גלאנטי הנ"ל שתיקון התשובה הוא כנגד שבעה ימות השבוע. אולם השל"ה** (מסכת חולין תורה אור אות כה, מסכת ר"ה תורה אור אות כה, ועשרה הלולים

נמצא שבכל יום שעשה חטא מסויים פגם בעולם אחר, וכדי להגיע לתיקון המושלם יכול בעשרת ימי תשובה לתקן בכל יום את הפגמים שעשה באותו יום, לדוגמא, ביום ראשון שמידתו חסד בידו לתקן את כל חטאיו במשך חייו שחטא בימי ראשון שפגם בהם בחסד, ביום שני שמידתו בגבורה יכול לתקן את כל הפגמים שפגם בגבורה, וכן על זה הדרך. [שמעתי בדרך הלצה שבעשרה ימים אלו יש גם את כל סוגי הזמנים שנמצאים בשנה: ראש חודש, צום וערב צום ומצאי צום, חג וערב חג ומצאי חג, שבת וערב שבת ומצאי שבת, כך שבימים אלו יכול האדם לתקן את כל סוגי הזמנים שארעו במשך השנה]. **ובתוספת** ביאור שמעתי הענין, משום שבריאת העולם היתה בכ"ה באלול, וביום השישי א' בתשרי חטא אדם הראשון ויצא בדימוס, ולכן ביום ראשון שלאחר השבת בג' בתשרי הוצרך לתקן שוב את שבע ימות השבוע, וכיון שבכל שנה חוזרות ההשפעות הראשונות שהיו בזמנים הקדמונים, לכן גם אנו צריכים לתקן זאת כל שנה, יום כנגד יום כאמור.

ובספרים [של"ה (תולדות אדם בית חכמה תניינא אות כב-כד. מסכת חולין תורה אור אות סד-עב ובדפ"א באות קמ ואילך, מסכת ר"ה תורה אור אות כג. ועשרה הלולים סוף אות ז) וחלק מדבריו בשם הרמ"ק, ובשפע טל לבן השל"ה (חלק טל ת, ג)] הביאו מהלך דומה בסדר התשובה שעשרת ימי תשובה הם ימים מיותרים בשנה שמתקנים בהם לפי סדר הספירות בלא קשר לסוג הימים, ראשון שני וכדו', (כדלעיל בהערה 11), ופירשו שכמו שאם אדם עבר על ציווי המלך, יקשה עליו יותר לתקן על מעשהו ולהיפטר ללא עונש חמור, משא"כ כל זמן שעדיין לא העבירו את הרשימות למלך, והוא מסתדר ומתפייס עם שר העיר או השופט קודם שנודע הדבר למלך, יותר קל לתקן מה שעבר. כך יש על האדם לשוב בתשובה קודם לכתו לישון כמו שאמרו בוזהר (ח"ג קעה. וזהר חדש פרשת נח כח. וקראם 'מארי החושבנא'), שאז חוזרת הנשמה למקורה אל המלך (ונרמז בפסוק ויקרא כב, ז "ובא השמש וטהר"), ואין מועיל כל כך לשוב בתשובה ביום למחרת שאז כבר חזר היום אל המלך, ומשפיע שפע של יום אחר, (כלשונו כי ביום שני ישתמש את אחר, ולא יוכל לתקן באות אחר מה שקלל ופגם באות זה). וכן בכל שבוע קודם שיחזרו ימות החול למקורן ביום השבת שהוא המשפיע ומקור הברכה של כל ימי השבוע שממנו מתפרנסים, ישוב בתשובה כדי שיחזרו ימי השבוע למקורן בנקיות [ולכן יש מתענים בו, ונרמז בפסוק (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו" שיקדש את עצמו מן החטאים]. וכן ישוב בערב ראש חודש (הנקרא 'יום כיפור קטן') קודם שישובו הימים למקורן בראש חודש (שנאמר בו 'זמן כפרה לכל תולדותם').

וכך בסיום השנה ישוב עד יום הכיפורים [שנאמר בו (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם"], **שבעשרת ימי תשובה יכול לשוב כל יום כנגד אותו יום, שהם עשרה ימים מיותרים** (משנת לבנה שהיא בגימטריא שנ"ה, לשנת חמה שהיא שס"ה) **שניתנו כדי לתקנם**,¹² **ובהם**

סוף אות ז) כתב שחלוקת התשובה בעצמה בעשרת הימים היא לפי הסדר מלמטה למעלה והיינו ממלכות שבבינה לכתר שבבינה שהוא יום כיפורים, ביום א' ממלכות, ב': ביסוד, ג': הוד, ד': נצח, ה': תפארת, ו': גבורה, ז': חסד, ח': בינה, ט': ערב יוה"כ: חכמה, י' יוה"כ: כתר וחכמה, עכ"ד. ולפי זה אינו תלוי באיזה סדר יוצא הימים, אלא לעולם תיקון התשובה הוא כנגד עשר ספירות אלו.

¹² וכן כתב הגר"א (אדרת אליהו א, יד) "שעשרת ימים שבין כסא לעשור נקראים 'ראש השנה', לפי ששנות החמה יתרים על שנת הלבנה כמספרם, ולכן המעשים הנאותים

שבים כל השנ"ה ימים לשרשן ומקורן ממקום שיצאו, ולכן נקראו 'ימי תשובה' ששבים למקורן הרמוזים לספירת בינה שנקראת תשובה שבה נכללים 'ימי תשובה כנגד עשר ספירות שמהם נשתלשל השנה, ואחר עשרת ימים אלו ישתלשלו ויתחדשו ממקורן מסוד הבינה שנה חדשה'¹³ (ולפי המשל עם המלך, הדוגמא תהיה שלאחר כמה זמן נתן המלך אפשרות נוספת והחזיר את הרשימות לשר העיר כדי למלאותם מחדש, ובכל יום מחזיר השר למלך רשימה של סוג תשלום אחד).

ולכן מי שלא הספיק לשוב בתשובה לתקן את היום קודם לכתו לישון ששב למקורו אל המלך, בימים אלו של עשרת ימי תשובה 'יכול האדם לתקן מה שעיוות כל השנה' כל יום כנגד יום, ו'כל מה שיקדים, הוא יותר נקל לו לתקן מה שעיוות, אבל אחר כך ביום הכיפורים שהוא 'שבת שבתון' חוזרים כל ימי השנה אל מקורן (שהוא 'בינה' בעצמו, ולכן אסורים או בחמשה דברים, כי אז הוא זמן שביתה ומנוחה שחוזרים למקורן), וכשבאו אצל המלך כבר קשה יותר לחזור עליהם בתשובה, [דוגמת מה שהבאנו בלב טהור (בגודל חיוב התיקון בתחילה ובמעלת הגדולה) ובפמ"ח (דברים ח"א ג, כד 'בכת התפילה לשנות גזירה', ויקרא כה, לה 'מעלת ההצלה קודם הנפילה'), שלאחר הגזירה קשה מאוד לתקן ולשנות ממה שנעשה כבר, משא"כ קודם לכן שבקל יכול לשנות שיהיה טוב יותר]. [ואולי לכן ביו"כ יש מצוה מיוחדת של תשובה (כמו שכתב השערי תשובה ב, יד. ד, יז) קודם שיסתיים יום הכיפורים ותשוב כל השנה למקורה].

וכעין זה כתב בדרשות חתם סופר (ח"ג עמ' מ ד"ה א"ג) "כל יום יש לו אור מיוחד למעלה בשמים ממעל והוא מבקש תקנותיו, אם כן ממילא הדין שאם חטא ופגם באותו יום, צריך לשוב באותו יום ממש, ולכן צדיקים שבים בכל לילה, מכל מקום ברוב חסד ה' עלינו נתן לנו מקום לשוב שכשבר עבר היום על ידי תשובה שבין ראש השנה ליום הכפורים, כל יום כלול מכל ימות השנה, הא כיצד, שבת של ימי התשובה כלול משבתות של כל ימות השנה ויכול לתקן כל אשר פגם בשבת, יום ראשון כלול מכל יום ראשון בשבת של כל השנה כולה, וכן כולם". ונמצא שזמני התשובה הם בסוף היום, בסוף השבוע, בסוף החודש, ובסוף השנה¹⁴.

ליוכי הרבים ניתן לקבל בתרומה ספרים לבתי כנסיות ומדרשות. ב"ה יש הטבה בבריאות אשתי היקרה: לאה בת רחל שתיחה, נא להתפלל להחלמה מהירה

הנפעלים בימים אלו חשובים ככל השנה". ובשפע טל שם כתב, ואל תקשה עלינו שהרי באמת אין עשר הימים יתרים, שהרי לפעמים השנה היא רק שנ"ג או שנ"ד ימים וכדו', הכל לפי סדר השנים אם כסדרן או חסרים או שלמים כידוע למחשבי מולדות וקובעי השנים. זו אינה קושיה, לפי שהשנים לויים זו מזו ופורעים זו לזו, שהרי בשעת העיבור יש חודש יותר שהוא ממלא אלו עשר ימים שהם חסרים משנות החמה שבשאר שנים, באופן שיגיע לכל שנה ושנה עם המקורות שס"ה ימים, עכ"ד. נמצא שאם תחלק את הימים היתרים ימצאו עשר לכל שנה, אלא שלפעמים בשנה זו יש ח' ימים ובשנה אחרת י"ב וכדו', העולה עשר ימים לשנה אלא שלווים ופורעים זו מזו.

¹³ ולכן גם יום הכיפורים נקרא 'ראש השנה', ככתוב (חוקקל מ, א) "בראש השנה בעשור לחודש", והוא בטור בהלכות יום הכיפורים (של"ה בתולדות אדם הנ"ל). אבל בפרש"י ובמפרשים שם פירשו משום שאז יוצאים העבדים ביובל. (ואולי זכרון אחר עולה לכאן

ולכאן, שהיובל הוא מסוד תמישים שערי בינה שאז חוזר לשורשו).

¹⁴ בן השל"ה הנ"ל הביא רק ג' זמנים של סוף השבוע, החודש והשנה בעשרת ימי תשובה, אבל השל"ה עצמו והחתם סופר הוסיפו גם בענין סוף כל יום. וסיים השל"ה (מסכת חולין תורה אור את ע ובדפ"א את קמד) שהשעות הם צינורות וענפים של אור המושפעים מהימים, והימים מהשבועות, והשבועות מהחדשים, והחדשים מהשנים, והשנים מהשמיטות, והשמיטות מהיובל הגדול, וכולם יוצאים מכאן הקדוש ברוך הוא שהוא בינה הכוללת הכל.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבת אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

זהשיאנו

פנימיות ורוממות המועדים

וקדושה, שהרבה שטויות חומרניות לא ידברו אלינו, ואפשר יותר בקלות להתחבר למצוות ומעשים טובים, לתורה ותפילה במתיקות ושמחה, כמו שביסוד ושורש העבודה הביא מהזוהר הק' (זוהר חדש, כי תצא צו): "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים - **דא היא ירחא דאלול**, דביה סליק משה לטורא למבעי רחמין קמי קב"ה, בגין דישתביק לישראל על [חובא] דעגלא".

והחודש הזה יוצר איירה שמדרבנת ונותנת כח לעלות ולנסוק טפחיים מעל הקרקע החומרית, מעל הרצונות הטבעיים [יעוין ב'והשיאנו' על ר"ה, שממטרות הדין הוא ליצור איירה זו]. אם כן הוא לא אפשרות להינצל מהדין, ולא לבדוק את היכולות שלנו, אלא הוא נועד בשבילנו להקטב שוב מהיובש של השנה האחרונה, ולקבל כוחות לאתגרים של השנה הקרובה.

כך שלמעשה הוא "מתנה" מה' יתברך. והמתנה היא הרבה יותר גדולה, כי היא לא רק ל-40 ימי רצון, אלא ככל שנתרומם באלול כל השנה תהיה יותר טובה, וכל השנה הניסיון יהיה הרבה פחות קשה, **כי המטרה של אלול זה לא רק בשביל עצמו אלא עיקר מטרתו לרומם את כל השנה!!!**

ומה יותר מדויק מהגדרת הסבא מקלם שאלול הם ימי "הבראה לנפש"!

בנופש גם עובדים פחות, וגם מקבלים ומטענים כוחות לשנה הקרובה, זה בדיוק האלו! עובדים פחות, ומקבלים כוחות לכל השנה. [ומה נחמד לשון האבן עזרא בזמירות לשבת: "בו אמצא תמיד **נופש לנפשי**", שהשבת היא "נופש לנפש", והן הן הדברים].

עכשיו נבין סוף סוף מה עובר עלינו, למה אנחנו לא מצליחים כל השנה להיות כמו באלול. ולמה באלול אנחנו מתרוממים והחיזוק שלנו אינו שקר! ויש בו צורך וענין!

לא חסר לקב"ה מלאכים, וכל הקטע פה בעולם הוא שנעבוד! הוא הניסוי ותהייה, ה"התנערי מעפר", אם כל השנה הייתה כמו אלול יכולנו להישאר בשמים, באלול אנחנו יותר גבוהים כי יש כח רוחני שמרומם אותנו, ויש איירה רוחנית שמרוממת אתנו. אנחנו בבסיס אנשים מרוממים רוחניים ועוצמתיים, חלק אלוק ממעל! רק שהיצר-הרע סוחף אותנו, מרדים ומטשטש ולא נותן לנו להיות מה שאנחנו בעצם, אבל באלול הוא נחלש וסוף סוף אנחנו יכולים לחזור להיות מה שאנחנו, יותר להתמקד ב"רצוננו לעשות רצונך" מאשר בהתבכיינות "ומי מעכב שאור שבעיסה"!!!

בטבת ובאייר אין את הברע'ן הזה, אין איירה אלולית שתעזור לדחוף קדימה, אבל מהרוממות של אלול נצא מוטענים לכל

כמעט כל בן תורה עוברת לו אחת מהמחשבות הבאות:

1. הרגשה שכל העבודה שלנו באלול היא שקר, כי הרי כל השנה אנחנו לא כך, ואם כן את מי אני משקר?

2. אני כבר לא צעיר וכל שנה אני עולה ונופל שוב, אז מה פה כל העניין, בין כה אפול בסוף?

3. מה עושים כדי שבאמת האלול השנה ישנה את כל העתיד, ולא אחזור לאותו מקום שהייתי בו שנה שעברה?

4. מה עושים שבתקיעת שופר של נעילה לא ארגיש איזו שהיא הקלה?...

והאמת שאין צורך להאריך בשאלות וכל אחד יודע את הקשיים שלו.

ולצורך כך עלינו לבאר מהו חודש אלול ומה עניינם של הימים הנוראים.

כל אחד יודע שהסיבה שקשה לקיים מצוות, ושהחיים מעמידים לנו הרבה ניסיונות, זו לא פשלה ולא כשל של המערכת, אלא זו בדיוק כוונת המכוון בכריאת העולם לחשל אותנו לרומם ולנשא אותנו שנקבל את שכרינו בדין. החיים פה מלאים ב"מסיחי דעת" מהסיבה לשמה באנו לעולם, עבודה ומשכורת משכיחה שהכסף מבורא עולם, הימצאות בין בני אדם גוררת ללשון הרע, קנאה, וביטול תורה, והרשימה ארוכה. אבל זה לא תקלות, אלא להיפך אלו הם כללי המשחק, ולכך נוצרת לצאת מה'חדר כושר' הזה עם רשימת השיגים!

עד כאן הדברים פשוטים, מגיע הרמח"ל ומחדש (דרך השם ח"ד), שיש זמנים שבורא עולם נותן לנו מנוחה מהניסיון והקושי, כדי שנקבל מהם כוחות לנצח במשחק ולהשיג את המטרה. כמו חמץ שרומז ליצר-הרע, שכל השנה הקב"ה רוצה שנאכל את היצר-הרע הזה, אבל שבעה ימים בשנה הוא הורה לנו להתקדש ממנו, שנקבל את הכוחות הנצרכים לכל השנה.

כך גם המתנה ששמה "שבת", פעם בשבוע אין עבודה, אין חיי חולין, וממילא לא צריך להילחם קשה עם היצר הרע, הוא מעצמו יום רוחני וקדוש, ובורא עולם משפיע בו קדושה רוחנית עליונה שמרוממת את האדם, ומזה מקבלים כח להתמודד כל השבוע. [והדברים מפורשים בראשית חכמה שער הקדושה פרק ג, יעו"ש דבריו הנפלאים].

זה בדיוק "אלול"!

אלול הוא מתנה נפלאה של בורא עולם שלא נצטרך להתאמץ כל כך להילחם עם היצר הרע הקשה שלנו, בורא עולם פיתח והמציא 40 יום שהוא משרה עלינו רוח טהרה

השנה, יותר מורגלים ויותר מחוסנים לשאר השנה כשאין את השפע הזה.

רק שעדיין מנקר החשש, שבתקיעת שופר של נעילה תהיה אונחת רווחה...

התשובה היא נכון. באמת באלול מתאמצים יותר, ויש 'מתח עבודה' גבוה, אבל כשבנאדם יודע שההתאמצות לא נועדה רק בשביל עכשיו אלא השקעה לעתיד, וכל מאמץ ו'הרמת משקולת' מרומם אותו ויהיה לו יותר קל במהלך כל השנה הקרובה, כל היהדות שלו במהלך השנה הקרובה תהיה רוחנית וגבוהה יותר, הוא מעצמו ירצה להתאמץ. כמו כל שכיר ופועל שיגישו לו עבודה שאם הוא יעשה אותה בשלמות, המשכורת תעלה לכל החיים. ודאי שהוא ישמח מאד, אפילו שבחודש הקרוב הוא יצטרך לעבוד קשה, ואם לפעמים תחושת הקושי גוברת הוא מזכיר לעצמו את הרווח והפדיון שבסוף, עד שזה אפילו כייף!

זה אלול! ושווה לעבוד בו קשה בשביל תוצאה לכל השנה!

ומי שמרגיש הקלה בסוף הימים הנוראים, זה בגלל שהוא לא קרא נכון את המפה, הוא עובד בגלל שמפחד מהדין וממילא ברור שהוא מעדיף שלא יהיה דין ולא עבודה. אבל כשמבינים למה כעת צריך להיות יותר מכל השנה, ומבינים את הרווח הגדול שבמאמץ, ההרגשה היא "מי הבראה לנפשי!!"

ובאמת, הקב"ה לא מתעלם מהקושי שבימים הנוראים, ואחרי המאמץ של ימי התשובה הוא נתן לנו את ימי השמחה. וזה לשונו של הפלא יועץ: "ובאהבתו [של בורא עולם] וחמלתו כאב את בן ירצה, רצה לשמחנו מיגוננו ומצערנו שנצטערנו בימי התשובה, ונתן לכן תכף את חג הסוכות וצוה לנו לשמוח", כמו שהשכיר אחרי החודש שעבד קשה צריך מנוחה אפילו שהוא שמח מאד על הרווחים הנאים, כך אנחנו "שכירי ד' יתברך" נעבוד עם כל הכוח ובחג הסוכות ננוח מהעמל בשמחה הגדולה.

ומכאן תצא ההבנה להלכה המחודשת, שאע"פ שהטובל ושרץ בידו לא עלתה לו טבילה, בכל זאת מי שכל השנה אוכל פת עכ"ם - לא יאכל בעשרת ימי תשובה?! ולכאורה אם ודאי הוא יחזור לזה אחרי יום כיפור, איזה ענין יש לא לאכול אותו עכשיו? מה ההצגה הזו?

התשובה ברורה - אם היהודי אנוס לאכול פת עכ"ם בהכרח שככה בורא עולם רוצה לראות אותו מתמודד, התפקיד שלו בעולם לאכול את זה ולא ליפול, ובדיוק משום כך למדוהו חז"ל 10 ימים בשנה שבהם ד' מגלה את אור התשובה, שענינה לעזור לשנה העתידה ולהאיר עליה, בהם אל תאכל את הלחם הזה, ובכך תקבל כח לשנה הקרובה להתמודד איתו, לאכול פת פלטר אבל חלילה לא להיות "פלטר" בעצמך! זה מסוגלות הימים להשפיע על קדושת והשקפת השנה. ורק טיפש יאבד אותם בחולשתו.

ומעתה - השאלה "הלנצח נשאר קטנים"? עולים ונופלים, נוצרה מהמחשבה שאלול זה כמו כל השנה, רק שהציבור החליט לעשות חיזוק. אבל כשמבינים שאלול זה כח עצום במהות הימים, הדוד קרוב אלינו ואנחנו קרובים אליו, כמו שכתב רבינו המשנ"ב (סוף ההקדמה לסימן תקפא) "כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה". ואכן אין בן עליה שלא מתרומם משנה לשנה, אך ההתרוממות היא בדקות וסנטימטרים, אפילו אם אי אפשר כל השנה להיות בדיוק כמו באלול.

[נוכחתי כששאלו פעם את הגאון הגדול ר' יצחק אזרחי שליט"א שלא יוצא כלום מימים נוראים? זעק הגאון שליט"א: עולים, עולים, רק בכל שנה עולים קצת].

וכאשר יודעים את זה, זה נותן כוחות מיוחדים להשקיע באלול תש"פ, להשקיע בר"ה תשפ"א, ולא לחשוב שחלילה לא יצא כלום מ"הימים הנחמדים" האלו, ובוודאי לא לחשוב "אני לא מתאים לדרגה של הימים הנחמדים".

ולרבים השואלים 'מנלן שלא שייך להיות כל השנה כמו באלול? ההיסטוריה מספרת על מלך שרצה לדרבן את העם לעבוד, ונתן להם סכום גדול על כל לבנה ולבנה, וכמובן שעבדו עם כל המרץ. ברור לכל שהמשכורת המוגדלת הזו מועילה ליומיים עד שבועיים, אבל לא יתכן לעבוד כך כל החיים, גם תמורת סכום הגון לכל אבן, אלא שאותו מלך ברשעותו כפה על העם לעבוד קשה עד שבורא עולם בא וגאל אותנו ממנו... פשוט אם כן שבורא עולם לא יצוה אותנו שאת האנרגיות שהוצאנו לקראת יום הדין ויום התשובה נוציא 365 ימים, כמו שלא נעלה בדעתנו לצום כל השנה כמו ביום כיפור...

ולכן באמת גם הקבלות בימים אלו, צריכים להיות עם הגיון, קבלה לעתיד בכלים של אלול היא חספא בעלמא, אך מי שיזכור את כוחותיו האמיתיים ויוסיף עליהם במקצת, יזכה לראות את האור הגדול משפיע במלא עוזו לכל השנה.

בכך מתבארת המציאות של רבים וטובים שמקבלים קבלות ולא רואים שום תוצאות, של רבים וטובים שלא מוצאים שום נקודה שהימים נוראים שינו אותם או הוסיפו להם, ההסבר הוא כנ"ל, כשהם ישבו ותכננו את השנה הקרובה, את המעשים טובים שינהגו בה, הם שירטטו את זה לפי מה שהם באלול, לפי הרוממות של עשרת ימי תשובה, אך מכיוון שזה לא כך הם מוצאים את עצמם ריקים ומנוערים מכל. רק כשבנאדם מבין וזוכר שהוא הולך לנחות ולחזור לכל חיי החולין של היומיום ברצון ה' יתברך, הוא יכול לתכנן איך לנצח את היצר של ימות החול, בפרטים ובתכנית שיכולים להשאיר מקום לרוממות של הימים הנוראים.

אשרי אומה שזכתה לכאלה ימים נחמדים.

יעזור ה' ונזכה באמת לעבוד בהם מעל כוחותינו, ולהגיע לשלמות בכל השנה כולה.

ספר 'ביאורים במועדים' על ימים נוראים:

ממשנתו ותורתו של הגר"י פרבשטיין זצוק"ל

ספר חדש ומופלא מתורתו העמוקה והרחבה של הגאון רבי יוסף פרבשטיין זצוק"ל ביאורים מאירי עיניים ומשמחי לב ודעת על ענייני ימים נוראים הפותחים רובד נוסף בעומק עניינם של ימי הדין והרחמים הספר יו"ל בהוצאה מפוארת ומאירת עיניים ע"י צוף בראשות הר"ר נתן פלדמן

....

בני התורה, אוהבי הדעת, המבינים בעם, קבלו לידיהם השתא בערב ימי הדין, ספר חדש שכל כולו חידוש. 'ביאורים במועדים' על ענייני ראש השנה יום הכיפורים והתשובה הנרצית בפרט בתקופה זו של השנה - מתורתו הארוכה מני ים של הגאון הגדול רבי יוסף פרבשטיין זצוק"ל בנו חביבו של מרן הגאון רבי אברהם יהודה ריש מתיבתא דחברון ונכדו של מרן הגר"י סרנא זכר צדיקים לברכה.

רבי יוסף זצוק"ל שהיה שקוע כל כולו, מוחו וליבו בתורה הקדושה משוש חייו ובה היה דבוק מיום עמדו על דעתו ועד פטירתו, העלה מטמוניות יקרות מלאי טעם ודעת, בכל מקצועות התורה, ועתה בימי הדין והרחמים מוציאים משפחתו הכבודה לאור עולם ספר נוסף מתורתו על ענייני המועדים הק' העמוקים ביותר, חתירה עד היסוד להבין את דברי המדרשים ורבותינו הראשונים, בשילוב בהירות בלתי מתפשרת - תורת אמת הייתה בפיהו - ומאיזך חידושים מופלגים ואור חדש זורח לכל המעיין על ענייני היום, והיה כל הרואה אומר ברקאי.

כידוע ימי ראש השנה ויום הכיפורים, הימים הנוראים, אשר מזעזעים כל אחד ואחד אשר עמדה כף רגלו על הר סיני, מכילים בחובם עניינים טמירים וגבוהים בכל פרד"ס התורה, והדברים נדרשו מימות היה ישראל לגוי ועד עתה להעמיק בקדושתם ולהעמיד בפני כל איש יהודי את חובתו בימי הדין, ומה תפקידו בעת יושב המלך על כיסא דין וכל יצורי עולם עוברים לפניו לזון על כל מעשיהם.

ועל אף שהדברים נדרשו בענייני הימים, מבליח הספר הגדול הלזה 'ביאורים במועדים' ומפיץ אור חדש אשר לא בא כמותו על הימים הגדולים של השנה, ונותן למעיין מבט נרחב, התבוננות של אספקלריא מאירה על זכירת עקידת יצחק, המלכת הקב"ה, תקיעת שופר, גילו ברעדה, ועוד, וכן ראייה נרחבת על קדושת יום הכיפורים ומצוות התשובה.

וזאת למודעי, שגם המונח בענייני אגדות המועדים ולמד והגה בקדושת הימים וענייניהם ימצא בספר את אשר אהבה נפשו, יקבל ראייה עמוקה ובהירה ביותר על רום גדלותם, וכנס לירח האיתנים בצורה אחרת לגמרי, מתוך גבהות הדעת ורוממות המחשבה, ובהירות נפלאה על כל המושגים הנעלים של ימי הרת עולם.

הספר שיצא לאור בהוצאה מאירת עיניים ע"י 'צוף' הוצאה לאור בראשות הר"ר נתן פלדמן, נוגע בעניינים נשגבים בצורת מערכות נפלאות, מפוסק לקטעים ומשולב בכותרות, דבר דבור על אופניו, כדי שיובנו הדברים הטמירים לכל אחד ואחד, שלב אחר שלב בלשון צחה וברורה, ובניסוח נפלא.

נזכיר לדוגמא את 'עקידת יצחק' שכל ראש השנה סובב סביבו, מבאר המחבר זצ"ל לעומק ולרוחב מה עניין העקדה לכאן, שאברהם אבינו ויצחק בנו שמו עצמם כבהמות שאין להם כל דעת, ולא הרגישו שנותנים את 'עצמם' כי מי הם ומה הם עבור כבוד שמו ית', וזהו תפקידו של אדם בבא יומא דדינא, להעמיד היהודי עצמו כבהמה ולבטל את אישיותו לגמרי לפני בוראו, ואם כך ינהג מובטח לו שיעלה דינו לטובה ויצא בדימוס.

הכניסו ברכה לביתכם והעמידו את קדושת הימים למול עיניכם כדת כראוי וכנכון, כי קדוש היום לאדוננו.

עולם התורה

כ"ג אדר א' תשפ"א

412

שאלת השבוע: ימי הרחמים והסליחות תש"פ-תשפ"א (2)

ראובן נפגע מאוד כאשר אחד הר"מים העיר לו על איחוריו התכופים לתפילת שחרית. בעקבות הפגיעה החל ראובן לדבר דברי ביקורת וזלזול על אותו ר"מ. בהתקרב ימי הדין והרחמים, ערך ראובן חשבון נפש, והבין את חומרת עוונו והצטער מאוד על כך.

לאחר שקיים את שלושת חלקי התשובה: הרטה, וידוי וקבלה לעתיד, השב ראובן לגשת ולבקש מחילה מאותו ר"מ, אולם הוא חושש שסיפור הדברים יגרום לאותו ר"מ צער גדול, ולכן שאלתו בפיו, האם עליו לבקש את מחילתו. [נ.ב. אין אנו נכנסים כעת לסדר עשיית תשובה על עוון מבזה רבו ות"ח].

לסיכום: האם צריך או מותר לבקש מחילה מאדם שדיברו עליו לשה"ר, באופנים דלהלן:

- א. כאשר המדובר לא נתגנה כלל בעיני השומעים, או שרק נתגנה אבל הוא לא עתיד להיוודע מכך? (כלל ד' סי"ב וה"ח "אורחות חיים" אות קל"ז).
- ב. כאשר נסבב לו היזק בגופו או בממונו או במעמדו, והוא יכול לפייסו ע"י בקשת המחילה? (שם ובמ"ח סקמ"ז).
- ג. כאשר נסבב לו היזק כנ"ל, אך ע"י בקשת המחילה יגרם לאותו אדם צער ועגמת נפש? (משנ"ב סימן תר"ו וה"ח "דרשו' כלל ד' הערה 92).
- ד. כאשר לעת עתה לא הגיע לו היזק וצער אך יש לחוש שברבות הזמן יגרם לו עי"ז היזק וצער? (כלל ד' במ"ח סקמ"ח).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

בחודש זה הגרלות בסך 6,400 ₪ ועוד 200 זוכים! כל תשובה נוספת מגדילה את סימיוך לזכות.

ד"ר סעון גינדי

כדאי לך להרחיב את אפיק החשיבה שלך - הצטרף לרבות המשיבים - אין חובה לעיין ב'מקורות לעיין'

שומרים על הפה - שומרים על העולם
מילה טובה - מאירה את העולם

חיים 32 י"א כ"א

ע"י לימוד יומי
 בהלכות שמירת הלשון

כדאי להתכונן!!! לסליחות, ראש השנה, עשיית ויו"כ.
 כדאי להבין מה מתפללים בסליחות, ראש השנה וי"כ. אפשר
 לשמוע גם שיחות באידיש - טל' ישיר: 03-6171132.

עולם התורה

413

שאלת השבוע: ימי הרחמים והסליחות תש"פ-תשפ"א (3)

"שמעתי שהציבור מאוד נהנה מהחבורה שמסרת" פנה יוסף אל בנימין, "הדברים היו ברורים ומובנים, והוסיפו הבנה בסוגיה". ענה לו בנימין: "תודה רבה לך, אין לך מושג כמה שימחת אותי. מאז שאמרת את החבורה אני נתון בצער גדול, עד שהחלטתי מרוב צער שיתר לא אומר חבורות".

שאל יוסף: "מדוע?"

ענה לו בנימין: "אחד מהשומעים ניסה להטריד אותי בעת האמירה בשאלות רבות, ונתן לי הרגשה שהדברים שאמרת אינם נכונים והיה נראה שהוא פשוט לא מפרגן לי, ולכן אתה בדבריך החיית אותי".

יוסף החליט שכדאי לדבר עם הבחור שהפריע למהלך הדברים בחבורה, כדי שיפייס את בנימין. לצורך כך הוא החל לברר מי היו המשתתפים בחבורה. מיד כשהוא שמע שמושה היה נוכח במקום, הוא הבין שהוא הוא הבחור שפגע בבנימין.

יוסף ניגש למושה ואמר לו: "מכיוון שכוננתי לתועלת, ברצוני לשאול האם ידוע לך מי הוא הבחור שהפריע לבנימין במהלך מסירת החבורה?"

ענה לו מושה: "לא בדיוק הפריעו לו. אני בכל אופן ניסיתי להוכיח לו שהוא מדבר לא כ"כ לעניין..." (בדיובורם אלו יש לכאורה אמירה לשה"ר מצד מושה, אך אין אנו נכנסים לכך עתה).

אמר לו יוסף: "ברור לי שאם היית יודע כמה צער ובושה גרמת לו, לא היית נוהג באופן זה".

ענה לו מושה: "אינני אשם שהוא נפגע מכך. הדברים שהוא אמר לדעתי אינם נכונים, ולכן ראיתי צורך לתקן אותו".

שאל אותו יוסף: "ומה עם לאו של 'לא תוננו' ומצוות עשה של 'ואהבת' ו'זהלכת בדרכיו' ועוד איסורים?"

ענה מושה: "כל אדם שניגש למסור חבורה - מסתמא מוחל מראש על כל פגיעה, כי הוא יודע שיהיו שומעים שלא יסכימו עם הדברים".

אמר יוסף: "תמידני עליך שאתה פוסק באיסורי דאורייתא בסברות קלושות, בלי להתייעץ עם סמכות תורנית". מי לדעתך צודק?

לסיכום: א. אדם שאומר דרשה או חבורה, האם ניתן לקבוע שהוא מוחל מראש על כל דעה סותרת או פגיעה שתאמר, מכיון שבדאי יהיו כאלו שלא יסכימו עם הדברים? (כלל ב' סי"ב).

ב. אדם ששומע דרשה או שיעור, ויש לו פירכה על הדברים, והוא חושש שמחמת כן השומעים עלולים לטעות, האם ישאלנו בשעת השיעור או ימתין וידבר עמו לאחר הדרשה? (מועד קטן דף ה' סוף ע"א ברש"י ובתוד"ה בשבתא ובהיחודי הריטב"א).

ג. כתוב 2 טעמים (מתוך 3) מדוע אין את ההיתר של 'אפי תלתא' לגנות או לזלזל בדרשה או בשיעור שנאמרו בפני רבים? (כלל ב' במ"ה ס"ק כ"ה).

ד. האם יתכן שמותר לבטל תורה מרבים במקום שעלול להתבטל אדם מישראל? (מהרש"א סנהדרין דף י"א. ד"ה וא"ל לא תהא כזאת בישראל).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגדלה.

שים לב! בחודש זה יש אפשרות לענות 16 תשובות!!! הגדלה פנימית בכל ישיבה!

בחודש זה הגדלת בסיס 6,400 נהן ועוד 200 זוכים! כל תשובה נוספת מגדילה את סימוך לזכות.

הדף סעיף ג"ח

שומרים על הפה - שומרים על העולם

מילה טובה - מאירה את העולם

חיים 32 יתכונן בהלכות שמירת הלשון ע"י לימוד יומי

כדאי להתכונן!!! לסליחות, ראש השנה, עשי"ת ויו"כ. כדאי להבין מה מתפללים בסליחות, ראש השנה וי"כ. אפשר לשמוע גם שיחות באידיש - טל' ישיר: 03-6171132.

טמונה בפרשה

ראש השנה

פנינים

שאלות לשולחו השבת

והחג

א. "היום יעמיד במשפט כל"

יצורי עולמים"

מבואר בכמה מקומות שהדין בראש השנה מתקיים ביום ולא בלילה, כמו שכתוב במדרש (יורא) שאינו דן את ישראל אלא ביום בשעה שהם עסוקים במצוות, וכן בשו"ע (תקצא ח) שכותב שאין ליחיד להתפלל מוסף קודם לג' שעות ביום ומבארים ההלכה שם שהוא מפני שאז נידון העולם.

לפי זה, יש לבאר את המעשה המובא בגמרא (ברכות יח:): אודות החסיד ששמע בליל ראש השנה רוחות בבית הקברות אומרות זו לזו מה נגזר על השנה הקרובה והרי טרם החל הדין שמתחיל רק ביום ולא בלילה?

ב. "ותשובה ותפילה וצדקה"

מעבירין את רוע הגזירה"

הגמרא (ר"ה ט"ז) מביאה: 'וא"ר יצחק: ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם. אלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה... ויש אומרים אף שינוי מקום'.

ויש לבאר אם כן מדוע לא כתב הפייטן: 'ותשובה ותפילה וצדקה ושינוי השם [ושינוי מקום] מעבירין את רוע הגזירה' ומפני מה השמיט את שינוי השם ושינוי המקום?

מאת האלה הינה אלוור דיון 2012
אלון השבוע והגא.
ניתן לאלף את גלובליזציה אלמנטר
(2374 מקורות, אמ ישמ),
2012" אכגוז מן
הגלובליזציה 2012 כגולא.

"בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת' (ר"ה יח).

רש"י מפרש שהכוונה היא, שאע"פ שעוברין לפניו זה אחרי זה כבני מרון - נסקרין בסקירה אחת. ישנו פסוק בפרשת האזינו: "א-ל אמונה ואין עול" ויש שפירשוהו שלא כמנהג מלך בשר ודם מנהגו של הקב"ה, מנהג מלך בשר ודם וכן בדיני סנהדרין וכל בית דין שלמטה הוא שאם אדם חוטא ונגזר עליו עונש מיתה, או כל עונש שהוא, החוטא יענש במלוא חומרת דינו למרות שעל ידי כן תיעשה עוולה לאחרים שנשארו כגון אשתו שתישא אלמנה ובניו יתומים וכדומה, אפילו שהם לא אשמו ולא חטאו, בכל זאת אי אפשר להתחשב בצערם ויגונם. אבל מנהג הקב"ה אינו כן, אלא אם יהיה אפילו אחד בכל העולם שיצטער צער שאינו מגיע לו בכך שהחוטא יענש, אז אין הקב"ה מעניש את החוטא והוא ניצול משום כך. "א-ל אמונה ואין עול", דהיינו שאינו גורם שום עוולה לאף אחד שאינו ראוי לזה הצער. ואף כך ניתן לפרש את דברי הגמרא שאף על פי שכל אחד נידון לפני עצמו ועוברים לפניו כבני מרון אחד אחד, אפילו כן, כולם נסקרין בסקירה אחת ואם יש אחד בכלם שאין מגיע לו הצער - נפטר גם הוא מעונשו. (הסבא מקלם ע"פ תורתו של ר' ישראל מסלנט)

שמעתי עצה לעמוד בדין, ע"פ הגמרא (סנהדרין כז:): שאחד מפסולי העדות הוא "שונא". ומי נקרא שונא? - כל שלא דיבר עם חברו מחמת איבה שלושה ימים. אם כן, יראה האדם 'להסתכסך' עם היצר הרע בשלושת הימים שלפני ראש השנה, ולא יאזין לו, ובכך יהיה היצר הרע שונא שלו, הפסול לעדות, ובהגיע יום הדין, לא יוכל להעיד ולהשטיץ כנגד האדם על מעשיו הרעים. ורמז לדבר בפסוק (הושע ו' ב'): "יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו". 'יחיינו' - אם האדם רוצה לצאת זכאי בחיים מן הדין, העצה לכך הוא להתכונן לכך 'מיומיים', ואז, 'ביום השלישי' - של האיבה עם היצר הרע, 'יקימנו ונחיה לפניו' - נצא קיימים וחיים לפניו בדין.

"ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה" (ונתנה תוקף)

יש לבאר מהו לשון 'מעבירין', לכאורה היה צריך לומר 'מבטלין'. ועוד, מדוע נאמר שרוע הגזירה עוברת ולא כל הגזירה? ובגמרא (ברכות לד:): מסופר, על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על חולים והיה אומר זה חי וזה מת. ואף שם יש להקשות מדוע היה צריך לומר 'זה מת', הרי יכל לומר רק על החי 'זה חי'? למדנו מזה, שאי אפשר לבטל את הגזירה לגמרי, ולכל היותר שייך להעביר את הגזירה מאדם זה למשנהו, ולכן התפלל שאדם אחר ימות במקומו כעין הפסוק: 'ונתתי אדם תחתיו'. וכאן, אנו מבקשים שהגזירה תעבור מאיתנו ותלך על שונאינו ומזה ישפע עוד ישועה וארוכה לחולי ישראל. (ע"פ האר"י)

כתוב בשו"ע (או"ח רכ"ה ס"א) שהרואה את חברו לאחר שלושים יום אומר שהחיינו, ולאחר 12 חודשים אומר עליו ברוך מחיה המתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו. ובמשנה ברורה (ס"ק ד) הביא טעם לברכת מחיה המתים, לפי שבכל שנה האדם נידון בראש השנה ויה"כ אם למוות אם לחיים, ואם רואהו אחר ר"ה ויה"כ הבא הרי עבר עליו דין אם למות אם לאו, ועל כן אומר ברוך מחיה המתים, שניצול ממייתה בר"ה ויה"כ. יש לבאר לפי זה, מדוע הדבר תלוי ב"ב חודשים, הרי לכאורה כל מי שפוגש את חברו בפעם הראשונה מאז שעברו ר"ה ויה"כ יצטרך לברך? ויש לומר: א. בסופו של דבר הברכה תלויה בשמחתו של המברך, וחכמים שיערו שבפחות מ"ב חודש אין שמחה כל כך. ב. הדבר תלוי בשכחת האדם אחרי י"ב חודש, ולא מצינו שכשעברו י"ב חודש ולא עברו ר"ה ויה"כ (כגון בשנה מעוברת) שלא יצטרך לברך. ג. הסיבה לברכה היא מפני שניצול מדין מיתה והתנאי הוא שיראהו לאחר י"ב חודש שכבר נשכח מליבו ויש חידוש בראייתו. (ע"פ תשובות הקוראים ל'שאלה לשלחן החג' ע"ח)

ישנו ביקוש רב בבתי כנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.

זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה! ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביני'. 2. לשלוח שיק למערכת.

תחל שנה וברכותיה!

טמונה בפרשה ראש השנה

חידון א' ת'

- הגשמה לכל אלה אגיליה באוג המופיעה בראש השנה.
- א. יש הנוהגים שלא לאכול בראש השנה
 - ב. אחד מצ3 הספרים שנפתחים בר"ה -
 - ג. "בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה ו1"
 - ד. "שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה [כ___]"
 - ה. בערב ר"ה, נהוג לערוך אותה בפני 3 או 10
 - ו. "לשנה טובה תיכתב ___ לאלתר"
 - ז. שם אחת הברכות הייחודיות למוסף של ר"ה
 - ח. עקרה שנפקדה בר"ה
 - ט. "וכתוב לחיים ___ כל בני בריתך"
 - י. שם נוסף לראש השנה
 - כ. סימן שנהוג לאכול בסעודת ליל ר"ה
 - ל. "שנהיה ___ ולא ___"
 - מ. שם אחת הברכות הייחודיות למוסף של ר"ה
 - נ. מותר להכין אוכל ___ ביום טוב
 - ס. סימן שנהוג לאכול בסעודת ליל ר"ה
 - ע. הניסיון העשירי שבו נתנסה אברהם אבינו
 - פ. אשתו השניה של אלקנה (צרתה של חנה)
 - צ. אחד מצ3 הספרים שנפתחים בר"ה -
 - ק. סימן שנהוג לאכול בסעודת ליל ר"ה
 - ר. 3 מהסימנים שנהוג לאכול בסעודת ליל ר"ה
 - ש. מכניסים אותו לפה ומברכים עליו, אך אינו נאכל
 - ת. תפלה שנוהגים לומר בין מנחה לשקיעה

חידון א' ת' - הפוך (משניות ר"ה והפטרות)

- הגשמה לכל אלה אסגיימא באוג המופיעה בראש השנה.
- א. תנא שעיקב עדים בעיר לוד
 - ב. פיו של שופר של ראש השנה היה מצופה ב-
 - ג. בו נידונים על המים
 - ד. "ד' ממית ומחיה, ___ שאול ויעל"
 - ה. שם היה המשכן בימי אלקנה
 - ו. אחד מהחדשים, ובו היו השלוחים יוצאים
 - ז. כשהיו משיאין משואות, הביאו כלונסאות של _
 - ח. כך חנה כינתה את עצמה
 - ט. אחד מהחדשים שיש בהם ראשי שנים
 - י. הכהן שחשב שחנה שיכורה
 - ך. "מנעי ___ מבכי ___ מדמעה, כיש שכר ___"
 - ל. "אז תשמח בתולה ___"
 - ם. "הבן יקיר לי ___ אם ילד ___"
 - ן. "כה אמר ד' מצא ___ במדבר"
 - ס. אחד מבני עלי
 - ע. תנא שרבן גמליאל גזר עליו לבוא אליו
 - ף. סב סביו של אלקנה
 - ץ. המילה הראשונה בשירת חנה
 - ק. כך היתה קרויה החצר שבה היו מתאספים העדים
 - ר. פעם נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלווים ב_
 - ש. בלשון זו מקדש ראש בית הדין את החודש
 - ת. תוקעים אף בהם יחד עם השופר במקדש

טלה שלמות:

"עלה אלקים בתרועה ד' בקול שופר"
מדוע נקרא השופר בשם זה ואיזה שם נוסף יש לו? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים, והיה רבי יהושע הגרסי משרתו. בכל יום ויום היו מכניסים לו מים במידה ולחם במשקל. יום אחד מצאו שומר בית האסורים ואמר לרבי יהושע: 'היום מימך מרובים, שמא לחתור בית האסורים אתה מבקש' (על ידי שפיכת המים על הרצפה יהיה קל יותר לחפור מבלי להשמיע קול)? שפך חצי מכמות המים והחזיר לרבי יהושע את המחצית הנותרת. כשבא אצל רבי עקיבא, אמר לו: 'יהושע, אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויים במים הללו שאתה מביא לי?' (ומדוע הפחתת בשיעור המים?) סח לו את כל אותו המאורע. אמר לו: 'תן לי מים כדי שאטול את ידי בהם'. אמר לו: 'לשתות אינם מספיקים, ואתה רוצה ליטול בהם את ידיך?' אמר לו: 'מה אעשה שחייבים מיתה על אכילה בלא נטילת ידיים (שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה) ומוטב שאמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חברי!' ואכן לא טעם דבר עד שנטל את ידיו. כששמעו חכמים דבר זה, אמרו: 'מה בזקנותו כך, בילדותו (כשהיה יכול לקבל טורח ועינוי) על אחת כמה וכמה! ומה בבית האסורים כך, שלא בבית האסורים על אחת כמה וכמה!' (ע"פ עירובין כא:)

מילה בהפטרות

במקום שאינו נמוך,
השרץ נמצא מעוך,
כי הוא שיקר וגנב,
שלא זרק את הארנב.
המונח המזוקק הינו מילה בג' אותיות המופיעה בהפטרות,
אשר לא שורה בגידיה רומצת
להקשר שונה שלה.
(יגכן כגיב אסר ומלוסי אוניוג בלוי
הזיה דומה)

הגשמה אגפרסמ אי"ה בליוון הזא

טמונה בפרשה ראש השנה

שעשועי דאורייתא

ושפני טמוני חול

כתוב שתנה נפקדה בשלושה בניס: "ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות". על מי עוד כתוב במפורש בתורה שהיו לו 'שלושה בניס'? (ג תשובות) * * *

- מצאו נא במשניות ראש השנה:
 1. משנה עס המספרים 1, 2, 3.
 2. את שמותיהם של שלושה מהשבטים.
 3. את שמותיהם של 3 מספרי התנ"ך.
 - מצאו נא בהפטרות של ראש השנה:
 4. 7 מילים רצופות שמסתיימות באות י' (הפטרת יוס ב')
 5. 2 פסוקים שמתחילים ומסתיימים באות ה' (הפטרת יוס ב')
 6. את האות מ' מופיעה 3 פעמים ברציפות (לא באותה מילה) (פעם אחת בכל הפטרה)

מתי אומרים תחנון ביום שאין אומרים בו תחנון? * * *

"שהם משתחוים להבל וריק" יש שרמזו, שהמילה 'וריק' עולה בנימטריא ל'יש"ו שהוא ודתו הם הריק הרמוז. ובמילה 'הבל' הכוונה לאיסלאם שמורכבת מהאותיות ה' - כנגד 5 תפילות ביום, ב' כנגד שני חגי זבח מוסלמים בשנה והל' הוא כנגד ימי חודש הראמאדאן. ויש שביארו על פי הגירסא: 'להבל ולריק' שיחד עולים בנימטריא 'יש"ו ומחמט' - שני מייסדי הדתות הגדולות בעולם - שהם הכל וריק. (ע"פ מחזור ויטרי ועוד) * * *

הרה"ק רבי פינחס מקוריץ היה אומר טעם למנהג אכילת אבטיח בראש השנה. מפני שהלבנה מטיבה מאד על גידולו של האבטיח באורה והיא מניעה את כח המים. ודבר זה הוא מגביר את ההתעוררות ואת המתקת הדינים בראש השנה. ולכן יש לאכול האבטיח בראש השנה שגידולו מהלבנה כדי לעודד את החסדים.

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: ברכות שרק נשים מברכות: שעשני כרצונו, לשמוע מגילה. ולעדות המזרח גם: שלא עשני גויה שלא עשני שפחה. **חידון א' ת' -** אגוז, בינונים, גזירות טובות, דבש, התרת נדרים, ותיחתם, זכרונות, חנה, טובים, יום הזיכרון, כרתי, לראש לזנב, מלכויות, נפש, סילקא, עקידה, פנינה, צדיקים, קרא, רוביא רימון ראש (ויש האוכלים גם ריאה), שופר, תשליך. **חידון א' ת' הפור -** ר' עקיבא, זהב, בחג (סוכות), מוריד, שילה, כסלו, ארו, אשה קשת רוח, שבת, עלי, קולך ועיניך לפעולתך, במחול, אפרים שעשועים, חן, פנחס, ר' יהושע, צוף, עליץ, בית יעזק, שיר, 'מקודש', הצוצרות. **שעשועי דאורייתא -** על נח ועל לאה. 1. "סדר תקיעות, שלש, של שלש שלש. שעור תקיעה כשלש תרועות. שעור תרועה כשלש יבבות. תקע בראשונה, ומשך בשניה כשתיים, אין בידו אלא אחת". 2. שמעון, יהודה, אשר. 3. "ראשי דברים", "רבי יהושע", "למלכים". 4. "כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי". 5. "הנני מביא... ישובו הנה", "הבן יקיר... נאם ד". 6. "אף מרומם. מקים". "והגידו באיים ממרחק". **ואלה שמות -** קרוי שופר מלשון שפורפרת מפני שהוא חלול או מלשון שיפור שהיא מילה המבטאת תיקון או מפני שמאדים את פני התוקע ביופי ושפירות. שופר נקרא גם קרן ושל כבש נקרא גם יובל. **מילה בפרשה נצבים וילך -** חלה. "התפלל וקבל פניו" - חילה, "בטרם נפל למשכב" - חלה בחולי, "הגיש מאפה במתנה" - חלה היא סוג של מאפה וגם אחת ממתנות הכהונה, "כי פחד מההפגנה" - פחד=חלה (חל מפניך). **טמונות בפרשה -**

1. רימון לסימנא טבא. 2. "כל השופרות כשרים חוץ משל פרה" (פ"ג מ"ב). 3. גזר לסימנא טבא. 4. "אם אינן מכירין אותו" (פ"ב מ"א) 5. תפוח בדבש לסימנא טבא. 6. "כבקרת רועה עדרו", "למעשר בהמה" (פ"א מ"א) 7. "על כסלו מפני החנוכה" (פ"א מ"ג) 8. "ומן המפולת" (פ"ב מ"ה) 9. "ופיו מצופה זהב" (פ"ג מ"ג) 10. "ולירקות" (פ"א מ"א) 11. "וכמה היה רחב", ועוד (פ"ב מ"ז) 12. "ונתקלקלו הלויים בשיר" (פ"ד מ"ד) 13. -תמונה ללא פתרון, תחשבו! 14. "והבא להציל מן הדלקה" (פ"ב מ"ה) 15. "וסעודות גדולות עושים להם שם" (פ"ב מ"ה) 16. "מעשה בטוביה הרופא" (פ"א מ"ז) 17. ג' ספרים נפתחים ברה"ה. **טמונות בהפטרה -** 1. "פנינה" (א,ב), 2. "וקולה לא ישמע" (א,ג) "מנעי קולך מבכ"י (לא,טו) 3. "ילד שעשועים" (לא,יט) 4. "רחל מבכה על בניה" (לא,יד) **שאלה לשלח השבת שופטים -** שאלנו: מדוע יעצו לשלמה להניח כיכר או תינוק על אביו המת כדי שיוכל לטלטלו בשבת (שבת ל:). הרי יכל לטלטל אותו אגב ספר התורה של המלכים התלוי בזרוע? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. ספרו של המלך אסור בשימוש להדיוט, ולכן אף הוא מוקצה. 2. מפני שידע דוד שעתיד להסתלק בשבת, לכן לא תלה את הס"ת בזרועו. (שפתי צדיק) 3. זו מחלוקת האם המלך חייב לתלות את ספר התורה בזרועו. 4. הסירו ממנו את ספר התורה מיד משום 'לועג לרש'. 5. יצא בלי הספר כי היה מונח לפניו בשעת לימודו הרצוף בשבת ויצא רק לרגע לראות מה מקור הרעש. 6. נפל הס"ת ממנו כשנפל במדרגות. 7. זה לא מכבוד ספר התורה להשתמש בו כדי לטלטל אגבו דבר אחר.

ניתן להשיג את העלון

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. באתר: 'לדעת', בכתובת: <http://ladaat.info/gilyonot.aspx> או באתר: 'אידישער ווינקל' (באידיש): <https://viddishevinkel.com/gilyones> או באתרים: 'דרשו', 'תורת יוסף'. בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רחוב בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת. מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין. ניתן לשלוח תגובות רעיונות והערות למערכת: קויפמן 17 ירושלים - temunabaparashah@gmail.com

מרן בעל "משנה הלכות"

שביבים של מוסדי השכל מארחות חייו, הליכותיו והנהגתו של שר התורה ועמוד העבודה, פוסק הדור ושומר משמדת הקודש, אוהבן של ישראל

כ"ק מרן אדמו"ר גאב"ד אונגוואר זיע"א

תשע שנים להסתלקותו - ערב ראש השנה

שנות נעורים

באונגוואר העיר הגדולה לאלוקים זרח אורו של רבנו זיע"א בבית אביו הגה"צ רבי אליעזר זאב זצוק"ל הי"ד אשר נודע כאחד מגדולי התורה באיזורו ומעולם לא שח דברי חולין. בביתו ביקר פעם בעל ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש אשר בירך את רבנו שחלה אז מאוד, והבטיח שיגדל לתפארת בית ישראל. כבר בילדותו קנה תורה מפיו של מהר"י פרידמן הדיין מדאבראני. עוד לפני בר המצווה למד לישון על שק מלא בקש, ולהגות בתורה מתוך מחסור תמידי. בהמשך עבר ללמוד תורה מפי הגה"ק רבי ישראל מנחם אלטר חיים הופמן זצוק"ל אב"ד בנדיקובין. כדאי שנלמד מעט על תנאי הלימוד באותם ימים - כל מזונם היה מעט לחם אותנו אפו בעצמם ומעט תפ"א, חימום לא היה כלל וקור נורא שלט בכל, כשהלימוד מתקיים לאור מנורת נפט. סדר היום נפתח קודם העיר השחר בטבילה במקווה שבדרך כלל היה מכוסה בחתיכות קרח. כך הגו בתורה!

סיפר בנו כ"ק האדמו"ר מארה"ב שליט"א - כשנבחנתי אצלו "יורה דעה" אמר לי אבי זיע"א - "בצעירותי חזרתי בחורף אחד שלוש עשרה פעמים על מסכת חולין ושלושים ושתים פעמים על יורה דעה!" אלו היו השגותיו.

משם - והוא עדיין לפני בר המצווה - עבר לקנות תורה בישיבת אונגוואר מפי הגאון הנודע הגה"ק רבי יוסף אלימלך כהנא זצוק"ל הי"ד אשר היה תלמידו של הגה"ק רבי חיים צבי מנהיימר בעל "עין הבדולח", תלמידו המובהק של בעל ה"חתם סופר". רבנו היה מספר כי בישיבת אונגוואר שמנתה שלש מאות בחורים והתפרסמה כאחת מהישיבות הנודעות בזמנה, למדו כששה דפי גמרא בשבוע - דף וחצי בעיון מעמיק, שני דפי גפ"ת ושני דפים ללא תוספות. זאת בנוסף לשיעורים בשו"ע וחורש"י, כשעל הכל נערכו בחינות מקיפות מדי שבוע. כל חייו היה פותח רבנו את יומו בלימוד שבעה דפי גמרא בקול ובנעימה שהמסו לב כל שומע, ובכל שנה סיים את כל הש"ס והשו"ע.

אוד מוצל מאש

את יסודות משנתו קנה רבנו מפי רבו זה ורבות הושפע מאישיותו הנאדרה בקודש, מצדקותו ודרכיו בעבודת ה'. מיד עם היכנסו לישיבה נודע כעילוי ובעל כשרונות נדירים. תלמידים המבוגרים ממנו בהרבה

נזקקו לו בביאור הסוגיות החמורות. תנאי המחיה הקשים לא מנעו ממנו להתעלות בתורה ועבודת ה' ולהעפיל לפסגות בל ישוערו. יחד עם רבו גלה לגטאות ולמחנות ההשמדה בהם שתה את כוס התרעלה עד תומה, בחוותו את כל אימי השואה ומוראותיה ובאבדו כמעט את כל משפחתו.

רוחו לא נשברה בקרבו. מיד לאחר המלחמה, עוד בשהותו במחנה פליטים על אדמת אירופה התנער מן האפר ונחלץ חושים להצלה רוחנית של בני עמו, בהחילו בהרבצת תורה, הקמת מטבח כשר ושאר צרכי הדת. על תלמידיו באותה תקופה נמנו כאלו שברבות הימים צמחו לגדולי תורה ואדמו"רים מפורסמים. במסגרת עבודת קודש זו התוודע לכ"ק האדמו"ר מצאנז זיע"א, ומאז נרקם ביניהם קשר מיוחד ורב אנפין שכלל יחסי חיבה והערצה הדדיים. כשהאדמו"ר מצאנז הבחין בו לראשונה הוא התרשם עמוקות מדמותו של הבחור הלמדן וירא השמים וביקשו שישבות אצלו בשבת, אולם רבנו סירב גם לאחר שביקשו מספר פעמים. לתמיהת האדמו"ר מצאנז "מה פסול מצאת בך?" השיב רבנו - "חלילה, אלא שאני האחראי על כשרות המטבח במחנה, חושש אני שאם אעזוב את המקום ולו ליום אחד, מאות יהודים יכשלו במאכלים אסורים רח"ל".

בעניני גיטין שהקים, הגאון רבי אהרון קוטלר, גאב"ד צעלים ועוד.

מעשה היה שהאדמו"ר מסאטמאר זצ"ל ישב במסיבת תלמידי חכמים ובתוך שיחתם התעורר דיון על מקורה של אחת ממימרות חז"ל. אחד הנוכחים יצא ורך לעבר ביהכנ"ס של רבנו ושאלו את השאלה. מיד הצביע רבנו על המקור המדויק. שב הלה לסעודה והכריז על המקור. האדמו"ר מסאטמאר הבין שאין זה מכוחו ושאלו מיד - "מי גילה לך?" משהשיב כי רבנו הוא זה שידע. נענה האדמו"ר מסאטמאר ואמר - "שהוא יידע, אין זה קונן, הוא יודע כי הוא לומד..."

הוא היה בהיר וברור בכל התורה כולה. בכל נושא וענין בתורה הק' ששוחחו עמו היה רבנו מיד שוחח בו, מעמיק ומפלפל כאילו הרגע למדו. כל התורה פרושה לפניו כשמלה. כבר לפני שנים רבות היו גדולי ישראל מתייחסים אליו בהערצה ונותנים משקל מיוחד לדעתו ולפסיקותיו. אחד מגדולי פוסקי הדור זצ"ל נכנס בימי אברכותו אל הבית ישראל מגור. על השולחן היה מונח ה"משנה הלכות". פנה הבית ישראל אל האברך הלמדן ואמר לו בהחוויתו על הספר - "אם תלמד ותעמול רבות אולי תצליח להגיע לזאת".

בשנת תשי"ג הוכתר ליו"ר ועד ההלכה של איגוד הרבנים. וכבר אז בעודו אברך רך בשנים הוכר ככתובת לפתרון שאלות ובעיות הלכתיות סבוכות. המעיין בתשובותיו מאותם שנים עומד נדהם למול הענינים הכה קריטיים העומדים ברומו של עולם ונוגעים לנושאים הקשים והעמוקים ביותר של פסיקת ההלכה, בהם התבקש להכריע. היו אלו גדולי הדור ההוא שהכירו בכוחו והפנו אליו את השאלות הללו.

עמוד החסד

את ממונו חילק לצדקה כשבמידת בטחונו האיתנה הוא לא הותיר כספים ברשותו מחודש לחודש. "מי שעזר לנו החודש יעזור לנו גם בחודש הבא", אמר. בשנת תשי"ז היה הוא זה שסייע לרבי משה פיינשטיין להוציא לאור את ספרו. בעוד בביתו שלו שרר מחסור של ממש. רבי משה הכיר לו טובה על כך ואף הזכירו בעילום שם בתחילת הספר.

מעשה היה באחד מרבני אירופה שהגיע לארה"ב ומסיבה מסוימת נאלץ לשהות בה לתקופה ארוכה. משנודע הדבר לרבנו הוא פנה להנהלת ביהכנ"ס בו מסר שיעורים ב"עין יעקב" וביקשם שיעבירו את הגדת השיעורים לאותו רב ושישלמו לרב את המשכורת שהיו משלמים לרבנו. זאת בעוד הוא עצמו סבל מדוחק רב.

ברבות הימים כשדרש רבנו מבחורי הישיבה להתמיד בלימודם העיד על עצמו שבצעירותו היה לומד במשך שמונה עשרה שעות ביממה "ועוד נותר לי זמן לעסקנות". כוונתו הייתה לצרכי הציבור בהם עסק לאחר המלחמה כשסידר קדושין לפליטים, ועסק רבות בבירורי היתרי עגונות וכגון דא.

פעם סיפר כי לאחר המלחמה עברו עליו תקופות בהן לא היה לו מה לאכול פשוטו כמשמעו. ימים שלמים ניזון מהחלה שנוותרת לו משבת וקילו ענבים. "היו אלו ימים טובים", אמר, "הרעב מונע את השינה, וכשלא עיפיים אפשר להספיק ללמוד הרבה..."

כשתדעו כמוהו תקבלו

בשנת תש"ו היגר לארה"ב וחיידש את הקשר עם האדמו"ר מצאנז זצ"ל אשר בחר בו לעמוד בראש ישיבת "שארית הפליטה". רבנו היה היחיד אשר זכה אי פעם להתעטר בכתר הוראה מידי של האדמו"ר זצ"ל! לא קלה היתה קבלת הסמיכה, לא פחות מחצי שנה של בחינות מקיפות בהן טייל עמו בכל מרחבי הש"ס והפוסקים היא ערכה, ורק בסימומה העניק לו את הסמיכה. כשאחרים הפצירו בו לקבל היתר הוראה השיב להם האדמו"ר - כשתדעו כמוהו תקבלו גם אתם. רבנו החשיב עצמו כתלמידו המובהק של האדמו"ר וממנו קיבל רבות במסורת פסיקת ההלכה ודרכי ההשקפה, מהם ענינים העומדים ברומו של עולם ואינם מתגלים אלא לצנועים. כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א העיד את הזכור לו מילדותו שבכל עש"ק היה רבנו מגיע לבית אביו זיע"א והיו מתפללים 3-4 שעות במלחמתה של תורה.

בגולת השפע

תחילת דרכו בגולת ארה"ב לא הייתה סוגה בשושנים, בתחילה התקבל לכהן ברבנות אחת הקהילות, אך בהגיעו לביהכנ"ס נחרד לראות כי במקום אין מחיצה כהלכתה. כמובן שהעלה את הדרישה להקמת מחיצה, ולאחר מאמצים הוקמה במקום מחיצה עראית אך מהודרת. ביום הכפורים כשהקהל כולו הגיע לביהכנ"ס התפתחה במקום מהומה, כשרבים מהציבור מוחים על 'החומרות' החדשות שמנהיג הרב הצעיר. לבסוף שככה ההתקוממות לאחר שאחד המתפללים ניגש לבימה והודיע שזהו החוק היהודי ואין לערער עליו. לאחר זמן נודע לרבנו כי אותו מתפלל כיהן כשופט בבית המשפט העליון ועל כן דבריו התקבלו על לב המתפללים יותר מדברי הרב... זו הייתה המציאות באמריקה של אותם ימים כשרוב הרבנים היו כפופים לפרזידינט של הקהילה ולא ההיפך. עם מציאות זו לא הבה רבנו להשלים ולאחר יום כיפור עזב את משרתו. דבר שהיה כרוך במסירות נפש, שכן כל רכושו באותה עת היו שני דולרים בודדים ואיבוד משרתו הביא אותו לחרפת רעב ממש. רבים מכלי הקודש העדיפו לקבל את משכורתם ולהעלים עין נוכח הפרצות הרוחניות, אך לא אחד כרבנו - מקבל רביעי מהחתם סופר - יסכים לכך.

בשנת תש"ט החל לכהן כרב קהילת 'ליאדי' בויליאמסבורג. או אז החלו להתגלות יכולותיו האדירות כרב ופוסק ואב נאמן לבני קהילתו. יהדות ארה"ב גילתה בקרבה את הרב החדש והצעיר המגלם את דמות הרב הישן של גולת אירופה. תוך זמן קצר התפרסם שמו למרחקים ושמו נודע כאחד הכוחות העולים לאחר החורבן. כשרונו הריטורי ודרשותיו המלהיבות סחפו המונים. בד בבד עמד בקשרים הדוקים עם גדולי התורה בזמנו, כמו רבי משה פיינשטיין שכבר בשנת תשי"ב בעוד רבנו אברך צעיר פונה אליו בתארי כבוד והערכה בלתי מצויים, הגאון רבי יונתן שטייף, רבי יוסף אליהו הנקין שאף צירפו לבי"ד המיוחד

אומר חתנו כ"ק האדמו"ר מלעלוב שליט"א - דלתו מעולם לא ננעלה בפני איש. היא סבה על צירה בכל המצת לעת בפני כל יהודי נצרך ושבור לב. רבות עסק בהשכנת שלום בית ובשלום בין אדם לחבירו. בתים רבים ניצלו בזכותו, ואלו רק מהידועים לנו.

לבית הכנסת שלו בויליאמסבורג נכנס יהודי ולרגליו נעלים קרועות. ביקשו רבנו להמתין, הלך לביתו ושב כשבידו מספר זוגות נעלים ומסרם ליהודי. רבנו בחכמתו הכיר באותו אחד כי הוא מסוגל להמשיך ולהתהלך בנעליו הבלויות ולהותיר את החדשות בארון, על כן ביקש ממנו בתמורה את המנעלים שלרגליו...

ארע פעם ורבנו פרש למנוחה בשלוש לפנות בוקר. לא עברו מספר דקות והטלפון צלצל. על הקו הייתה אשה זרה שסיפרה בבכיות כי בעלה נפטר והיא אינה יודעת מה לעשות. הוא לא הפנה אותה לחברא קדישא, וגם לא חס על מעמדו ומנוחתו, הוא קם ויצא מביתו, נסע לבית הנפטר וטיפל בעצמו בכל הסידורים הנצרכים. למחרת הוא המשיך בסדר יומו הרגיל, כאילו לא חלפו עליו שתי יממות ללא שינה.

חכימא דיהודאי

באחת הפעמים שרבנו הוזמן לסדר קידושין הוא גילה כי אחד העדים מוכר לו מאוד. לפני עשור הוא לוהה מרבנו 5,000 דולר למספר חודשים, אך עד היום הוא לא החזיר את ההלוואה. וכי כיצד יוכל להיות עדי? יצוין כי דעתו של רבנו הייתה שלא לייחד עדי קדושין. הרהר רבנו בדבר וחיידש חידוש - הוא הכריז בקול כי "אצלנו נוהגים להודיע כי מי שכשר להיות עד יוכל להיות עד ומי שאינו ראוי אנו פוסלים אותו מלמשמש כעד". בשובו מהחתונה אמר רבנו לבנו - סידור הקידושין היום עלה לי 5,000 דולר... שכן למרות שהכרזתי כפי שהכרזתי ולכאורה העדות הוכשרה בידי עדים אחרים ולא בידי אותו גזלן. עם כל זאת החמרתי והחלטתי בליבי שאני מוחל לו על כל הסכום! אגב, ברבות הימים דן רבנו בנושא עם מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל ואף הוא הסכים עם המצאתו ההלכתית כי הכרזה זו מועילה להכשיר את הקידושין.

והנה קטע מתוך הספדו של הגאון רבי דוד אולבסקי שליט"א: "מקודם שמענו את דברי כ"ק האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג שליט"א שאמר שרבינו זצוק"ל חי חיים אחרים מחיי העולם, ואספר מעשה שבדידי הוי עובדא, שבני איבד את השמיעה ונצרך למכשירים, אלא שבאותם ימים זה היה מכאיב, ועל כן הציעו הרופאים ללמדו שפת השפתיים, אולם היו שאמרו שעדיף לשים מכשירי שמיעה. ונכנסתי לרבינו זצוק"ל לשאול בעצתו, ואמר לי שבמשנה כתוב שמיעת האוזן לפני עריכת שפתיים, ומכאן ראיה שעדיף מכשירי שמיעה משפת השפתיים, ואמרתי את זה לכ"ק מרן אדמו"ר הפני מנחם מגור זצוק"ל, ואמר לי שתשובה זו באה מיהודי שחושב כל היום רק בדברי תורה".

מרבין תורה לאלפים

תקופה חדשה נפתחה עם ייסודה של ישיבת "בית שערים" בה החל להרביץ תורה בתלמידים. בהמשך הקים כולל אברכים להוראה בשם "כולל רא"ז" - חידוש בארה"ב של אותם ימים. בישיבה נהג למסור שיעורים יומיים וכלליים כמסורת רבותיו, וממנה יצאו אלפי תלמידים שהיו בבחינת נרות להאיר על פני תבל ומלואה. לאחר שהישיבה גדלה והתפתחה היא עברה למשכנה המרווח בשכונת בורו פארק.

בבורו פארק יסד והקים מהמסד ועד הטפחות את קהילתו 'קהילת

אונגוואר'. על קהילתו נמנו המוני תלמידיו ורבים אחרים שחפצו ליהנות מאורו הגדול. אלפים נהרו לשמוע בצמא את דבריו בדרשותיו הנלהבות ובשולחנותיו הטהורים. דרשותיו היו בנויות כמסורת חכמי הונגריה הן מפלפול והן בדברי אגדה, בתוספת פסקי הלכה ודברי כיבושין, ואין מי שלא מצא בהן את אשר חפצה נפשו.

בשנת תשט"ו ביקר לראשונה בארה"ק והתקבל בכבוד וביקר בביתם של גדולי ארץ ישראל עמם המשיך לעמוד לאחר מכן בקשרי מכתבי הלכה.

בשנת תשי"ח פירסם את ספריו הגדולים פירוש "משנה הלכות" לספרי הבה"ג למסכתות כתובות, נדרים, נזיר. שפע ההסכמות מקיר לקיר של כל גדולי התורה בזמנו העיד יותר מכל על יחס ההערצה ללא תקדים לו זכה, יחס שחצה גבולות וחוגים. גאב"ד בריסק זצ"ל נהג לעיין רבות בספרים אלו והתבטא שהמחבר זכה לכוון לדת הראשונים לאמיתתה של תורה. האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל נשא אודותיו דרשה מיוחדת בשנת תשי"ח וצינו לאות ולמופת כדמות רב ופוסק מובהק. מרן הגר"ש אלישיב היה אומר שיחודיותו של רבנו היא בכך שכגדולי חכמי הונגריה היו רב גוונים ומשלב גדלות בפסיקה ובלומדות גם יחד.

ה"משיב" של הדור

בסוף הספר פורסם לראשונה החלק הראשון של שו"ת "משנה הלכות". היה זה האות הראשון לפתיחתו של עידן חדש ומאיר - עידן פרסום התשובות אשר השיב לשואליו הלכה למעשה. מאז ועד היום הצטברו אלפי תשובות בכל שטחי ההלכה והחיים היהודיים, כשרבנו נושא את דבר ה' ברמה ומוכיח כי ניתן לדלות מים התורה פתרון לכל בעיה.

מלכתחילה חפץ להמשיך בפרסום חידושיו על הבה"ג, אך לנוכח הצטברותן של אלפי התשובות והפצרת הציבור, החליט להמשיך בהשלמת השו"ת ובשנת תשי"ט הופיע החלק השני של השו"ת כשמיד לאחריו מופיע החלק השלישי בשנת תש"כ. מאז ועד היום - כשהסדרה מונה י"ח חלקים! - זכה דורנו ליצירה המופלאה שאין שניה לה - סדרת ספרי "משנה הלכות" שלא ניתן לדמיין את עולם ההלכה בלעדיה. המהדורות הרבות להן זכתה היצירה מעידות כאלף עדים על המיקום המרכזי שלה בשדה הספר התורני כשרבנו ניצב בכותל המזרח של גדולי פוסקי ההלכה בדורות האחרונים. בימים אלו עמלים על עריכת שני חלקים נוספים של השו"ת וכן על חלק מפתחות, כשעל המלאכה הופקד מכוון "עוז והדר" אשר יוציא לאור את כל החלקים בהידור ובפאר.

עוד בשנות אברכותו מוצאים אנו מגדולי הדור המתייחסים לדבריו בחשיבות עצומה. ה"בית ישראל" מגור זיע"א הזכיר מספר פעמים בשולחנו הטהור את תשובותיו של הגאב"ד. פעם אחת היה זה בענין יציאה יד"ח בלחם משנה של אחר. בעוד ענין זה נידון גם בספרים אחרים, בחר "הבית ישראל" להתייחס דווקא לפסקו של הגאב"ד בנידון והוא עוד צעיר לימים!

בניו שליט"א מעידים: פעמים רבות נוכחנו לראות כי הוא בקיא ברוב הראשונים על התורה בלשונם ממש. תשובות רבות הוא כתב כשהוא ציטט מקורות שלמים בעל פה.

מדהים להיווכח כיצד אין ולו מגזר אחד שאינו מיוצג בקרב 'השואלים'.

מכל העולם מפנים לרבנו את שאלותיהם וספקותיהם בדבר ה' זו הלכה, אדמו"רים, גדולי תורה, ראשי ישיבות, רבנים, פוסקי הלכה, מקובלים ואלפי אלפי עמך ישראל. אין חוג ועדה בעם ישראל שלא ראתה בו כתובת ראשונית לבירור הלכה. בשו"ת כלול מגוון עצום של שאלות ובעיות הנוגעות לכל שטח משטחי החיים - מבירור הלכות המורות באבן העזר, ועד לשאלות בהלכות שבת המצויות, משאלות הנוגעות להתפתחויות הטכנולוגיות החדשות ביותר, ועד לשאלות בעניני קבלה ואגדה. לכולם השיב בדרכו היחודית באריכות תוך כדי ירידה מעמיקה לפרטי השאלה ומקורותיה בדברי חז"ל, ראשונים ואחרונים, כשהפסק יוצא בהיר ומאיר כיום נתינתו מסיני.

כל אות חשובה

בדרכי כתיבת התשובה מספר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: לפני כתיבת התשובה הוא היה לומד מחדש את כל המקורות הנוגעים אליה ולעולם לא הסתמך על זכרונו. עבר שוב על כל הפוסקים הידועים ושאינם ידועים. לאחר מכן הוא היה כותב טיוטה וממנה העתיק את התשובה הסופית. הצענו לו פעמים רבות שיתן לבר סמכא להעתיק את התשובה מהטיוטה וכך יוכל לחסוך זמן רב. היו אף שלושה מתלמידיו שהיו רבנים בעצמם שהציעו כי הוא יאמר להם את היסודות ואת מסקנתו להלכה והם יכתבו את התשובות. ההצעה יכלה מאוד להקל עליו שכן היה מדובר באלפי שאלות שלא פסקו מלהגיע. אולם הוא סרב להצעות והקפיד לכתוב בעצמו את כל התשובות מהחל ועד כלה באמרו שכשמדובר בתשובה להלכה הרי שכל אות חסרה או מיותרת עלולה לגרום לשינוי בהבנה או במסקנה.

אמוצ"ל סיפר לנו כי התשובה הראשונה שכתב באה לו בקושי רב, הוא כתב ומחק ושוב כתב, עד כי נעמד בפניה ונשא תפילה לבורא עולם ומני אז לא נתקל בקושי בכתיבת תשובות להלכה.

מיד לאחר הבדלה היו מביאים לפניו נטילת ידים וכזית פת ובו במקום היה עורך מלוה מלכה, ולאחריה מסתגר בחדרו לשעות ארוכות של כתיבה. אנו אכן רואים שתשובות רבות נכתבו בערב שבת ומוצאי שבת, כנראה אלו היו הזמנים המיוחדים לכתיבת תשובות. אך לא רק אז. בכל יום הוא היה משכים לפנות בוקר ולאחר התפילה היה נותר מעוטר בטו"ת עד לשעה עשר ועד אז הספיק ללמוד שבעה דפים, ללמוד עמו, להשיב לשואלים בעל פה ולכתוב תשובות, וזאת כשהוא מקפיד אפילו שלא לשנות כשהוא עם תפילין, כשמעת שקם דבר לא נכנס לפיו.

מעשה היה שבערב יום כיפור ערך חליצה, ובאותו יום התחיל וסיים לכתוב מערכה שלימה על שיטת הבה"ג בחליצה.

זכורני כיצד עסק פעם במשך שלושה ימים רצופים בתשובה אחת. היה זה בחוה"מ סוכות ומלבד תפילה וכד' הוא השקיע את חלבו ודמו בתשובה, עד כי בסיומה הוא פשוט התמוטט על מושבו באפיסת כוחות. ולא הייתה זו תשובה בהיתר עגונה אלא תשובה לשאלה 'רגילה'. לכולן הוא התייחס באותו כובד ראש. שהלא בתורת ה' עסקינן. כל אות יכולה לבנות או להחריב עולמות.

השולחן ערוך לפני הכל

קיימת בזמננו תופעה של פסיכולוגים למיניהם הבונים תיאוריות ולאחר מכן מחפשים להן מקורות בתורתנו. אמוצ"ל התנגד לכך

בחריפות.

לשיטתו קודם כל יש תורה ואותה יש להתאים לחיי המעשה ולא 'לאליץ' את התורה להסכים לדעתך. כך גם נהג בפסיקת הלכה. בראשית הכל ולפני הכל יש שולחן ערוך. השולחן ערוך הוא נקודת המוצא של פסיקת ההלכה ואין לחלוק עליו או לסור כמלוא נימה מפסיקת המחבר והרמ"א. יש שמזכירים בתשובותיהם את המושג "כך נראה לי בהרגשת הלב" או "כך דעתי נוטה". אצלו אין מושג כזה - הרגשות ודעת נוטה אינן יכולות לעקוף את ההלכה המקובלת מדור דור. נר להגליו היו דברי ה"חתם סופר" (אהע"ז א סימן קנא): "כי מיראי הוראה אני וכאשר כ' הגאב"ד שלכם במכתבו אלי ושינה ושילש כמה פעמים שהוא רואה שאני מתירא לצאת חוץ לגדר הרמ"א אפי' כחוט השערה. אני אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא והיא תהלתי ותפארתי הא חדא".

מנהג ישראל - תורה

אמנם, יש לעתים מנהגי ישראל המקובלים בכל תפוצות ישראל. מנהגים אלו הם עצמם נחשבים בגדר תורה. במקרים כאלה הוא ראה לעצמו חובה למשכן עצמו ולהפך בזכותם. רבות עמל והתייגע למצוא מקורות למנהגים אלו וליישבם על פי הלכה. הוא יכול היה להשקיע ימים ולילות למען מציאת מקורות למנהגי ישראל. זכורני כי מאן דהו שאלו האם בעת קריאת י"ג מידות בתענית על העולה לתורה לאומרם יחד עם הבעל קורא או יחד עם הקהל. בסופו של דבר לא מדובר בשאלה שהיא בבחינת היתר עגונה. אך הוא התייחס לשאלה זו בכובד ראש של ממש וזמן רב הקדיש לכתיבת התשובה על פי המקורות שמצא.

רבות הזכיר את דברי ה"אור זרוע" על כוחו של מנהג דאף שמדין התלמוד יש לקרוא בתענית ציבור את פרשת הקללות, אנו נוהגים לקרוא "ויחל" כשיטת הברייתות החיצוניות, ואין לשנות משום שכן נהוג עלמא. בספר מפוזרות תשובות רבות המראות את חרדת הקודש שלו כלפי מנהגי ישראל ואפילו אלו הנראים קלים, אנוקט בשתי דוגמאות בלבד - בתשובה אחת הוא מתייחס למנהג שנהגו שכשנפולת שן היו מניחים אותה בחור באדמה ולא משליכים, הוא מסביר זאת על פי הדין של קבורת אברים, ובתשובה אחרת הוא מסביר בכמה טעמים מדוע הקפידו שלא ללכת יחפים.

ממשיך מסורת תלמידי החתם סופר

מבין השיתין ניכרת שיטתו אותה הוא מציב בהקדמתו לחלק

כחומה בצורה נגד כל שינוי ולו הקטן ביותר בדרך התורה המסורה לנו מדור דור. ועם כל זאת, אבי זיע"א היה יחיד בדורו באהבת ישראל. כה מסר והקריב עצמו עבור כל אחד ואחד. התאחדו בו בצורה מופלאה שתי המידות הנשגבות - אמת ושלוש - מצד אחד עמד בעוז ולא ויתר במאום על האמת, ומצד שני היה איש השלום שכל העדות והחוגים חסו בצילו.

בשמירת כרם בית ישראל

רבנו היה מראשוני הלוחמים ברפורמים ומעלליהם ועמד בראש כל החזיתות נגדם. חלק נכבד ממשנתו בנושא כאוב זה הוא פרש בספרו "וצדיק באמונתו יחיה" המכיל את יסודות האמונה. אחד המחדלים הנוראים הנובעים מפעולותיהם ההרסניות הם 'הגירום' שלהם כביכול הדולפים אל תוך העם היהודי.

באחת ההזדמנויות התבטא רבנו - המצב כלל אינו פשוט, מקרים רבים מגיעים אלי. רק לאחרונה פנו אלי לגבי מקרה של נערה שעמדה להינשא וכשבועיים לפני החתונה, התגלו פקפוקים על הגיור אותו עברה סבתה. הוריתי להם לערוך גיור לחומרא וללא כל פרסום. מקרה זה הסתיים בכי טוב, אך כמה מקרים כאלו אינם מתגלים כלל?! שאל ופניו מביעות צער עמוק.

כבר לפני שנים רבות היה זה רבנו שיזם ודחף ליצירת ספרי יוחסין - נושא המוזכר היום בפי רבים - בנושא זה הוא הזכיר: כבר לפני שנים הצעתי את הדבר בפני כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל. הלוואי שיהיו מי שיקחו את היוזמה לידיהם ויפעלו במישור הקמת ספרי היוחסין. גם בימי עזרא כשהיו כאלו שנשאו נשים נכריות, אותן נשים לא נחשבו כגיורות מאחר שהגיור שלהן נעשה לשם אישות. וזו רק פרצה אחת מבין פרצות הגיור אותן יוכלו למנוע בספרי היוחסין שיכללו רק גיורים כשרים. עלינו לדעת שאין דבר חשוב יותר משמירת טהרתו ויחוסו של העם. לא עלינו מוטלת המשימה להותיר עבודה כבדה למשיח בטיהור הסיגים'...

בהיותנו במחנות ההשמדה, חרטו על זרועותינו מספר. כבר אז אמרתי שיבוא יום שמספרים אלו ישמשו לטובה, רק כך יוכלו לזהות מיהו יהודי, הרשע ימ"ש עצמו דאג שלא נתערבב. הרי זה בבחינת "ה' יספור בכתוב עמים"... אבל בעלי המספרים פוחתים והולכים, כמוכן שלא רק עליהם נוכל להסתמך.

על פי שיטתו חיוב הוא להשתדך אך ורק עם משפחות ידועות ביחוסן וכשרותן מכל הצדדים. לא נוכל להאריך בענינים אלו במסגרת זו, רק נציין כי סוגיא זו מבוארת באריכות יתירה בחילופי המכתבים בין רבנו לבין הגאון בעל "הקהילות יעקב זצ"ל. מכתבים אלו הודפסו בין שאר אגרות התורה שהוחלפו בין שני האישים בספר "קהילות ישראל" ובהם מלבנים שרי התורה את סוגיית הנישואין עם בעלי תשובה. "יש להקפיד על כך לא פחות מאשר מקפידים על בדיקת 'דור ישרים', רק כך נזכה לדור ישרים יבורך באמת.

כך אמר פעם בכאב: עלינו לזכור כי גם ביציאת מצרים יצאו היהודים אחד מחמשה, וגם אלו שייצאו לא היו בהכרח המובחרים, שהרי היו עמם גם ערב רב. גם כששבו ישראל לארץ ישראל מגלות בבל שבו עם עזרא רק הנרפים בעם ואלו שאינם מיוחסים כמובא בפסוקים. על כך כדאי שנבין כי מצבנו כיום אינו מתרחש לראשונה.

הראשון: "ולמודעי אני צריך להמבקרים אשר לא ימצאו חדשות כרצונם בספרינו, כי באמת בכל כחי שמרתי על עצמי שלא לחדש בין להקל ובין להחמיר, וב"ה וב"ש עלתה בידי במדה מרובה כי אני מתרחק מן החדשות ודרך החדשה זר הוא בעיני אלא בכל יום ויום יהיו בעיני כחדשים ולא חדשים דאין כל חדש תחת השמש שהוא שמשה של תורה ואנן נאכל ישן נושן ונהפוך בהם ונשגה בה תמיד דכולה בה והוא תהלתי ותפארתי בעזה"י לשמור על הישן ולא לשנות דין או מנהג אפילו הנהגה טובה שהנהיגו בה אבותינו ואפילו מנשים זקנות כמבואר בשו"ת הרשב"א שהכל מקובל לנו מסיני. גם יש להזהר מן החדשות אשר מוציאים לאור מידי יום ביומו ספרים חדשים הנמצאים מידי יום ביומו קטעים מגניזות או לייברערים (ספריות) והדבר מאד קשה לסמוך על הדברים האלו מפני ב' טעמים...."

משנה זו עוברת כחוט השני בעשרות ספריו המשמשים כאבן יסוד בארון הספרים התורני, ובמיוחד בשו"ת "משנה הלכות" אשר אינו יורד מעל שולחנם של כל פוסקי ההלכה בדור האחרון. כמסורת רבותיו צועדת שיטתו בנתיבו של מרנא ה"חתם סופר" אשר טבע את הכלל המוצק "חדש אסור מן התורה". ובהתאם לכך קבע רבנו את אורחותיו.

דרך זו אותה קיבל מרבתי שימשה נר לרגליו אף בהנהגתו הציבורית, ובמאבקים אינספור לשמירת הדת אשר נטל בהם חלק בראש, כמו המלחמה ברפורמים ובגיווריהם, מאבק למען מצוות מילה כהלכתה ולא כפי שחידשו המודרנים, מלחמה באלו שרצו 'לתקן' כתובה חדשה, טיפולים רפואיים האסורים על פי ההלכה, איסור הליכה לערכאות, איסור כפיית גט שלא על פי ההלכה, לימוד תורה בלשון זרה, ועוד רבים. פרק בפני עצמו הוא המערכה התורנית שניהל למען העמדת העירוב כהלכתו על תילו.

דוגמא נוספת לתיקון הדור מתוך דברים אשר סח רבנו: 'בדורנו רואים אנו עולם הפוך, מעולם לא ראינו כנעשה בדורנו שאם הבית יוצאת לעבוד לפרנסת ביתה, בכדי שהאב יוכל לשקוד על תלמודו ללא הפרעה. בדורות עברו היה המנהג שהבעל יוצא לעבוד ואילו האשה נותרה בבית לגדל את הילדים. אין זאת אלא רוח מיוחדת שהערה ה' ממרום למען תיקון בית ישראל'.

רבנו היה מתאר כיצד בימים עברו היה כל ספר מזוקק ונבדק שבעתיים לפני שעלה על מזבח הדפוס, ועל כן זכה עם הופעתו לכבוד ויקר בלתי רגילים. ואילו כיום ישנם מחברי ספרים המחפשים להאדיר את שמם בהדפסת ספרים רבים ואינם נזהרים בבדיקת דבריהם כהוגן. שלא לדבר על שלל העיתונים והעלונים הגדושים בדברי תורה כאלו ואחרים שנקבצו בלחיצת כפתור. ישנם יהודים תמימים המסתמכים על כל מה שמודפס, ולדאבון לב אין על סמיכה זו על מה שתסתמך, בהתחשב בקלות ההדפסה.

התרחק רבנו מאוד מכל דבר חדש שלא נהגוהו בדורות הקודמים, לדוגמא, הוא לא צידד בעד רצועות התפילין המושחרות משני צידיהן באמרו כי הרי תמיד יכלו לעשות כן ובכל זאת אנו רואים שמעולם לא נהגו כן.

הגדיר זאת בנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - מהו התואר "שר התורה"? שר תפקידו להיות ממונה על תחום מסוים. "שר התורה" הוא מי שאחראי על שלימות התורה וטהרתה. כזה היה אבי שעמד

למרות 'שמרנות' זו מעניין עד מאוד להיווכח כי בכל זאת תפס מקום נכבד גם בחוגי המזרחי ואף הרחוקים יותר, אשר גם הם הריצו לפניו שאלותיהם. ביניהם ניתן למצוא חילוניים ממש אף כאלו שאינם בני ברית כמו למשל בית המשפט הפדרלי באולבני שפסק פסק דין על פי תשובה ב"משנה הלכות"! מרתקת תשובתו לרה"מ דוד בן גוריון בעת שפנה אליו בשאלת 'מיהו יהודי', וכך פתח את תשובתו: "בקיץ שנת תשי"ט ביקרתי בארצינו הקדושה ונפגשתי עם מר דוד בן גוריון ראש ממשלת מדינת ישראל (בזמן ההוא) ושאל ממני לברר לו מי הוא יהודי השאלה המפורסמת והמכאבת שנשאלו ממנו רוב גדולי ישראל. והנה הדגיש לי בשאלתו הנ"ל כי הוא אינו מאמין בתורה שבע"פ ר"ל ולכן ברצונו שאברר לו מתורה שבכתב מי הוא יהודי ע"פ תורה שבכתב. להפגישה הנ"ל התלויתי ע"י ידידי הרב הגאון מהרי"א זלמנוביץ רב העיר מעכו ועוד רב חשוב אחד, ומצד השני ה' שם עוד מר טעדי קאלעק כעת ראש העיר ירושלים ע"ק ת"ו. הפגישה נמשכה שעה ועשרים דקות בענין זה ועוד דברים המסתעפים לעקרי אמונתנו הקדושה בתורה שבכתב ושב"פ. ועוד ענינים הנוגעים לכלל ישראל. וה' אל' ה' עמדי ונתן לי לשון לימודים ותשובה ברורה בס"ד עד שנתקיים בי ודע מה שתשיב לאפיקורס עד כדי כך אשר לסוף הפגישה פנה אל הנוכחים ואמר שאף שקבל כבר הרבה תשובות אבל תשובה נצחת כזו עוד לא קבל. וידעתי כי לא מחכמתי היתה זאת אלא בזכות אבותי ורבותי הקדושים וזכות קדושת ישראל התלוי בזה. וכשחזרתי הביתה אמרתי לרשום הני מילי מעליותא אשר נתן ה' בפי ליסכר פי דוברי שקר ויחקן בספר בכתב ועופרת למען יהיו לשם ולתפארת לעם קודש המעוטרת ולא ירום איש ידו לא הוא ולא מבלעדו, בקדושת עמינו..." (חלק ד סימן קסא).

שם הכתיבה...

מעשה היה ביהודי חשוב ממקורביו שההין לשאול אותו - "אולי יגלה לי רבנו את סוד שם הכתיבה, כיצד הוא מצליח לכתוב כל כך הרבה?" השיב לו רבנו "אגלה לך את סוד השבעת הקולמוס. יושבים וכותבים כמה שעות עד שכל האברים כואבים, ולאחר מכן ממשיכים לכתוב עוד כמה שעות..."

בשנת תש"כ הגה רעיון מיוחד במינו אשר לדבריו הוא חידוש תקנת הראשונים - לימוד 'מצוה יומית'. רבנו פירסם ועשה נפשות לתקנה זו בה תלה חשיבות יתירה. לקריאתו הצטרפו בהתלהבות כל מאורי הדור דאז, וביניהם כ"ק אדמו"ר מסקווירא צוק"ל אשר חרג ממנהגו והיה זה הכרוז היחיד עליו חתם מימיו! לצורך הלימוד כתב ופירסם את ספרו "מצוות המלך" המבאר את כל תרי"ג מצוות בלשון קלה וברורה. ליוזמה הצטרפו אישים וקהילות רבות, וידוע שאף כ"ק מרן אדמו"ר "הלב שמחה" מגור צוק"ל למד בספר מדי יום ביומו.

פרשה מיוחדת היא התקשרותו לזקניו הקדושים רבי עמרם חסידא זיע"א ורבי עמרם בלום בעל "הבית שערים" צוק"ל אשר ההדיר את ספריהם ודברי תורתם, כשהוא מעטרם בהגהות וביאורים. במשך השנים יצאו עוד למעלה מחמישים ספרים מתורתו! ספרים המקיפים את כל מקצועות התורה בגאונות אדירה. דומה שהוא נותר חד בדרא בהיקף כה עצום של הפצת תורה בכתובים בבקיאות ובעמקות, ובהיקף שאין דומה לו.

מ"ח קנינים

לא לחינם זכה רבנו להתעלות למדרגת שר התורה ופוסק הדור. נתקיימו בו כל המ"ח קנינים של תורה. במסגרת יריעה זו לא נוכל להרחיב בכולם, אבל דומה כי שניים מהקנינים הבולטים היו מיעוט שינה ומיעוט אכילה. רוב ימיו ישב בתענית! גם כשכבר נטל ידיו היה זה על שיירי חלה משב"ק. הוא לא טעם בשר משבת לשבת, ובשר בקר לא אכל כלל. כל מאכליו הוכנו בדקדוקי הלכה עצומים ומופלגים. ישנו מכתב מרבו האדמו"ר מצאנז זיע"א ובו הוא מבקש ממנו שלא יערוך כל כך הרבה תעניות.

במשך תקופה מסוימת הופקד על הכנת ארוחותיו מאן דהו שלא היה מוכשר לכך. רק לאחר תקופה ארוכה טעמו בני הבית מהמאכלים ונדהמו, הם פשוט לא היו ברי אכילה. כל הזמן הזה לא העיר רבנו מאומה. לא היה לו שום חילוק בין מאכלים ערבים לבלתי ראויים לאכילה.

מעולם לא ראוהו יושב בנוח או נשען על משענת הכסא, ופשיטא שהתרווחות על כורסא מאן דכר שמיה. במשך יובל שנים הקפיד לשבת על כסא עץ פשוט חסר ידיות. תדיר דרוך כשיראה עילאה חופפת על ראשו כעבדא קמיה מריה. אכילתו בכובד ראש במלבוש עליון. בני ביתו מעידים כי מעולם לא ראוהו ללא מלבוש עליון.

יפה הגדיר זאת חתנו רבי אריה אלטר זצ"ל באמרו - "חותני אינו חי בדרך הטבע, אין לו כל הנאה מעולם הזה, הנאתו היחידה היא כתיבת תשובה בהלכה. זהו לא רק תענוג רוחני אלא תענוג גשמי של ממש".

רוח אלוקים דיבר בו

כבר בשנת תשי"ח התבטא אודותיו כ"ק האדמו"ר מצאנז זיע"א כי היה לו גילוי אליהו. רוח הקודש ומופתים היו אצלו דבר יום ביומו. לא פעם ולא פעמיים הורה לעשות או לא לעשות כנגד דעת הרופאים. מעשה היה ביהודי שהזדמן לבית מדרשו ונעמד להתפלל בצד. לאחר התפילה אמר לו רבנו - "אל תעסוק בכוונת השמות, יש להתפלל בפשטות" אותו יהודי נדהם ואמר לחסידים - "מננין לו שהחלתי לכוון בשמות הקדושים? הוא אינו מכירני ומעולם לא סיפרתי על כך לאיש".

לבנו כ"ק האדמו"ר ממודיעין עלית שליט"א קרא על שמו של הרמב"ם משום מעשה שהיה - בדרך כלל היה רבנו סובר ששמות יש לקרוא רק על שם משפחה. אולם מספר ימים לפני לידת בנו עסק רבנו בשיטתו של הרמב"ם בעניין צומת הגידין ובאותו לילה הופיע הרמב"ם בחלומו והסביר לו את שיטתו כשהוא מראה לו את צומת הגידין. ולא היתה זו הפעם היחידה שהרמב"ם הופיע בחלומו. על כן קרא לבנו על שמו.

מעשה היה באברך שזוגתו הייתה בסכנת חיים ל"ע והרופאים הורו לנתחה ולהעדיף את חייה על פני העובר. רבו של אותו אברך, אחד מגדולי האדמו"רים שליט"א הורה לו שיתיעץ בנושא עם רב זקן. פנה האברך לרבנו שפסק לו על אתר לא לעשות מאומה. נדהם האברך ושטח שוב את פרטי המקרה הקשה. נענה רבנו בניחותא - "כבר אמרת פעם אחת ושמתני, אני מורה שלא לעשות מאומה". וכדבריו כן היה, נולד ילד בריא ושלם. חלפו מספר שנים והאברך נזדמן לביתו של רבנו וכמסיח לפי תומו סיפר שהוא בדרכו עם בנו לפרופסור מפורסם במנהטן משום שנראה כי ריאותיו של בנו אינן פועלות כשורה. אמר לו רבנו - "הנך יכול ללכת, אבל חבל על הזמן ועל הכסף, הילד הזה שנולד בזכותי אינו סובל ממאומה!" מיותר להוסיף שזו גם הייתה אבחנתו של

משנת החינוך

מספרים בניו כ"ק האדמו"רים שליט"א: בבית שררה יראת הרוממות. לא היה צורך להרבות בשיחות חינוך, כל מהותו היוותה דוגמא חינוכית מאין כמוהו. ספר מוסר חי. גם בשיבה הוא לא תמיד ראה לנכון להעיר לבחורים במקרה וחל רפיון בלימודם, עצם נוכחותו עוררה אותם לטוב. די היה בכך. הוא נהג להעיר אותנו השכם בבוקר לעבודת הבורא, ובכל יום הקדיש זמן ללמוד עמנו. בכל ערש"ק בחן אותנו על כל הפרשה עם רש"י ובש"ק למד עמנו רמב"ן ובשבתות הקיץ גם פרקי אבות. הוא חינך אותנו ללימוד זכות ולהביט בעין טובה על כל יהודי". החינוך היה שאין להתפשר על כל דבר שבקדושה. הלכה היא הלכה ויש לקיימה ללא כל הסתייגויות. הוא לא הרשה שנלמד לימודי חול בת"ת, ובעת שלמדו לימודי חול היה מגיע מלמד מיוחד שהיה לומד עמנו תורה.

ונהיין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה,

רבנו ידע על בוריין לא פחות משלוש עשרה שפות! ולא בגלל שהוא השקיע ולו רגע אחד בלימודם אלא שבעקבות גלגוליו במדינות שונות במלחמה ולאחריה, קלט מוחו הגאוני את השפה החדשה בתוך זמן קצר. כמי שלמד תורה לשמה היו הבריות ואפילו נכרים עומדים משתוממים מול דמותו המזהירה. בעת פרשת גיוס בנות נפגש רבנו עם הנשיא אייזנהאואר ושוחח עמו בנידון יותר משעה בבקשה שישפיע על המימשל הישראלי. ביציאתו התבטא - "אינני יודע עם הועלתי, אך את המוטל עלי עשיתי, וזה מה שחשוב".

בימי עברה וזעם - השואה במשנתו של רבנו

נושא השואה וזכירת מעשי עמלק, לא משו מסדר יומו של רבנו ופעמים אינספור הוא הזכירם בכל ההקשרים. אחד ההיבטים הוא היציאה מן התופת בעירום ובחוסר כל, ובכל זאת העפלה להישגים רוחניים שאין כמותם.

בניו שליט"א מסבירים את המהלך שהיה לרבנו בנושא: רבנו סבר כי יש בכך משום קיום מצוות "זכור את אשר עשה לך עמלק". אך היתה לו נקודה הרבה יותר עמוקה, הוא סבר שיש בכך משום חידוד ההבדל בין ישראל לאומות העולם כיתרון האור מן החושך. כפי שכותב רש"י "ואבדל אתכם מן העמים להיות לי - אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו". זה היה עיקר המהלך שלו בזכירת והזכרת מאורעות השואה, וזה בעצם עניין עיקרי שתפס מקום נרחב בעבודתו בקודש ובהדרכותיו. הכל זוכרים כיצד היה שואג כארי בברכת "שלא עשני גוי". כחלק מעבודה זו הוא עמל להתרחק ולהרחיק כל דבר הקשור לאומות העולם. הוא סלד אפילו מהביטוי "מכירה סינית", וכי מה לסינים ולעם ישראל? מאוד הקפיד על "לא תחנם" שלא לתת חן, שלא לשבח ולא להחשיב כל דבר הקשור לנכרים ולתרבותם. בין השאר עמל לשרש את השפה האנגלית מקרב שלומי אמוני ישראל, ודרש שיידברו רק באידיש המקובלת מדור דור.

כך תיאר רבנו באחת ההזדמנויות - 'יצאנו בעירום ובחוסר כל, בבחינת 'כי במקלי עברתי את הירדן'. נותרנו ללא הורים, משפחה, חברים, רכוש, אוכל או בגדים. פשוט כלום. הכל נחרב לחלוטין

והפקרות נוראה שררה בכל פינה. היה צורך לברוא עולם חדש לגמרי, להקים עם יהודי שיקבל את התורה מחדש. חסד עשה עמנו הבורא שהשאיר עמנו גדולים וצדיקים כמו האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל ועוד גדולי עולם שהתעלמו מהטרגדיה האישית שלו, ומסרו עצמם לנדוד ממקום למקום ולקבץ צעירים וצעירות ולהחדיר לליבם את האמונה בא-ל חי. מלאכים ושרפים סיעו בידנו בשיקום וקיום דור חדש שמתעצם בתורה ועבודה.

רואים אנו בדברי הזוהר הקדוש אותו נוהגים לומר בליל הסדר, שכפי שחובה על אדם לספר ביציאת מצרים, והקדוש ברוך הוא שמח שמחה מיוחדת בסיפור זה. כך מחויב באדם לספר ולפרסם תמיד בניסים ונפלאות, שהקב"ה הראה עמו, ואף על פי שאין נסתר מלפניו, ואין הוא צריך בפרסום הלז. עם כל זה, בדבריו של האדם יש חשיבות מיוחדת, וגורמים הם לכל פמליא של מעלה להתכנס ולשמח, ולהודות לבוית"ש, ובכך מתגדל שמו בעולם. אין אלו רק דברי הזוהר, זוהי חובה הלכתית המובאת בכמה ספרים ופוסקים, ובספר "צידיה לדרך" מיחד לכך פרק שלם.

ניתן גם לומר, הוסיף רבנו - מאויבי תחכמי - אם שונאינו באומות העולם מעוניינים להשכיח את זכר השואה, כנראה יש להם סיבות טובות לכך. לכן עלינו להלחם בתופעה זו, ולעשות בדיוק ההיפך בהזכירנו כל העת את גאולנו הכללים והפרטיים.

עניין זה קיים גם ואולי דווקא לגבי חינוך צעירי הצאן? הוסיף רבנו - ילד רגיל, נפשו מספיק בריאה כדי לשמוע הכל, כמובן שיש לברור ולהוציא את הסיפורים המזעזעים במיוחד, אך בעיקרון אין מניעה לעסוק עמם בנושאים אלו, ואדרבה, יש לטבוע בליבם את הידיעה, שיש מנהיג לבירה, והשגחה פרטית מלווה כל אחד על כל צעד ושעל. יש כאלה, העיר בכאב, הסוברים שכיום אסור לספר לילד על הגיהנום, פן יזיק הדבר לנפשו הרכה, ואולי גם ימנע אותו ממידת השמחה... חס ושלום! הדרך אותה הנחילנו אבותינו ורבותינו הייתה, כן לספר על הגיהנום ולתארו בהמחשת הענין של שכר ועונש וכך להשריש בליבם אהבת ה' ויראתו, וכן לספר על תולדות עמינו המזעזעים. וכי המצווה לספר ביציאת מצרים, אינה בשביל הילדים? ברוך ה' שהדרך הזו הצליחה, והמציאות היא שילד בריא בנפשו, רק מרויח מכך תועלת עצומה.

מוסר השכל נוסף אנו יכולים ללמוד מאותה תקופה נוראה. יהודים בני תורה ויראי שמים, עברו כל זוועה אפשרית, משפחתם נכחדה, והם איבדו את כל מה שהיה להם. ובכל זאת את אמונתם הם לא איבדו, ובדרך אבותיהם המשיכו להחזיק. האין זה פלא? זהו לימוד לדורות שאת האמונה אסור לאבד, ויהיה מה שיהיה, מה' לא מתנתקים.

מעשה רב לומדים אנו מה"חתם סופר", שתלמידו כותב בשמו שלפעמים הפסיק מלימודו כדי לספר על המלחמה בספרד, ועל הניסים שאירעו שם בהצלת היהודים. עד כדי כך אמר החת"ס, שסיפור הנס חשוב בעיני יותר מהלימוד! וכל כך למה, כדי שנלמד הדורות האחרונים מהראשונים. כלומר, ביאר רבנו מהפן האקטואלי - אם יקום ח"ו שוב צורך כמו אותו רשע ימח שמו וזכרו, שנדע מה תכניותיו, שנלמד מהדור שלפנינו, כיצד לקדם את פני הרעה, ולא נעמוד חסרי אונים. וכיצד על יהודי להתנהג במצבים כאלו, כשהוא

עומד מול הגוי. אין מה לסמוך על הגויים ולחכות, אלא לברוח לפני התקרבת הרעה. וכמו שמצינו ביעקב אבינו ע"ה, שהכין עצמו לפגישתו עם עשיו, ע"י דורון, תפילה, ומלחמה.

ראיתי יהודים פשוטים שזכו לחיות ולמות על קידוש ה', ובכך הגיעו לדרגה של אלו, שאין כל ברייה יכולה לעמוד במחיצתם. ולדאבוני ראיתי גם כאלה שהידרדרו לשאול תחתית, והפכו לעוזריו של השטן עצמו, בהתעללם באחיהם היהודים. בדיוק כפי שהיה ביציאת מצרים - יחד עם משה רבינו ע"ה יצאו ממצרים דתן ואבירם, ההיפך הגמור ממנו. ובהמשך, אפילו קורח שפיקח היה, איבד את עולמו, ומגדולי האומה ירד בעודו חי לעמקי האדמה. כמה עלינו ללמוד מכך!

ברבנו עצמו נתקיימה מסירות נפש זו, הנה סיפור אחד מני רבים: פסח שנת תש"ה במחנה בוכנוואלד - המדור השביעי בגיהנום עלי אדמות. היהודים המעונים והנדכאים אינם חולמים אפילו על ליל סדר. בעצם, חלומות אינם מצויים כלל בתופת הנאצית. אבל מספר יהודים וביניהם רבנו מצליחים להשיג מאי שם גרעיני חיטה בודדים, אותם טחנו בין שתי אבנים ואפו שלש מצות קטנות תוך סיכון חייהם. אותו ליל סדר אשר ערכו בהיחבא לא ישכח לעד. באותה שנה התגבר הרעב ללא נשוא, החמץ היה מותר באכילה משום פיקוח נפש, אבל אותה קבוצה קטנה ונחושה לא התפשרה, חלקם הצליחו להחליף את החמץ שברשותם בתפוחי אדמה, וחלקם פשוט עינו עצמם ברעב אבל חמץ לא בא לפיהם. כעבור מספר ימים שוחרר מחנה בוכנוואלד.

ישנם כאלו המנסים למצוא כל מיני הסברים למה שהיה, ועל מה ה' עשה ככה. זוהי טעות גמורה, אין אנו מסוגלים להבין את דרכי ההנהגה, וגם אין לנו סיבה לעשות זאת! מי שתולה את הסיבה בשלה הוא סר מן הדרך, בכך שעבר מה שעבר בשנות האימה, טענה לא נכונה בפיו. וכי את פטירתו הפתאומית רח"ל, של ילד אחד הוא כן מסוגל להבין!?

אין לנו מושג מדוע זה קרה, ומדוע האחד ניצל וחבירו לא.

מלבד זאת, אין צורך לחפש סיבות. אנחנו בגלות ונתונים תחת הגויים הרוצחים, והללו מחפשים כל טצדקי כדי לשוחטנו. סברו הם שבהקיים מדינה נפטרנו מכל הצרות, וכעת הכול יהיה בסדר. לדאבונו אנחנו רואים כמה המדינה עוזרת לבל יישפך דם יהודי כמים!

'מסירות הנפש על המצוות, הייתה מעל לדרך הטבע. יהודים מיוסרים ומעונים לא הרפו מהתורה והמצוות גם בתווכי התופת. והנה לפני ראש השנה הצטערנו מאד, שאין ברשותנו שופר לתקיעות. וגם כאן התרחש נס גלוי, בדרך מן המחנה לעבודה, מצאנו שופר שגדלו בדיוק כשיעור, מוטל בצדי הדרך. וכך זכינו לקיים גם מצוות תקיעת שופר.

ביום הכיפורים לא רציתי לאכול למרות שהיה מותר, אך לשפוך את האוכל לא יכולתי, כי אי אכילה פירושה חבלה בעבודה, שאחת דינה. לכן כשלא ראו, העברתי את מנתי לצלחת חברי, וכשהקאפו הרשע שאלני היכן האוכל, השבתי לו שהייתי רעב ואכלתי במהירות. הלה המשיך לחשוד בי והחליט להענישני. בעיצומו של הצום והחום הכבד, ציווה עליי לקחת תיבה גדולה מלאה בחול ואבנים, ולהעלות עימה לגג

של בניין בן שלוש קומות, כך פקד עליי לעלות ולרדת מספר שעות, כך שעל פי טבע, אדם חלוש כמוני ועוד ששרוי בצום, שנאלץ לסחוב תיבה גדולה מכפי כוחותיו, לא היה לו סיכוי להמשיך לחיות. אך ב"ה הקב"ה עזרני ונסך בי כוחות חדשים. ואזרתי עוז להמשיך כך עד הלילה. האויס פאסטן היה מן מרק עלוב וקצת קמח'...

ממלכה של תורה וחסד

שנים רבות שאף רבנו לנטוע יתד בארץ הקודש. בתחילה החזיק כולל על חשבוננו בארץ ישראל ולבסוף ולאחר מאמצים מרובים הקים בירושלים את קרייתו ומוסדותיו. הדבר לא בא בקלות. נתקיים בו "ארץ ישראל נקנית ביסורים" עם כל ההידורים. אבל ברצון העז שפיעם בקרבנו הוא התגבר על כל הקשיים וזכה לראות עולמו בחייו כשהקריה שוקקת חיים של תורה וקדושה, הישיבות ושאר המוסדות פורחים לשם ולתהילה, ובבית הכנסת מאוחדים יחדיו תושבים הנמנים על כל העדות והחוגים תחת הנהגת בנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

בהתייחסו לקריה בירושלים סיפר פעם רבנו - 'בבואנו לראשונה למקום סיירנו במקום שכולו שממה, אדמת טרשים מששת ימי בראשית. מי יכול היה להאמין שכאן תוקם קריה מפוארת שכזו. אני חייב להוסיף, כי זוכר אני היטב את אורח החיים מלפני המלחמה, וסבורני שאין לדורנו במה להתבייש בפני הדור ההוא, רוח הטהרה הנושבת כאן בין הבתים אינה נופלת מאותה רוח יהודית מן העבר.

אנא עבדא

מספר בנו כ"ק האדמו"ר מארה"ב שליט"א - בשעותיו האחרונות עלי אדמות והוא חלוש וחסר הכרה, שוררנו לפניו את המילים "אנא עבדא דקודשא בריך הוא". והנה למרבה הפלא הוא פתח את עיניו ופיו מלמל את המילים. זו בעצם הייתה שירת חייו של מי שכל ימיו היא מקשה אחת של עבודת הבורא כעבד נאמן. וכפי שאמר בנו כ"ק האדמו"ר ממודיעין עלית שליט"א - נתקיים בו הפסוק "יודע ה' ימי תמימים" - ימים תמימים, שלמים ומושלמים של ניצול כל רגע.

כל תפילה נראתה כאילו זו התפילה הראשונה בחייו. דמעות רותחות זלגו מעיניו ללא הרף, גופו כפוף כעומד לפני המלך ואבריו מרתתין. מי שזכה לחזות בתפילתו ולו פעם אחת, לא יכול היה לשכוח את המחזה המופלא כל ימיו.

לא היו לו שעות מוגבלות ללימוד רבנו היה הוגה בתורה עד לאפיסת כוחות מוחלטת. כשבני ביתו ראוהו מול הספר באישון ליל הם לא יכלו לדעת האם כבר השכים לתלמודו או שמא כלל לא עלה על יצועו. גם בימי מחלה וחולשה לא ויתר במאום על הנהגותיו הנשגבות מבינת אנוש.

פעם כששמע מאן דהו שדיבר דברים שהיו בהם משום זלזול בתורה הקדושה, הוא היה כה נסער עד כי חש בליבו ונאלץ להתאשפז. אלו הדברים היחידים שיכלו לפגוע בליבו לב הארי. בעת מחלתו עבר פעם ליד ערימת עלונים שהייתה זרוקה בבזיון וכמעט שנפל ארצה מרוב צער. ובכלל טען תמיד כי תורה לא לומדים מתוך עלונים אלא מתוך

המקור בלבד.

באחת השנים ביום א' של סליחות סבל רבנו מפרפורי לב עזים. אך הוא לא הסכים להתפנות לבית החולים ואף המשיך לצום כמנהגו ביום ראשון של סליחות. לשאלת בני ביתו הסכים להודות כי הסיבה לפרפורים היא בגלל אימת הדין ולא ענין בריאותי. בימים הנוראים יכלו לראות עליו בחוש את היראה והדבקות משמשים בערבוביה.

דווקא כמי שנהג לחתום את שמו 'הקטן' מתוך תחושת שפלות ועניויות של אמת, נתקיימו בו דברי הפסוק: "כי אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה". נתקיימה בו בקשתו של מרע"ה איש שיהלך כנגד רוחו של כל אחד מהם. הכל ראו בו את אביהם המסור. רבנו האיר פנים לכל ילד וכל נברא. תדיר היה מיצר בצרתן של ישראל, מתייסר בסבלותם ומתפלל למענם.

צדיקים אמרו כי נשמתו הטהורה של רבנו נקראה לשיבה של מעלה דווקא בערב ראש השנה, בכדי להמתיק את הדינים מעל עם ישראל. מי יודע כמה גזירות סרו מעל ראשי עם קודש בזכות הסתלקותן של צדיקים המכפרת, ובזכות תפילתו של רבנו כשליח ציבור לפני כסא הכבוד.

לא לחינם נטמן רבנו בחלקת קבר הסמוכה לציוני מאורי האומה, חלקה בה לא קברו איש זה למעלה ממאה שנה. אמרו רבני צפת כי אין זאת אלא משום שרבנו כלל לא היה שייך לדורנו כי אם לדורות קודמים, וההשגחה העליונה ברוב רחמיה נטעה אותו בדורנו למען נראה ונשכיל לאלו פסגות אפשר להעפיל.

מה בחייו עמד ושימש אף לאחר הסתלקותו בבחינת "יתיר מבחייהו". חלקת הציין הפכה לתל תלפיות ולאבן שואבת עבור כל החפץ לשפוך צקון לחשו. מפה לאוזן עוברים סיפורי מופת מדהימים, ישועות מעל לדרך הטבע ותפילות שהתקבלו לרצון. המתפללים בציין מרגישים בחוש כי רבנו שהיה בחייו סמל ומופת של אהבת ישראל ללא סייג, עומד אף כעת, ומשפיע מברכותיו ותפילותיו על הזקוקים לישועה.

לקראת ערב ר"ה תשפ"ב, יומא דהילולא העשירי של רבינו זיע"א, מתעתדים בעז"ה להוציא לאור ספר לתולדותיו ומשנתו של רבינו, בהוצאת הספרים 'צוף' בשליחות בניו כ"ק האדמו"רים שליט"א. נבקש מכל מי שיש בידו חומר, הארה או מידע, שיפנה לכתובת מייל zuf@zuf.co.il וזכות הרבים תגן בעדו.

לעת מצוא

מדריך מעשי בהלכה ובהנהגה לתקופות השידוכים, האירוסין ובנית הבית בדרך התורה.

ספר חדש וייחודי המדריך את בחורי הישיבות והוריהם בתקופות השידוכים, הברורים, הפגישות, האירוסין, הנישואין והנהגת הבית. הספר מביא הנהגות מעשיות לכלל השלבים ומהווה מורה נבוכים לבחור ולהוריו, משולב בהדרכות נדירות מגדולי ישראל כולל הלכות מפורטות ומתמצותות לכל שלב.

מאת הגאון רבי **יעקב גולדברג שליט"א** (מחבר סדרת הספרים החשובה "דביר קדשו" עה"ת והמועדים) על ידי הוצאת 'צוף' בראשות הרב נתן פלדמן שליט"א.

הספר "לעת מצוא" שעתיד לכבוש את השוק ולהפוך לרב מכר, הינו ספר בסיסי, ייחודי ומוסמך האמור ללוות כל הורה ובחור בהגיעו לפרקו. הספר מהווה מדריך מעשי בהלכה ובהנהגה לתקופות השידוכים, האירוסין, הנישואין ובנית הבית.

הספר עומד בחמש מאות עמודיו על הסוגיות המורכבות המלוות את התקופה. כולל התייחסות נרחבת ומדוקדקת עד לפרטים הקטנים ביותר, ולשאלות שכל בחור בן תורה נדרש לעמוד בפניהן ולתת את דעתו עליהן. ומחולק לשלשה חלקים, שידוכים מאורסים ונשואים.

בין הנושאים: מאיזה גיל להתחיל שידוכים? כיצד לבחון את ההצעה? על מה לברר? אילו נושאים מומלץ להעלות בפגישות? צורת הפגישות לכל שלביהן, איך להתמודד עם התלבטויות וכיצד להכריע בהן? תהליך הסגירה ועל זה הדרך עד לאחר שבירת הצלחת, תקופת האירוסין והפגישה האחרונה, יום החופה והנישואין. הספר מתייחס בין היתר למעוכבי שידוך הצריכים התייחסות מיוחדת וכוחות בדרכם להקים את הבית. ונוסף בו תכנים לפגישות, מה ואיך לענות למבררים בשידוכים ועוד ועוד. ובשלב השלישי בנישואין הדרכה מעשית לשלום הבית, מחיי היום יום, שבתות ומועדים ועוד.

הספר מביא עצות מעשיות מהשטח בהשקפה טהורה, מתוך ניסיונו העשיר של המחבר העוסק כבר שנים רבות בתחום זה, ומלווה אלפי שידוכים וזוגות בדרכם, ומוסמך על ידי גדולי ישראל שדחפו להוציא לאור את ניסיונו העשיר.

הספר החשוב יוצא לאור בהידור רב בהוצאת הספרים המפוארת צוף של הר"ר נתן פלדמן שליט"א, ומעוטר בהסכמה נדירה ממרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א: "וכבר פקיע שמייה של הרב המחבר שמלבד הרבצת התורה איתמחאי גברא כבר סמכא מובהק ובעל נסיון גדול העוסק בהכוונת בחורים ואברכים בבניית ביתם מזה עשרות בשנים, וכבר סמכו ידיו עליו גדולי ישראל ורבנים המתעסקים בענינים הללו. ועתה שהולך לתת על מכבש הדפוס את ספרו המלא וגדוש ומבוסס על דברי חז"ל ובמה שקיבל מרבתינו גדולי ישראל. ובודאי שראוי לכל בן תורה לעיין בחיבור זה ולהיות לו יסוד להליכות חיים לתקופה גדולה זו שבה החושך מכסה ארץ ודבר בעתו מה טוב".

לא בכדי התבטא מרן המשגיח הגה"צ רבי דב יפה צוק"ל שעבר על הספר בתקופה ממושכת ודן עם המחבר על רוב ענייני הספר, ואמר, שאין לבחור לגשת לתקופה זו ללא ההדרכה שבספר. ולבחורים

שהיו מתיעצים עמו בענייני שידוכים ושלום בית, היה ממליץ ומגיש להם את הספר שיענינו בו. מרן הגאון הגדול רבי אהרון פלדמן שליט"א התבטא בהסכמתו לספר, כי **"הכל מבוסס על אדני התורה והיראה בלי תערובת שיטות זרות, הספר מלא חכמה ועצה נבונה"**.

ספר חשוב זה נכתב מ'השטח' לאחר עשרות שנות ניסיון של עיסוק עם חתנים הבאים לבנות את בתיהם, וותק עצום בתחום ההדרכה כמו שכתב מרן הגרמ"ה הירש שליט"א בהסכמתו: **"הנני בזה לברך את כבוד ידידי הגאון ר' יעקב גולדברג שליט"א ראש ה'קיבוץ' בישיבה הק' באר התורה ומח"ס דברי קדשו, אשר מלבד עסקו בהרבצת תורה לתלמידים, מקדיש מעיתותיו במסירות רבה לכונן ולהדריך יחידים ורבים בדרכי בניית בית נאמן בישראל ברוממות באופן הראוי לבני תורה"**. לא בכדי הינו אחד מהרבנים החשובים העונים לשואלים בענינים הללו בארגון 'לב אחד'.

הגאון הגדול הגר"י גנס שליט"א אמר את ההלל והמליץ להדפיס ולפרסם את הספר שיהיה לתועלת הרבים. מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א כתב לאחר שעבר בעיון על כל הספר ושיבח מאד את הכתוב בו הוסיף, כי **"ודאי ראוי לכל בן תורה לעיין בחיבור הזה ולהיות לו ליסוד הליכות חיים בתקופה זו"**,

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א כתב על המחבר **"כי מצא את שביל הזהב בכל הנושאים הקשורים לבניין הבית, ונכתב מחכמת התורה ויראת ה' היא אוצרו"**.

כן הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה - בה מרביץ תורה הרב המחבר, מעיד עד כמה הדברים משפיעים על תלמידיו ונושאים פירות לאורך ימים: **"וניכרים בוגרי ישיבתנו בחינוכם גם בחיי הבית, והמחבר חלקו רב בזכות זאת במה שהדריכם על אדני התורה בקדושתה ובטהרתה עפ"י מסורת גדו"י בלי תערובת של חדשנות"**.

ספר זה נפוץ עד כה בגרסתו הראשונית בעולם הישיבות כחוברת שנמסרה מיד ליד ומאות ואלפים כבר נעזרו בה בעידודם של ראשי הישיבות והמשגיחים. לאחר עיון בספר לא ניתן להאמין כי עד כה היה חסר גדול שכזה ולא היה בנמצא ספר הנותן מענה מלא, ומכיל אוצר בלום ומוסמך לתקופה המורכבת והמאתגרת הזו.

ברכתנו להרב המחבר הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א כי יזכה להמשיך עוד שנים רבות בפעליו הברוכים להאיר את הדרך לדורות הצעירים ולקחת חלק גדול בבניית בתים לה' בדרך התורה והיראה.

יומא טבא לדבנן

שוהדי התורה ומבקשי דרך האמת ולכל המון תלמידיו, עם הוצאת הספר החשוב

'שיעורי דבינו יהושע העשיל'

לראש הישיבה הגדול רבי יהושע העשיל אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן',

עמ"ס סוכה / כתובות / בבא קמא - מכות.

הנה ידוע שכאשר יצא לאור הספר 'ברכת שמואל' למרנא הגרב"ב, התבטא מרן החזו"א בזה"ל, 'מכל ספרי ראשי הישיבות אני מוקיר ומעריך ביותר את ה'ברכת שמואל', והטעים דבריו שכל הספרים מביאים יסודות משאר מסכתות הש"ס לסוגיא, ואילו הגרב"ב מעמיק בסוגיא עצמה וממנה מוציא את היסוד'.

מתייחד ספר זה בדרך זו, שכן דרכו של רה"י בשיעוריו לחתור בכל סוגיא וסוגיא לשורש הענין שנתחדש בו במקומו, בעמקות ובישרות הסברא, ועיקר יגיעו נותן בענין זה להעביר ולמסור אף את דרכי הלימוד, כיצד להעלות את הדברים מתוך הבנת עומק הסוגיא, בבקשת האמת ובלא לפלפל בסברא בעלמא אשר אינה מוכרחת ממקומה, וכך דרכו בהנחלת התורה לבני הישיבה ומוסר נפשו על ענין זה.

ושמעו תלמידיו מפיו שדרכו של הגר"ח מברסק בספרו - כפי שהעיד בנו הגרי"ז הלוי, שמעט המקומות שבהם אפשר למצוא את המילה 'לפי"ז' וכן מעט המקומות בהם האריך בראיות וכדו' - אף שכידוע חיבר למעלה מארבעים מהדורות סטנסיל ולבסוף, הוציא את ספרו הידוע 'חידושי רבנו חיים הלוי' אשר רב האיכות ומיעוט הכמות. הטעים הגרי"ז הדברים משום שדרכו היה שכל פעם שלמד פעם נוספת הסוגיא ירד לעומקם של דברים וחיידד וליבן שורש ויסוד הסוגיא וכתב רק אותו, ולא הוסיף בדבריו לתלות בגמרות נוספות וליישב ענינים נוספים, משום שרצה להדגיש ולהעמיד רק את נקודת האמת של הסוגיא.

מפורסם הסיפור שפעם אמר רבי חיים מברסק לתלמידיו איזו נקודת חידוש, ושאלוהו - 'זאת מנא לך', ענה להם - 'הדבר מוכרח מיניה וביה, מתוך עצמו'.

נדמה שכן דרכו של ראש הישיבה שליט"א בשיעוריו העמוקים והמתומצתים אשר מטרתו להעמיד הסוגיא בדקדוק רב ולא לפלפל בסברא בעלמא אשר אינה מוכרחת ממקומה או להאריך ביישובים שאינם שייכים לגוף הענין, וכך מנחיל לתלמידיו לירד לעומקה של סוגיא, ולבחון מתוך בקשת האמת מה לקרב ומה לרחק.

ותלמידיו אשר זכו שהאיר עיניהם מאור תורתו, ביקשו להעלותם על הכתב להאיר למבקשיהם, וע"כ למען תצא תורה מפוארה ערכו את השיעורים בתוספת עם דברים שמסר רה"י במחזורים קודמים, כאשר היו דברי התורה עשירים יותר במקום אחר.

בתפילה שאור תורתו הייחודי יהיה לעיניים לבני התורה דבכל אתר ואתר, וייהנו לאורו ולזכות ולדלות 'מרגניתא טבא' בלימוד בהיר ומושלם, של הסוגיות הנלמדות.

תודתינו נתונה להרב נתן פלדמן שליט"א מנכ"ל הו"ל 'צוף' אשר לא חסך כל מאמץ למען תצא תורה מפוארה בכלי מפואר וכיד ה' הטובה עליו, יהי רצון שימשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

את הספרים ניתן להשיג:

בחנויות המובחרות או בפל' 052-7155596

אמרי מרן ר"מ הלוי סאלאוויציק
יום נואים - סוכות
מסר האנן והנול רבי מאיר הלוי סאלאוויציק ונשי לוי'ן
על מנוחת המנוחים אודות חיים ובטח' ועת

תשובה
מאמרים בנושא תשובה
מהאנן המשפחה רבי ראובן לייבנר שלישי'א
ירושלים

דברי חנינא
על המועדים
האנן רבי חנינא רוטנברג שלישי'א
בית גן - ירושלים

לעת מצוא
הדרכה לשיחיים מאורסים ובניין הבית
האנן רבי יעקב גולדברג שלישי'א
ירושלים

הופיע ווצא לאור

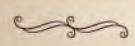
בהוצאת צוף

הספר

'ביאורים במועדים'

רוממות עבודת 'מים נוראים'
מתורתו של
הגאון רבי יוסף פרבשטיין זצוק"ל

ראש השנה

סליחות

ענינו של יום • עבודת ראש השנה
יום הדין • תקיעת שופר
מלכיות זכרונות ושופרות

יום הכיפורים

ענינו של יום

תשובה

הלכות תשובה

דרכי תשובה

מפתח נרחב
לעניני ר"ה
ויוה"כ

